HALUK HEPKON

KOMPLO TEORİLERİ TARİHİ

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi 1576

Kırmızı Kedi Yayınevi: 1576
İnceleme: 157

Komplo Teorileri Tarihi
Haluk Hepkon

© Haluk Hepkon, 2022
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2022

Yayın Yönetmeni: Enis Batur

Editör: Masum Gök
Son Okuma: Ayten Koçal
Kapak Tasarımı: Yüksel Doğru
Sayfa Tasarımı: Serap Bertay

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitabın ilk baskısı 2007 yılında Kaynak Yayınları tarafından yayımlanmıştır.
Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Mayıs 2022, İstanbul
ISBN: 978-625-418-094-1
Kırmızı Kedi Sertifika No: 40620

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
T: 0212 412 17 77 Sertifika No: 44451

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com
facebook.com: kirmizikediyayinevi / twitter.com: krmzkedikitap
instagram: kirmizikediyayinevi
Ömer Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Haluk Hepkon

KOMPLO TEORİLERİ TARİHİ

İNCELEME

KIRMIZIKEDİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

KOMPLO TEORİLERİ: FARKLI YAKLAŞIMLAR, FARKLI TANIMLAMALAR

Zaman ve Mekânın Sınırları 16
Farklı Tanımlamalar 19
Popüler Kültür ve Komplo Teorileri 21
İnternet ve Komplo Teorileri 24
Komplo Teorilerinin İşlevlerine ve Özelliklerine Göre Tasnifi ... 25
Komplo Teorisi Eleştirilerinin Siyasal İçeriği 28
Komplo Teorileri ve Doğu 32
Komplo Teorileri ve Emperyalizm 34
Komplo Teorileri ve Komünizm 35
Komplo Teorilerinde Beş Dönem 38

FRANSIZ DEVRİMİ VE KOMPLO TEORİLERİ

Aydınlanma ve Gizli Cemiyetler 42
Masonlar ve Komplo Teorileri 44
Devrim Öncesi Mason Karşıtlığı 46
Devrim Sonrası Mason Karşıtlığı 49
Aydınlanma Karşıtı Hareketler: Kilise ve Cizvitler 54
Cizvit Düşmanlığının Nedenleri 56
Tapınak Şövalyeleri 60
Tapınak Şövalyeleri'nin Kısa Tarihçesi 61
Kızıl Localar ve Tapınak Şövalyeleri 66
Masonlukta ayrışmalar ve "Strikten Obervanz" 68

Politik Bir Örgütlenme: İlluminati 72
İlluminati'nin Kuruluşu ve Güçlenmesi 74
İlluminati'nin Tarihe ve Siyasete Bakışı 77
İlluminati'nin Örgütlenmeye Bakışı 82
İlluminati İçinde Fikir Ayrılıkları 85
İlluminati Hakkında Soruşturma Açılması 89
İlluminati'nin Çöküşü 94
Komplo Teorisyenleri ve İlluminati 96
Napolyon ve Restorasyon Dönemlerinde Komplo Teorileri 99
Komplo Teorilerinde Antisemitizmin Ortaya Çıkışı 102
"Simonini Mektubu" ve Yeni Dönem 105
1848 Devrimleri ve İşçi Sınıfının Ortaya Çıkışı 107
Bilimsel Sosyalizm ve Komploculuk 108
Komplo Teorileri ve Antikomünizm 110
Siyon Bilgelerinin Protokolleri 114
"Beyazlar" ve Komplo Teorilerinin Avrupa'da Yayılışı 116
Alman Faşizmi ve Komplo Teorileri 119
Komplo Teorilerinin Almanya Dışında Yayılışı 121
Komplo Teorilerinde Düşman Figürünün Değişimi 123
1945 SONRASI: ABD MERKEZLİ KOMPLO TEORİLERİ 125
Hıristiyan Kimliği Hareketi ve Antisemitizm 129
Faşist Örgütlenmeler ve Yeni Dünya Düzeni 131
Ortadoğu ve Komplo Teorileri 132
Soykırım İnkârının Kökeni 133
Komplo Teorilerinin Batı Kültüründeki Yeri 135

POSTMODERNİZM VE KOMPLO TEORİLERİ

Ezoterizm ve Faşizm 141
UFO'lar ve Komplo Teorileri 144
UFO'lar ve Neo-Naziler 152
Tapınak Şövalyeleri ve Gnostik Bir Hıristiyanlık Tasavvuru 155
Siyon Tarikatı ve Avrupa Birliği 157
Kumran, Nag Hammadi ve İlk Hıristiyanlar 161
Mecdelli Meryem ve Paganlık 166
Tapınak Şövalyeleri'nin Günümüzdeki Anlamı 168
New Age Hurafeler, Komplo Teorilerinin Hizmetinde 170

Mason Karşıtlığının Ortaya Çıkışı 173
1908 Devrimi ve Masonlar 175
Gerard Lowther ve Komplo Teorilerinin Gelişimine Etkisi 177
Lowther'in Tezlerinin Türkiye'deki Yankıları 181
Yahudi Komplosu Tezi ve İngiliz Dış Politikası 182
Kültürel Şartlanma ve Cehalet 185
Dönmeler ve Komplo Teorileri 187
Cumhuriyet Sonrası Masonlara ve Dönmelere Bakış 190
İkinci Dünya Savaşı ve Nazizmin Etkileri 193
İkinci Dünya Savaşı Sonrası ve İsrail'in Kuruluşu 194
Toplumsal Muhalefetin Yükselişi ve Antikomünizm Mirası .. 197
Komplo Teorilerinde Yeni Dönem 199
Yeni Dünya Düzeni, Büyük Ortadoğu Projesi
ve Komplo Teorileri 201
Ilımlı İslam ve Dönmeliğin Dönüşü 203
Kıbrıs ve Yahudiler 206
Ermeni Soykırımı İddiaları ve Komplo Teorileri 208
Sabetaycılar ve Hazarlar 209
Avrupa Birliği ve Komplo Teorileri 212
Komplo Teorilerinde Zorunlu İstikamet 214
Atatürk Nasıl Öldü? 215
New Age ve Yerli Komplo Teorileri 217
Kayıp Kıta Mu ve Uzaylılar 220
Komplo Teorilerinin Siyasal İçeriği 222

KAYNAKÇA 225

Oğlum Ali Necat'a...

ÖNSÖZ

Son yıllarda komplo teorilerinin yaygınlaşmasının ardından konu hakkında yapılan tartışmalar da ivme kazandı. Ama bu ivmeye rağmen, herkesin birbirini komplocu olmakla suçladığı ülkemizde, komplo teorisi dendiğinde ne anlaşılması gerektiği konusunda henüz bir uzlaşma sağlanmış değil. Bu muğlaklık nedeniyle, uzaylıların dünyayı ya da Sabetay Sevi'nin müritlerinin Türkiye'yi yönettiğini iddia edenlerle ABD'nin Ortadoğu'da yaptıklarına dikkat çekenler aynı kefeye konmaktadır. Söz konusu muğlaklığın neden olduğu rahatsızlık elinizdeki kitabın çıkış noktasıdır. Bu yüzden kitabın ilk bölümünde komplo teorisi kavramıyla ilgili tanımlamalar aktarılmış, daha sonra da bu farklı tanımların hangi ideolojik zeminlere oturduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Kavram üzerinde bu kadar çok tartışılmasının iki ana nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi komplo teorilerinin sürekli olarak değişime uğramasıdır. Gerçekten de komplo teorileri son derece dinamik bir yapıya sahiptir. Söz konusu teorilerin yapısı esas olarak aynı kalırken başdüşman figürü sürekli olarak değişmektedir. İlk başta meseleyi daha da karmaşıklaştırdığı izlenimi uyandıran bu durum, aslında komplo teorilerini incelemek ve kavramak için son derece değerli bir ipucu sunmaktadır. Komplo teorilerinin başdüşman figürü, gerici sınıfların ihtiyaç ve korkularına bağlı olarak ve toplumların gelişmesine paralel olarak sürekli değişmiştir, değişmektedir. Değişmeyen tek şey, komplo teorilerinin gerici karakteri ve Aydınlanma'ya, devrimlere, ilerlemeye

olan düşmanlığıdır. Nitekim masonlar ve Jakobenlerin ardından, gizli örgütlenmelerin en politiği olan İlluminati, başdüşman ilan edilmiştir. Fransız Devrimi'nin Yahudilere yurttaşlık hakkını vermesi üzerine, komplo teorisyenleri asıl tehlikenin Yahudilerden geldiğini ilan etmiş; bilimsel sosyalizmin ortaya çıkışı, Paris Komünü ve Ekim Devrimi, yeni bir can düşmanının habercisi kabul edilmiştir.

Aydınlanma Çağı'na ve devrimlere bir tepki olarak ortaya çıkan komplo teorilerine göre, devrimler ve Aydınlanma, toplumsal bir ihtiyacın ve hareketlenmenin değil, gizli amaçlara ve kötü niyetlere sahip bir avuç komplocunun faaliyetlerinin sonucunda gerçekleşmişti. Yaşanan büyük dönüşümleri kavrayamayan feodal sınıflar, komplo teorileri aracılığıyla hem devrimlerin neden meydana geldiğini anlamaya hem de pratikte kitleleri devrime karşı harekete geçirmeye çalışıyorlardı. Komplo teorilerinin büyük toplumsal dönüşümler sırasında, söz konusu altüst oluştan rahatsız olan sınıflar ve kesimler tarafından ortaya atıldıkları tespiti önemlidir. Böylelikle komplo teorilerinin değişimini daha iyi izlemek için Fransız Devrimi'nden bugüne kadarki yaklaşık iki yüzyıllık süreci, 1830-48 devrimleri, Ekim Devrimi ve Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, Yeni Dünya Düzeni gibi dönüm noktalarını esas alarak belli dönemlere ayırmak mümkün hale gelmektedir. Bu dönemler ile yukarıda bahsedilen başdüşman seçimleri arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kitapta bu ilişki araştırılmaya çalışılmış; komplo teorilerinin içerdiği binlerce gereksiz ayrıntı yerine söz konusu iddiaların ne zaman ve kimler tarafından ortaya atıldığına odaklanılmıştır. Bu haliyle elinizdeki kitabın komplo teorilerinin tuhaf labirentlerinde kaybolmak istemeyenler için bir tür okuma ve anlama rehberi olarak tasarlandığını söylemek mümkündür.

Komplo teorisi kavramının tanımı üzerinde bir uzlaşmaya varılamamasını sadece kavramın değişkenliğiyle açıklamak mümkün değildir. Mesele bir kavram kargaşasından daha da çapraşıktır. Günümüzde komplo teorilerine yönelik, özellikle ABD merkezli eleştirilerin siyasal içeriği, komplo teorilerininkinden daha ileri değildir. Söz konusu eleştirilerin ortak

özelliği, ABD ve İsrail'in her şart altında ve neredeyse hastalıklı bir biçimde savunulmasıdır. Bunlara göre; ABD'yi ya da emperyalizmi eleştirmek komplo teorisyenliği, İsrail'i ya da Siyonizm'i eleştirmek ise antisemitizmdir. Bu ortak özellikler, söz konusu eleştirilerin ideolojik altyapısı hakkında da fikir vermektedir. Kısacası; Batı'da komplo teorilerini eleştirenlerin siyasal sicilinin düzgün olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durumun komplo teorilerine karşı ideolojik mücadeleyi imkânsızlaştırmasa bile bir hayli zorlaştırdığı ortadadır.

Komplo teorisi kavramı Batı'da ortaya çıkmış ve oradaki kültürel iklimde boy vermiştir. Doğu'nun, Batı aracılığıyla komplo teorileriyle tanışması çok daha sonradır. Özellikle ülkemizde komplo teorileri 1908 Devrimi'nden beri dışarıdan ithal edilmektedirler. Yerli komplo teorisyenlerimizin tembel ve yaratıcılıktan uzak olduklarını belirtmek gerekiyor. Kendilerini sıkmamakta ve bütün entelektüel çabalarını çeviriyle sınırlamaktadırlar. Ama ne yazık ki bu ayıp sadece komplo teorisyenlerimize ait değildir. Ülkemizde komplo teorileri üzerine yapılan araştırmalarda da benzer zaafları görmek mümkündür. Söz konusu araştırmalarda Batı mahreçli ve siyasi sicili en az eleştirdiği hurafeler kadar bozuk bir komplo teorisi eleştirisi biçiminin yoğun etkisi hemen fark edilmektedir. Son yıllarda basında son eleştiri biçiminin de etkisiyle komplo teorilerinin Doğu'ya has bir olgu olduğu iddiası sıkça işlenmiştir. Hem bu önyargıyı ortadan kaldırmak hem de bir eksikliği gidermek için kitabın son bölümü komplo teorilerinin Türkiye'de ortaya çıkışına, geçirdiği evrime ve siyasal sonuçlarına ayrılmıştır. Komplo teorilerinin gelişimini incelemek için dünya çapında uygulanan yöntem, aynı şekilde Türkiye'ye de uygulanmıştır. Ülkemizde de konuyla ilgili 1908 Devrimi, Cumhuriyet Devrimi, İkinci Dünya Savaşı, ABD emperyalizminin etkisi ve Büyük Ortadoğu Projesi gibi büyük toplumsal dönüşümler ve krizler dönüm noktası olarak alınmıştır. Böylece, komplo teorileri gerek dünya ölçeğinde, gerekse Türkiye özelinde onlara denk düşen tarihsel

dönemler ışığında incelenerek, o koşullarla ilişkilendirilerek bütünsel bir resme ulaşmak amaçlanmıştır.

Bir düşünsel rahatsızlığın kitap haline gelmesini zor, sancılı ama bir o kadar da keyifli bir yolculuğa benzetmek mümkün. Bu yolculukta bana yol arkadaşlığı yapan herkese teşekkür borçluyum. Kitabın hazırlanışında yaptığı değerli katkılardan dolayı Işık Soner'in ismini özellikle anmak istiyorum. Ayrıca Derviş Şentekin'in sabrından ve Yüksel Doğru'nun hoşgörüsünden de bahsetmem gerekiyor.

Ve son olarak sevgili oğlum Ali'ye teşekkür ediyorum. Onun verdiği ilham ve cesaret olmasa bugün bu kitap da olmazdı.

KOMPLO TEORİLERİ: FARKLI YAKLAŞIMLAR, FARKLI TANIMLAMALAR

Türk Dil Kurumu "komplo"yu "bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar, gizli düzen" şeklinde tanımlıyor. Bu haliyle komplo kavramının kökünü insanlığın sınıflı topluma geçmesine kadar uzatmak mümkün. Toplumsal mücadelelerin ve iktidarı elde etme derdinin olduğu her yerde komplonun da var olması eşyanın tabiatı gereğidir.

Günlük hayatta sıkça komplolarla ilişkili bir biçimde kullanılan "komplo teorisi" kavramını ise daha farklı değerlendirmek gerekir. Bir anlatıya ya da rivayete, hangi ölçülere göre "komplo teorisi" denip denmeyeceği hakkında hâlâ önemli tartışmalar yapılmaktadır. Popüler kültürün de etkisiyle giderek daha fazla insana ulaşan kavramın muğlaklığı, birbirinden çok farklı tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüzde ABD'nin yaptıklarını eleştirenler de, İlluminati'nin dünyayı yönettiğini iddia edenler de söz konusu muğlaklık nedeniyle aynı kefeye konarak "komplo teorisyeni" olarak tarif edilmektedir. "Komplo teorisi" kavramını netleştirmeden, bu karışıklığı gidermek ve söz konusu anlatı ve rivayetler hakkında bilgi sahibi olmak mümkün gözükmemektedir. Öncelikle yapılması gereken, "komplo teorisi"nin sınırlarını çizmektir. Böylelikle komplo teorilerinin ortak özelliklerini ve nasıl yayıldıklarını anlamak, içeriklerinin analizini yapmak mümkün hale gelecektir.

Zaman ve Mekânın Sınırları

İlk olarak kavramın tarihiyle ilgili bir sınır çizmek ufuk açıcı olacaktır. "Komplo teorisi" kavramı, insanlığın dağarcığına, komplo kavramının kendisine göre çok daha geç bir zamanda eklenmiştir. İnsanlığın, Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi'nden önce, dinsel ya da siyasal bir grubun dünya çapında iktidarı ele geçirmek için gizlice örgütlendiğine dair bir kuşkuya sahip olmadığı biliniyor. Dolayısıyla komplo teorilerinin tarihsel arka planının yaklaşık iki yüzyıllık bir zamanla sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

Daniel Pipes "dünya çapında komplo iddiası" diye adlandırdığı komplo teorilerinin Aydınlanma Çağı'ndan sonra ortaya çıktıklarını ifade eder.[1] Konuyla ilgili çalışmalarında "komplo tezi" ifadesini kullanmayı tercih eden Johannes Rogalla von Bieberstein ise, söz konusu anlatı ve rivayetleri, Fransız Devrimi'ne yanıt vermeye çalışan muhafazakâr kesimler tarafından üretilmiş ideolojik-politik mücadele araçları olarak tarif etmektedir.[2]

Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi'yle başlayan tarihsel arka planın belirlenmesi, ileriye doğru bir adım daha atmayı mümkün kılmaktadır. Komplo teorileri büyük toplumsal altüst oluşların hemen ertesinde ortaya çıkmaktadır. Üstelik söz konusu anlatı ve rivayetler esas olarak, toplumsal altüst oluşlar yüzünden ayrıcalıklı durumlarını yitiren, bundan rahatsız olan kesimler tarafından ortaya atılmaktadır. Bu çerçeve içinde komplo teorilerinin devrim ve ilerleme karşıtı muhafazakâr konumlarının nedeni anlaşılmaktadır.

Yaklaşık iki yüzyıldır belli özellikleri ve işlevleri aynı kalmasına rağmen, komplo teorileri sürekli yenilenmekte ve değişmektedir. Bu durum komplo teorileri hakkında yapılacak bir çalışmayı da zorlaştırmaktadır. Komplo teorilerini muhafazakâr kesimler tarafından üretilmiş

1 Daniel Pipes, *Verschwörung Faszination und Macht des Geheimen*, Almancaya çeviren: Gerhard Beckmann, Gerling Akademie Verlag, Münih, 1998, s. 45.

2 Johannes Rogalla von Bieberstein, Die These von der Verschwörung 1776-1945 Philosophen, Freimaurer, Juden, Liberale und Sozialisten als Verschwörer gegen die Sozialordnung, Flensburger Hefte Verlag, Flensburg, 1992, s. 22-25.

ideolojik-politik mücadele araçları olarak tarif ettikten sonra, komplo teorilerindeki değişimi dönemlere ayırmak mümkün hale gelmektedir. İdeolojik-politik mücadele varsa, devrimler, büyük toplumsal mücadeleler ve olaylar da vardır.

Komplo teorilerini dönemleri esas alarak inceleme çabası, meselenin mekân boyutuyla da ilgili önemli bir ipucu vermektedir. Daniel Pipes, komplo teorilerinin sadece belirli bir tarihi durumda Avrupa'da ortaya çıktığını ve buradan bütün dünyaya ihraç edildiğini ileri sürmektedir. Komplo teorilerinin ortaya çıkış dönemleri, nedenleri ve kaynakları incelendiğinde, Pipes'ın haklı olduğu görülecektir.[3]

Komplo teorileri hakkında yapılan çalışmalar işe, genellikle komplo ile komplo teorisi kavramları arasındaki farkların üzerinde durarak başlar. Söz konusu farkların tespitinde her iki kavramın farklı zaman-mekân anlayışlarının olması ve hedeflerinin çapları önemlidir.

Armin Pfahl-Traughber, tarihte iktidarı ele geçirmek ya da korumak için girişilmiş birçok komplonun olduğunu ifade ettikten sonra, bu komploların kısa vadeli amaçlara ve somut sınırlara sahip olduğuna dikkat çeker. Pfahl-Traughber'e göre komplo teorileri bundan farklı olarak çok daha geniş zamana yayılmakta ve büyük hedeflere yönelmektedir.[4]

Komplo teorilerinin boyutlarına göre ikiye ayrılabileceğini söyleyen Daniel Pipes da benzer bir tespit yapar. Pipes'a göre birincisi, zamanı, amaçları, boyutları ve dolayısıyla etkileri sınırlı komplo iddialarıdır. Örneğin Prenses Diana'nın gizli

3 Daniel Pipes, age, s. 191. Pipes'ın bu değerlendirmesine Stefan Brühne karşı çıkmaktadır. (Stefan Brühne, "Wachs und Gold Äthiopiens erprobte Kultur des Versteckens", Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten-historische Varianten, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück 2001, s. 169-180). Brühne'ye göre Etiyopya'da da komplo teorileri mevcuttur. Brühne buradan yola çıkarak komplo teorilerinin evrensel olduğunu ama biçimlerini toplumsal gelişmişliğin belirlediğini söyler. Ama Brühne'nin komplo teorisi diye verdiği örnekler daha çok siyasal komplolarla sınırlıdır. Bu anlamda Pipes'ın komplo teorilerinin Batı merkezli olduğu iddiasını ciddiye almak gerekmektedir.

4 Armin Pfahl-Traughber, "'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002, s. 31.

sevisler tarafından öldürüldüğü iddiası, bu tür komplo teorilerine iyi bir örnektir. İkincisi ise evrensel bir komplonun var olduğuna dair iddialardır. Pipes bu türden komploları "dünya çapında komplo teorisi" diye adlandırmaktadır. Bunlarda zaman, plan ve etki sınırsız derecede geniştir. Söz konusu komplo, binlerce yıl önceden başlayıp yüzlerce yıl sonrasına kadar sürebilir. Yeryüzünde yaşanan bütün toplumsal olaylar, ya bu komplonun sonucunda gerçekleşmiştir ya da bu komplodan bir biçimde etkilenmiştir.[5]

Marc Lutter de sınırlı ve dünya çapındaki komplo iddiaları arasında bir ayırım yapmaktadır. Komploları menzillerinin sınırlarına göre tasnif eden Lutter'e göre, örneğin herhangi bir siyasetçinin başına gelenler sınırlı komplodur. Bu komplo türünde yer, zaman ve hedef hem sınırlı hem de belirlidir. Lutter ikinci tür komplo teorilerine örnek olarak, İlluminati'nin binlerce yıldır dünya çapında örgütlenerek "Yeni Dünya Düzeni"ni kurmaya çalıştığı iddialarını göstermektedir. Bu tür komploların ortak yönü, çok uzun zamandır süren gizli bir faaliyet ve evrensel bir komplo girişimi olmalarıdır. Lutter'e göre birinci tür komplo iddiaları genellikle nesneldir ve gerçek olma olasılıkları her zaman bulunmaktadır. Oysa ikinci tür komplo iddialarında duygusal bir ton ve dogmatik bir şekillenme hâkimdir. Komployu tarihin itici gücü olarak kabul eden bu görüşü benimseyenler, geçmişteki ya da günümüzdeki her olayı, tesadüfü ve değişimi, dünya çapındaki bir komplonun başarılı sonuçlarından biri olarak değerlendirirler. Bu komplonun hazırlayıcılarının elleri her yere uzanabilmektedir ve onlar hemen hemen sınırsız araçlarıyla her yerde harekete geçmeye hazır bir biçimde beklemektedir. Komplocuların bir diğer özelliği de hemen hiç hata yapmamalarıdır. Zaten komplo teorisyenleri tarafından ortaya çıkarılmaları da ancak kırk yılın başında yaptıkları bu hatalar sayesindedir. Bir kısım komplo teorisyeni ise işi daha ileri götürerek yapılan "hatalar"ın da maksatlı olduğunu ve böylelikle bazı komplo

5 Daniel Pipes, age, s. 45.

teorisyenlerinin komplocu güçlerin piyonları haline geldiğini öne sürer.[6]

Farklı Tanımlamalar

Komplo teorisi kavramının yukarıda da bahsedilen muğlaklığının en önemli nedeni, kavramın kendisinin sorunlu olmasıdır. Komplo teorileri aslında bir teori olmaktan çok uzaktır. Bu türden iddialarda bir önkabulde bulunulduktan sonra buna uymayan olgular sürekli göz ardı edilmektedir. Komplo teorisyenleri iddialarıyla çelişen verileri görmezden gelerek bu verilerin gerçekliği hakkında kuşku uyandırmayı ya da iddialarını bu verilere göre sessizce yeniden uyarlamayı bir yöntem olarak benimsemektedirler. Bu uyarlama ise genellikle, tezleri hakkında kuşku yayanları ya da inanmadığını açıkça söyleyenleri de "komplocu cephesine" katmak şeklinde gerçekleşmektedir.

Armin Pfahl-Traughber, rasyonel bir temele dayanan "teori" kavramının özelliklerinin komplocu düşünüşe uygun olmamasından yola çıkarak "komplo teorisi" ifadesinin yanlış olduğunu söyler. Bu yüzden, yaygınlığına rağmen söz konusu ifadeden vazgeçmek gerekir. Pfahl-Traughber'in konuyla ilgili kullandığı tanımlar şunlardır:

Komplo hipotezi: Komplo hipotezi, belli olayların komplocu davranış biçimlerinin nedeni olduklarını savunur. Ama hipotez, komplo teorisinden farklı olarak, birbiriyle alakasız bir sürü olguyu birleştirmeye çalışmaz. Söz konusu olayın etkisinden bahseder ama başka nedenlerin de olabileceğini göz ardı etmez. Komplo hipotezleri kanıtlar üzerinde yorum yaparak belli bir olayın komplo olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini söyler. Eğer bu hipotez için eldeki kanıtlar yeterli değilse, yani hipotez sınamadan başarıyla geçemiyorsa, başka bir hipoteze yönelmek mümkündür. Gidişat, olaylardan komplolara doğrudur.

6 Marc Lutter, Sie kontrollieren alles! Verschwörungstheorien als Phänomen der Postmoderne und ihre Verbreitung über das Internet, Edition Fatal, Münih, 2001, s. 19-21.

Komplo ideolojisi: Komplo ideolojisinin bakış açısı katı ve tek taraflıdır. Yıkıcı bir komplonun varlığından yola çıkar ve tarihi ya da politik olayları bu komplonun etkileri ya da sonuçlarıyla açıklar. Burada gidişat, komplolardan olaylara doğrudur. Komplo ideolojisi, gerçekten var olan bazı grupların gerçek etkilerini, diğer bütün faktörleri görmezden gelerek abartır ve bu etkiyi çeşitli politik olayların tek nedeni yapar. Komplo iddiasına odaklanmak ve tersi yöndeki kanıtları yok saymak, komplo ideolojisinin en temel özelliklerindendir. Bu bakış açısı, nesnel koşulları küçümserken öznel koşulları abartır. Komplo ideolojisi, müritleri için önemli olayları belli bir çerçevede yorumlamada katı ve değişmez bir araçtır.

Komplo mitleri: Komplo mitleri komplo ideolojisinin özel ve abartılı bir durumudur. Bazı durumlarda aradaki farkın tespiti kolay değildir. Komplo ideolojisi gerçekten var olan örgütlerle ilgilenir. Komplo mitlerindeki örgütler ise sadece komplocuların hayal dünyasında mevcuttur. Onlar karşı yöndeki kanıtları önemsemedikleri gibi, bunların bizzat komplocular tarafından ortaya atıldığını ileri sürerek aslında bu kanıtların komplonun ne kadar büyük olduğunu doğruladığını iddia ederler. Bu hastalıklı durum komplo ideolojisini komplo mitlerinden ayırır. Ama bu ikisi arasındaki farkların tespiti çoğu zaman son derece zordur.[7]

Franko Petri de, Pfahl-Traughber gibi, "komplo miti" tanımını kullanmayı tercih etmektedir. Petri "komplo miti"ni, dünyayı bilimsel bir görüşe ve rasyonel akla tam ters bir biçimde açıklamaya çalışan, belli ideolojik-politik amaçlara hizmet eden rivayetler olarak tarif eder.[8]

Mark Fenster ise komplo teorilerini "anlatı" diye nitelendirmektedir. Fenster'e göre komplo teorilerinde dramatik bir

7 Armin Pfahl-Traughber, "'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002, s. 31-33.

8 Franko Petri, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", Das Weltbild des Rechtsextremismus, der: Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann, Innsburg - Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 191.

hikâye formu bulunmakta ve böylelikle de gerçek ile hayal arasındaki sınırlar ortadan kalkmaktadır.[9]

Marc Lutter, komplo teorileriyle postmodernist söylemde önemli bir yer tutan meta anlatılar arasında benzerlikler olduğu kanaatindedir. Yeni Dünya Düzeni ve İlluminati hakkındaki komplo iddialarını örnek veren Lutter, bunun postmodernizmin en önemli teorisyenlerinden Jean-François Lyotard'ın "meta anlatı"larına benzediğini ileri sürer. Bu teorilerde geçmiş, şimdi ve gelecek aynı çerçeve içinde ortak bir birim gibi değerlendirilmektedir. Yüzlerce senelik bir komplo, sonunda kesin bir biçimde gerçekleşmeye doğru ilerlemektedir. Birbirinden farklı kişiler, organizasyonlar, tarikatlar, olaylar ve sonuçlar, kapsayıcı bir anlatının parçaları haline gelmektedir. Lutter'e göre komplo teorisyenlerinin kendilerini gerçeğin gizli örtüsünü kaldıran kahramanlar olarak görmeleri de onları meta anlatıcılara benzetmektedir.[10]

Popüler Kültür ve Komplo Teorileri

Marc Lutter, komplo teorilerinin popüler kültür üzerindeki etkisinin artmasının postmodernizmin yayılmasıyla bir ilişkisi olduğunu ileri sürer. Ona göre son dönemde edebiyatta ve sinemada komplo teorilerine rağbet edilmesinin nedeni postmodernizmdir.

Postmodernizmin ve komplo teorilerinin Aydınlanma'ya karşı ortak bir tavır içinde bulunmaları, söz konusu ilişki iddiasını güçlendirmektedir. Aydınlanma'ya ve Fransız Devrimi'ne karşı mücadele eden toplumsal kesimler tarafından politik bir silah olarak icat edilen komplo teorilerinin yayılmasında Aydınlanma'yı inkâr temelinde şekillenen postmodernizmin etkisi olduğu düşünülebilir.

Lutter, komplo teorilerinin herkes tarafından paylaşılan açıklamalara ve gerçeklere karşı bir alternatif anlatı olarak değerlendirilebileceğini ileri sürer. Timothy Melley'in komplo teorilerini bilginin kimler tarafından ve nasıl

9 Mark Fenster, Conspiracy Theories Secrecy and Power in American Culture, Universiyt of Minnesota Press, 1999, s. 106.

10 Marc Lutter, age, s. 34-37.

üretildiğine dair köktenci bir itiraz olarak yorumlamasına gönderme yapan Lutter, komplo teorilerinin, olayların genel kabul gören yorumlarının reddedilmesi sayesinde geliştiğini söyler. Lutter'e göre postmodernizm, komplo teorilerini birçok bilme biçiminden herhangi birisi haline getirerek geleneksel ve modern kanaatlerin yok oluşunu dengelemeye çalışır.[11]

Komplo teorilerini, günümüzdeki küreselleşmiş sistemin kavranması imkânsız bütünselliğini anlamaya yönelik bir çaba olarak değerlendiren Frederic Jameson'ın tespitleri ise meseleye farklı bir boyut kazandırmaktadır. Jameson, Ernst Mandel'e dayanarak, kapitalizmde her biri kendinden öncekinin diyalektik gelişimi olan üç temel an olduğunu ileri sürer. Bunlar, piyasa kapitalizmi, tekelci dönem ya da emperyalizm ve uluslararası şirketlerin büyük bir hızla büyümesinin sonucunda ulusal sınırların aşıldığı çokuluslu "geç kapitalizm" dönemidir. Jameson'a göre, Amerikan komplo filmleri ile geç kapitalizm döneminde küreselleşen dünyanın karmaşıklığı arasında bir ilişki mevcuttur.

Jameson, bu yeni dönemin belirleyici özelliğinin, iletişim teknolojisindeki büyük ilerleme olduğunu ifade eder. Bu ilerlemeyle iletişim, mübadele ve kâr döngülerini kolaylaştıran bir etken olmaktan çıkarak kendisini metaların en önemlisi haline getirmiştir.[12] Enformasyon süreci geldiği noktada o kadar karmaşıktır ki, kendisini izleyeni gerçeklik duygusundan uzaklaştırır. Bu yüzden, komploları konu alan filmlerde, gizli yönetim merkezlerini ve onların karışık komplolarını tasvir etmek için küresel bilgisayar sistemleri kullanılmaktadır. Bu karmaşıklık, seyredenlerin düşünme ve anlama kapasitesini aşmaktadır. Bu aşma durumu, sistemin karmaşıklığını göstermek için en iyi yoldur. Bu yüzden Jameson, *Videodrome* ya da *The Parallax View* gibi, komploları konu alan filmlerin, küresel sermayenin temsil edilemez bütünselliğinin ve gayrişahsi iktidar ağlarının bilinçsiz alegorileri olarak

11 Aynı eser, s. 39-40.

12 Steven Connor, *Postmodernist Kültür Çağdaş Olanın Kuramlarına Bir Giriş*, çev. Doğan Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran 2001, s. 69.

yorumlanabileceğini söyler.[13] Buna göre, ucu bucağı belirsiz bir komployа karşı çıkan komplo teorisiyle "geç kapitalizm"e karşı çıkan birey arasında da benzerlikler bulunmaktadır.

Frederic Jameson, dev bir iletişim ve bilgisayar şebekesiyle ilgili hatalı temsillerimizin aslında çokuluslu kapitalizmin çarpıtılmış bir biçimlendirmesi olduğu tezinden yola çıkmaktadır. Çağdaş toplum teknolojisi, kendi özelliklerinden dolayı değil, zihinlerimize ve hayal dünyamıza sığması güç olan bir iktidar ve kontrol şebekesinin, bizzat sermayenin üçüncü döneminin merkezsizleştirilmiş küresel ağının kavranabilmesi için ayrıcalıklı bir temsili özet sunabilmesinden dolayı çekici ve büyüleyicidir. Jameson'a göre bu betimsel bir süreçtir ve günümüzde en iyi, çağdaş eğlence literatüründe gözlemlenebilmektedir. Bu süreç ister istemez, sanal küresel bir bilgisayar sisteminin devrelerinin ve şebekelerinin, okumuş insan zihninin kavrayabilme kapasitesinin ötesinde bir karmaşıklık içinde, özerk ancak birbirine ölümüne kenetlenmiş ve rekabet halindeki iletişim ajanslarının labirenti andıran komploları tarafından anlatısal bir biçimde harekete geçirildiği bir "ileri teknoloji paranoyası" şeklinde tanımlanır. Jameson bu yüzden komplo teorilerinin ve onun gösterişli anlatısal tezahürlerinin gelişmiş teknolojinin biçimlenmesi aracılığıyla çağdaş dünya sistemi üzerinde düşünmeye yönelik niteliksiz girişimler olduğunu ifade eder.[14]

Bu türden metinlerde ileri teknoloji ya sembolik bir ifade gücüne sahiptir ya da komplonun (hikâyenin) ortaya çıkmasına yarar. Lutter bu konudaki edebi metinler için Umberto Eco'nun ünlü romanı *Foucault'nun Sarkacı*'nı örnek olarak verir. Romanda, Casaubon, arkadaşı Belbo'nun bilgisayarı sayesinde komployu açığa çıkarmaktadır.[15] İnternette dolaşan

13 Perry Anderson, *Postmodernitenin Kökenleri*, çev. Elçin Gen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 86-87.

14 Frederic Jameson, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Mantığı*, Yapı Kredi Yayınları, çev. Nuri Plümer, Şubat 1994, s. 68. Ayrıca bkz. Alex Callinicos, *Postmodernizme Hayır Marksist Bir Eleştiri*, çev. Şebnem Pala, Ayraç Yayınları, Ekim 2001, s. 203.

15 Marc Lutter, age, s. 50.

ve ileri teknoloji sayesinde izlendiğimizi iddia eden komplo teorileri ise edebi olmayan aynı türden metinlere örnek olarak verilebilir. Burada da teknolojik nesnelerin işlevleri komplo teorisinin üretilmesine vesile olmaktadır. Lutter ayrıca komplo teorilerinin tipik bir özelliği olan sürekli birbirlerine gönderme yapmanın da "metinlerarasılık" diye nitelendirilebileceğini ileri sürer.

Frederic Jameson, "geç kapitalizm"in alegorik temsilini sadece teknolojiyle de sınırlamaz. Bu yüzden de postmodern metinlerin homojenliklerinin, kesin sınırlarının ve sonlarının olmamasına dikkat çeker. Bu tür metinlerde birbiriyle hem zaman hem de mekân açısından ilgisi olmayan kişiler, olaylar ya da örgütlenmeler arasında birçok ilişki olduğu iddia edilir.[16] Bu sürekli geçişleri Mark Fenster "komplo teorilerinin hızı" şeklinde isimlendirir.[17]

İnternet ve Komplo Teorileri

Komplo teorilerinin, daha ilk ortaya çıkışından itibaren kitle iletişim araçlarıyla güçlü ilişkileri olmuştur. 18. yüzyılda yeni güçlenmekte olan basın, komplo teorilerinin yayılmasında önemli bir rol oynamıştı. Günümüzde de benzer bir rolü internet oynamaktadır. Gerçekten de bugün internette birçok insan, siteler ya da ileti grupları sayesinde komplo teorileri hakkında tartışmakta ve fikir alışverişinde bulunmaktadır. Buradaki fikir alışverişleri, ya komplo teorisyenleri ve komplo teorilerine meraklı şüpheliler arasında ya da farklı alanlardaki komplo teorisyenleri arasında gerçekleşmektedir.[18]

İlişki kurmak, cemaatleşmek, malzeme toplamak ve bunları ücretsiz olarak yayınlamak için ideal bir ortam olan internet, komplo teorisyenleri için adeta cennettir. Bu durum komplo teorilerinin en önemli özelliklerinden birisi olan metinlerarasılığın da nedenlerinden birisidir. Komplo teorileri iç içe geçtikleri ve sürekli birbirlerine göndermeler

16 Aynı eser, s. 52.
17 Mark Fenster, age, s. 107.
18 Aynı eser, s. 186.

yaptıkları için internette daha kolay üreyebilmektedir. Günümüzde komplo teorisyenlerinin sürekli internete gönderme yapmaları ve konu hakkındaki basılı metinlerin bile internettekine benzer bir biçimde kurgulanmaları, söz konusu güçlü ilişkiyi göstermektedir.

Gundolf S. Freyermuth da internetin komplo teorileriyle ilgilenen insanların bir tür topluluk haline gelmesini sağladığını söyler. Freyermuth'a göre 19. yüzyılda bildirilerin oynadığı rolü günümüzde üstlenen internet, komplo teorisyenleri için hem güvenli bir sığınak hem de kitlelere ulaşmak için önemli bir araçtır. Kitle iletişim araçlarından dışlanan komplo teorisyenleri internet sayesinde fikirlerini ifade etmek ve ilişki kurmak için önemli bir fırsat yakalamışlardır.[19]

Komplo Teorilerinin İşlevlerine ve Özelliklerine Göre Tasnifi

Pfahl-Traughber "komplo ideolojisi" diye adlandırdığı komplo teorilerinin, ilk ikisi inananları son ikisi de propagandasını yapanları ilgilendiren dört işlevinin olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki "kimlik işlevi"dir. Bir komplo tasavvuru kendisine inanana bir kimlik kazandırmaktadır. Sözde komplocular, komplo teorisine inananın hayal dünyasında kötüyü temsil etmektedirler. Böylelikle komplo teorisine inanan kişinin kendisini sadece politik bir tarafa değil, aynı zamanda iyilerin dünyasına da ait hissetmesi mümkün olmaktadır.

Komplo teorileri ikinci olarak, anlaşılması zor tarihi ve politik olayları basitleştirerek anlaşılır hale getirmektedirler. Pfahl-Traughber, bu durumu komplo teorilerinin "bilgilendirme işlevi" diye adlandırmaktadır. Komplo teorilerine inananlar, bir olayı kavramak için ekonomik ve siyasal gelişmeleri yorumlamaktansa onu bir komploya bağlı olarak anlamlandırmayı tercih etmektedirler.

Komplo teorilerinin diğer işlevleri ise, söz konusu anlatı ve rivayetlerin propagandasını yapanlar açısından önem

19 Marc Lutter, age, s. 24.

taşımaktadır. Bunlardan birincisi "yönlendirme işlevi"dir. Komplo ideolojisi geniş kitlelerin belli amaçlar etrafında toplanmasını ve harekete geçirilmesini kolaylıkla sağlayabilmektedir. Buna bağlı olarak yine aynı yöntemle yapılan çeşitli hataların meşrulaştırılması ya da üstlerinin örtülmesi sağlanabilmektedir. Konuyla ilgili akla ilk gelen örnek, Nazilerin kitleleri harekete geçirmek ve yaptıkları soykırımı meşrulaştırmak için antisemitik komplo teorilerini kullanmalarıdır.[20]

Franko Petri ise "dünya çapında komplo mitleri"nin kaba dost-düşman tasvirlerine dayanan psikolojik, politik ve sosyal köklere sahip düşünsel yapılar olduğunu ileri sürer. Petri'ye göre komplo teorileri aşırı sağ akımların dünyayı kavrayışlarında önemli bir öğedir. Bu tür rivayetlerde bütün dünya siyah ve beyaz diye ikiye ayrılmıştır. Dünya tarihi, iyiler ve komplocu kötüler arasındaki mücadeleden ibarettir. Petri, bu mitlerin iktidarı elde etmek ya da ele geçirmek isteyen kuvvetler tarafından sıklıkla ideolojik-politik bir araç olarak kullanıldıklarına dikkat çeker.[21]

Geoffrey T. Cubitt ise komplo teorilerini tasnif etmek için bir başka yöntem önermektedir. Cubitt'e göre bir komplo teorisinin üç ana unsuru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bir komplo planı, ikincisi komplocu bir grup ve üçüncüsü bunların gizli tutulması için gösterilecek çabadır. Cubitt bu noktadan hareketle komplo teorilerinin komplocu ya da komplo planı merkezli iki ana biçime sahip olduklarını ileri sürer.[22] Yahudileri bütün komploların merkezinde gören anlayış birinci tipe; uzaylıları, İlluminati'yi, Tapınak Şövalyeleri'ni

20 Armin Pfahl-Traughber, "'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 36-39.

21 Franko Petri, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", Das Weltbild des Rechtsextremismus, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 192.

22 Michael Hagemeister, "Die Protokolle der Weisen von Zion- eine Anti-Utopie oder der Große Plan in der Geschichte", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002, s. 51.

büyük bir komplonun figürleri olarak gören anlayış ise ikinci tipe örnektir.

Johannes Zischka da komplo teorilerinin meşrulaştırma ve mazaret işlevlerine sahip olduğunu ifade eder. Bu tür anlatı ve rivayetlerdeki dikomatik dost-düşman ayırımının politik sonucu genellikle azgın komploculara karşı güçlü bir yönetimi; yani diktatörlüğü meşrulaştırmak olarak ortaya çıkar. Zischka ayrıca komplo teorilerinin kendilerine inananlar açısından entegrasyon ve sınırlama işlevleri olduğuna da dikkat çeker. Bu teorilere inananlar kendi içlerinde bir dayanışma göstererek dış dünyadan ayrılırlar. Yine komplo teorileri dost-düşman kutuplaştırması sayesinde kendisine inananların bütün tepkilerini ve nefretini ideolojik günah keçileri üzerinde toplar. Zischka bu durumu "sabitleme fonksiyonu" olarak adlandırır.[23]

Johannes Rogalla von Bieberstein, komplo teorilerinin bilgilenmeye, kitleleri yönlendirmeye ve muhalefeti bastırmaya yönelik üç işlevi olduğunu ifade eder.[24] Helmut Reinalter ise politik yönlerine vurgu yaptığı komplo teorilerinin düşmanın tespitine yarayan araçlar olduğunu söyler.[25]

Geoffrey T. Cubitt komplo teorilerinin üç özelliği olduğunu söyler. Bunlar teleoloji,* ikicilik (dualizm) ve gizliciliktir. Cubitt'e göre komplo teorileri her olayı, bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen işlerin sonucu olarak yorumlar. Yine bütün bu teorilerde iyiler/ kötüler, felaket isteyen azınlık/ buna karşı çıkan çoğunluk türünden mücadele eden iki taraf vardır. Komplo teorileri insanlığın görünürdeki meseleleri ile gerçek ve gizli meseleleri arasında fark olduğunu düşünmektedir.

23 Franko Petri, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", Das Weltbild des Rechtsextremismus, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 195-196.

24 Bieberstein, Die These von der Verschwörung, s. 114-125.

25 Franko Petri, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", Das Weltbild des Rechtsextremismus, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 192.

* Erekbilim.

Cubitt'e göre bu üç özellik bütün komplo teorilerinde mevcuttur.[26]

Daniel Pipes ise komplo teorilerini üç özelliği esas alarak sınıflandırmayı tercih eder. Birincisi; bütün komplo teorilerinin ardında gizli, kötü ve güçlü bir örgüt bulunmaktadır ve bu grubun amacı dünyayı ele geçirmektir. Bunlar İlluminati, masonlar, Tapınak Şövalyeleri, Vatikan, Yahudiler ya da uzaylılar olabilir. Bazen bunlardan birkaçı ya da hepsi de bir araya gelebilirler. Bunların parası, gelişmiş bir teknolojisi, medya üzerinde hâkimiyetleri ve hatta büyüleri vardır. İkincisi; bilerek ya da bilmeyerek bu gruba ya da gruplara yardım edenler vardır. Bu yardımcıları olmasa komplocuların tek başına bir şey yapmaları zordur. İlk akla gelen yardımcı da medyadır. Toplum bilgisiz ve tepkisiz bir biçimde etrafını saran komployu medyanın yönlendirmeleri sayesinde izlemektedir. Üçüncüsü; bir grup ya da komplo teorisyenlerinin bazen bizzat kendisi bu şeytani plana karşı direnmektedir. Komplo teorisyeni gerçeği halka ulaştıran büyük bir kahramandır. Bu gizli gerçek, komplo teorisyenini politik bir tutum almaya da itebilir.[27]

Komplo Teorisi Eleştirilerinin Siyasal İçeriği

Noam Chomsky, ABD'nin, kendi kurumlarını eleştiriden korumak için sıklıkla komplo teorisi yaftasına başvurduğunu ifade eder. Chomsky'ye göre böylelikle ABD'nin yaptıklarına dikkat çekmek isteyenler "çaresiz fanatikler" ya da "komplo teorisyenleri" diye saf dışı bırakılmaya çalışılmaktadır.[28] Gerçekten de günümüzde komplo teorileri kadar bunlar hakkında yapılan araştırmalar da incelenmeyi hak etmektedir. Bu araştırmaların önemli bir bölümü, tıpkı komplo teorileri gibi

26 Armin Pfahl-Traughber, " 'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 52-54.

27 Daniel Pipes, age, s. 45-46.

28 Noam Chomsky, *Medya Gerçeği*, çev. Abdullah Yılmaz, Tümzamanlar Yayıncılık, Ağustos 1993, s. 177.

nesnellikten uzaktır ve siyasal içerikleri inceleme konularından daha ileri değildir.

Söz konusu araştırmaların ilk göze çarpan özelliği komplo teorilerine inanan insanların sosyal, kültürel ve psikolojik durumlarıyla ilgilenmeyi tercih etmeleridir. Bu araştırmalara göre komplo teorileriyle uğraşanların birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Her ne kadar bu özelliklerle ilgili olarak görüş farklılıkları olsa da araştırmacıların yaklaşımlarının buluştuğu iki nokta vardır. Birincisi, psikolojik faktörlere ağırlık veren bu türden yaklaşımları "özcü" diye nitelendirmek mümkündür. İkincisi, aynı araştırmaların "komplo teorisine inananlar" diye sınıflandırdığı kesimlerin toplumun ezilenleri olması, söz konusu araştırmaların siyasal niyetleri hakkında kuşku uyandırmaktadır. Bu türden yaklaşımlar komplo teorilerinin siyasal boyutunu ve bunların oluşmasında gerici-muhafazakâr kesimlerin rolünü göz ardı etmekte, sisteme yönelik her türlü eleştiriyi "komplo zihniyeti"nin ürünü olarak göstermeye çalışmaktadır.

Daniel Pipes'ın ABD'de komplo teorilerine rağbet eden kesimleri "memnuniyetsizler" ve "evhamlılar" diye ikiye ayırması bu duruma en iyi örnektir. Pipes'a göre Afrika kökenli Amerikalılardan, Müslümanlardan ve aşırı sağcı gruplardan oluşan bu kesimler komplo teorilerinin ardına saklanarak memnuniyetsizliklerini ifade etmektedir. Bu durum bir tür "komplo zihniyeti"nin oluşmasına neden olmaktadır.[29]

Pipes'a göre, Afrika kökenli Amerikalılar, komplo teorilerine beyaz Amerikalılardan daha yatkındırlar. Örneğin bunlar, Malcolm X ve Martin Luther King'in öldürülmesinden ABD yönetimini sorumlu tutmaktadır. "Komplo zihniyeti"ne sahip bu insanlar, medyaya ve hükümete; yani "meşru otoritelere" inançlarını yitirdikleri için, onların yorumlarına itibar etmemektedir. "Meşru otoritelerin" Yahudilerin ya da çeşitli rant gruplarının elinde olduğu inanışı bu kesimlerde çok yaygındır.

Robert S. Robins ve Jerrold M. Post ise komplo teorilerine inananların paranoyid kişilik özelliklerine sahip olduklarını

29 Daniel Pipes, age, s. 16-26.

savunurlar. Robins ve Post, ikili paranoyanın temel özellikleri olan şüphecilik, odak noktası olduğunu zannetme, büyüklük iddiası, etrafa duyulan düşmanlık, özerkliği kaybetme korkusu, yansıtma özelliği ve sanrılı düşünme biçiminin komplo teorisyenleri ve onların iddialarına inananlar arasında da yaygın olduğunu ileri sürer.[30]

Hans-Joachim Maaz durumu daha da karikatürleştirerek komplo teorilerine inananların çocukluklarının sorunlu olduğunu ileri sürer. Maaz'a göre aileleri tarafından istenmeyen, ilgilenilmeyen, kabul edilmeyen çocuklar ileride komplo teorilerini kolaylıkla benimseyebilmektedir.[31]

Sosyal psikolog Krzysztof Korzeniowski de 1996-97 yılında Polonya'da yaptığı araştırmalara dayanarak, komplo teorilerine inanan insanların belli psikolojik özelliklere sahip olduğunu iddia eder. Korzeniowski'nin araştırmasının sonuçlarına göre, Polonya'daki yetişkinlerin yüzde 30'u hükümetlerinin kendilerini yöneten asıl güç olmadığını düşünmektedir. Korzeniowski bu iddia sahiplerinin farklı cinsiyet ve milliyetlere mensup olduklarını belirtir. Korzeniowski, denek olarak kullandığı bu kişilerin politik paranoya içerisinde olduklarını söyleyerek muhafazakâr siyasal eğilimlerine dikkat çeker. Korzeniowski kaybolmuşluk içerisinde olduğunu söylediği deneklerinin, toplumlarının bir hiyerarşi içerisinde olmasını arzulayan otoriter kişiliklere sahip olduğunu öne sürer.[32]

Armin Pfahl-Traughber ise buraya kadar sözü edilen "özcü" yaklaşımları en iyi ifade eden araştırmacılardandır. Pfahl-Traughber komplo teorilerinin benimsenmesinin

30 Robert S. Robins-Jerrold M. Post, *Politik Paranoya Nefretin Psikopolitiği*, çev. İnci Kurmuş, Doğan Kitap, Nisan 2001, s. 17-24

31 Hans Joachim Maaz, "Zur Psychodynamik von Verschwörungstheorien. Das Beispiel der deutschen Vereinigung", Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten- historische Varianten, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück, 2001, s. 31-36.

32 Krzysztof Korzeniowski, "Die polnische politische Paranoia. Ergebnisse empirischer Erhebungen", Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten- historische Varianten, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück 2001, s. 151-167.

ekonomik, sosyal ve psikolojik üç nedeni olduğunu söyler. Bu üç neden arasında psikolojik olanı daha fazla önemseyen Pfahl-Traughber, komplo teorilerine inananların belli bir karakter yapısına sahip olduğunu iddia etmekte ve bu yapı konusunda da Adorno'nun "otoriter kişilik" hakkındaki çalışmalarına gönderme yapmaktadır.[33]

1950 yılında Franfurt Okulu'nun önde gelen isimlerinden olan Adorno ve arkadaşları tarafından geliştirilen "otoriter kişilik" kavramı, azınlıklara düşman, antidemokratik tutum ve davranışlar sergileyen insanların kişiliklerini ifade etmek için kullanılmıştı. Adorno azınlıklara karşı önyargıları olan insanların bu durumla ilişkili başka düşüncelerinin ve özel kişilik yapılarının olup olmadığını araştırmış, bu çerçevede Amerikalıların benimsediği ideolojileri ve tutum modellerini incelemişti.

Söz konusu araştırmanın ilk aşaması, Yahudiler hakkındaki önyargıları belirlemeyi amaçlayan bir antisemitizm tutum ölçeği oluşturmak olmuştu. İkinci aşamada antisemitik önyargıların, zenciler gibi başka gruplar hakkındaki önyargılarla birlikte bulunup bulunmadığı incelenmiş ve çeşitli gruplara karşı önyargıların bir paralellik gösterdiği ileri sürülmüştü.

Adorno'ya göre önyargı, belirli bir grupla özgül ilişkilerden değil, genel bir zihinsel yapıdan ileri gelmekteydi; bu zihinsel yapı ise etnosantrizm idi. Adorno buradan hareketle etnosantrizmin faşizmle ilişkisi olduğunu ileri sürerek antidemokratik eğilimleri olan kişilerin politik, ekonomik ve sosyal inançlarının birbirlerine bir "zihniyet", bir "ruh hali", bir "düşünce tarzı" ile bağlıymış gibi tutarlı bir bütün oluşturduğunu öne sürmüştü. Faşizmin insanda vücut bulması olarak da nitelendirilebilecek olan bu yapı "otoriter kişilik" diye adlandırılmıştı.

33 Armin Pfahl-Traughber, " 'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 39-42.

Komplo Teorileri ve Doğu

Komplo teorilerini belli bir psikolojik durumun sonucu olarak ele alan ve "komplo zihniyeti"nin varlığından söz eden araştırmaların, sisteme yönelik bütün eleştirileri "komplo teorisi" adı altında sınıflandırmaya çalıştığı görülmektedir.

Komplo teorileri hakkındaki bu tuhaf eleştiri biçiminin bir diğer özelliğiyse, söz konusu teorilerin var olabilmesi için belli bir psikolojik durum kadar belli bir kültürel yapının da gerekli olduğunu ileri sürmesidir. Buna göre "komplo zihniyeti" denen hayalet Doğu'nun ve ezilen dünyanın üzerinde dolaşmaktadır. Bu zihniyetin en güzel örneğiyse, Doğuluların, geri kalmışlıklarından ve başlarına gelen diğer şeylerden Batılıları sorumlu tutmasıdır.

Edward Said'in "Son Oryantalist" dediği Bernard Lewis'in de bu görüşte olması şaşırtıcı değildir. Said'e göre Lewis, araştırmacılık rezaleti sayılması gereken çalışmalarında saldırganlığa varan bir ideolojik tutum sergilemekteydi. Gerçekten de bütün yazılarında Ortadoğu'yu ve Arapları aşağılamaya, itibarsızlaştırmaya çalışan Lewis oryantalizm ile emperyalizm arasındaki ilişkinin ete kemiğe bürünmüş hali gibidir. Bu durum, Lewis'in komplo teorileri hakkında kaleme aldığı yazılarda iyice belirgin hale gelmektedir.

"Medeniyetler Çatışması" tezinin asıl mucidi olarak bilinen Lewis'e göre Batı dışındaki dünya geridir ama Ortadoğu daha da geridir. İslam'ın hâkim olduğu bu coğrafya Batı karşısında yaklaşık 300 sene önce gerilemeye başlamıştır.[34] Bu gerileme "Müslüman öfkesinin" nedenidir. Doğu, özgürlük ve demokrasi gibi kavramları tercüme yoluyla tanımıştır. Batılıların Doğu'da giriştikleri işgaller aslında buralarda özgürlüğün ve ilerlemenin önünü açmıştır. Nankör Doğulular ise kendi geri kalmışlıklarına bahane olarak "Batı emperyalizmi" diye bir günah keçisi yaratmışlardır. Kısacası, Doğu için tren uzunca bir müddet önce kaçmıştır. Bir tek İsrail buna dahil değildir. Kadı

34 Konuyla ilgili bkz. Bernard Lewis, *Hata Neredeydi? 300 Yıldır Sorulan Soru*, çev. Harun Özgür Turgan-Serpil Bilbaşar, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2004.

kızında da bulunabilecek türden kusurlarıyla Ortadoğu'da bir demokrasi ve özgürlük vahası olan İsrail, Doğuluların antisemitizmi yüzünden mağdur durumdadır.

Daniel Pipes da ezilen dünyanın geri kalmışlığının sorumlusunun emperyalizm olduğunu söyleyenlerin hepsini komplo teorisyeni ilan eder.[35] Pipes, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı'daki sistemin bir bütün olarak komplo teorilerinin etkilerinden kurtulduğunu ileri sürer. ABD'nin Avrupa'da kurduğu güvenlik şemsiyesi, buradaki ülkeleri komplo teorilerinin zararlı etkilerinden kurtarmıştır. Bu tarihten sonra komplo teorileri sadece Batı uygarlığındaki köktenci politik hareketlerde ya da bu uygarlığın coğrafi sınırlarının dışında barınabilmiştir.[36] Pipes "Annus Mirabilis"* olarak niteleDiği 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonraysa komplo teorilerinin Kuzey Kore, Küba, İran, Latin Amerika ve Ortadoğu ülkelerinde yaygınlaştığını ileri sürer.[37]

Robert S. Robins ve Jerrold M. Post ise paranoyid mesajların yayılabilmesi için bunları almaya istekli politik bir kültürün var olmasının gerekliliğinden bahseder. İkiliye göre söz konusu kültür, Ortadoğu'da güçlü bir biçimde mevcuttur. Örneğin Ortadoğu'daki geri kalmışlığın dış faktörlerin işi olduğu düşüncesi tipik bir komplo zihniyetidir.[38] İkili aynı zihniyetin Meksika, Vietnam, İran, Çin, Malezya kültürlerinde ve Afrika kökenli Amerikalılar arasında da güçlü olduğunu öne sürmektedir.

Bassam Tibi ve Antoine Vitkine de meseleye bu çerçeveden bakmaktadır. Tibi'ye göre, Arap politikacıların Batı'nın komplo peşinde koştuğundan kuşkulanması, Arap ülkelerinin gelişmesinin önündeki en büyük engeldir. Bu komplo yalnızca Arap politikacılarının hayal dünyasında mevcuttur.[39]

---

35 Daniel Pipes, age, s. 134.
36 Aynı eser, s. 169.
* Mucizeler Yılı
37 Aynı eser, s. 169-190.
38 Robert S. Robins-Jerrold M. Post, age, s. 66-67.
39 Bkz. Bassam Tibi, Die Verschwörung Das Trauma Arabischer Politik, DTV Deutscher Taschenbuch Verlag, Münih, 1994.

Araplara karşı ırkçılığa varan önyargılara sahip olan Antoine Vitkine ise Arap-İslam dünyasını komplo teorisyenlerinin destek üssü ilan eder.[40] Vitkine ayrıca İran, Sudan, Rusya, Çin ve Kuzey Kore'nin de komplo teorilerinin diğer fırtına merkezleri olduğunu ileri sürmektedir.

Komplo Teorileri ve Emperyalizm

Mesele kuşkusuz basit bir Arap ya da Doğu düşmanlığıyla sınırlı değildir. Bu araştırmaların ABD dış politikasıyla uyumu her türlü takdirin ötesindedir. Söz konusu araştırmalara göre; ABD'yi ya da emperyalizmi eleştirmek komplo teorisyenliği, İsrail'i ya da Siyonizmi eleştirmek ise antisemitizmdir. Bu ortak özellikler söz konusu eleştirilerin ideolojik altyapısı ve gerçek niyeti hakkında da fikir vermektedir.

Daniel Pipes komplo teorilerindeki gizli örgüt düşmanlığının ve antisemitizmin, günümüzde antiemperyalizm ve antisiyonizme dönüştüğünü ileri sürer. Bu bakış açısına göre CIA'nın gizli faaliyetlerinden bahseden birisi ile İlluminati'nin dünyayı ele geçirmeye çalıştığını ileri süren bir başkası aynı derecede komplo teorisyenidir.

Antoine Vitkine de ABD'ye ve İsrail'e karşı çıkan herkesin antisemit ve komplo teorisyeni olduğunu iddia etmektedir. Ona göre İsrail'in Sabra-Şatilla katliamlarından sorumlu olduğunu söylemek bir antisemitizm örneğidir. İsrail'i eleştirenlerle Siyon Protokolleri'ne inananlar arasında hiçbir fark yoktur.

Vitkine'in eleştirilerinin yöntemi komplo teorilerininkini aratmayacak şekilde yanlıştır.

Büyük bir paranoya içinde olan Vitkine baktığı her yerde komplo teorisyenleri görmektedir. Listesindeki isimler arasında Samir Amin, Noam Chomsky, Naomi Klein, "hazırcevap McDonalds yaygaracısı" Jose Bove ve "montaj soytarısı" Michael Moore bulunmaktadır.

Aslında söz konusu eleştiri akımının önde gelen isimlerinin kimlikleri düşünüldüğünde bu duruma hiç şaşmamak

40 Antoine Vitkine, *Yeni Şarlatanlar*, çev. Zeren Akyar, Neden Kitap, Kasım 2005, s. 141.

gerektiği ortaya çıkacaktır. Bu bölümde ismi en çok geçenlerden birisi olan Daniel Pipes, Ortadoğu'da ABD'nin ve İsrail'in çıkarlarını korumak için askeri önlemler alınmasını savunan Middle East Forum'un yöneticilerindendir. 2001 yılında Savunma Bakanlığı tarafından desteklenen Terörizm Teknolojisi Özel Görev Kuvvetleri'ne atanan Pipes, 2003 yılında da ABD Başkanı George W. Bush tarafından ABD Barış Enstitüsü'yle birlikte çalışmak için seçilmiştir. Richard Perle, Dick Cheney, Paul Wolfowitz gibi neocon'lara akıl hocalığı yapmasıyla ünlü Bernard Lewis'in durumu da farklı değildir. "Büyük Ortadoğu Projesi"nin mimarlarından olan Lewis'in politik tercihlerinin, CIA'nın eski Ortadoğu masası şefi Graham Fuller için bile aşırılığı temsil ettiği bilinmektedir.

ABD karşıtı herkesi kompo teorisyenliğiyle suçlayan Pipes'ın ve Lewis'in önderlik ettiği Campuswatch girişimi, ABD'nin Ortadoğu politikalarını eleştiren akademisyenlerin ihbar edilmesini ve üniversitelerden uzaklaştırılmasını istemektedir. Nitekim Lewis, üniversitelerde Ortadoğu'yla ilgili akademik çalışma yapanların çoğunun aslında Arap ve FKÖ sempatizanı olduğunu ileri sürebilmektedir.[41] Her taşın altında FKÖ sempatizanı aramalarıyla ünlü Pipes ve Lewis, kaleme aldıkları yazılarda ABD'ye ve İsrail'e karşı çıkan herkesi paranoyaklıkla suçlamaktadırlar.

Öte yandan yukarıda adı geçen isimlerden Jerrold M. Post, ABD hükümetine bağlı "Kişilik Analizi Politik Davranış Merkezi"nin kurucusu ve başkanıdır. Robert S. Robin ise Beyaz Saray'a danışmanlık yapmaktadır.

Komplo Teorileri ve Komünizm

Bahsi geçen görüşler, bütün sözde eleştirilerine rağmen, aslında komplo teorisyenleriyle benzer bir ideolojik zemini paylaşmaktadır. Antikomünizm, birbirinden çok farklı gibi görünen her iki akımı da birleştirmektedir. Michael Hagemeister'ın konu hakkındaki görüşleri antikomünizmin komplo

41 Bernard Lewis, *Semitizm ve Antisemitizm Çatışma ve Önyargıya Dair*, çev. Hür Güldü, Everest Yayınları, İstanbul, Mayıs 2004, s. 280.

teorilerine yönelik eleştirilere nasıl gerici bir içerik kazandırdığını son derece açık bir biçimde göstermektedir.

Geoffrey T. Cubitt'in komplo teorilerinin üç önemli özelliği olarak teleoloji, düalizm ve gizliciliği göstermesinden yola çıkan Hagemeister, söz konusu özelliklerin bilimsel sosyalist ideolojide de var olduğunu ileri sürer. Hagemeister'e göre komplo teorisyenlerinin tarihe bakışları teleolojiktir. Komplo teorisyenlerine göre tarih, belli bir komplonun çerçevesinde belli bir amaca doğru ilerlemektedir. Bütün olaylarla bu amaç arasında bir ilişki vardır. Marx en tipik örneklerini tektanrılı dinlerde görebileceğimiz bu özelliği, Hegel'den alarak sekülerleştirmiştir. Onun teorisine göre tarih, sınıf mücadelesiyle ilerler ve bir dünya cenneti gibi tasvir edilen sınıfsız topluma doğru gider.

Hagemeister komplo teorilerinin ikinci tipik özelliği olan düalizmin sosyalizmde de olduğunu savunur. Ona göre bilimsel sosyalizmdeki ezen-ezilen, burjuvazi-proletarya, devrim-karşıdevrim gibi kavramlar arasındaki ilişki dinlerde ve komplo teorilerinde sıkça rastlanan iyilik-kötülük, aydınlık-karanlık kavramları arasındaki ilişkiye benzemektedir. Hagemeister bugünkü Rusya'da yaşayan eski komünistlerin önceki sınıf mücadelesi anlayışları yüzünden antisemitik komplo teorilerine kolayca meylettiklerini ileri sürmektedir.

Hagemeister son olarak komplo teorilerinde bir gizlicilik eğilimi olduğunu söyler. Komplo teorisyenlerine göre her şey gizli bir el tarafından yönetilmektedir. Bilimsel sosyalizm de tarihin belli kuralları olduğunu öne sürer. Bu kuralları bilmeyen sıradan insanlar, tarihin gidişatını anlayamaz. Bu iddia bilimsel sosyalistleri komplo teorisyenlerine yaklaştırmaktadır.[42]

Hagemeister'in komplo teorileriyle ilgili olarak sıkça Karl Popper'e gönderme yapması da eşyanın tabiatına uygundur. George Soros'u etkileyerek Açık Toplum Enstitüsü'nün isim babalığını yapan Popper'e göre tarihi Siyon Protokolleri'yle

42 Michael Hagemeister, "Die Protokolle der Weisen von Zion- eine Anti-Utopie oder der Große Plan in der Geschichte", Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 52-54.

açıklayanlarla kapitalizmi ve emperyalizmi eleştirenler arasında hiçbir fark yoktur. Popper bütün bunların "komplocu toplum kuramı" adı altında toplanabileceği kanaatindedir.[43]

Daniel Pipes da Popper gibi düşünmektedir. Ona göre 1917 Ekim Devrimi'nin önderi Lenin'in emperyalizm teorisi, komplocu bir bakış açısına sahiptir. Pipes için bir grup azınlığın çoğunluğu yönettiğini söylemek komploculuktur. Ona göre emperyalizmin dünyayı yönetmeye çalıştığını, bunun için planlar yapıp pek de hayırlı olmayan faaliyetler yürüttüğünü söylemek komplo teorisi üretmektir.[44] Hatta Lenin'in, Beyaz Ordu'nun dış yardımlarla saldırılar düzenlediği Sovyet iktidarının ilk günlerinde bile halkı komplolara karşı uyanık olmaya çağırması da komploculuktur. Buradan yola çıkan Pipes, emperyalizm tespitiyle birlikte komplo teorilerinin sağın değil solun ilgi alanına girdiğini ileri sürmektedir. Ona göre Siyon Protokolleri'ne inanmakla emperyalizmin varlığına inanmak aynı şeydir.[45]

Pipes, 1945 yılından sonra komplo teorilerinde önemli iki değişikliğin olduğunu öne sürer. Buna göre; ilk olarak, geçmişteki antisemitizm vurgusu İsrail ve Siyonizm karşıtlığına dönüşmüştür. İkinci olarak, bu yıllarda Batı uygarlığının önderi haline gelen ABD, dünya çapında komplo iddialarındaki asıl düşman figür ilan edilmiştir. Pipes bu dönüşümün Sovyetler Birliği'nin politikaları yüzünden gerçekleştiğini ileri sürer. Ona göre Nazilerle komünistler arasında hiçbir fark yoktur. Hatta tezlerini entelektüel bir biçimde sunan ve çok sayıda yandaşa sahip olan komünistler daha da tehlikelidir. Komplo teorilerine karşı çıktığını iddia eden Pipes, bu noktadan sonra paranoyakça bir antikomünizmin bütün belirtilerini gösterir.

Bernard Lewis de Hitler'in düşüşünden sonra Yahudilere karşı bir nefret kampanyası başlatan, ilk Arap olmayan

43 Karl Popper, *Açık Toplum ve Düşmanları, c. 2, Hegel, Marx ve Sonrası*, çev. Harun Rızatepe, Remzi Kitabevi, 3. basım, İstanbul, Mayıs 1994, s. 91

44 Daniel Pipes, age, s. 132-133.

45 Aynı eser, s. 207.

devletin Sovyetler Birliği olduğunu ileri sürer.[46] Lewis'in Sovyetler Birliği'ne vurgu yapmasının asıl nedeni, bu ülkenin geçmişte İsrail karşıtı bir dış politika izlemesidir. Lewis ırksal antisemitizmin yerini antisiyonizmin aldığını ileri sürmektedir.[47] Ona göre İsrail'i eleştiren Yahudiler tıpkı Karl Marx gibi Yahudi öz nefretine sahiptirler ve nevrotik bir reaksiyon içinde bulunmaktadırlar.[48]

Robins ve Post ise politik paranoyanın "Marksist-Leninist ideolojiden etkilenen, toplumsal devrimden yana olan teröristler" arasında özellikle güçlü olduğunu savunmaktadır.[49] İkili, giderek daha da şirretleşerek, komplo teorilerinin eski Varşova Paktı ülkelerinde esas olarak Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra yaygınlaştığı olgusunu bile "kırk yıllık sosyalist yönetimin yol açtığı bir tür kişilik bozukluğu" biçiminde yorumlar.[50]

Komplo Teorilerinde Beş Dönem

Komplo teorilerini belli bir psikolojik durumun sonuçları olarak ele alan ve "komplo zihniyeti"nin varlığından bahseden araştırmalar sisteme yönelik bütün eleştirilere "komplo teorisi" yaftası yapıştırmaya çalışmaktadır. Bu durum söz konusu araştırmaların yapılmasında siyasal tercihlerin önemli bir rol oynadığı kuşkusunu uyandırmaktadır. Üstelik yapıları ve siyasal içerikleri itibarıyla eleştirdikleri komplo teorilerinden çok da farklı değillerdir.

Kuşkusuz bütün bunlar komplo teorilerine yönelik eleştirilerin önemsenmemesi gerektiği anlamına gelmez. Ama komplo teorilerine yönelik eleştirileri ve bunların üzerinde şekillendiği ideolojik temeli göz ardı etmemek yararlı olacaktır.

Aydınlanma Çağı'nın ve Fransız Devrimi'nin hemen ertesinde ortaya çıkan komplo teorileri esas olarak muhafazakâr

46 Lewis, Semitizm ve Antisemitizm..., s. 26.
47 Aynı eser, s. 284.
48 Aynı eser, s. 288.
49 Robert S. Robins, Jerrold M. Post, age, s. 117.
50 Aynı eser, s. 127.

ve devrim karşıtı çevrelerin ideolojik-politik mücadele araçları olarak ortaya çıkmıştır. Meseleye bu çerçeve içinde bakıldığında komplo teorileriyle ilgili beş ayrı dönemin varlığından bahsedilebilir. Birinci dönem; Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi sonrasıdır. İkincisi; 1830-48 Devrimlerinden Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürmektedir. Bu dönemde 1917 Ekim Devrimi çok özel bir rol oynamaktadır. Üçüncü dönem; 1945 yılına, yani İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürmektedir. Dördüncü dönem; Soğuk Savaş yıllarına rastlar ve bu savaştan galip çıkan ABD'nin tek kutuplu bir dünya yaratmak için atağa kalktığı 90'lı yıllara kadar sürer. 90'lı yıllardan sonra popüler kültürün ve internetin etkisiyle giderek yayılan komplo teorileri, Yeni Dünya Düzeni'yle ilgili hayali kurgularla ilgilenmeye başlamıştır. Beşinci dönem olarak niteleyebileceğimiz bu dönemde, postmodernizmin ve New Age (Yeni Çağ) akımlarının söz konusu anlatı ve rivayetlerdeki doğrudan etkisini gözlemlemek mümkündür. Uçan daireler, uzaylılar ve ezoterizmle ilgili vurgular bu yeni dönemin belli başlı özellikleridir.

Komplo teorileri üzerine yapılan ve "komplo zihniyeti"nden bahseden araştırmalarda bile böylesi bir dönemlendirmeye başvurulması tesadüf değildir. Devrimleri, büyük toplumsal mücadeleleri ve olayları esas alan bir dönemlendirme sayesinde dünyadaki ve Türkiye'deki komplo teorilerinin ortaya çıkışını ve yayılmasını anlamak çok daha kolay olacaktır.

FRANSIZ DEVRİMİ VE KOMPLO TEORİLERİ

Avrupa'da 1688 İngiliz Devrimi'nden 1789 Fransız Devrimi'ne kadarki döneme ya da daha genel bir ifadeyle 18. yüzyıla "Aydınlanma Çağı" deniyor. Burjuvazinin ortaya çıkışı ve feodal rejimlere karşı toplumsal mücadelenin başına geçişi bu döneme rastlamaktadır. Aydınlanma düşünürleri doğa bilimlerindeki gelişmelerden etkilenerek insana dair bilgilerin de aynı yöntemlerle kavranabileceğini ve toplumun bu bilgiler ışığında kurulabileceğini düşünüyorlardı. Önceki dönemden muazzam bir kopuşu ifade eden Aydınlanma düşüncesi, sanat, felsefe ve siyaset alanında köklü değişikliklere yol açmıştır.

Aydınlanma düşünürleri eleştiri oklarını esas olarak feodal düzen ve iktidarlarla iç içe geçmiş dine ve kiliseye yöneltmişti. Bu tepkinin iki ana nedeni vardı. Birincisi, doğal bilimlerdeki ve coğrafyadaki gelişmeler kilisenin söylediklerileyle çelişiyordu. Kilisenin ilk aklına gelen bu farklılıkları baskıyla ortadan kaldırmak oldu. Bu durum ise dinsel ideolojiye karşı tepkinin daha da büyümesine neden oldu. Söz konusu tepkinin ikinci nedeni, dinsel ideolojinin feodal rejimleri meşrulaştırıcı bir işlevi olmasında gizliydi. Köktenci Aydınlanmacılar kiliseyi karanlığın ve ortaçağ kalıntılarının simgesi olarak görüyordu.

Aydınlanma Çağı'nın ilk önemli devrimi 1776 yılında Amerika'da gerçekleşti. Bu kıtada feodal aristokrasinin olmaması ve dinsel hoşgörü geleneği, burjuvazinin önünü

açmıştı. Amerikan Devrimi, Avrupalılara Aydınlanma Çağı'nın ideallerinin hayata geçirilebilir olduğunu kanıtlamıştı. Devrim anayasası ve bağımsızlık bildirgesi, 1778 yılında yayınlandığında Avrupalı aydınlar arasında büyük ilgi uyandırdı. Amerikan Devrimi ile zafer kazanan eşitlik, özgürlük ve kardeşlik şiarları, Avrupa'daki yeni örgütlenme biçimleriyle birleşerek eski rejimi yıkacaktı.

Fransız Devrimi'nin ardından kurulan Kurucu Meclis, ilk önce Amerika'daki gibi bir "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" hazırladı. Daha sonra yapılan anayasayla kralın yetkileri sınırlandırılarak, iktidar halk ile kral arasında paylaştırıldı.

Böylelikle Avrupa o zamana kadar bilinen en derin siyasal, toplumsal ve kültürel krizini yaşamaya başlamıştı. Bu bunalımlı ortamda, böylesine ağır bir kargaşanın, uzun zamandır toplumsal ve dinsel yapıyı yıkmaya çalışan gizli örgütlerin faaliyetlerinin bir sonucu olduğu fikri rağbet gördü. Örneğin 24 Ekim 1793 yılında Ulusal Meclis'in dinsel takvim yerine Cumhuriyetçi takvim kullanma kararı, büyük bir çalkantıya yol açmış ve dine karşı bir komplo olarak algılanmıştı. Eski düzen yıkılırken o güne kadar bilinmeyen yeni bir düzen doğuyordu. Kilisenin kutsadığı ilahi düzeni yıkan devrimle birlikte haklarına kavuşan ve tebaanın parçası olmaktan yurttaşa dönüşen insan, tarihin öznesi haline gelmişti. Devletlerin yıkılması, Tanrı tarafından kutsanmadıklarının en iyi göstergesiydi.

Bütün bu çalkantıların yanı sıra, Amerikan ve Fransız devrimlerinin Avrupa'nın her yerine ulaşabilen evrensel bir doktrine dönüşmesi karşıdevrimci çevreler arasında büyük bir korkuya neden oldu. Her iki devrim de din ya da ulus farklarını önemsemeden bütün insanların temel hak ve özgürlüklerinin propagandasını yapıyordu. Devrim ve karşıdevrim bütün kıta çapında karşı karşıya gelerek büyük bir kapışma içerisine girdiler.

Komplo teorisi kavramı tarih boyunca ilk kez bu büyük kapışma esnasında ortaya çıktı. Karşıdevrim, geniş halk kitlelerini yönlendirmek ve harekete geçirmek için, büyük toplumsal değişimlerin sonucunda meydana gelen devrimin

aslında bir komplo olduğunu ve kötü niyetli kişiler tarafından tezgâhlandığını ileri sürdü. Söz konusu "kötü niyetli kişiler" karşıdevrimin siyasal ihtiyaçlarına göre zaman içerisinde mason, Tapınak Şövalyesi ya da İlluminati diye adlandırıldılar. Devrimin gerçek faillerinin gizli emellere sahip bir avuç komplocu olduğunu iddia etmenin esas amacı, halkın devrime olan inancını sarsmaktı.

Aydınlanma ve Gizli Cemiyetler

Devrim öncesi dönemde Aydınlanma düşüncesinin propagandasının yapıldığı gizli ya da açık cemiyetler, dolaylı ya da dolaysız siyaset yapmanın en önemli araçlarındandı. Aslında bu dönemle ilgili olarak gizli cemiyetler vurgusunu devletin kontrolünden bağımsız örgütlenen ve faaliyet gösteren dernekler olarak anlamakta fayda vardır. Feodal ayrıcalıkların önemsenmediği bu cemiyetler, burjuvazi açısından şehirlerde özgürlüğün teneffüs edilebildiği alanların oluşmasını sağlamıştı. Dolayısıyla bu cemiyetlerin gizlilikleri aslında feodal monarşilerden bağımsız burjuva inisiyatifleri olduklarını gösteriyordu. Feodal monarşiler her türlü toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü sakıncalı buluyordu. Ortaçağdan kalma bazı ayrıcalıklar yüzünden bu özgürlükler, kısıtlı bir biçimde de olsa, sadece lonca örgütlenmeleri tarafından kullanılabiliyordu. Bütün bu nedenlerden dolayı 18. yüzyılın ikinci yarısında, kimi masonlukla ilişkili, kimi rakip birçok gizli örgüt ortaya çıktı. İlluminati örgütünün ileri gelenlerinden Adolph Franz von Knigge'nin deyişiyle, o dönemde bu tür cemiyetlerle ilişkisi olmayan ya da en azından bir dönem bunlara üye olmamış insan yok denecek kadar azdı.[1] Bu durum söz konusu örgütlerin bir komplo amacıyla değil de bir toplumsal ihtiyaç sonucu ortaya çıktıklarını göstermektedir. Bu örgütlerde yer alan kişilerin dönemin toplumsal olaylarında rol oynamalarının nedenini büyük bir komplonun varlığında değil, söz konusu örgütlerin aslında belli

1 Johannes Rogalla von Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 35.

toplumsal kesimleri temsil eden politik gruplar olmasında aramak gerekmektedir. Dolayısıyla bu gizli örgütlenmeleri günümüzdeki siyasal partilerin ilk örnekleri olarak ele almak mümkündür.

Gerçekten de Aydınlanma döneminde daha önce örneği olmayan yeni örgütlenme ve toplanma biçimleri ortaya çıkarak hızla yayılmışlardı. Bunlardan ilk akla geleni salon toplantılarıdır. Zamanın aydınlarını bir araya toplayan bu tür toplantılarda çağın sorunları hakkında önemli tartışmalar yapılmaktaydı.

Yine bu dönemde ortaya çıkan akademiler, Platon'un Atina'daki akademisini örnek alan bilimsel kuruluşlardı ve birden bütün Avrupa'ya yayıldılar. Bunun yanı sıra hemen her yerde ardı ardına hayır cemiyetleri, yoksulların bakımından tarım reformuna kadar sosyal yardımı ve ekonomik gelişmeyi teşvik eden topluluklar, özellikle tarımsal ekonominin sorunlarıyla ilgilenen dernekler kuruluyordu.[2] İngiltere'deki Lunar Society (Ay Cemiyeti) ve Hamburg'daki Patriotische Gesellschaft (Yurtsever Cemiyeti) bu konuda en iyi örneklerdir. Bu dernekler, doğrudan ilişki içinde bulunan tüccar çevreleri, aydınlanmış toprak sahipleri ve bankerler, ekonomide ve toplum yaşamında idari konumda bulunan bilimsel düşünceye eğilimli yöneticiler, eğitimli orta sınıf, imalatçılar ve girişimcilerden oluşuyordu. Matbaacı, gazeteci, mucit ve girişimci bir işadamı olan Benjamin Franklin, Aydınlanma düşüncesinden etkilenen ve bu türden derneklerde örgütlenen yurttaşın tipik bir temsilcisiydi. Söz konusu dernekler gerek bilimsel ve endüstriyel, gerekse siyasal ilerlemelere önderlik ediyorlardı. Birmingham'daki Lunar Society'de çömlekçi Josiah Wedgwood, buharlı makinenin mucidi James Watt ve iş ortağı Matthew Boulton, Charles Darwin'in büyükbabası Erasmus Darwin ve matbaacı Baskerville bir araya gelmişti.[3]

2 Ulrich Im Hof, *Avrupa'da Aydınlanma*, çev. Şebnem Sunar, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 120-135.

3 Eric Hobsbawn, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, 3. basım, Ankara, Haziran 2003, s. 29-30.

Günümüzde Almancada yurtsever anlamına gelen "patriot" kelimesi Aydınlanma döneminde farklı bir kavram için kullanılıyordu. Ünlü Aydınlanmacılardan Gotthold Ephraim Lessing'e göre "patriot", "fedakârca kamu refahı için çalışan kişi" demekti. Nitekim 1765 yılında Hamburg'da kurulan patriyotik topluluğun simgesi arı kovanı, şiarı ise "Emolumento Publico", yani kamu yararı idi.[4] 1724-26 yılları arasında Hamburg'da Patriot isimli bir dergi de yayımlandı. Dergi, dikkatini toplumsal siyasal sistemin eleştirisine değil, düzen içi sorunlara yöneltmişti.

Hayır cemiyetleri ve ekonomik topluluklar esas olarak politikayla fazla ilgilenmemeyi tercih ediyorlardı. Amaçları en fazla devletin boş bıraktığı alanları doldurmak ve Aydınlanma düşüncesini pratik hayatın içine sokmaya çalışmakla sınırlanmıştı. Örgütlenme biçimleri de gelişmekte olan burjuva demokratik ilişkileri yansıtıyordu.

Aynı dönemde bu örgütlerden farklı olarak Avrupa'da Aydınlanma düşüncesinin yayılması için esas olarak politik faaliyet göstermeyi tercih eden örgütlenmeler de mevcuttu. Bunlar arasında en göze çarpanları İlluminati ve çeşitli okuma gruplarıydı. Mason locaları da bir ölçüde bu gruba giriyordu.

Masonlar ve Komplo Teorileri

Meseleye komplo teorileri açısından bakıldığında masonluğu, kendisi hakkındaki tarih öncesine uzanan köken iddiasına rağmen, yeni bir olgu olarak kabul etmek gerekiyor. Masonluğun harcı, eski bir kardeşlik örgütlenmesinin adını ve onun ritüellerini kullanarak 18. yüzyıl Londra'sında oluşturulmuştu. James Anderson tarafından 1723 yılında kaleme alınan Anderson Anayasası bu yeni kuruluşun tarihini göstermektedir. Bu aşamada masonluk Anderson'a kadar

4 İlluminati'nin kurucusu Weishaupt 1778 yılında Jacob Anton Hertel ve Franz Xaver Zwackh'a yazdığı bir mektupta, örgütün kuruluşu sırasında bir arı kovanını simge olarak almayı düşündüklerini söylemektedir. Daha sonra bu fikirden vazgeçilmişti. Reinhard Markner, Monika Neugebauer-Wölk ve Hermann Schüttler, *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, cilt 1: 1776-1781, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2005, s. 56-58.

geçen süre içindeki bütün önemli tarihi ve efsanevi şahsiyetleri mason ilan etmişti. Mason olduğu iddia edilenler arasında Adem, Nuh, Musa, Süleyman gibi peygamberler ile Pitagoras ve Öklid gibi isimler de vardı.

1723 yılında bu hikâyeyi ciddiye alan birisine rastlamak mümkün değildi. Ne var ki söz konusu iddialar daha sonraki komplo teorileri için kayda değer sayıda malzeme sağladı. Yapılan araştırmalar mason localarının Aydınlanma'daki ve Fransız Devrimi'ndeki rollerinin, okuma gruplarının ya da salon toplantılarınınkinden daha fazla olmadığını göstermektedir.[5] Ama gerek masonların kendileri hakkındaki övgüleri ve toplumsal olaylardaki rollerini propagandaya yönelik bir biçimde büyütmeleri, gerekse karşıdevrimci çevrelerin masonları olmuş ve olmakta olan bütün devrimlerin nedeni olarak görmeleri, söz konusu rolün abartılmasını da beraberinde getirdi.

Masonluk adı altında ortaya çıkan bu yeni örgütlenmenin ideolojisi, Aydınlanma'nın akılcılığı ve rasyonelliği ile dogmatiklikten ve mezhepsel önyargılardan arınmış bir Hıristiyanlığın senteziydi. Hıristiyan öğretisinin masonluk çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmasının asıl amacı, inanç ve bilim arasındaki çatlağı kapatmaktı.

Mason localarına komploların planlandığı yerler ya da devrimin ideolojik merkezleri olarak bakılmasını gerektirecek bir kanıt hiçbir zaman var olmadı. İnsanların bir araya geldiği ve farklı fikirleri özgürce tartışabildiği yerler olma dışında söz konusu locaların büyük bir önemi bulunmuyordu. Her türlü fikrin dinsel ya da mezhepsel herhangi bir baskıyla karşılaşmadan ifade edilebildiği localarda yeni filizlenmekte olan burjuvazinin bakış açısına uygun bir biçimde Aydınlanmacı öğretilerin propagandası yapılıyordu. Avrupa'nın mezhep çatışmalarıyla yakılıp yıkıldığı bir dönemin ardından mason localarının hoşgörüsü bir cazibe merkezi oluşturuyordu.

5 Helmut Reinalter, "Die Verschwörungstheorie", Handbuch der freimaurerischen Grundbegriffe, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002, s. 160.

Komplo teorisi kavramının ortaya çıkmasında ve yayılmasında en önemli isimler olan Augustin Barruel, John Robison ve Johann August von Starck'ın da bir zamanlar mason olmaları, masonluğun ne kadar yaygın olduğu konusunda bir fikir verecektir. Masonluğun kısa zamanda başarı kazanmasının nedenini burjuvalar ve soylular arasındaki dayanışmada değil, yeni üretim ilişkilerinin ve yeni bir toplum düzeninin ortaya çıkmasında aramak gerekmektedir. Mason localarının kendi toplantılarında sınırlı bir biçimde hayata geçirdikleri eşitlik, özgürlük, hoşgörü, kardeşlik aslında Aydınlanma'nın burjuvaziye geçici bir dönem için hediye ettiği kavramlardı. Karşıdevrimci çevreler ise meseleyi tersten göstererek Aydınlanma'nın bu ideallerinin mason locaları tarafından bulunduğunu ve ortaya atıldığını ileri sürüyorlardı.

Devrim Öncesi Mason Karşıtlığı

Devrim öncesi mason karşıtlığından bahsederken ilk akla gelen, Katolik kilisesinin 1738 yılında ilan ettiği "In Eminenti" isimli kararla masonluğu reddetmesidir. Ama bu karar kesin bir ret olmaktan uzaktı. Bu yüzden Fransa ya da Habsburg monarşilerinde olduğu gibi, birçok Katolik ülkede dikkate alınmamıştı. Masonluğu gerici muhafazakâr çevreler açısından tehlikeli yapan, Aydınlanma ve siyasetle ilişkisiydi. Nitekim bu ilişki arttıkça ya da arttığı izlenimini verdikçe, masonluğa yönelik iddialar da hızla biçim değiştirdiler. Papalık, 1902 yılına kadar masonluğun aleyhine 15 karar daha çıkartacaktı.

1746 yılında Peder Gaultier'in masonların dine karşı genel bir komplo düzenlediklerini iddia etmesi yeni bir dönemin başladığını gösteriyordu. Bu tarihten bir yıl sonra "Les francmaçons écrasés" (Ezilen Farmasonluk) isimli bir broşür kaleme alan Peder Larudan ise masonların ve Protestanların İngiltere'de Katolik Stuart hanedanına karşı verdiği mücadelenin asıl hedefinin taht ve mihrap olduğunu ileri sürdü. 1780 yılında isimsiz olarak Almancaya da çevrilen Larudan'ın broşürüne göre, dine açıktan saldıramayan masonlar, çirkin isteklerini

özgürlük ve eşitlik adı altında dile getiriyorlardı. Masonların başında bulunan Cromwell, İngiltere, İskoçya ve İrlanda dışında bütün dünya uluslarını yönetmek için gizli bir örgüt kurmuştu.

Benzer içerikli bir başka çalışma da İspanya'da Engizisyon görevlisi olan Fransisken rahibi José Fra Torrubia tarafından 1752 yılında *Centinella contra Franc-Mason* başlığıyla yayımlandı. Torrubia'nın kitabında masonlar asi, ihtilalci, dinsiz, rafızi ve büyücü olarak gösteriliyordu. Torrubia'ya göre, mason olan bir Katoliğin loca içerisinde bir Kalvinci, Luteryen ya da daha kötüsü bir Müslüman ya da Yahudi ile eşit olduğunu düşünmek bile küfre giriyordu. Torrubia'ya göre masonlar, Paris ve Londra'daki akademilerin de kontrollerini ele geçirmişlerdi. Bu kitap da kısa süre içinde çeşitli dillere çevrilerek birçok ülkede yayımlandı.

1779 yılında Dominiken mezhebine bağlı bir rahip olan Ludwig Greinemann, Aachen'da verdiği vaazlarda masonları dolandırıcı olmakla ve şeytanla işbirliği yapmakla suçluyordu. Greinemann'a göre İsa Peygamber'i çarmıha geren Yahudiler masondu; Pilatus ve Herodes de bir mason locasının kurucusuydu. Hıristiyanlıktaki Yahudi düşmanı motiflerden yola çıkan Greinemann, Yahudilerle masonlar arasında bir ilişki olduğunu ileri süren ilk kişi olmuştu.

Bu dönemdeki mason karşıtlığının içeriği aslında söz konusu iddiaların sahiplerinin kimliklerini de ele vermektedir. Bu dönemin temel itirazı, masonluğun localarla sınırlı bile olsa hayata geçirdiği Aydınlanma ideallerinedir. Bunun yayılması sonucu; önce Tanrı tarafından kutsanan toplumsal hiyerarşinin, sonra da toplumsal yapının ortadan kalkacağı ileri sürülüyordu. Bu iddia sahiplerine göre eğer Tanrı, bazı insanları yöneten, bazılarını da yönetilen yaptıysa buna itiraz etmemek gerekiyordu. Bu ilahi düzene her karşı çıkış aynı zamanda Tanrı'ya da karşı çıkış olarak değerlendiriliyordu.

Buna en iyi örnek 1791 yılında Augsburglu eski Cizvitler tarafından yayımlanan, "Projekten der Ungläubigen zur Aufhebung der Religiösen und geistlicen Güter" (İnançsızların

Dinsel ve Manevi Varlıkları Ortadan Kaldırma Projeleri) başlıklı broşürdür. Söz konusu broşürde masonluk kastedilerek farklı toplumsal katmanlara ait üyeleri bir araya getirmenin, her şeyin Tanrı tarafından bir hiyerarşi içinde yaratılmasına aykırı olduğu iddia ediliyordu. Broşüre göre bu durum, dünyevi ve ruhani sistemlerde büyük altüst oluşlara yol açabilirdi. Yine Bavyeralı Kont Mattheus Vieregg'in konu hakkındaki görüşü dönemin genel bakış açısını yansıtması açısından önemlidir. Vieregg'e göre, bir soylunun bu tür derneklere girerek bir terziye ya da ayakkabıcıya "kardeşim" diye hitap etmesini anlamak mümkün değildir.[6]

Karşıdevrimci çevreler, devrimin inkâr edilemez bir biçimde filozoflar tarafından hazırlandığını ve başlatıldığını söyleyen Marat ile hemfikirdi. Söz konusu dönemde Fransa'daki karşıdevrimci basında devrimin asıl sorumlusunun masonlar ve Aydınlanma filozofları olduğunu ileri süren bir sürü yazı yayımlanıyordu.[7] Tahtı ve mihrabı savunma sloganı karşıdevrimci gruplar arasında kısa sürede yayıldı. Filozofların tahta ve mihraba karşı bir komplo içinde oldukları iddiası, aslında bu iddianın sahipleri ve onların siyasal tercihleriyle ilgili çok önemli ipuçları veriyordu. Komplo teorilerinin mucidi Peder Barruel'in yakın arkadaşı Peder Royou'un, 7 Haziran 1790'da yayımlanan bir broşüründe çılgınca bir felsefenin yarım yüzyıldır halkı tahta ve mihraba karşı kışkırttığını ileri sürmesi bu duruma iyi bir örnektir.[8]

Avrupa'da komplo teorilerinin yayılmasında en önemli isimlerden birisi olan J. A. Starck da felsefenin devrime yol açtığına inanıyordu. Starck'a göre, bütün uygar dünyayı fetheden ve herkesi tebaası haline getiren felsefe, Büyük İskender'den ya da Cengiz Han'dan daha büyük bir fatihti.

Aynı camianın tanınan isimlerinden Carl von Eckartshausen ise 1791 yılında yayımladığı "Über Die Gefahr, die den Thoren, den Staaten und dem Christenthume den gänzlichen

6 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 44.
7 *Aynı eser*, s. 28.
8 *Aynı eser*, s. 27.

Verfall drohet, durch das Sistem der heutigen Aufklärung, und die kecken Anmassungen sogenannter Philosophen, geheimer Gesellschaften und Sekten" (Tahtları, Devletleri ve Hıristiyanlığı Tehdit Eden Çöküş Tehlikesi Üzerine) başlıklı çalışmasında "küstah ve dinsiz" filozofları devrimlerin asıl nedeni olmakla suçladı.

Devrim karşıtı çevreler basın yoluyla yaydıkları komplo teorilerini propaganda savaşında bir silah olarak kullanıyordu. Aynı tarihte Hannover'de Johann Georg Ritter von Zimmermann, Kayser II Leopold'a sunduğu bir raporda krallıkların ve kilisenin düşmanı olarak gördüğü Fransız filozoflarının düşüncelerinde devrimlerin ipuçları olduğunu iddia ediyordu.[9]

Devrim Sonrası Mason Karşıtlığı

Mason karşıtı rivayetler de Fransız Devrimi sırasında hızlı bir biçimde komplo teorilerine dönüştü. Devrimin Fransa'dan diğer Avrupa ülkelerine yayılma eğilimi göstermesi, Fransa'da gerçekleştirilen komplonun aslında uluslararası bir komplo olduğu biçiminde yorumlanıyordu. Bundan önceki dönemde mason faaliyetleri ve örgütlenmesi hakkında birçok suçlama olmasına rağmen, bu suçlamalar arasında masonların dünya çapında komplo peşinde olduklarına dair bir iddia yoktu. Bu iddia ilk olarak, 1786 yılında anonim olarak yayımlanan *Enthüllung des Systems der Weltbürger-Republik* (Dünya Vatandaşlığı Sisteminin Açığa Çıkarılması) isimli kitapta yer aldı. Ernst August von Göchhausen tarafından yazılan kitapta masonlar, İlluminati ve Cizvitler tarafından ortaklaşa düzenlenen dünya çapında bir komplonun varlığı öne sürülüyordu. Mason localarını politik ve ahlaki açılardan vebaya benzeten Göchhausen kitabında yakın zamanda bir devrim olacağını iddia ediyordu.

Eski bir Cizvit papazı olan Augustin Barruel'in 1797 yılında kaleme aldığı dört ciltlik eseri *Mémoires pour servir a*

9 *Aynı eser*, s. 30.

l'histoire de jacobinisme (Jakobenizmin Tarihine Hizmet Edecek Anılar) ile birlikte, masonlarla ilgili iddialar yeni bir döneme girdi. Gerçekten de Barruel'in kitabı komplo teorilerini inceleyen uzmanlar tarafından bir ilk olarak kabul edilmektedir. Örneğin Daniel Pipes, Adam Smith iktisat, Clausewitz askeri strateji için ne anlam ifade ediyorsa, Barruel'in de benzer bir anlamı komplo teorileri alanında ifade ettiğini söyler.[10] 1764 yılında Cizvitliğin yasaklanması üzerine sürgüne giden Barruel, Fransa'ya dönüşünde, aristokratların çevresine girmeye ve kendisini Katolikliğin temsilcisi gibi göstererek Aydınlanma taraftarlarıyla tartışmalar yapmaya çalıştı. 1789 yılında bir mason locasına girmeye çalışan Barruel, daha sonraları bu girişimini gayet kuşkulu açıklamalarla örtbas etmeye çalışacaktı.[11] Barruel, devrimin başlarında çıkarttığı *Journal Ecclesiastique* isimli dergide Jakobenlere ve Aydınlanma düşüncesine saldırdı. Barruel buradaki yazılarında, Tanrı'nın Aydınlanma'ya karşı duyduğu öfkeyi ve din adamlarının yozlaşmasını devrimin nedenleri olarak gösteriyordu. Buna karşılık yazılarda komplo teorilerine hiç değinmiyordu. Barruel 1792 yılında İngiltere'ye sığındı. Bu dönemde Fransa'dan devrimden dolayı, çoğu din adamı olmak üzere, yaklaşık 300 bin kişi kaçmıştı.[12] Devrimle birlikte bütün ayrıcalıklarını yitirenlerin tipik bir temsilcisi durumundaki Barruel, burada ünlü muhafazakâr düşünür Edmund Burke'nin himayesi altında, ileride çok tartışılacak olan kitabını yazdı. Barruel, kendisinden önce de sıkça kullanılan motifleri alarak komplo teorilerinde bugün bile hâlâ görülen esas yapıyı oluşturmuştu.

Jakobenlerin filozofların, masonların ve İlluminati'nin karışımından ibaret olduğunu düşünen Barruel'e göre, üç katmanlı bir komplo söz konusuydu. Birinci olarak, Fransız Devrimi'nden yıllar önce kendilerini filozof olarak adlandıran insanlar bütün Hıristiyanlığa karşı bir komploya girişmişlerdi. Bu, filozofların ve inançsızların komplosuydu. İkinci

10 Daniel Pipes, *age*, s. 123.
11 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 46.
12 Hobsbawn, *age*, s. 75.

olarak komplo, bütün tahtlara karşıydı. İnançsız filozoflar, masonlar gibi çeşitli gizli tarikatlarla anlaşarak bütün kralları alaşağı etmek istiyordu. Üçüncü olarak, bu komplo bütün toplum ve yönetim biçimlerine karşı planlanıyordu. Sadece Hıristiyanlar ve Avrupa'daki krallar değil, bütün toplumlar ve özel mülkiyet, komplonun tehdidi altındaydı. Barruel'e göre bu komplocu grubun adı İlluminati idi.[13]

Barruel, kitabının ilk cildi olan *Hıristiyanlık Karşıtı Komplo*'da Aydınlanma filozoflarını suçladı. İkinci cilt *Filozofların Komplosu ve Krallara İsyan*'da bu kez aynı suçlamayı masonlara yöneltti. Barruel diğer iki cildi İlluminati örgütüyle ilgili iddialarına ayırmıştı. Oysa aynı örgüt Bavyera'da daha 1784 yılında; yani Barruel'in komplo teorilerini henüz "keşfetmediği" bir dönemde yasaklanmıştı. Üçüncü ciltte, yazar tarafından şeytanla işbirliği yaptığı ileri sürülen İlluminati, devrimin asıl sorumlusu ilan ediliyordu. Bu ciltte ayrıca İlluminati'ye ait soruşturmalar sırasında ele geçirilmiş yazışmalar da yer alıyordu. Viyana'daki karşıdevrimci çevreler tarafından Barruel'e ulaştırılan bu yazışmalarda, İlluminati'nin devrim ve cumhuriyet fikirlerinden ziyade aydınlanmış bir monarşiye sıcak baktığı açıkça görülse bile, bu durum ne Barruel ne de diğer komplo teorisyenleri için önemliydi. Dördüncü ciltte ise devrimi yapan fesat cephesinin dünya tarihi boyunca var olduğu söyleniyor, böylelikle komplo teorilerine ilk defa tarihsel bir arka plan sağlanıyordu. Barruel'e göre masonların ve İlluminati'nin kökü İran'daki Mani dinine ve Tapınak Şövalyeleri'ne dayanıyordu.

Barruel'in yapmaya çalıştığı, Fransız Devrimi'nin toplumsal kökenlerini yok saymak ve devrimi bir komplo olarak göstermekti. Ona göre Fransız Devrimi'nin asıl öznesi halk değil, masonlar ve İlluminati idi. Devrimin gerçek faillerinin halktan kopuk, gizli emellere sahip bir avuç kişi olduğunu iddia etmenin esas amacı, halkın devrime olan inancını sarsmaktı. Barruel'e göre yapılan, bir iktidar değişikliğinden

13 Helmut Reinalter, "Die Verschwörungstheorie", *Handbuch der freimaurerischen Grundbegriffe*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 160-161.

ibaretti ve Tanrı'nın yasasını hiçe sayan bu değişiklikten sonra her şey daha da kötüye gitmeye başlamıştı.

Barruel'in yazdıkları Avrupa'daki diğer iktidarların da korkularına tercüman oldu. Onun çalışması, o zamana kadarki bütün masonluk karşıtı verileri, uluslararası bir komplo iddiasıyla ustalıkla bir araya getirmişti. Bütün Avrupa'da örgütlenerek fesat çıkarmaya hazırlanan kilise düşmanı, dinsiz masonlar ve İlluminati rivayetleri, iktidarların teşvikiyle halk arasında yayılmaya başladı. Barruel'in yazdıkları hem Avrupa'daki hem de Almanya'daki komplo teorisi edebiyatına uzun yıllar cephane sağladı. 1803 yılına gelindiğinde, dokuz Avrupa diline çevrilmiş olan Barruel'in kitapları 18. yüzyılın ilk yarısının en çok satan kitaplarındandı.

1797 yılında, Edinburgh'da *Proofs of a Conspiracy Against all the Religions and Governments of Europa, Carried on in Secret Meetings of Free Masons Illuminati and Reading Societies, Collected from Good Authorities* (Güvenilir Kaynaklardan Derlenmiş, Mason, İlluminati ve Okuma Gruplarının Gizli Toplantıları Aracılığıyla Bütün Dinlere Ve Avrupa Devletlerine Karşı Komplolarının Kesin Kanıtları) başlıklı bir başka kitap yayımlandı. John Robison tarafından yazılan kitapta devrimlerin gizli örgütlerin işi olduğu öne sürülüyor ve meseleye Protestanlık açısından bakılıyordu. Robison'un yöntemi ve iddiaları Barruel'inkiyle aynı olmasına rağmen eleştirileri daha yumuşaktı. Bunun nedeni, Robison'un, her ne kadar köktenciliği reddetse bile, feodalizme ve monarşiye karşı olmasıydı.[14] Robison, Fransız Devrimi'nin önde gelen isimlerinden Mirabeau'nun, İlluminati'nin fikirlerini Fransa'ya getiren kişi olduğunu iddia ediyordu. Robison'un İlluminati'nin Atlantik üzerinden Amerika'ya ulaştığı iddiaları, ABD'de de büyük yankı uyandırdı.

Almanya'da Fransız Devrimi hakkındaki bu türden söylentiler ilk kez 1795-1798 yılları arasında yayımlanan *Eudämonia* gazetesinde çıkmıştı. Devrim korkusu yüzünden

14 Helmut Reinalter, "Die Verschwörungstheorie", *Handbuch der freimaurerischen Grundbegriffe*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 162.

karşıdevrimci propagandaya hız veren *Eudämonia* gazetesi, komplo teorisyenleri için adeta bir forum işlevi görüyordu. Barruel'in çalışmalarını desteklemiş olan Johann August Starck, 1803 yılında kaleme aldığı *Der Triumph der Philosophie im 18. Jahrhundert* (Felsefenin 18. Yüzyıldaki Zaferi) isimli eserinde söz konusu tezleri tekrarladı.[15] Cizvit tarikatı üzerindeki yasağın kalkması üzerine Viyana'ya yerleşen Barruel'in etkisiyle komplo teorileri bu bölgede de yaygınlık kazandı.

1790-1795 yılları arasında Alman yazarlar tarafından kaleme alınan birçok anonim yazıda masonlar ve İlluminati komplolar düzenlemekle suçlanıyordu. Avusturya'da da Aydınlanma'ya, Fransız Devrimi'ne ve II. Joseph'in temsil ettiği Aydınlanmacı despotizme karşı muhafazakâr gerici çevrelerin tepkisi komplo teorileri üretmek oldu. Bu gerici çevrenin başını Habsburg Monarşisi'nin İçişleri Bakanı Johann Anton Graf Pergen ve yazar Leopold Alois Hoffmann çekiyordu. Aydınlanmacıların ve devrimcilerin monarşiyi tehdit ettiğini bilen Pergen, mason localarını bütün olumsuzlukların nedeni olarak görüyordu.

Hoffmann ise 1792 yılında, Fransız Devrimi'nin ve II. Joseph'in taraftarlarıyla mücadele etmek için, II. Leopold'un yardımlarıyla *Wiener Zeitung*'u kurdu. Bu gazete, komplo teorilerinin oluşmasında ve yayılmasında çok önemli bir rol oynadı. Johann Georg Ritter von Zimmermann bu yüzden, Kayzer II. Leopold'a, etkisinin 50 bin kişilik bir birlikten daha fazla olduğunu iddia ettiği gazeteyi kollamasını öneriyordu. Bu gazeteye göre, Jakobenler masonların ve İlluminati'nin yardımcısıydı. Devrimin asıl nedeni İlluminati idi. Bir İlluminati üyesi, Bavyera'da doğmuş bir Jakoben demekti. Fransız localarına sızan İlluminati, buradaki masonları krallığa karşı harekete geçirmişti. Kendisi de bir zamanlar mason olan Hoffmann, 1786 yılında, İlluminati hakkında yürütülen

15 Armin Pfahl-Traughber, "Die Ideologie von der angeblichen Verschwörung der Freimaurer. Zur historischen Entwicklung und inhaltlichen Analyse einer Konspirationsvorstellung", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 36-38.

soruşturma üzerine köktenci Aydınlanmacı hareketleri bahane ederek masonluktan ayrılmıştı. Hoffmann'a göre, bütün Alman prensler sansür ve gizli cemiyetlere baskı yaparak devrimci fikirlerin yayılmasına karşı mücadele etmeliydiler. 1796 yılında çıkardığı "Die zwo Schwestern P... und W... oder neu entdecktes Freymaurer- und Revolutionssystem" (İki Kardeş P.. ve V... Masonların Yeni Keşfedilen Devrim Sistemi) başlıklı bir broşürde Hoffmann masonluğu bütün devrimlerin nedeni olarak gösteriyordu.[16] Hoffmann'a göre bütün dünyada örgütlü olan masonların yaptıkları hayır işleri, gerçek yüzlerini gizlemek içindi ve Viyana tıpkı Paris gibi devrim tehdidi altındaydı.

Aydınlanma Karşıtı Hareketler: Kilise ve Cizvitler

Aydınlanma'ya muhalefet esas olarak iki ayrı kanalda gelişti. Bunlardan birincisi, feodal iktidarların Aydınlanma'ya karşı muhalefetidir. Ama bu muhalefet belli sınırların dışına çıkmamaya gayret gösteriyordu. Bunun ilk nedenini, 16. ve 17. yüzyılda Avrupa'da mezhep çatışmaları biçiminde ortaya çıkan savaşların sosyal düzeni tehlikeli bir biçimde tahrip etmesinde aramak gerekiyor. Bu tahrip etme sürecinin tehlikeli boyutlara ulaşması üzerine, feodal iktidarlar arasında Aydınlanmacı despotizm yayılmaya başladı. Aydınlanmacılık hem mezhep çatışmalarını engelleyici bir rol oynuyor hem de iktidarın meşruiyetini bütün mezhepler için sağlayabiliyordu. Yine bu sayede feodal sınıflar, iktidarı bu çatışmalarda taraf olan kiliseyle paylaşmaktan da kurtuluyordu.

Aydınlanma'ya muhalefetin geliştiği ikinci ve asıl kanal ise kiliseydi. Kilisenin Aydınlanma karşıtı olma nedenlerinden en önemlisi, kilise hiyerarşisinde üstlerde bulunanların tümünün feodal soylular olmasıydı. Aydınlanma, bunların ayrıcalıklı ve asalak yaşantılarını tehdit ediyordu.[17] Kısacası, Katolik kilisesinin kurumsal olarak Aydınlanma'ya düşman olmak ve bu

16 Helmut Reinalter, "Die Verschwörungstheorie", *Handbuch der freimaurerischen Grundbegriffe*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 163-164.

17 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 17.

düşmanlığı feodal iktidarlardan daha uzlaşmaz bir biçimde sürdürmek için son derece geçerli nedenleri vardı.

Bu yüzden Aydınlanma'ya karşı psikolojik bir savaş yürüten komplo teorilerinin en önemli kaynağı Katolik kilisesi oldu. Söz konusu rivayetler, genellikle feodal rejimlerin büyük bir tehdit altında olduğunu gören dinci entelektüel çevrelerin ürünüydü. Okur-yazarlık ile politik katılımın çok sınırlı olduğu ve basının henüz ortaya çıkmadığı dönemlerde, bu çevrelerin iddiaları son derece etkiliydi. Görülmeyen ama bütün kötülüklerin nedeni olarak gösterilen mason figürü, kiliseye körü körüne bağlı cahil kitleler arasında inandırıcılık kazanmıştı.

Bu yüzden komplo teorileri hakkında yapılan araştırmaların bir biçimde gelip Katolik kilisesine ve özellikle de Cizvitlere dayanması nedensiz değildir. Aydınlanma Çağı'nda yasaklanarak uzunca bir dönem gizli bir cemiyet biçiminde faaliyet gösteren Cizvitler, Aydınlanma yanlısı gizli cemiyetlerin başdüşmanı haline gelmişti. Tarikatın neredeyse kendisi kadar eski olan Cizvit düşmanlığının ve Cizvit karşıtı yayınların 18. yüzyılda elle tutulur bir artış göstermesi bu düşmanlığı kanıtlamaktadır. Örneğin eski bir Cizvit olan Hieronymus Zaharowski tarafından 1614 yılında Krakau'da yazılmış Cizvit karşıtı eser *Monita Secreta*, bu dönemde farklı isimlerde birçok yeni baskı yaptı.

Latin ülkelerinde politik nedenlerden dolayı zaten büyük bir Cizvit karşıtlığı mevcuttu. Portekiz ve İspanya, Cizvitlerin, sömürgelerinde yürüttükleri Papalık yanlısı faaliyetlerden rahatsızdı. 1759-1768 yılları arasında Cizvitler Latin ülkelerinden ve sömürgelerinden sürgün edildiler. Portekiz 1759'da mallarına el koyarak tarikatı kovdu. Fransa 1764, İspanya ise 1767 yılında tarikatı yasakladı. Burada iktidarda bulunan Bourbonlar tarikatın tam anlamıyla yasaklanması için Roma'ya baskı yapıyordu. Öte yandan Aydınlanma taraftarları da Cizvitlere karşı büyük bir mücadele veriyordu. D'Alembert'in, Voltaire'in katkılarıyla 1765 yılında İsviçre'de yayımladığı *Cizvitlerin Yıkılışının Tarihi* isimli kitap

Aydınlanmacıların tarikat hakkındaki görüşlerini ve niyetlerini özetliyordu.[18] Tarikatın 21 Temmuz 1773 tarihinde Papa XIV. Clement'in çıkarttığı "Dominus ac Redemptor" isimli kararla yasaklanması bütün Avrupa'da Aydınlanma'nın zaferi olarak görüldü.[19]

Cizvit Düşmanlığının Nedenleri

1780'lere doğru bu eleştiriler daha da artarak farklı bir nitelik kazandı. Artık Aydınlanma'ya karşı çıkan her şey, muhafazakârlığı, hurafeyi ve gericiliği temsil eden Cizvitlikle ilişkilendiriliyordu. Sadece bir tarikatı değil, bütün gizli kapaklı işleri tanımlamaya başlayan "Cizvit" kelimesi, Aydınlanmacılar arasında bir tür küfür olarak kullanılıyordu.

Aydınlanmacı çevrelerdeki Cizvit düşmanlığının üç ana nedeni vardı. Birincisi; Cizvitler Aydınlanma karşıtı cephenin en köktenci unsuruydu. Reformasyon'un ve Protestanlığın güç kazanmasının ardından Vatikan "Karşı Reformasyon" diye bilinen atağa geçmişti. Bu atak çerçevesinde ilk olarak, Protestanlığın Katolik kilisesinin yozlaşmışlığına dair eleştirilerinin maddi zemini ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Bu alanda büyük başarılar kazanılamayacağı kısa zamanda ortaya çıktı. Bunun üzerine, kiliseye düşman olarak görülen herkese ve her şeye karşı amansızca bir saldırıya geçildi. Katolik değerler tehdit edildiğinde hükümdarların bile öldürülebileceğini savunan Cizvitler, bu saldırı dalgasının en önünde yer alıyordu.[20]

Cizvitlerin sadece dünya görüşleri değil, örgütlenmeleri de militan bir mücadeleye elverişliydi. Cizvit örgütlenmesindeki itaat anlayışını göstermek için kullanılan "Perinde ac cadaver" (ölü gibi itaat) deyimi bu adanmışlığın derecesini göstermesi açısından anlamlıdır. Cizvitler içselleştirilmiş disiplin anlayışlarıyla ve farklı örgütlenme stratejileriyle

18 Mehmet Ali Ağaoğlu, Filiz Çulha Zabcı, Reyda Ergün, *Kral-Devletten Ulus Devlete*, İmge Kitabevi, Aralık 2005, s. 303.

19 Ali İsra Güngör, *Tanrı'nın Şövalyeleri Cizvitler*, Çağlar Yayınları, Ankara, 2004, s. 60.

20 Stephen J. Lee, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, çev. Ertürk Demirel, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s. 47.

diğer Katolik tarikatlar arasında öne çıkıyordu. Disiplin, strateji anlayışı, planlama gibi konulardaki üstünlükleri ve uyguladıkları yenilikler yüzünden Cizvitler, günümüzde bile dinsel olan ve olmayan birçok örgütlenme için model teşkil etmektedir. Cizvitlerin sıkı hiyerarşileri askeri örgütlenmelere bile dolaylı yollardan bulaşmış, Hollanda askeri reformunu etkileyen filolog ve düşünür Justus Lipsius, savaş aygıtını yenileme programını hazırlarken bir dönem girmeyi düşündüğü Cizvit tarikatının katı hiyerarşisinden ilham almıştı.[21]

Eğitim konusuna büyük önem veren Aydınlanmacıların bu alandaki en dişli rakibi yine Cizvitler olmuştu. Cizvitler 17. yüzyılın sonunda Katolik bölgelerdeki okullara tartışmasız biçimde hâkimdi. Bütün yasaklamalara rağmen, kadro yokluğu yüzünden, Aydınlanma döneminde de okullardaki pozisyonlarını korudular.

Köktenci Aydınlanmacı çevrelerde Cizvitlerin gizli bir komplo içinde olduğu düşüncesi yaygındı. Bu düşünceye göre, yasaklanmalarının ardından Cizvitler yeraltına inerek çeşitli gizli örgütlerin çatısı altında faaliyet göstermeye devam etmişti. Aydınlanma tehlikedeydi ve onun için mücadele etmek gerekiyordu.

Aydınlanmacılar arasında bu görüşün önde gelen iki isminin, İlluminati'nin en önemli üyeleri Knigge ve Johann Joachim Christoph Bode olması son derece anlamlıdır. Bode, masonlar içindeki Aydınlanma karşıtı faaliyetlerden Cizvitlerin sorumlu olduğunu düşünüyordu. Bu konudaki fikirlerini Alman masonluğunun ve İlluminati'nin tarihinde çok önemli bir yer tutan Wilhelmsbad Konvanı'nda da ifade etmişti. Bode'nin, komplo teorisyenleri tarafından sıkça sözü edilen 1787'deki Paris gezisinde de aynı görüşleri dile getirdiği bilinmektedir. Bode, Paris'te mason localarında yaptığı toplantılarda, gizemciliğin ve gizli sırlar edebiyatının, Protestan ülkelerde Katolikliği yaymak isteyen Cizvitler tarafından masonluğa yönelik olarak hazırlanmış bir tuzak olduğunu söylemişti.

21 Ulrich Bröckling, *Disiplin Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*, çev. Veysel Atayman, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 70.

Knigge, Katolik kilisesiyle ilişki içindeki Gülhaçlar ile Cizvitlerin bir komplo hazırlığı içinde olduklarını ve mason localarının farkında olmadan bu tertibe alet olduğunu düşünüyordu. Knigge konuyla ilgili iki de broşür yazmıştı. 1781 yılında kaleme aldığı ikinci broşürü "Über Jesuiten, Freimaurer und deutsche Rosenkreuzer"i (Cizvitler, Masonlar ve Alman Gülhaçlar Üzerine) Joseph Aloys Maier adındaki sözde eski bir Cizvit diye imzalamıştı. Yazısında Cizvit karşıtı söylemin bütün vurgularını kullanan Knigge, Cizvitlerin yasaklanmasının bile, başka kılıklar altında çalışmayı kolaylaştırmak için planlandığı kanısındaydı. Ona göre masonluk zararsız hatta bazen yararlı bir örgütken, Cizvitler akılsız insanları kandırarak Aydınlanma'yı yolundan saptırmak istiyordu.

Aynı dönemde Erich Biester ve Friedrich Gedike'nin başını çektiği Berlinischen Monatschrift çevresi ise ilk kez "Kripto Katoliklik" suçlamasını icat etti. Buna göre, Katolik olduklarını gizleyen din adamları, Protestanlığın yaygın olduğu yerlerde Vatikan'a bağlı olarak faaliyet gösteriyordu. Bir süre sonra Cizvitlik ve Kripto Katoliklik suçlamaları birlikte kullanılmaya başlandı.[22]

Bu sırada, Almanya'daki Aydınlanmacılar açısından zor günler başlamak üzereydi. Mason localarında ve bazı Aydınlanmacı gruplar arasında gizemci akımların güç kazanması, Bavyera'da İlluminati'nin soruşturulmaya başlanması ve Prusya'da Aydınlanmacı politikalarıyla tanınan Büyük Friedrich'in yerine II. Friedrich Wilhelm'in geçmesi, işlerin kötüye gittiğini gösteriyordu. Aynı dönemde Cizvit komplosu iddiasının çabuk başarı bekleyen Aydınlanmacılar arasında yayılması anlamlıdır. Böylelikle hem ters giden işlerin suçlusu bulunmuş hem de Aydınlanma karşıtlarına kendi silahlarıyla cevap verilmiş oluyordu.

22 Wolfgang Albrecht, "Zur Rolle deutscher Aufklärer im Verschwörungsdenken vor Ausbruch der Französischen Revolution", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2004, s. 8-17.

Köktenci Aydınlanmacı çevrelerin Cizvitler hakkındaki iddialarının dönemin komplocu siyasetlerden etkilenmesi doğaldır. Ama bu görüşlerde, Aydınlanma karşıtı güçlerin iddialarının tersine, önemli ölçüde doğruluk payının olduğu da bir gerçektir. 1770-1780 yılları arasında Katolik çevrelerde bütün Aydınlanmacıları, masonları ve İlluminati'yi toptan mahkûm eden bir akım güç kazanmaya başlamıştı. Mainz ve Augsburg'u merkez olarak kullanan Cizvitler, yayımladıkları dergi, broşür ve kitaplarla Aydınlanma düşmanlığının ideolojik gıdasını hazırlıyordu. Örneğin Mainz'da çıkan Aydınlanma karşıtı *Religionsjournal* (Din Gazetesi) (1776-91) eski bir Cizvit olan Hermann Goldhagen tarafından yayımlanıyordu. Augsburg'da yine eski bir Cizvit olan Aloys Merz 1783-88 arasında konuyla ilgili önce 40 broşürlük bir dizi yayımlamıştı. 1789-95 arasında ise 17 ciltlik "Gesammelte Schriften unserer Zeiten zur Vertheidigung der Religion und Wahrheit" (Dini ve Gerçeği Savunmak İçin Toplu Güncel Yazılar) başlıklı bir dizi, 1795-1802 arasında ise "Neueste Sammlung von Predigten, welche besonders für unsere Zeiten anwendbar sind" (Özellikle Günümüzde Kullanılabilecek Vaazların Yeni Derlemesi) başlıklı beş cilt daha yayımlayacaktı.[23] Bu yayınlar Aydınlanma'ya karşı organize bir hareketin olduğunu kanıtlamaktadır.

Öte yandan, özellikle Berlinischen Monatschrift çevresini rahatsız eden Prusya'daki taht değişikliği de bu türden iddiaları güçlendiriyordu. Nitekim, Büyük Friedrich'in ardılı II. Friedrich Wilhelm Aydınlanma politikalarını tersyüz etmek için kendisi gibi Gülhaç üyesi olan Johann Christoph Wöllner'i din işlerinden sorumlu bakan yapmıştı. II. Friedrich Wilhelm 26 Temmuz 1787 tarihinde ülkesinde Hıristiyanlığa aykırı fikirlere ve deizm gibi akımlara hoşgörü gösterilmeyeceğini söyleyecekti.[24]

23 Wolfgang Albrecht, "Zur Rolle deutscher Aufklärer im Verschwörungsdenken vor Ausbruch der Französischen Revolution", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 16.

24 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 59.

Aydınlanmacıların feodal soyluların hâkim olduğu mason localarının Cizvitler tarafından ele geçirilip kullanıldığından kuşkulanması da nesnel bir temele sahipti. Cizvitler yasaklara rağmen faaliyetlerine hiç ara vermemişti. Nitekim Napolyon'un düşmesinin ardından 7 Ağutos 1814'te de Papa VII. Pius tarafından ilan edilen "Sollicitudo omnium ecclesiarum" isimli kararla, aynı anda her yerde birden ortaya çıkarak eski örgütlenmelerini devam ettireceklerdi.[25]

Tapınak Şövalyeleri

Yaklaşık 200 yıldır komplo teorisyenlerinin bıkıp usanmadan bahsettikleri bir diğer figür ise Tapınak Şövalyeleri'dir. Tapınak Şövalyeleri hakkındaki komplo teorileri de Fransız Devrimi'yle ilişkili olarak ortaya çıkmıştı. 1307 yılında Fransa Kralı IV. Philippe (Güzel Philippe) tarafından yasaklanmasından sonra, tarikatı eleştiren birçok kitap yayımlanmıştı. Ama bu kitaplardaki eleştiriler esas olarak Tapınakçıların sözde dinsel gevşeklikleri üzerinde yoğunlaşıyordu.[26] Tapınak Şövalyeleri'ni komplocu bir figür olarak görme ve gösterme alışkanlığı ise devrimle ilgili olarak ortaya çıkacaktı. 1796 yılında Charles Lois Cadet de Gassicourt, *Le Tombeau de Jacques Molay* (Molaylı Jacques'ın Mezarı) isimli kitabında Fransız Devrimi'nin kraliyet ailesinden intikam almak isteyen Tapınak Şövalyeleri tarafından yapıldığını ileri sürüyordu. Gassicour'e göre IV. Phillippe'in 22. dereceden halefi olan XVI. Louis, 22. üstat olan Molaylı Jacques'in işkenceden geçirildiği söylenen kuleden giyotine gönderilmişti.[27] Hemen ardından, komplo teorilerinin mucidi sayılan August Barruel de meseleye el attı. Barruel'e göre devrimi yapan "şer cephesi" içerisinde masonlar ve İlluminati'nin yanı sıra Tapınak Şövalyeleri de bulunuyordu.

Jules Loiseleur 1872 yılında yazılan ama 1975 yılında bile baskısı yapılan *La Doctrine secréte des Templiers*

25 Ulrich Im Hof, *age*, s. 267.

26 Malcolm Barber, *Yeni Şövalyelik Tapınak Şövalyelerinin Tarihi*, çev. Berna Ülner, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, Şubat 2006, s. 480-483.

27 M. Barber, *age*, s. 486.

(Tapınakçıların Gizli Öğretisi) isimli kitabında Katharcılığın* türevi olarak gösterdiği Tapınakçılığın Bogomil** öğretileri ile şeytana tapmanın bir karışımı olduğunu iddia etmişti.[28]

Oysa Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili tarihi gerçekler, komplo teorisyenlerinin anlattıklarından bir hayli farklıydı. Fransa Kralı IV. Philippe'in tarikat hakkındaki soruşturması sırasında Tapınak Şövalyeliği'nin ana arşivi büyük ölçüde kaybolmuştu. Tarihçiler açısından büyük bir kayıp olan bu durum, komplo teorisyenlerine saçma kurguları için hayli verimli bir alan yarattı. Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili hayali kurgular zaman içerisinde masonluk karşıtı komplo teorilerinin içine monte edildi.

Tapınak Şövalyeleri'nin Kısa Tarihçesi

Haçlı Seferleri sırasında orduların kısa süre içinde Avrupa'ya geri dönmek zorunda olmaları Haçlılar açısından büyük bir sorun teşkil ediyordu. Bölgedeki Haçlıların ve Hıristiyanların son derece güvensiz bir ortamda yaşamaları, askeri tarikatlar fikrinin ortaya çıkmasına neden oldu. Tapınak Şövalyeleri, Hospitalier Şövalyeleri ve Töton Şövalyeleri bu ihtiyaca cevap vermek üzere hayata geçirilmiş dinsel örgütlenmelerdi.

İlk dönemlerde "İsa'nın Yoksul Şövalyeleri" ismini kullanan tarikat, Champagne bölgesinden Payns'li Hugues

* Katharcılık ortaçağda Fransa'nın Albi bölgesinde ortaya çıkan bir tarikattır. Kathar kelimesi arınmış anlamındaki Yunanca "katharos" deyiminden gelir. Mani dinine büyük benzerlikler gösteren Katharcılık kötülüğün bedenden, iyiliğin ise ruhtan geldiğine inanırdı. Maniciliğin düalizmini Hıristiyanlıkla bağdaştırmaya çalışan Katharlar özel mülkiyete ve Katolik kilisesine karşı çıkmaktaydılar. Katharlar 11. ve 12. yüzyıllarda Avrupa'nın birçok bölgesinde etkili oldu. Katolik kilisesi 13. yüzyılda bölgeye gönderdiği Haçlı ordularının yaptığı büyük katliamlarla Katharları ortadan kaldırmıştır.

** Bogomilcilik 12. yüzyılda ortaya atılmış ve bütün ortaçağ boyunca Balkanları etkilemiş Bulgar gizemciliğidir. Dünyanın kötü melekler tarafından yaratıldığını ve şeytanın, tıpkı İsa Peygamber gibi Tanrı'nın oğlu olduğunu savunan Bogomiller teslise de karşı çıkmaktaydılar. Bogomiller inançlarında hemen göze çarpan Maniciliği büyük ihtimalle Anadolu'daki Paulisyenlerin aracılığıyla tanımışlardı. Bir köylü hareketi olarak başlayan akım, 12. yüzyıl sonlarında, ayrıntılı törenleri ve Hıristiyanlıktan giderek uzaklaşan düalist eğilimleri olan bir manastır tarikatı biçimine dönüştü. 12. yüzyılın başlarında kilisenin baskıları üzerine, Bogomiller Balkanların kuzeyine çekildi. Buradan yola çıkan Bogomil misyonerleri Dalmaçya, İtalya ve Fransa'ya kadar yayıldı.

28 *Aynı eser*, s. 490.

ve Saint-Omer'li Geofroi tarafından kuruldu. 1119 yılında başlayan bu girişim kısa zamanda bir güç haline geldi. Oluşumun ilk dokuz üyesi arasında André de Montbard, Clairevaux başpapazı Bernard da bulunuyordu. Oluşum, Kral II. Baudouin tarafından verilen izinle Süleyman Tapınağı'nda kalmaya başladı.[29] Bu yüzden zaman içerisinde "Tapınak Şövalyeleri" ismiyle tanındı.

Payns'li Hugues, 1127 yılında, Papa II. Honorius'tan Tapınak Şövalyeleri'nin kilise tarafından resmen tanınmasını istemek üzere Roma'ya gitti. Aynı dönemde Aziz Bernard, Tapınak Şövalyeleri'nin tüzüğünü kaleme almayı kabul etmişti. Böylelikle Tapınak Şövalyeleri Papalık tarafından resmen tanınan bir tarikat haline geldi.

1136 yılında Payns'li Hugues'in ölümünün ardından tarikatın başına Robert de Craon geçti. Robert de Craon'un Papa II. Innocentius'tan tarikat için talep ettiği ayrıcalıklar 1139 tarihinde çıkartılan "Omne datum Optimum" (Bütün İyilikler Tanrı'dan Gelir) adlı kararla verildi. Bu ayrıcalıklar ileride büyük sorunlara neden olacaktı.

Tapınak Şövalyeleri hakkında ilk eleştiriler, tarikatın asker yaşamı ve dinsel yaşam gibi birbiriyle fazla ilişkisi olmayan iki ayrı yaşam biçimini uzlaştırmasının mümkün olmadığı şeklindeydi. Bu eleştirilerin önemli ölçüde gerçeklik payı taşıdığı zamanla anlaşıldı.

Tapınakçılara yönelik suçlamaların arasında yerel dinsel otoriteleri dinlememek ve aforoz edilmişleri saflarına almak da vardı. Oysa Tapınak Şövalyeleri'nin içinde bulunduğu savaş koşulları düşünülürse, onların insan ihtiyacının aciliyetini anlamak mümkün hale gelebilir. Kaldı ki, yerel dinsel otoritelerle doğrudan papaya bağlı tarikatlar arasındaki bu türden çekişmelere o dönemde sık rastlanıyordu.

Tarikatın çeşitli feodal otoritelerle sorunları oluyordu. Hatta dönem dönem diğer savaşçı tarikatlarla da büyük kapışmalar yaşanıyordu. Örneğin 1238 yılında Tapınakçılar

29 M. Barber, *age*, s. 23.

ile Hospitalier Şövalyeleri iki değirmen yüzünden karşı karşıya geldiler. 1241 yılında ise Tapınakçılar, Töton Şövalyeleri'ne saldıracaklardı. 1240-44 yılları arasında askeri tarikatların bu tutumunun Kutsal Topraklar'daki Hıristiyanların durumunu kötüleştirdiği yönünde eleştiriler gelmeye başlamıştı. Bu eleştirilerin en büyük kısmını, doğal olarak en gelişmiş askeri tarikat olan Tapınak Şövalyeleri alıyordu. Aslında söz konusu dönemde giderek küçülen Haçlı toprakları ve bu topraklarda giderek büyüyen tarikat mülkleri göz önünde tutulduğunda, bu tür ihtilaflar son derece olağandı.[30]

Uzun zamandır Kutsal Topraklar'da bulunan ve sürekli savaşmak zorunda kalan tarikatın uyguladığı siyasetler, bölgeyi fazla tanımayan çevreler tarafından yanlış anlaşılıyordu. Haçlılar için işlerin kötüye gittiği son dönemlerde Tapınak Şövalyeleri artık Müslümanlara karşı kendi siyasetlerini hayata geçirmeye başlamışlardı. Bu siyasetler, bölgedeki güç dengelerini bilmeyen ve umursamayan, yağma yaptıktan sonra bir an önce Avrupa'ya geri dönmekten başka bir şey düşünmeyen kimi Hıristiyan çevreler tarafından "Müslümanlara fazla yakın" bulunuyordu.[31] Bu durum, ileride, Müslümanlarla ittifak suçlamasının bahanesi olacaktı.

Tapınak Şövalyeleri kendilerine tanınan ayrıcalıklar sayesinde sadece kendi topraklarında değil, başka topraklarda da faaliyet gösteriyor, kendi din adamlarıyla kendi ayinlerini düzenleyebiliyordu. Tapınak Şövalyeleri'nin ürün vergisi muafiyetinden yararlanması tarikatın faaliyet gösterdiği bölgelerdeki feodal yönetimleri kızdırmıştı. Bu ayrıcalıkların yanı sıra Tapınak Şövalyeleri, hem Doğu'da hem de Batı'da topladıkları bağışlarla giderek zenginleşti. Tarikatın bu büyük geliri diğer dinsel otoriteler tarafından kıskançlıkla izleniyordu. Konuyla ilgili şikâyetler üzerine Papalık, 1198 ve 1212 yıllarında iki ayrı karar çıkartarak Tapınakçılara yapılan bağışları güvence altına aldı.

30 *Aynı eser*, s. 224.
31 *Aynı eser*, s. 278.

Bu zenginlik yüzünden Tapınak Şövalyeleri'nin ekonomik faaliyetleri daha da göze çarpmaya başladı. Kutsal Topraklar'a gidenler ya da başka nedenler yüzünden mallarını geçici bir süre için devretmek isteyenler, bütün varlıklarını Tapınakçılara emanet ediyor, daha sonra da bunu istedikleri yerde geri alabiliyordu. Bu iş esnasında kullanılan değiş tokuş mektupları günümüzdeki banka çeklerinin ilk örneklerinden sayılmaktadır. Bu faaliyetin temelde diğer tarikatların yürüttüklerinden hiçbir farkı yoktu, ama hac yüzünden Tapınakçılar daha fazla kazanç elde ediyordu. Üstelik askeri bir tarikat olan Tapınakçılar kendilerine ait donanmalarıyla o döneme göre en güvenli para transferini sağlamaktaydı. Giderek zenginleşen ve herkese borç verebilecek bir konuma gelen tarikatın Paris'teki karargâhı 12. yüzyılın sonlarından itibaren Fransa Krallığı'nın kasası haline geldi.

Her şeyin yolunda göründüğü bu dönemde aslında işler tarikat için ters gitmeye başlamıştı. Kutsal Topraklar'daki başarısızlıklar hem askeri tarikatların varlığını tartışma konusu haline getirmiş hem de bu tarikatların Doğu'daki pek de işe yaramadığı görülen askeri faaliyetleri için topladığı ağır vergilerin eleştirilmesine yol açmıştı. Öte yandan papanın himayesi, tarikatın faaliyet gösterdiği yerlerdeki yönetimleri tedirgin ediyordu. Ama en önemlisi, Güzel Philippe'in mali durumu giderek kötüleşmekteydi.

13 Ekim 1307 Cuma günü Fransa'daki bütün Tapınak Şövalyeleri tutuklandı. Güzel Philippe tarafından verilen tutuklama emri bir ay önceden yurt çapında bütün görevlilere gizlice bildirilmişti. Tutuklananlar arasında Tapınak Şövalyeleri'nin üstadı Molay'li Jacques da vardı. Tutuklama nedeni olarak dinden dönmek, İsa Peygamber'e hakaret, eşcinsellik ve putperestlik gösteriliyordu. Ele geçirilen Tapınak Şövalyeleri, yapılan suçlamaları ağır işkence altında kabul etti. Ama söz konusu tutuklama gerekçeleri, Fransa dışında kimseye inandırıcı gelmedi. Fransa ve hâkimiyetindeki yerlerden uzaklaşıldıkça hem işkenceler hem de itiraflar ortadan kalkıyordu.

İngiltere Kralı II. Edward, Portekiz, Kastilya, Aragon ve Sicilya krallarına yazdığı mektupta Tapınakçılara yönelik bu suçlamaların açgözlülük ve iftira ürünü olduğunu ifade ediyordu.

II. Edward bu fikrinde yalnız değildi. O dönemde İtalya'da yaşamış pek çok kişi tarikata yönelik baskının ana nedeninin para olduğunu düşünüyordu. Capet hanedanının kanında tamahkârlık olduğunu söyleyen Dante, bu yüzden, Güzel Philippe'i İsa Peygamber'i ölüme mahkûm eden Pilatus'a benzeterek "Yeni Pilatus'u da görüyorum, öyle acımasız ki doymak bilmiyor, yetkisi olmadan aç teknesini Tapınak'a götürüyor" diyordu.[32]

Papa V. Clemens de Güzel Philippe'e bir protesto mektubu yollamıştı. Papa daha sonra Tapınakçıların mallarının Papalığa teslim edilmesini istedi ve onları kendisinin yargılayacağını ifade etti. Bu esnada Tapınakçılar ilk şoku atlatarak daha önceki ifadelerini ağır işkence altında verdiklerini söylemeye ve bütün suçlamaları reddetmeye başlamışlardı. Fransa kralı malları değilse bile Tapınakçıları teslim edeceğini söyledi. Ama papaya teslim edilenler, sadece tarikatın alt düzeydeki üye ve yöneticileri oldu.

Molay'li Jacques da dahil olmak üzere Fransa kralı tarafından alıkonan tarikatın üst düzey yöneticileri Güzel Philippe'in elinden asla kurtulamadılar. Molay'li Jacques ve Charnay'lı Geoffroi, 18 Mart 1314 tarihinde kendilerine müebbet hapis cezası verilmesi üzerine, yine bütün suçlamaları reddettiler. Ve aynı gün idam edildiler.

Olgular Tapınak Şövalyeleri'ne karşı girişilen bu operasyonun asıl nedeninin dinsel değil ekonomik olduğunu göstermektedir. Tutuklamaların ardından, tarikatın mallarının envanteri titizlikle çıkartılmış, hazinelerine ve Normandiya'dan Provence'a kadar Fransa'nın her yerindeki arazilerine el konmuştu. Tapınak Şövalyeleri'nin taşınabilir mal varlıkları ise dava süresince satıldı. Tarikatın nakit birikiminin ve kıymetli madenlerinin önemi Güzel Philippe döneminde

32 Aynı eser, s. 456. Dizeler için bkz. Dante, *İlahi Komedya Araf*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, İstanbul, Ekim 1998, s. 516.

sıkça yaşanan paranın değerinin düşürülmesi hatırlandığında daha iyi anlaşılacaktır.[33]

Kaldı ki bu tip operasyonlara o dönemde sıkça rastlanıyordu. Benzer baskılara Töton Şövalyeleri de maruz kalmış ama onların muhaliflerinin hiçbiri Güzel Philippe kadar güçlü olmadığı için, bu baskılardan ve soruşturmalardan herhangi bir sonuç çıkmamıştı. Güzel Philippe döneminde, 1291 ve 1311 yıllarında İtalyan bankerlerin paralarına da el konmuş, 1306 yılında ise malları zorla alınan Yahudiler Fransa'dan atılmıştı. Yahudiler Fransa'ya geri dönmek için Güzel Philippe'in ölümünü beklemek zorunda kalmıştı.

Bütün bu soruşturmaların nedenini anlamak için söz konusu dönemde askeri tarikatların birleştirilmesine yönelik önerileri ve Tapınakçıların bu önerilere ısrarla karşı çıkmalarını da hatırlamak gerekiyor. Güzel Philippe birleştirilmiş askeri tarikatları yönetme fikrini çok cazip buluyordu. Bu sayede hem bütün tarikatların malları hem de Avrupa'daki Haçlılara duyulan saygı elde edilmiş olacaktı. Tapınakçıların bu öneriye karşı çıkmaları Güzel Philippe'i bir hayli sinirlendirmişti.

Kızıl Localar ve Tapınak Şövalyeleri

Tapınakçılara yönelik ilgi, 18. yüzyılda masonluğun doğuşuyla tekrar canlandı. Komplo teorisyenlerine göre mason locaları kızıllar ve maviler olmak üzere ikiye ayrılıyorlardı. İngiliz masonluğuna bağlı mavi localar düzene sadıkken her türlü yıkıcılık ve devrim, kızıl localarda planlanıyordu. 1793 yılının temmuz ayında Viyana'da yayımlanan karşıdevrimci *Magazin für Kunst und Literatur*'da (Sanat ve Edebiyat Dergisi) kızıl locaların, Paris'ten sonra başka yerlerde de devrim yapmak için hazırlandığı ileri sürülüyordu.[34] Tapınak Şövalyeliği meselesi tam da bu noktada önem kazandı. Üç dereceli İngiliz masonluğu açısından (çıraklık, kalfalık, ustalık) Tapınak Şövalyeliği'nin herhangi bir önemi yoktu. Ama yüksek dereceli sisteme sahip İskoç masonluğu Tapınak Şövalyeliği'ni

33 *Aynı eser*, s. 456.

34 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 69-70.

masonluğun asıl kökü olarak görüyordu. Aslında bu ayrışmanın politik bir nedeni vardı. Stuart hanedanını destekleyen Katolik çevreler, soylular arasında müttefik bulabilmek için mason localarında örgütlenmeye, merkezi Londra'da bulunan İngiliz masonluğu ise bunu engellemeye çalışıyordu. Londra'nın etkisini kırmak isteyen Katolik çevreler, söz konusu durumu, İngiltere'de masonluğun kökünün James Anderson'un Anderson Anayasası'nı kaleme aldığı 1723 yılından çok daha eskilere dayandığını ileri sürerek aşmaya çalıştılar. Yeni tarif yeni bir köken sorununu beraberinde getiriyordu. Bunun üzerine Katolik çevreler masonluğun asıl kökeninin Tapınak Şövalyeliği olduğunu iddia etmeye başladılar.

Bütün bu Tapınakçılıkla ilintilendirme gayreti yüzünden, masonluğa has rivayetlerden Hiram'ın katli efsanesine özel bir önem verildi. Buna göre Süleyman tarafından Tapınak'ı inşa etmekle görevlendirilen Hiram, mason sırlarını vermeyi reddettiği için öldürülmüştü. Süleyman da, bunun üzerine Hiram'ın intikamını almak için bazı seçilmişleri görevlendirmişti. Bu akıldışı senaryo, masonları olduğu kadar komplo teorisyenlerini de cezbedecekti.[35]

Stuart hanedanını destekleyen çevreler İngiltere'de yenildikten sonra Fransa'ya kaçacaklardı. Masonluğun bu yeni topraklarda yayılmaya başlamasıyla birlikte, örgütlenmenin kökenini Tapınak Şövalyeliği'ne dayandırma eğilimi giderek güç kazandı. Bu fikrin en önemli savunucusu İskoç masonluğuna bağlı Andrew Michael Ramsay oldu. Ramsay 1737 yılında, "Fransa Büyük Locası Üstadı" sıfatıyla Tapınakçılığın masonluğun asıl kökü olduğu tezini ileri sürdü. Buna göre masonların tarihi her ne kadar kadim zamanlara kadar uzansa da, bu tarihin en önemli bölümü Kutsal Topraklar'da Süleyman Tapınağı'nı yeniden kurmaya çalışan Hıristiyanların dönemiydi. Ramsay'e göre Tapınakçılık, masonluğun unutulmaya başlanan özüydü ve bu öz Fransa'da korunuyordu. İngiliz masonluğu bu duruma doğal olarak tepki

35 Barber, *age*, s. 484-486.

gösterdi. Anderson Anayasası'nın 1738 yılında yapılan baskısında Fransız localarının söz konusu tutumu nankörlük olarak nitelenecekti.

Söz konusu dönemde farklı geleneklere bağlı olduğunu iddia eden, İngiliz masonluğunun kurallarını tanımayan masonik örgütlenmelerin sayısında bir artış yaşanacaktı. Bağlı oldukları farklı sistemin masonluğun asıl sırrına sahip olduğunu ileri süren bu gruplar geleneksel mason locaları tarafından tanınmıyordu. Masonluğun yeni bir formunu ortaya atan bu sistemler, üç dereceli İngiliz masonluğundan farklı olarak, çok dereceli bir örgütlenme sistemini savunuyordu. Freiherrn von Hund tarafından kurulan ve kısa zamanda Alman masonluğunu etkisi altına alan "Strikten Observanz"; yani "Sıkı İzleyiş" sistemi de bu tipteki sistem ve gruplara verilebilecek iyi bir örnektir. Sürekli olarak Tapınakçı geleneğe bağlılıktan bahseden von Hund, kendisine verilen talimatların "Bilinmeyen Üstler"den geldiğini öne sürüyordu. Von Hund'un "Bilinmeyen Üstler"den kastı Stuart hanedanı mensuplarıydı. Oysa komplo teorisyenleri bu bilinmeyen kişilerin "Tapınakçılar" olduğuna emindiler. Daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalar Strikten Observanz örgütlenmesinin hakikaten gizli bir amacı olduğunu kanıtladı. Ama bu amaç komplo teorisyenlerinin zannettiğinden çok daha farklıydı.

Masonlukta ayrışmalar ve "Strikten Obervanz"

Almanya'daki gizli cemiyetlerin tarihinde 1737 yılının özel bir önemi vardır. Bu tarihte masonluk İngiltere'den Almanya'ya gelmişti. İngiliz kurallarına bağlı olarak Hamburg'da kurulan ilk locada zanaatkârlar değil, burjuvalar örgütleniyordu. 1738 yılında Prusyalı veliaht Prens Friedrich'in katılması, mason örgütlenmesinin önünü açtı. Daha sonra gizli örgütlenmeler içerisinde Strikten Observanz etkisini artırmaya başladı. Söz konusu etki Wilhelmsbad Konvanı'na kadar artarak sürecekti.

* * *

Striktn Obşervanz sistemi, 18. yüzyılda, başta Alman locaları olmak üzere masonluğu yoğun bir biçimde etkiledi. Dilimize "Sıkı İzleyiş" ya da "Tapınakçı Geleneğe Bağlılık" diye çevrilen Strikten Observanz sistemini incelemek komplo teorilerinin bir diğer önemli figürü olan Tapınak Şövalyeleri hakkındaki iddiaların neden ve nasıl ortaya çıktığını anlamak açısından önemlidir.

Strikten Observanz'ın kuruluşu 1751-1762 yılları arasında Freiherrn von Hund'un etrafında şekillenen ufak bir gruba dayanmaktadır. Büyük ihtimalle bu grubun İngiliz masonluğuna muhalefet eden İskoç gruplarla da ilişkisi vardı. Yedi Yıl Savaşları'nın ardından durumdan hoşnut olmayan soyluların desteğini de arkasına alan Strikten Observanz etkisini artırmaya başladı. Kuruluşu gizli bir ütopyanın etrafında şekillenen Strikten Observanz, uzun yıllar boyunca birçok tartışmanın odak noktasında yer aldı.

Kurucularının bir ütopyaya sahip olması Strikten Observanz'ı diğer gizli örgütlenmelerden ayırıyordu. Von Hund ve arkadaşlarının asıl amacı Kuzey Amerika'da bir koloni kurmaktı. Ama bu koloni, zamanındaki diğer koloni hayallerinden farklı olarak yalnızca soylulardan oluşan bir topluluk olacaktı. Koloni için önce Kanada'daki Newfoundland eyaletindeki Labrador bölgesi düşünülüyordu, sonraları Rusya'daki Saratov bölgesinin de üzerinde duruldu. Grup üyeleri bu ütopyanın hayata geçirilmesi için gerekli finans ve organizasyonu sağlamak için mason locaları içinde çalışma yapmaya karar verdiler.

Freiherrn von Hund, 1742 yılında Charles Radclyffe'in yönettiği bir törenle mason olmuştu. Von Hund'a göre tören Stuartlara mensup "Bilinmeyen Üstler" tarafından yönetilmişti. Kendisini ve örgütlenmesini Tapınak Şövalyeleri'yle irtibatlandıran von Hund, sürekli olarak Strikten Observanz'ın Stuart hanedanıyla ilişkide olduğunu ima ediyordu. Rivayet ilk başlarda ilgi çekse de, uzun vadede örgütlenmenin sonunu hazırlayan nedenlerden birisi oldu. Zaman içerisinde "Bilinmeyen

Üst" olduğunu ve gizli sırları vereceğini söyleyen dolandırıcılar, üyeler arasında örgütün inandırıcılığını yok ettiler.

Olgular, von Hund ve arkadaşlarının Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili rivayetleri mason locaları içerisinde güç kazanmak ve asıl niyetlerini gizlemek için kullandıklarını göstermektedir. Söz konusu rivayetlerin masonlar içinde belli bir etkisi vardı. Von Hund, Strikten Observanz'ın derecelendirme sisteminin Tapınak Şövalyeleri'ne dayandığını iddia ediyordu. Oysa masonlukla birçok ortak dereceye sahip sistem esas olarak masonların örgüte girişini kolaylaştırmak için icat edilmişti.

1764 yılında yapılan Altenberg Konvanı'nda Strikten Observanz taraftarları dört bir yandan gelmiş 60 Alman locasının önünde Georg Friedrich Johnson isimli sahtekârı teşhir ettikleri için güven ve taraftar kazandı. Sistem gelişerek istikrar kazanmaya başlamıştı. Artık Fransa'daki mason locaları arasında da Strikten Observanz sistemini kabul edenler vardı. 1772 yılında Ferdinand von Braunschweig'ın yönetici seçilmesi yeni bir dönüm noktası oldu ve sistem bütün kıtaya yayıldı. Aynı yıl içinde 26 Alman prensi Strikten Observanz üyesi oldu.

Strikten Observanz dinsel hoşgörü ve hümanizm gibi masonluk ilkelerine vurgu yaparak sivrilmişti. Sistem evrensel bir bakış açısına sahip olduğundan rahatlıkla bütün Avrupa'da faaliyet yürütebiliyordu. Aydınlanma düşüncesi onlara enternasyonalist bir karakter vermişti; bu yüzden Atlantik'ten Urallara kadar bütün halkları tek bir ailenin üyesi gibi görüyorlardı.

Strikten Observanz başlarda sadece soyluların örgütlenmesiyle ilgileniyordu. Von Hund, Altenberg Konvanı'na kadar yalnızca soyluları örgütlemeye çalışıyordu ama gerçekte localara asıl rağbet gösteren burjuvaziydi. Strikten Observanz para toplamak için burjuvaziye yanaşmak zorunda kalmıştı.

1760 yılında sadece örgütün üst düzey yöneticilerinin bildiği koloni projesinin başarısızlığa uğramasıyla Strikten Observanz'ın içinde tartışmalar başladı. Kurucular ve sonradan katılanlar örgütlenmenin amacı ve sınırları

konusunda farklı şeyler düşünüyorlardı. Koloni kurma projesinden habersiz üye localardan düzenli olarak para toplanması ve bunun hesabının verilmemesi Strikten Observanz içinde muhalefete neden olmuştu. Bu türden tartışmalar Wilhelmsbad Konvanı'na kadar sürdü. Bu esnada birçok dolandırıcı, masonlar arasında tapınakçı unvanlarını, simyanın ve ruh çağırmanın sırlarını satarak para kazanıyordu. Örneğin 1775 yılında Gugomos Kontu "Bilinmeyen Üstler"in Kıbrıs'ta bir toplantı düzenlediklerini ve kendisinin de bu toplantıya katılacağını ama bu seyahati için paraya ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Ütopyadan kalan boşluğa şarlatanlar ve dolandırıcılar doluşuyordu.

Von Hund'un öldüğü yıl olan 1776'da gerçekleştirilen Amerikan Devrimi, Avrupa'daki bütün Aydınlanmacı çevrelerde olduğu gibi mason locaları içinde de büyük bir heyecan yarattı. Ama masonluğun gizemci ve reformcu yapısı artık localardaki ilerici kesimlerin taleplerine yanıt veremez hale gelmişti. Köktenci Aydınlanmacı grupların temsil ettiği bu devrimci kesimler, toplum içinde yalıtılmış adacıklar kurmak yerine bütün toplumu dönüştürmek istiyordu.[36] Bu istek kendisini Aydınlanmacı çevrelerde ve mason localarında gizemci akımlara karşı mücadele etmek biçiminde gösterecekti.

Von Hund'un ölümünden sonra Strikten Observanz'daki parçalanma süreci hız kazandı. Strikten Observanz'ın kurallarını benimseyen yalnızca altı Fransız locası vardı. Ama bu locaların 1778 yılında düzenlediği Lyon Konvanı, Strikten Observanz'ın takipçisi bütün localar için belirleyici oldu. Burada Jean Baptiste Willermoz'un önderliğinde alınan kararlar gizemci öğelere kapı açıyordu. Bu yeni yapıda simya ve büyücülük Hıristiyanlığa bulanmış bir biçimde sunuluyordu.

Bu yeni sistem, 1782'de toplanan Wilhelmsbad Konvanı'nda Dük Ferdinand von Braunschweig'ın bastırmasıyla Alman locaları tarafından da kabul edildi. Konvan'da, Strikten Observanz'ın içinde bulunduğu bunalım tartışıldı ve

36 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 48.

yeni dönemde ismin "Wohltätigen Ritter der heiligen Stadt" (Kutsal Şehrin Hayırsever Şövalyeleri) olarak değiştirilmesine karar verildi. Pratikte Strikten Observanz tarihe karışıyordu. Bunun doğal sonucu olarak kopmalar meydana geldi. Bir grup loca geleneksel İngiliz sistemine döndü. Ama asıl önemli olan, bu gizemci akımların ağırlık kazanmasına tepki duyan Strikten Observanz içindeki Aydınlanmacı güçlerin bir araya toplanmalarıydı. Bu dönemde ismi yeni yeni duyulmaya başlanan İlluminati'nin köktenci fikirleri, diğer masonlar tarafından fazla devrimci bulunmuş ve şaşkınlık yaratmıştı. Ama Konvan'ın başından beri örgütlü ve planlı davranan İlluminati, gizemci akımlara karşı kararlı çıkışlarıyla kafası karışık üyeler arasında büyük bir sempati toplamış ve bu potansiyeli örgütlemeyi başarmıştı.

Politik Bir Örgütlenme: İlluminati

Gerici çevrelerin Fransız Devrimi'nden günümüze kadar hastalıklı bir ilgi gösterdiği İlluminati, yaklaşık iki asır boyunca komplo teorilerinin oluşumunda ve şekillenmesinde tuhaf bir rol oynadı.[37] Bu tuhaflığın iki nedeni vardı. Birincisi, İlluminati'nin örgütsel yaşamı sadece on küsur yıl sürmüştü ve iki asır bu kısa dönemi tartışmak için hayli uzun bir zamandı. İkincisi, İlluminati hakkındaki rivayetlerin hemen hepsi tescilli kaçıkların ya da karşıdevrimci çevrelerin yaydığı mesnetsiz iddialara dayanmaktaydı ve söz konusu rivayetler ile kanıtlar arasında ters bir orantı mevcuttu.

Uzun yıllar boyunca İlluminati hakkında bilinenler, örgütün 22 Haziran 1784 tarihinde Bavyera'da yasaklanması sonrasında ele geçirilerek yayımlanan evraklarından ve örgütün kurucusu Adam Weishaupt'un kaleme aldığı yazılardan ibaretti. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İlluminati'yle ilgili birçok belge Sovyetler Birliği'ne götürüldü. Söz konusu belgeler daha sonra Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne gönderildi. Günümüzde bu belgeler ve daha sonra bulunanları

37 *Aynı eser*, s. 49.

araştırmacıların hizmetlerine sunulmuştur. Yine konuyla ilgili, savaş sırasında zarar gören arşivler zamanla tekrar düzenlendi.[38] Dolayısıyla artık İlluminati hakkında birçok şey bilinmektedir ve bunlar arasında örgütün dünya çapında bir komplo peşinde olduğu tezini doğrulayan hiçbir şey yoktur. Ama komplo teorisyenleri, bu durumu sessizlikle geçiştirmeyi ve söz konusu evraklarda iddialarını doğrulayacak herhangi bir şeyin olmamasını, örgütün karanlık emelleriyle, gücüyle ve gizliliğiyle açıklamayı tercih etmektedir. Kanıtın olmaması, onlara göre karşı karşıya olunan komplonun vahametini göstermektedir.

İlluminati hakkındaki ilk komplo iddiaları bir yanlış anlamanın üzerinde şekillenmişti. 1788 yılında Marquis de Luchet tarafından Paris'te yayımlanan "Essai sur la secte des Illuminés" (İlluminés Tarikatı Hakkında Bir Deneme) başlıklı broşürde "Aydınlanmışlar" adında, dünyayı karıştırmayı hedefleyen gizemci bir tarikattan bahsediliyordu. Buradaki "Aydınlanmışlar" kelimesi masonluk içerisindeki gizemci eğilimleri anlatmak için kullanılmasına rağmen, zamanla Luchet'nin aslında İlluminati'yi kastettiği inanışı yayılacaktı.[39] Almanya'da karşıdevrimci *Eudämonia* gazetesinde 1796 yılında yayımlanan "Über Gewalt der unsichtbaren Brüder" (Görünmeyen Biraderlerin Kudreti) başlıklı yazıda aynı suçlamalar şöyle ifade ediliyordu: "Bu iğrenç çetenin amaçları tahtları ve mihrabı devirmek, ahlakı mahvetmek, toplumsal düzeni ortadan kaldırmak, dini ortadan kaldırmak ve anarşiyi hâkim kılmaktır."[40]

Günümüzde tarihçiler İlluminati'nin, komplo teorisyenlerinin anlattıklarıyla hiç ilgisi olmayan bir örgüt olduğunu kanıtlamışlardır. Örgüt hakkında ortaya çıkan belgeler bütün bu akıldışı iddiaları çürütmektedir. Ama gerek İlluminati'nin

38 İlluminati hakkındaki belgelerin durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. VII-X.

39 Daniel Pipes, *age*, s. 107.

40 Helmut Reinalter, "Der Geheimbund der Illuminaten im Verschwörungsdenken", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 63.

tarihini gerekse örgüt hakkında ortaya atılan iddiaları incelemek, komplo teorilerinin nasıl işlediğini anlamak açısından son derece önemlidir.

İlluminati'nin Kuruluşu ve Güçlenmesi

18. yüzyılda coğrafi bir bölge adı olan Almanya'da Bavyera Elektör Prensliği, Katoliklik açısından son derece önemliydi. "Karşı Reformasyon" Bavyera'yı merkez olarak seçmişti. Katolik kilisesi burayı Protestan Almanya'nın yeniden fethi için üs olarak kullanma eğilimindeydi. Sonunda bu fetih gerçekleşmedi, ama burada çakan kıvılcım yüzünden Fransa'nın, Danimarka'nın, İsveç ve Habsburgların İspanya ile Avusturya kollarının da katıldığı "Otuz Yıl Savaşları" çıktı.

Prusya ile Voltaire'in deyişiyle "artık ne kutsal, ne Romalı ne de imparatorluk olan" Avusturya arasında bunalan Bavyera'da Maximilian III. Joseph Katolik kilisesine karşı bir zafer elde etmiş ve hem saraya hem de kiliseye ilişkin konularda reformlara girişmişti. Bu reformların sonucunda, Cizvitlerin Münih'teki Bilimler Akademisi'ndeki hegemonyası kalktı ve burada dışarıdan gelen Protestan eğitimciler işbaşı yaptılar.[41] Bütün bu girişimler hem komşu devletler hem de Katolik kilisesi tarafından ilgiyle izleniyordu.

İlluminati örgütünün kurucusu Adam Weishaupt, 6 Şubat 1748 tarihinde Ingolstadt'da doğdu. Weishaupt'un Cizvit olan babası aynı şehirdeki üniversitede görevliydi. Weishaupt, Diderot, Moliere ve çağdaşı birçok Aydınlanmacı gibi Cizvitler arasında eğitimini tamamladı. 25 yaşındayken vaftiz babası Johann Adam von Ickstatt'ın yönlendirmesiyle Ingolstadt Üniversitesi'nde göreve başladı. Ickstatt eğitim alanında Cizvitlere karşı reformları hayata geçirmeye çalışıyordu. Bu tarihten sonra Weishaupt'un meslek yaşamına Cizvitlerle yaşadığı fikir ayrılıkları damgasını vuracaktı. 1768'de felsefe doktoru, 1772 yılında da hukuk profesörü oldu. Cizvitliğin yasaklanması üzerine, üniversitedeki kilise hukukuyla ilgili

41 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. XII.

profesörlük de Weishaupt'a verildi. Weishaupt bu görevi 1785 yılına kadar sürdürecekti.

Söz konusu profesörlüğü 90 yıldır ellerinde tutan Cizvitler, Ickstatt'ın adamı olarak gördükleri Weishaupt'un görevi kabul etmesinden ve Aydınlanmacı fikirleri başarıyla öğrencilere aktarmasından dolayı öfke içindeydi. Weishaupt'un, güçlerini hâlâ koruyan Cizvitler başta olmak üzere Aydınlanma düşmanı gerici akımlardan kopuşu ve bunlara karşı mücadele için militan ve kavgacı bir gizli cemiyet kurmaya karar vermesi bu dönemde gerçekleşti. Nitekim 1 Mayıs 1776 tarihinde Perfectibilis (Yetkinler) örgütünü kurdu. Örgüt kısa bir zaman içinde "İlluminati"; yani "Aydınlananlar" ismini alacaktı. Weishaupt 1790 yılında kaleme aldığı bir yazısında, örgütün kuruluşuna Gülhaçların Burghausen'da bir şube açarak Ingolstadt'taki öğrenciler arasında faaliyet yürütmeye başlamasının neden olduğunu belirtir. Weishaupt, bu gizli cemiyetin simya ve benzeri saçmalıklarına karşı tek başına mücadele edemeyeceğini anlayarak bir örgüt kurmaya karar vermişti.[42]

Weishaupt 1774-1775 yılları arasında Aydınlanma düşüncesi ve masonlukla ilgilenmeye başlamıştı.[43] Ama masonluğa kabul edildiği 1777 yılından kısa bir süre sonra, masonluğun Aydınlanma mücadelesi için fazla gizemci ve kullanışsız olduğunu anladı. Belki de bu yüzden Münih'te girdiği locada fazla etkin olmamıştı. Weishaupt bu çevrelerle ilişki kurmasına neden olan "Bay H'nin Protestan olduğunu ve Ingolstadt'a 1774 yılında geldiğini" söylemektedir.[44]

Bu sırada Münih'teki bir başka locada işler İlluminati için iyi gitmeye başlamıştı. Yeni hükümdar Karl Theodor'un da girmesiyle adını "St. Theodor vom guten Rath" olarak değiştiren locanın başında ünlü Aydınlanmacı Friedrich Nicolai'ın

42 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. XIV.

43 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 49.

44 Reinhard Markner Weishaupt'un "Pythagoras oder Betrachtungen über geheime Welt- und Regierungs-Kunst" başlıklı çalışmasında bahsettiği "Bay H"nin Ernst Christoph Henninger olduğunu ileri sürer. Henninger daha sonraları hakkındaki suçlamalar yüzünden şehri terk ederek Heidelberg'e gidecekti. *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. XVI.

"bütün hurafelerin amansız düşmanı" diye övdüğü Ferdinand Maria Baader bulunuyordu. Weishaupt'un yakın arkadaşı Zwackh Baader'i örgütlemeyi ve locayı İlluminati'nin gizli merkezi yapmayı başardı. Baader sayesinde İlluminati Münih'teki Bilimler Akademisi'ne ve Sansür Kurulu'na etki etmeyi başarabildi. "St. Theodor vom guten Rath" locası 1780 yılından itibaren çevre bölgelerde aslında İlluminati'nin şubesi olarak çalışan kardeş localar örgütlemeye başlayacaktı. İlluminati'nin tarihinde önemli bir rol oynayacak olan Knigge de bu localar sayesinde örgütlendi.

Adolph Freiherr von Knigge, 1772 yılında masonluğa kabul edilmişti. 1779'da Strikten Observanz'a üye oldu ama burada reform önerilerinin dikkate alınmaması yüzünden hayal kırıklığına uğradı. Knigge'nin 1780 yılında İlluminati'ye üye oluşu gerçek anlamda bir dönüm noktası oldu. Knigge'nin başarıları sayesinde örgüt daha öncesiyle kıyaslanmayacak bir güce kavuşacaktı. Knigge kişisel gayretleri ve becerileriyle kısa zamanda 500'den fazla eğitimli, sözü geçen, önemli insanı üye yaptı.

16 Temmuz - 1 Eylül 1782 tarihlerindeki Wilhelmsbad'da toplanan Mason Konvanı, Strikten Observanz'ın çözülmesiyle doğan boşluğu doldurmak amacıyla hızla harekete geçen İlluminati için büyük bir örgütlenme şansı sağladı. Toplantıda Knigge ve Wetzlar locası üstadı Franz Dietrich von Ditfurth, İlluminati'yi temsil ediyordu. Knigge Aralık 1780'de Weishaupt'a yazdığı bir mektupta Strikten Observanz'ın dolandırıcılarla dolduğunu belirterek yapılacak bir toplantıda örgütlü ve planlı davranılırsa ileride bütün masonluğu yönetmenin mümkün olduğunu söylüyordu.[45] Bir başka mektupta da Knigge böylelikle yeniden biçimlendirilmiş masonluğun İlluminati'nin müdahalesi sonucunda aydınlanmış dünyaya bağlanacağını ileri sürüyordu.[46]

Knigge tarafından örgütlenen Strikten Observanz'ın üst düzey yöneticileri sayesinde, Wilhelmsbad Konvanı'nda

45 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 192-195.
46 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 291.

İlluminati rahatlıkla istediği sonuçları aldı. Konvan'dan sonra, aralarında Johann Joachim Christoph Bode'nin de olduğu çok sayıda önemli kişi İlluminati'ye katılacaktı. Wilhemsbad Konvanı'nın yapıldığı tarihte Avusturya'daki Yahudilerin özgürlüklerine kavuşmaları da, komplo teorisyenlerinin bu toplantıya özel bir önem vermesini beraberinde getirecekti.[47]

Kuruluşunda dar bir çevreyi hedefleyen İlluminati'nin örgüt yapısı konvan sonrasında başlayan üye akını karşısında zorlanmaya başladı. Aslında bu zorlanma yeni bir şey değildi. Wilhelmsbad Konvanı'nda önemli bir rol oynayan Knigge sayesinde İlluminati bir süredir hazmedebileceğinden daha hızlı bir biçimde üye kazanıyordu.

O döneme kadar Bavyera dışında pek tanınmayan İlluminati, kısa zamanda Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, İsveç, Polonya, Macaristan ve İtalya'ya yayıldı. Örgütün Münih dışındaki diğer önemli merkezleri Mainz ve Bonn idi. Ditfurth yüksek adli mercilere ulaşmanın çok kolay olduğu Wetzlar'da üyeleme yapıyordu. İlluminati adli kurumlar dışında Bavyera Sansür Kurulu ve Bilimler Akademisi'nde de örgütlenmişti. Bu örgütlenmeler o kadar etkiliydi ki, Bavyera'da uzun yıllar boyunca Cizvitlik yanlısı ya da Aydınlanma karşıtı herhangi bir eser yayımlanamayacaktı.

İlluminati'nin Tarihe ve Siyasete Bakışı

18. yüzyılın ikinci yarısında, Aydınlanma düşüncesinin alışılmışın dışında köktenci yorumları belirmeye başlamıştı. Rousseau'yla başlayan ve D'Holbach'la devam eden bu sürecin en belirgin aktörlerinden birisi de İlluminati oldu.

Adam Weishaupt sistemli bir felsefi görüş içeren ve İlluminati'nin ideolojik yapısını belirleyen bir eser kaleme almamıştı. Weishaupt'un fikirlerine yön veren en önemli olgu, onun tarihe bakışıydı. Bu bakış açısına göre, belli bir yerden başlayıp belli bir yere doğru ilerleyen tarihe müdahaleyi İlluminati üyeleri yapacaktı.

47 Daniel Pipes, *age*, s. 106.

Bu tarih anlayışı, uygarlığın ilk evresinde bütün insanların masum, özgür ve eşit olduğu fikrine dayanıyordu. Bu dönemde kurulan tek sosyal yapı aileydi ve insanlık ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdaydı. Daha sonraları insanların ve ihtiyaçlarının çoğalması, özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla eşitlik ve özgürlükler zedelenmeye başlamıştı. Uygarlığın bu ikinci aşamasında insanlar özgürlüklerini korumaya devam ediyorlardı gerçi ama, artık zayıflar güçlülerin egemenliği altına girmeye başlamıştı. Bu aşamada insanlık milliyetçilik ve benzeri akımlar yüzünden sayısız kabilelere, milletlere bölünecekti. Bu durum bireysel egoizmin toplumsal alanda ortaya çıkışı anlamına geliyordu. Artık özgürlük ve eşitlik ortadan kalkmaya ve insanlar köleleşmeye başlamıştı. Bu olumsuz gelişmenin sonucunda krallar ülkelerini kendi özel mülkleri gibi görmeye başlayarak savaşlara girişmiş ve köleliği savunur hale gelmişti.

Krallar, dünyevi despotlar ve uygarlık, tıpkı kilise bürokrasisinin, dinsel despotizmin ve teokrasinin İsa Peygamber'in öğretisini bozması gibi, insanın doğal halini bozmuştu. Hıristiyanlığın temel öğretileri masonluk sayesinde korunmuş ve aklın aydınlanması sayesinde bu öğretiler tekrar gün yüzü görmüştü. Ama masonluk zamanla, kişisel çıkarlar, gösterişli törenler, dereceler ve simyacılık gibi şeyler yüzünden bu öğretilerden uzaklaşmıştı.

Sanayi ve bilimin gelişmesi özgürlük için açılan yeni alanları müjdeliyordu. Bu yeni durum, kralların tepkisine neden olsa da insan ruhunda bir devrimi beraberinde getirecekti. Bu devrim sayesinde de dünya tarihinde yeni bir dönem başlayacaktı.

Son aşamada, Aydınlanmacı bir örgütün faaliyetleri sayesinde, eşitsizlikle esaret, eşitlik ve özgürlüğe dönüşecekti. Aklı ve ahlakı yalnızca seçilmiş ve akılla aydınlanmış insanlar kurtarabilirdi. Böylelikle akıl tarafından yönetilen; devletlerin, kralların, zümrelerin olmadığı bir dünya kurulacaktı. Ama bu değişim devrimle değil, şiddetin kullanılmadığı reformlar sayesinde gerçekleşecekti. Tarihin mekanizmasını harekete geçiren şiddet değil, akıl ve erdemin sistemli ve

sessiz gelişmesiydi. Weishaupt'a göre devrim, insanların hırsları yüzünden meseleleri olumlu yönde etkileyemezdi. Bilgeliğin zorlamaya ihtiyacı yoktu.[48]

Görüldüğü gibi İlluminati'nin asıl amacı, uzun vadeli bir plan çerçevesinde devlet ve kilise içindeki kritik mevkileri ele geçirerek erdemin ve aklın iktidarını kurmaktı. Bunun için öngördüğü yöntem, tıpkı diğer Aydınlanmacılar gibi, eğitim yaparak yöneticileri Aydınlanma ideallerine kazanmaktı. İlluminati'nin bilgelik okulları sayesinde hükümdarlar ve uluslar şiddet kullanmadan ortadan kalkacak, bütün insanlık tek bir aile olacak ve dünya yalnızca akıllı insanların var olduğu bir yer haline gelecekti.[49]

Weishaupt'un yazdığı mektuplarda okuduğunu söylediği ve yeni üyelere önerdiği kitaplar örgütün siyasal çizgisinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bunlar arasında Helvetius, D'Holbach, Montaigne ve Locke ile Rousseau'dan etkilendiği bilinen Johann Bernhard Basedow gibi düşünürler, Adam Smith ve James Steuart gibi iktisatçılar bulunmaktadır.[50]

Başlangıçta İlluminati neredeyse sadece öğrenciler arasında ve son derece yavaş örgütleniyordu. Genç ve şekillendirilebilir üyelerin kazanılmasına, bunların eğitimle dönüştürülmesine ve toplum içinde önemli pozisyonlar kazanmasına önem veriliyordu. Gençleri, kapsamlı bir eğitim sürecinin ardından Aydınlanma'nın değerlerine uygun bir hale getirmeyi hedefleyen Weishaupt, 1778 yılında Hertel ve Zwackh'a yazdığı bir mektupta, 40 yaşın üzerindekilerin gençler tarafından eğitilmek istenmediklerini, bu yüzden daha genç insanları üye yapmayı hedeflemeleri gerektiğini söylüyordu.[51]

Weishaupt'un bu düşünceleri, eğitimin Aydınlanma Çağı için neredeyse bir fetiş olduğu düşünüldüğünde, son

48 Helmut Reinalter, "Das Weltall als Wirkung einer 'höchsten Ursache'. Zur Geschichtsphilosophie und Struktur des Illuminatenordens", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 251-255.

49 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 51.

50 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 31-33.

51 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 52.

derece doğaldır. Kurucusu da bir eğitmen olan İlluminati, dönemin bu önemli eğiliminden fazlasıyla etkilenmişti. Johann Heinrich Pestalozzi ve Christian Gotthilf Salzman gibi Aydınlanma Çağı'nın önde gelen pedagoglarının İlluminati üyesi olması eğitime verilen önemin bir kanıtıdır.

Weishaupt'un tarih felsefesinde ve diğer fikirlerinde Jean-Jacques Rousseau'nun belirgin bir etkisi vardı. Weishaupt, vaftiz babası Ickstatt'ın kütüphanesindeki eserlerden tanıdığı Fransız Aydınlanmacıları sayesinde Katolik kilisesine karşı çıkışının teorik altyapısını hazırlamıştı.[52] Rousseau'nun fikirleri Weishaupt dışındaki Alman Aydınlanmacılarını da önemli ölçüde etkilemişti. Örneğin Pestalozzi, Rousseau'nun eğitim anlayışından o kadar çok etkilenmişti ki, ders programını düzenlerken onun *Emile* isimli yapıtını örnek almıştı.

İlluminati'nin kadınlara bakışı da kendi dönemindeki genel eğilimden etkilenmişti. Kadınları örgüte almayan İlluminati, bu konuda diğer Aydınlanmacılar gibi düşünüyordu. İnsan doğasından toplumsal işbölümüne kadar birçok alanda sosyal-ekonomik eşitsizliğini ortaya koyan Aydınlanmacı düşünürler, kadın meselesinde kendi çağlarının önyargılarını paylaşıyordu.

Pek fazla bilinmemekle birlikte İlluminati'nin de, tıpkı Strikten Observanz gibi, Amerika'da bir koloni kurma ütopyası vardı. İki örgütlenme arasındaki farklılıklar doğal olarak ütopyalara da yansımıştı. Von Hund ve arkadaşları sadece soylulardan oluşan bir koloni kurmayı hedeflemişti. Oysa İlluminati'nin ütopyası birlikte çalışılan, kutlamaların ortak yapıldığı bir tür komündü. Kolonin ekonomisi tarıma ve zanaatçılığa dayanacaktı. Kolonide ayrıca genç kuşakların yetiştirildiği bir okul, matbaa ve kitaplık bulunacaktı.[53] 1780 yılında bazı üyeler koloni için Kuzey Amerika'ya gitmişlerdi.

52 Lothar Sonntag, "Der Einfluß des jungen Rousseau auf Adam Weishaupt und die Politik des Illuminatenordens. Ein Beitrag zur Rezeption der Rousseauschen Geschichtsphilosophie in der deutschen Aufklärung", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 198-199.

53 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 51.

Konuyla ilgili bir başka bilgi de soruşturmalar sırasında örgüt aleyhine ifade veren Maendl'in söylediklerideir. Ona göre İlluminati Kuzey Amerika'da sınıfsız ve doğayla uyum içinde bir koloni kurma niyetindeydi. Hatta Weishaupt'un yakalanmaktan ve suikasttan korktuğu dönemlerde Amerika'ya kaçmayı düşündüğü de söylenmektedir.[54]

18. yüzyıldaki Aydınlanma düşüncesini benimseyen monarşik siyasal iktidarlar "aydınlanmış despot" kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rus Çariçesi Yekaterina, Habsburglar adına Avusturya'yı yöneten II. Joseph ve Prusya'yı yöneten Büyük Friedrich "aydınlanmış despot"a verilecek en iyi örnektir. Sistemi reformlarla düzeltmeyi hedefleyen Aydınlanmacılar için "aydınlanmış despotlar"la ilişki kurmak son derece yaygın bir yöntemdi. Bu türden bir ilişki meselesi İlluminati'nin tarihinde mevcuttur. Örgüt içi yazışmalarda sıkça vurgulandığı gibi, İlluminati'nin asıl amacı devrim değil, sistemin reformla düzeltilmesiydi. Aydınlanmış monarşileri mükemmelleştirmek için mücadele ediyorlardı. Ama buna rağmen İlluminati'nin kendisini yalnızca Aydınlanma'dan etkilenmiş hükümdarlara öğütler vermekle sınırlamadığı ve örgütlü bir biçimde kurumlara nüfuz ederek buralardaki etkinliğini Aydınlanma'nın yerleşmesi için kullandığı da bir gerçektir. Bunun nedeni, İlluminati'nin hedeflerinin benzerlerine göre daha köktenci olmasıdır. Gotha Dükü II. Ernst Weishaupt'un yazdıklarının onu bir prens olarak beyninden vurulmuşa döndürdüğünü ama bir insan olarak bütün kalbini kazandığını söylüyordu. Prens olarak düzeni korumak zorundaydı ama insan olarak örgütün söylediklerinin doğru olduğuna inanıyordu. Bu yüzden toplumsal konumuna rağmen uzun vadede prensliği tasfiye etmeyi planlayan örgüt içinde yer almayı tercih etmişti.

İlluminati, politik mücadeleyi öne çıkarmasıyla diğer Aydınlanma girişimlerinden ayrılıyordu. Condillac, Helvétius

54 Ludwig Hammermayer, "Illuminaten in Bayern Zu Geschichte, Fortwirken und Legende des Geheimbundes", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 49.

ve Holbach ile uyumlu radikal bir materyalizmi savunan Weishaupt'un devlet ve toplum hakkındaki düşünceleri yeni değildi ama gizli bir cemiyet yoluyla bunları pratiğe geçirmeye çalışması yeniydi. Öte yandan Weishaupt'un devrim hakkındaki fikirleri İlluminati ile Fransız Devrimi arasında olduğu iddia edilen ilişkileri imkânsızlaştırmaktadır. Onların amacı daha çok Aydınlanma mücadelesinin politikleştirilmesiyle sınırlıydı.

İlluminati'nin Örgütlenmeye Bakışı

İlluminati'nin üye sayısının en fazla 1400 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bir karşılaştırma yapmak açısından 1656/7 ile 1787 yılları arasında Gülhaç teşkilatının 5856 üyesi olduğunu belirtmek gerekiyor. 1750-1800 yılları arasında 433 Alman okuma topluluğunun 12 bin 600 üyesi vardı. 1737-1789 yılları arasında Alman mason localarının 27 bin üyesi bulunuyordu. Görüldüğü gibi, İlluminati aslında tabanı, mali gücü sınırlı burjuvalardan ve soylulardan oluşan ufak bir örgüttü. Etkisinin sırrı, sıkı ve politik bir örgüt olmasıydı.

İlluminati üyesi din adamları diğer mason localarındaki meslektaşlarından daha alt düzeydeydi. Bu dönemde toplumdaki sınıflaşma ruhban kesimine de yansıyordu. Ruhban kesiminin alt kademeleri genellikle köy kökenli ve halka yakın kişilerdi. Yukarıya doğru çıktıkça hem bu durum hem de yaşam biçimleri değişiyordu. Kiliseye ait yüksek makamlar soyluların arpalığı haline gelmişti. Bu tür yerlerde görev almak için 17. yüzyıla kadar büyükanne ve büyükbabaların soyluluklarının tescili gerekirken; ilerleyen zamanla birlikte önce 16 atanın; yani büyükanne ve büyükbabaların anne ve babalarının, daha sonra 32 atanın da soyluluğunun tescil edilmesi istenecekti.[55]

Weishaupt, örgütünü Aydınlanma'nın ileri cephesi olarak görüyor ve burjuvalar arasında örgütlenmeye önem veriyordu. İlluminati'nin üyelerinin yarıya yakını masondu. Bu yüzden İlluminati'yi, masonluk içinde güç toplayan ama ondan

55 Ulrich Im Hof, *age*, s. 46-47.

kesin sınırlarla ayrılmış, hatta onun rakibi sayılabilecek bir kuruluş saymak gerekmektedir.

Weishaupt'a göre örgüt, Aydınlanma'nın ideallerini gerçekleştirmek, yeryüzündeki despotlukları ortadan kaldırmak, eşitliği ve özgürlüğü sağlamak ve insanlık tarihini doğayla uyumlu olarak insanın mükemmelleşmesinin tarihi haline getirmek için en önemli araçtı. Zaten onu diğer Aydınlanmacılardan farklı kılan da sürekli olarak örgüte vurgu yapmasıydı. Onun tarih felsefesi, örgütün varlığını meşrulaştırmaya yönelikti. Weishaupt, herkesi köleleştiren hükümdarlıkları yıkmak ve insanları özgürleştirmekle görevli gizli örgütlerin gelmekte olan akıl çağının doğumuna yardım ettiğini söylüyordu.

İlluminati için katı bir disiplin ve üstlere kayıtsız şartsız itaat şarttı. Sadece en üstteki üyelerden oluşan "Aeropag" ve Weishaupt, örgütün ne yapmak istediğini, gücünü, hatta üyelerin kişisel özelliklerini tam olarak biliyordu. Örgüt hiyerarşisinde yükseliş tamamen Weishaupt'un kontrolü altındaydı.

Örgüt içinde gizlilik kurallarına titizlikle uyuluyordu. Bir törenin ardından İlluminati'ye üye olan, hemen bir kod adı alıyordu. Yeni üye, yaşamının o ana kadarki bölümünü, ekonomik, siyasal ve toplumsal bütün ilişkilerini yazılı olarak örgüte bildiriyordu. Ayrıca her üye, belli dönemlerde üst kademedeki üyeye durumuyla ilgili rapor veriyor, ondan talimatlar alıyordu. Kullandığı yöntem her ne kadar Katolik kilisesindeki günah çıkarmayı andırsa da, İlluminati, özeleştiriyi ilk olarak kurumsallaştıran örgütlerden birisiydi.

Örgüt içi yazışmalarda kullanılan şifrelerin ve üyelerin çoğunun kod adları günümüzde bilinmektedir. Örneğin Weishaupt'un kod adı Spartaküs idi. Örgüt içi yazışmalarda, Münih Atina, Regensburg Korinth, Ingolstadt Efes, Viyana Roma, Freising Theben, Landsberg Megara, Straubing Memphis ve Burghausen Menea olarak geçiyordu.[56] Ayrıca örgüt yazışmalarında farklı bir takvim sistemi kullanmaktaydı.

56 Hermann Schüttler, "'Zwote Warnung über die Freimaurer'. Eine in Vergessenheit geratene Quelle zur Geschichte der 'Illuminaten-Verchwörung'",

Sasani Kralı III. Yezdigerd'in 630 yılında tahta çıkışını başlangıç olarak alan takvimin yılı 365 günden oluşuyordu. Sasani dönemine ait ay isimleri kullanılan takvim 21 Mart'ta başlıyordu. Buna göre örneğin 1148 yılı, 21 Mart 1778 ile 20 Mart 1779 arasındaki dönemi temsil ediyordu.[57]

Bu dönemde örgütlenme şeması da son derece basitti. Her üye, öncelikle "Noviziat", "Minerva" ve "Kleiner İlluminat" isimli üç aşamalı bir yetiştirme döneminden geçtikten sonra İlluminati'nin yöneticileri arasına katılıyordu. Bu dönemde üyelerin eğitimi ve dönüştürülmesi örgüt için çok önemliydi. Örgüt, çeşitli sırlara sahip olduğu iddia edilen ve kendi içinde ikiye ayrılan bir kesim tarafından yönetiliyordu. Küçük sırlara sahip olanlar "Peder" ve "Hükümdar Naibi" diye adlandırılıyordu. Büyük sırlara sahip olduğu iddia edilen ve pratikte örgütü yönetenlerin rütbeleri ise "Büyücüler" ve "Krallar" diye ikiye ayrılmıştı. Bu tuhaf adlandırmalar İlluminati'nin Aydınlanmacı görüşlerinden ve amaçlarından vazgeçtiği anlamına gelmiyordu. Tamamen yeni üyeler bulmaya yönelik bu girişim aslında son derece yaratıcı ve başarılıydı.[58]

Kusursuz gibi görünen bu yöntemin zaafı mükemmelliyetçiliğiydi. Örgüt çok yavaş genişliyor ve iddialarına uygun bir faaliyet gösteremiyordu. Öte yandan üye sayısı sınırlı örgütte üst dereceler aslında boştu. Weishaupt'un mükemmelliyetçiliği yüzünden örgütün üst kademelerinde yalnızca o ve birkaç arkadaşı bulunuyordu.

Knigge ile başlayan hızlı gelişme Weishaupt'u hazırlıksız yakalamıştı. Yavaş gelişen bir öğrenci örgütlenmesi için yeterli sayılabilecek olan hazırlıklar yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılayamamıştı. Örneğin uzun yıllar boyunca localarda çalışan masonları örgütün en alt noktasından başlatmak pratikte sorun yaratıyordu. Örgüte giren üyeler bir süre sonra üstlerini

Typologien des Verschwörungsdenkens, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 82.

57 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 444.

58 Ludwig Hammermayer, "Illuminaten in Bayern", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 25.

tanımak ve yukarı derecelere ait bilgilere sahip olmak istiyorlardı. Bu durum Weishaupt'u telaşlandırdı çünkü ortada üyelere sunulabilecek ne bilgi, ne hiyerarşi ne de örgüt vardı. Bir süre sonra gizlilik örtüsü de bu eksikliği saklayamaz hale geldi. Aslında Knigge'nin kendisi de localardaki geçmişinden dolayı örgüte üst derecelerden girmeyi düşünmüş ama bu derecelerin var olmadığını öğrenince çok şaşırmıştı.

Mason localarında örgütlenmek ve oradan gelen üyelerin geçişlerini kolaylaştırmak için örgütün derecelendirme sisteminde bir revizyona gitmek gerekiyordu. Weishaupt'un ricası üzerine bu işi üstlenen Knigge, sorunu, masonluktaki sembolleri ve dereceleri benimseyerek aşmayı denedi. Böylelikle mason localarından İlluminati'ye geçişler hem kolaylaşacak hem de hızlanacaktı. Bu yüzden masonluktan İlluminati'ye geçenler için yeni örgütsel aşamalar icat edildi. Ama bu durum bir süre sonunda başka sorunlara yol açtı. Yeni gelen ve örgüt içerisinde hızla yükselen üyelerle, başta Weishaupt olmak üzere eski üyeler arasında bir gerilim ortaya çıkmıştı. Knigge'nin ileri derecelerdeki masonları ve diğer Strikten Observanz üyelerini alarak örgütsel hiyerarşide ilerletmesi ve bu durumun Wilhelmsbad'dan sonra ivme kazanması Weishaupt'un hoşuna gitmiyordu.

İlluminati İçinde Fikir Ayrılıkları

Yavaş yavaş uç vermeye başlayan tartışmalara derinlemesine bakıldığında Weishaupt ve Knigge arasındaki asıl ayrımın politik alanda olduğu görülecektir. Weishaupt, insanları olduğu gibi kabul etmeyi değil, onları değiştirmeyi hedefliyordu. 1778 yılında Zwackh'a yazdığı bir mektupta, çalışkan, az bilen ama öğrenmeye istekli insanların örgütlenmesinin daha kolay olduğunu, bir şeyler bilen insanlara gururları yüzünden yeni şeyler öğretmenin zor olduğunu ifade ediyordu.[59] Knigge ise öncelikle toplum içerisinde etkisi ve gücü olan insanların örgütlenmesi gerektiğini düşünüyordu.

59 *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, s. 31.

Knigge, Weishaupt'un örgütlenme hakkındaki fikirlerinin, kurulması hedeflenen toplumun ilkeleriyle bağdaşmadığını düşünüyordu. Örgüt kurucularının sürekli denetim altında olmasının gizli bir örgütte çok önemli olduğunu düşünen Knigge, yönetimi, Cumhuriyetçi bir devlet yönetimine benzetmeye çalıştı. Merkeziyetçi bir örgütte despotik bir gücün, kontrol edilmediği takdirde kolaylıkla suistimallere yönelebileceği kanısındaydı.

Weishaupt ve Knigge'nin mason localarına bakışları da farklıydı. Knigge, İlluminati aracılığıyla Strikten Observanz içinde bir temizlik harekâtı gerçekleştirmeyi ve masonlukta reform yapmayı hedeflemişti. Weishaupt ise, içinde faaliyet yürüttükleri mason localarının yan örgütlenmeler olmasını ve İlluminati'nin amaçlarına uygun olmayan masonların bu localarda kalmasını istiyordu.[60]

Otoriter yönetim tarzına itiraz eden Knigge, Zwackh'a yazdığı mektuplarda, Weishaupt'un Cizvit kökeninin etkisinden kurtulamadığını ileri sürüyordu. "Cizvitlik" suçlaması son derece önemliydi. Birincisi "Cizvitlik", Aydınlanmacı çevrelerde hakaret olarak kabul ediliyordu ve Knigge'nin bu kelimeyi kullanması örgüt içi tartışmanın boyutlarını gösteriyordu. İkinci olarak, söz konusu suçlama, aradaki tartışmanın içeriği hakkında da önemli ipuçları taşıyordu.

Aynı dönemde İlluminati ve Weishaupt hakkında yaygın bir biçimde "Cizvitler gibi davranma" suçlaması yapılıyordu. Örneğin 1796 yılında karşıdevrimci *Eudämonia*'da yayımlanan bir makalede, Cizvitlerin yaptıkları ve etkileri hatırlatılarak aynı türden bir organizasyonun farklı bir isimle, ama aynı yöntemlerle, bu kez de İlluminati adıyla faaliyet gösterdiği söyleniyordu.

Günümüzde de bazı araştırmacılar İlluminati'nin örgütlenmesinde Cizvitliğe çok benzeyen motifler bulunduğunu söylemektedir. Örneğin Johannes Rogalla von Bieberstein,

60 Helmut Reinalter, "Das Weltall als Wirkung einer 'höchsten Ursache'", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 260.

Weishaupt'un düşlediği militan mücadele için askeri bir hiyerarşiye göre örgütlenen Cizvitlerden etkilendiğini söyler.[61] Martin Flüssel ise Cizvitlerle İlluminati arasındaki benzerliklerin yalnızca örgütlenmeyle sınırlı olmadığını öne sürer. Flüssel'e göre bu benzerlikler arasında eğitim ve kader anlayışı gibi konular da bulunmaktadır.[62] Flüssel önemli noktalara dikkat çekse de, Cizvitlerin esas olarak Reformasyon'a olan tepkiyi ifade ettiğini gözden kaçırmaktadır. 16. yüzyıl boyunca Protestanlarla mücadele eden Cizvitlerin kader anlayışı esas olarak Calvinciliğe bir tepki olarak biçimlenmişti. Calvincilik kilisenin endüljans* satmasını ve para karşılığı günahları affetmesini bir yozlaşma sayıyordu. Onlara göre insanın cennete mi yoksa cehenneme mi gideceğini belirleyen alın yazısıydı. Kilisenin yaptıklarının ya da yapacaklarının hiçbir önemi yoktu. Cizvitlerin kurucusu Loyola, bir kişinin kaderi yazmadığı sürece ilahi kurtuluşa ulaşamayacağı her ne kadar doğru olsa da, bu konuda çok dikkatli olmayı ve kader konusunu konuşmamayı öneriyordu. Ona göre her şeyi kadere havale eden "zehirli öğretiler", insanların din için özgür iradeleriyle mücadele etmelerini engellemekteydi. Kaldı ki, Cizvitlerin itaatkârlıkları ve disiplinleri Calvincilerin örgütlenmelerini de andırıyordu.[63]

Knigge'nin örgütün üst kademelerine yönelik olarak yazdığı bir genelgede 1783 yılında Heidelberg'de bir kongre düzenlenmesini önermesi, çekişmenin büyümesine neden oldu. Knigge, örgütün yönetiminin seçilen bir kurula devredilmesi gerektiğini savunuyordu. Böylelikle örgütün kurucusu ve o zamana kadar tartışılmaz bir biçimde en üst yöneticisi olan Weishaupt'un durumu değişecekti. Knigge'nin bir diğer önerisi de örgütlenme biçimiyle ilgiliydi. Eski yapı ve

61 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 50.

62 Martin Flüssel, "Societas Jesu und Illuminatenorden. Strukturelle Homologien und historische Aneignungen", *Zeitschrift für Internationale Freimaurerforschung*,10 (2003), s. 11-63.

* Endüljans: Katolik kilisesinde, günahkârların dünyevi cezalarının para ya da belirli bir sevap işlenmesi karşılığında bağışlanması. Papa V. Pius para ya da bağışla ödenen her türlü endüljansı yürürlükten kaldırmıştı.

63 Lee'nin bu konudaki karşılaştırması için bkz. Lee, *age*, s. 42-48.

hiyerarşi modeli, Strikten Observanz'ın çözülmesiyle birlikte İlluminati'ye katılan yeni üyelerin istihdamına yetmiyordu. Yapı düzeltilmeli ve her şey kurallara bağlı hale getirilmeliydi.

Knigge'nin bu üyeler üzerindeki etkisi göz önünde tutulduğunda, her iki önerinin de sadece demokratik kaygılarla yapılmadığı ve Weishaupt'un tasfiyesi anlamına geldiği açıktı. Weishaupt kendisine ve yönetimine yönelen tehdidin farkındaydı. Knigge kendisine gösterilen güveni kötüye kullanmış ve yönetimden pay ister hale gelmişti.

Bu dönemde Johann Joachim, Christoph Bode'nin ismi öne çıkmaya başlamıştı. Helmstedt'te müzikle ilgilenirken Fransızca ve İngilizce öğrenen Bode, karısının ölümünden sonra gittiği Hamburg'da önce lisan ve müzik öğretmenliği yapmış, sonra da tercümanlık ve gazetecilikle uğraşmıştı. Daha sonra kitapçılığa başlayan Bode'nin çevresinde Aydınlanma'nın ünlü şairlerinden Gotthold Ephraim Lessing ve tanınmış masonlardan Friedrich Ludwig Schröder gibi simalar vardı.

Bode, Şubat 1761'de Hamburg'da mason olmuştu. Aynı yıl locasının yöneticiliğine getirildi. Bode'nin locası 1765 yılında Strikten Observanz'ın kurallarını kabul etti. Böylelikle, Strikten Observanz için diğer localardan katılım paylarını toplayan ve finans işlerine bakan Bode, görevi gereği bütün localarda tanındı ve Strikten Observanz'ı yöneten gruba dahil oldu.

Bode, İlluminati'ye girdikten sonra masonluktan kalan ilişkilerini kullanarak kısa zamanda Weimar, Gotha, Jena, Rudolstadt, Erfurt, Meiningen, Dresden, Leipzig, Berlin, Hamburg, Bremen, Lübeck gibi yerlerde örgütlenmeyi tamamladı. Weimar'da örgüte ünlü şair Johann Wolfgang von Goethe, hamisi Dük Karl August ve Johann Gottfried Herder katıldı. İlluminati'nin faaliyetlerinde önemli bir yeri olan Gotha şehrinin yöneticisi Dük Ernst de örgüte üyeydi. Erfurt ve bir üniversite şehri olan Jena'da da İlluminati'nin örgütlenme çalışmaları başarılı sonuçlar vermişti.

Bu esnada örgütün yönetimini elinden kaçırmamak için saldırıya geçen Weishaupt'un karşısında bunalan Knigge bir uzlaşma zemini aramaya başladı. 1784 Şubat'ında Weimar'a

gelip Bode, Dük II. Ernst ve Weimar'daki diğer üyelerle görüşmeler yaptı. Bode daha sonra Weimar'daki bu görüşmeler hakkında yazdığı raporda Knigge'in lehine ifadeler kullanacaktı. Aslında Bode'nin İlluminati'nin örgütlenmesi konusundaki görüşleri eskiden beri Knigge'ninkilere benziyordu. Bode "bazı insanlara" değil, örgütün kanunlarına boyun eğilmesi gerektiğini düşünüyordu. Raporda Weishaupt eleştirilmekte, Knigge'nin iddialarının önemi ve gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Buna göre, eğer Knigge'nin önerdiği Heidelberg toplantısı Weishaupt'un da katılımıyla yapılsaydı, işler bu kadar kötüye gitmeyecekti. Ama bütün bunlara rağmen Bode, gelinen noktada Knigge'nin örgütten ayrılmasının daha iyi olacağını düşünmekteydi.

Sonuçta Knigge üyelikten ayrıldı. Tartışmada Bode'nin hakemliğini kabul eden Weishaupt'un mutlak önderliği de zedelenmişti. Örgütün yönetimini Stolberg-Rossla Kontu Johann Martin teslim aldı. Dük II. Ernst, Weishaupt ile bir uzlaşma ararken Bode, Weishaupt'tan giderek daha fazla uzaklaşıyordu. Bu esnada basında başlayan saldırı kampanyası ve ardından gelen soruşturma, Weishaupt için zor günlerin haberini veriyordu. Bode tek çıkar yolun daha fazla gizlilik ve Knigge ile Weishaupt'u hem her türlü etkinlikten hem de örgütten uzak tutmak olduğunu düşündü. Weishaupt'un yönetimi pratikte çökmüştü.

İlluminati Hakkında Soruşturma Açılması

İlluminati toplumsal bir tabana sahip olmadığı için çevresindeki siyasal dalgalanmalardan kolay etkileniyordu. Bu yüzden örgütün çözülme sürecini anlamak için dönemin Bavyera'sındaki politik sahneyi bilmekte fayda var.

Avusturya'daki Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Joseph (1741-1790) "Aydınlanmış Despotlar" arasında en ilericisi kabul ediliyordu. "Taçlı devrimci" diye anılan II. Joseph'in serfliğin kaldırılması, gümrük tarifelerinin indirilmesi, idari mekanizmanın düzeltilmesi türünden yenilikleri Fransız

Devrimi'nden önce Avrupa'da görülen en geniş çaplı reformlar olmuştu. II. Joseph, Avrupa'nın en gelişmiş ceza hukukunu ve medeni kanununu hazırlattı. Kanun karşısında herkesin eşit olduğu ilkesi ilk kez onun sayesinde uygulandı. II. Joseph, kilisenin gücünün devlet tarafından yasaklanması gerektiğine inanıyordu. 1781 yılında Hoşgörü Fermanı'nı yayımlayarak farklı dinsel inançları da yasa önünde Katoliklerle eşit kıldı. Wilhelmsbad Konvanı'nın toplandığı 1782 yılında bu yasadan Yahudiler de yararlanmaya başlayacaktı. II. Joseph, piskoposların papayla görüşmelerini kısıtladı, 700'den fazla manastırı kapattı ve 36 bin keşişin bağlı olduğu tarikattan ayrılmasını sağladı. Vatikan'ın örgütlenmesine ciddi darbeler vuran bu durum karşısında Papa VI. Pius 1782 yılında bizzat Viyana'ya giderek durumu düzeltmeye çalışacaktı.[64]

II. Joseph, Avusturya'nın Almanya içindeki konumunu güçlendirmek, bunun için de Avusturya Flemenki'ni Bavyera ile değiştirmek istiyordu. Bunun için Pfalz Elektörü Karl Theodor ile Aşağı Bavyera ve Mindelheim'ın Avusturya'ya bırakılmasını öngören bir anlaşma imzalamayı planlamıştı. Pfalz Elektörü Karl Theodor, Bavyera Elektörü Maximilian II. Joseph'in çocuk sahibi olmadan ölmesiyle Wittelsbach hanedanının Bavyera kolunun sona ermesi üzerine tahta geçmişti.

Karl Theodor, üzerinde hüküm sürdüğü bu topraklarda bir yabancı olmaktan kurtulamadığı ve yasal vârisi olmayan evlilik dışı çocuklarına II. Joseph'in prens unvanı vermesini istediği için bu planı el altından destekliyordu. Karl Theodor'un niyeti Avusturya Flemenki'ni alarak Burgonya Kralı olabilmekti. Bu gelişme üzerine Prusya Kralı II. Friedrich Avusturya'ya savaş ilan etti ve Bohemya'ya girdi. 1785 yılında ise II. Joseph'e karşı Fürstenbund'u kurdu. II. Joseph'in Bavyera ile Avusturya Flemenki'ni değiştirme projesine karşı çıkan Bavyeralılar ise "Bavyeralı Yurtseverler" adı altında faaliyet yürütüyordu. Ruhban kesim de Bavyera piskoposlarını Alman metropolitler yerine doğrudan papaya bağlamak istiyordu.

64 Lee, *age*, s. 263.

İlluminati bu kuvvetlerin birbirleriyle mücadele ettiği bir dönemde yasaklandı. Yasaklanma sürecini, Joseph Marius Babo'nun 1784 sonbaharında kaleme aldığı "Ueber Freymaurer. Erste Warnung" (Masonluk Üzerine İlk Uyarı) başlıklı yazıyla başlatmak gerekiyor. Yazdığı şövalye romanları ve komik hikâyelerle tanınan Babo'nun yazısının başlattığı tartışma giderek tırmanacaktı. Babo yazısında şehirdeki bütün İlluminati üyelerinin de üyesi olduğu 'St. Theodor zum guten Rath Locası'na saldırıyordu.

Yazısının satır aralarında İlluminati'nin Habsburglarla ilişkide olduğuna dair imalarda bulunan Babo, ikinci bir yazıda örgüt üyelerinin isimlerini açıklayacağını da ima etti. Weishaupt, Habsburglarla ilişki iddiasını sert bir biçimde reddetmişti. Buna rağmen İlluminati'nin II. Joseph'in planını desteklemiş olması muhtemeldir. Bavyera'da bazı üyelerin örgütten bu nedenle ayrıldıkları bilinmektedir. Bu durum İlluminati'nin söz konusu projeyi savunduğu tezini güçlendirmektedir.[65] Nitekim örgütün eski üyelerinden Joseph von Utzschneider'in iddiaları bu konuda aydınlatıcıdır. Utzschneider İlluminati üyelerinin, değişim planına yardım için kendisinden bazı yazışmalar hakkında bilgi edinmesini istemeleri üzerine Ocak 1784 tarihinde örgütten ayrılmış ve konuyla ilgili girişimleri Karl Theodor'un kuzeni Maria Anna von Pfalz-Sulzbach'a bildirmişti. Ünlü araştırmacı Richard van Dulmen, Babo'nun yazısının Bavyeralı yurtseverlerin bir ürünü olduğunu düşünmektedir.[66] Bu durum da İlluminati'nin söz konusu plan içerisinde bir rolü olduğu tezini güçlendirmektedir.

Bavyera'da izin alınmadan kurulmuş bütün dernek ve cemiyetler 22 Haziran 1784 tarihinde yasaklandı. 1785 yılında çıkan ikinci yasaklama kararında mason localarının ve

65 Ludwig Hammermayer, "Illuminaten in Bayern", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 26.

66 Hermann Schüttler, "'Zwote Warnung über die Freimaurer'. Eine in Vergessenheit geratene Quelle zur Geschichte der 'Illuminaten-Verchwörung'", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 64.

İlluminati'nin isimleri doğrudan belirtiliyordu. Yapılan suçlama vatan hainliği ve din düşmanlığıydı. Bu yasakla birlikte İlluminati'ye yönelik baskınlar ve aramalar başladı. Örgütün ele geçirilen bütün evrakları yayımlandı. Aslında İlluminati'nin hedefleri ve üye sayısı göz önünde tutulduğunda, çıkartılan gürültü bir hayli abartılıydı. İşin bu boyuta gelmesinin nedeni farklıydı. İlluminati kendisini birdenbire çekişme halindeki kuvvetlerin arasında bulmuştu. Prusya Elçiliği konuyla ilgili bir raporunda, Karl Theodor'un bu tahkikatı toprak değişiminde politik avantaja çevirmek istediği tespitini yapıyordu. Papa VI. Pius'un da meseleyle ilgilenmesi ve Freising Piskoposluğu'ndan gözlerini açmalarını istemesi bu nedenleydi. İlluminati'yle ilgili bilgilerin toplanarak bir an önce Roma'ya gönderilmesini isteyen Papa VI. Pius 1785 yılındaki iki mektubunda İlluminati üyeliği ile Katolik inancının bağdaşmadığını ifade edecekti.

Gelişmeler üzerine Weishaupt Regensburg'a kaçtı, burada bütün gücüyle örgütünü korumaya çalıştı. Bunun için en iyi yolun açığa çıkmak olduğuna karar vererek yazılar yazmaya başladı. İlluminati üyeleri Regensburg'da bir okuma topluluğunun içinde faaliyet göstererek saldırı dalgasının geri çekilmesini bekledi. Weishaupt, Avusturya için çalıştıklarını, vatan haini ve ateist olduklarını söyleyen Babo'nun yazısının ayak takımını kışkırtmak için kilise tarafından yazdırıldığını ileri sürüyordu. Weishaupt'a göre Prusya'yla birlikte hareket eden Zweibrücke Sarayı da işin içindeydi. 1785 Şubat'ında Weishaupt, üzerinde örgüt üyelerinin isimlerinin bulunduğu bir kâğıdın Münih'te elden ele dolaştığını haber aldı.[67] Sonradan ortaya çıkarılan bu liste bazı eksikler içeriyorsa da Karl Theodor'un soruşturmayı derinleştirmesi için yeterliydi. Listede Münih Sarayı'nda ve devlet yönetim kademelerinde görevli birçok kişinin isimleri bulunuyordu. İlluminati'nin

67 Hermann Schüttler, "'Zwote Warnung über die Freimaurer'. Eine in Vergessenheit geratene Quelle zur Geschichte der 'Illuminaten-Verchwörung'", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 66.

yasaklanmasıyla ilgili kararnamede şöyle deniyordu: "Bu kişiler toplantılarında dine, devlete ve hükümete karşı en korkunç entrikaları planlamayı alışkanlık haline getirmiştir. Konuşmaları ve gizlice basıp dağıttıkları onur kırıcı yazılarıyla iğrenç sistemlerini yaymak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu kişiler kutsal dinimize, kilisemizin ayinlerine ve bunlarla ilgili her şeye kara çalmakta, dinimizi bütünüyle ortadan kaldırmak istemekte, kabul ettikleri ilkelere bağlı kalarak bu ve benzeri kötü amaçlarına ulaşmak için her türlü aracı kullanmaktadır."[68]

Karl Theodor, Mayıs 1787 tarihinde Regensburg, Freising, Eichstatt ve Passau Piskoposluklarından, İlluminati'ye yönelik tutuklamalar için gerekli tedbirleri almalarını istedi.

Bavyera'da kurulan mahkemelere yapılan ihbar ve sorgulara rağmen büyük bir takip olmadı. En büyük cezayı görevlerini kaybeden ve bazıları sürülen devlet memurları almış oldu. Karl Theodor birçok İlluminati üyesinin pişmanlıklarını ve sadakatlerini ilan etmelerini yeterli bulmuştu.[69] İlluminati hakkındaki yasakların katı bir biçimde uygulanmaması, Karl Theodor'un da değişim meselesine olumlu yaklaşımı hatırlandığında, son derece anlamlıdır.

Münih'te İlluminati'ye savaş açanlar arasında, kendisi de eski bir İlluminati üyesi olan Carl von Eckartshausen'ın çevresinde toplanan karşıdevrimci bir grup da vardı. Eckartshausen 1791 yılında yazdığı kitapta prensleri ve kiliseyi Aydınlanma tehlikesine karşı uyarmaya çalışmıştı.

15 Kasım 1790 tarihinde Karl Theodor, İlluminati'nin toplantılara devam ettiğine dikkat çekerek yeni bir talimat yayımladı ve devlet görevlilerinden, öğretmenlerden ve ruhban sınıfından hâlâ komplolarla uğraştığı ileri sürülen İlluminati'ye karşı dikkatli olmalarını istedi. Bütün görevliler

68 Ulrich Im Hof, *age*, s. 254.

69 Helmut Reinalter, "Der Geheimbund der Illuminaten im Verschwörungsdenken", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 62; Ludwig Hammermayer, "Illuminaten in Bayern", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 30.

İlluminati'yle ilgilerinin olmadığına dair yemin edecekti. Rejimin dikkati bu dönemde kiliseye yoğunlaştı. Kutsal Konsey üyeleri arasında İlluminati'ye karşı yeterli kararlılık göstermediğinden şüphelenilenler süresiz olarak görevlerinden uzaklaştırıldı.

İlluminati'nin Çöküşü

Fransız Devrimi sonrasında Münih'te ve özelikle de Güney Almanya'da İlluminati'ye karşı duyulan korku ileri bir boyuta varmıştı. Masonlar ve İlluminati, Aydınlanma ve devrim karşıtı basın tarafından devrimci düşüncelerin asıl hazırlayıcısı olmakla suçlandılar. Devrim korkusu hızla yayılıyordu. 1785 yılında II. Joseph de, toplumdan ilerici ve Aydınlanmacı bir despotun karşılayabileceğinden daha ileri talepler gelmeye başlaması üzerine, mason localarını yasaklama yoluna gitti. Aynı dönemde Trier (1783), Düsseldorf (1794), Stéfa (1795), Siebenbürgen (1798), Köln (1792) ve Erfurt'taki (1795) okuma grupları da yasaklandı. Mesele sadece İlluminati ile sınırlı değildi; gericiliğin genel bir saldırısı söz konusuydu.[70]

İlluminati'nin gelen baskılara karşı koyması mümkün değildi. Kitle bağlarının olmaması yüzünden İlluminati'nin disiplin iddialarının içi aslında boş kalmıştı. Söz konusu disiplin sadece sınırlı bir çekirdek için geçerliydi. Böyle sınırlı bir örgütlenmenin, etrafındaki büyük güçlerin kapışmalarından etkilenmemesi ya da kendisine yönelik saldırıları geri püskürtebilmesi mümkün değildi. Öyle de oldu. Kendisini bir anda büyük bir komplonun içinde bulan örgütün en üst düzey yöneticileri bile geri adımlar atmak zorunda kaldı. Örgütte çözülmeler başlamıştı. 1785 yılında Stolberg-Rossla Kontu Johann Martin, örgütün faaliyetlerini askıya aldı. Weishaupt bu dönemde saklandığı Regensburg'ta İlluminati ve felsefeyle ilgili çeşitli yazılar kaleme alıyordu. 1786 yılında kendisini güvende hissetmediği için Viyana'ya gitti. Ama burada umduğu gibi bir iş bulamadı. Hakkında birçok suçla-

70 Ulrich Im Hof, *age*, s. 255.

manın yapıldığı Regensburg'a geri döndü. Çabaları boşunaydı. Yakalanması için Münih'ten sürekli olarak baskı yapılıyordu. Sonunda Weishaupt 1787'de Gotha'ya kaçtı.

Bu kez Bode ve Dük II. Ernst örgütün yönetiminde söz sahibi olmuşlardı. Bir süre sonra Dük II. Ernst yönetimden çekildi. Tek başına kalan Bode'nin yaptığı revizyonlardan sonra İlluminati'nin Weishaupt'un amaçlarıyla bir ilgisi kalmamıştı. Bu dönemde Bode, durumun kontrolden daha fazla çıkmasını engellemek için Weishaupt'un örgütten uzakta kalmasını istiyordu. İşin tuhaf tarafı, Weishaupt da bu duruma razı olmuş görünüyordu. Soruşturmaların hız kazandığı 1787 yılındaki bir yazısında geçmişteki düşüncelerinden vazgeçtiğini, artık hükümdarların ve ulusların dünya üzerinden yok olacağını düşünmediğini ifade ediyordu.[71]

Ama İlluminati'nin ayakta kalması için Bode'nin yürüttüğü faaliyetler yetersiz kaldı. Ele geçirilen yazışmalardan örgütün büyük bir kan kaybına uğradığı anlaşılıyor. Nitekim bir süre sonra Bode'nin bütün çabalarına rağmen örgüt ortalıktan silindi.

Bu esnada Bavyera'da da değişiklikler oluyordu. Karl Theodor'un ölümünden sonra iktidara geçen Max IV. Joseph'in en güvenilir bakanı eski bir İlluminati üyesi olan Freiherrn von Montgelas idi. Montgelas İlluminati'ye karşı uygulanan yasaklamaları kaldırmadı, ama artık örgütle ilişkisi kalmamış becerikli eski üyelere görev vermekten de kaçınmadı. Bu dönemde Bavyera'da önemli idari reformlar yapılacaktı. Montgelas Weishaupt'a karşı takınılan düşmanca tavrı sona erdirdi ama onun geri dönmesine de izin vermedi. Bu durumu anlayışla karşılamış görünen Weishaupt kendisinin tekrar bir örgütlenmeye gideceği yolundaki her türlü rivayetten çok rahatsız oluyordu. 26 Mayıs 1799 yılında adli makamlara yazdığı mektupta artık İlluminati'yle hiçbir ilgisinin kalmadığını, hatta bunu gerekirse mahkeme önünde de

71 Helmut Reinalter, "Das Weltall als Wirkung einer 'höchsten Ursache'", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 254.

tasdik edebileceğini söyledi. Kurucusunun bu sözlerinin de gösterdiği gibi İlluminati artık tarihteki yerini almıştı.

Komplo Teorisyenleri ve İlluminati

İlluminati, Aydınlanmacı örgütlenmeler içindeki politik cemiyetlerin en önemli örneklerinden biriydi. İktidarı hedeflemesi, onu karşıdevrimci komplo teorisyenleri açısından en tehlikeli örgüt haline getiriyordu. İlluminati hakkında geçmişte başlayan ve günümüzde de hâlâ devam eden kampanyanın ana nedeni budur.

İlluminati'ye karşı tepki o kadar güçlüydü ki, örgütün ortadan kalkması bile bu tepkiyi sonlandırmaya yetmeyecekti. Karşıdevrimci çevreler için İlluminati'yle en ufak bir ilişki bile büyük bir tehlikeydi. Bu yüzden yönetimin en etkili bakanı olmasına rağmen Montgelas'ın yaptıkları bile uzun zaman tartışıldı. Gülhaçların önde gelenlerinden Kont Johann August von Törring, Montgelas'ın geçmişine gönderme yaparak sarayda Weishaupt'un sözlerinin prenslerden daha fazla dinlendiğini ileri sürüyordu. Aynı dönemde Bavyera'daki gelişmeleri titizlikle izleyen Viyana'ya gönderilen gizli raporlarda Montgelas'ın İlluminati üyesi olduğu hatırlatılarak hâlâ örgütün politikalarına bağlı olduğu iddia ediliyordu.[72]

Komplo teorisyenleri bütün kurgularını İlluminati'nin Fransız Devrimi'ni yönettiği iddiası üzerine kurmuşlar, bu yönetme iddiasını kanıtlamak içinse hayali ilişkiler ortaya atmışlardı. Bu kurgulardan birincisi, Kont Alexander Cagliostro isminde, masonlukla ve İlluminati'yle ilişkide olduğu iddia edilen bir kişinin 1789 yılında engizisyon karşısında verdiği ifadelerden oluşuyordu. Asıl ismi Guiseppe Balsamo olan Cagliostro gerçekte bir dolandırıcıydı. Aldığı eczacılık eğitimini simya alanındaki faaliyetleri için kullanan Cagliostro, kendisinin icat ettiği "Mısır Masonluğu" isminde gizemci öğelerle bezenmiş bir öğreti sayesinde insanları dolandırmayı

72 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 88.

meslek haline getirmiş, arada kendi kendisine bir soyluluk unvanı vermeyi de ihmal etmemişti.

Hayatı boyunca dolandırıcılık faaliyetleri için birçok gizli örgütle bağ kurmaya çalışan Cagliostro, ortak gizemci inanışları nedeniyle dönemin ünlü simalarından Baron Peter von Leonhardi'yle yakın olmayan bir ilişki içindeydi. Leonhardi Knigge'yi ve İlluminati'yi tanımaktaydı. Ama gizemci akımlarla ilgilenen Leonhardi, köktenci Aydınlanmacı yapısını öğrendiğinde İlluminati ve Knigge'yle bütün ilişkisini kesmişti.

Cagliostro, yakalandıktan sonra canını kurtarmak için verdiği ifadesinde Tapınak Şövalyeleri tarafından yönetilen İlluminati'nin ve masonların Fransa'da ve İtalya'da monarşileri devirmeye karar verdiğini söylemişti. Cagliostro'ya göre, yöneticilerinden olduğu masonlar ve İlluminati, bütün Avrupa'da, zincirleme devrimlerle Papalığı ve hanedanlıkları ortadan kaldırmayı hedefliyorlardı. Eğer engizisyon biraz daha zorlasaydı, Cagliostro büyük ihtimalle İlluminati'nin İsa Peygamber'in ölümünden de sorumlu olduğunu söyleyecekti. 1790 yılında Bode, Cagliostro'nun İlluminati'nin yöneticilerinden birisi olmadığını alaylı bir üslupla kaleme aldığı bir yazıyla açıkladı. Goethe ve Schiller gibi isimler tarafından dolandırıcılığı tescillenen Cagliostro'nun yaptıkları kendi zamanındaki oyunlara bile konu olmuştu. Bir dolandırıcıdan başka bir şey olmayan Cagliostro'yu komplo teorisyenleri dışında kimse ciddiye almamıştı. Devrim karşıtı çevreler canını kurtarmak isteyen Cagliostro'nun sözde itiraflarının üzerine hemen atlamışlardı. 1791 yılında Papalık tarafından yayımlanan sözde itiraflar iki yıl içinde Almanca, Fransızca ve Lehçeye çevrildi.[73]

İkinci kurgu, İlluminati'nin Weishaupt'tan sonraki yöneticilerinden Johann Joachim Christoph Bode'nin 1787 yılında Paris'e yaptığı gezi hakkındadır. Herman Ahlward, 1910 yılında yazdığı bir yazıda Bode'nin bu gezisinin Fransız Devrimi'nin İlluminati tarafından yapıldığını kanıtladığını

73 *Aynı eser*, s. 60-65.

öne sürüyordu.[74] İlluminati ve Bode hakkında son bulunan evraklar bu iddiayı da çürütmektedir. Bode gerçekten de Paris'e gitmiş ve orada çeşitli locaların toplantılarına katılmıştır. Bugün hem bu seyahat hem de sonuçları hakkında Bode'nin düşündükleri ve kaleme aldıkları tarihçi Hermann Schüttler tarafından yayımlanmıştır. Bunlar içinde komplo teorisyenlerini destekleyecek hiçbir şey bulunmamaktadır.[75]

Üçüncü bir iddia da devrimden önce Fransa'da kurulan "Les Illumiés", yani "Aydınlanmışlar" ismindeki bir locayla ilgiliydi. İsim benzerliği komplo teorisyenleri için aradaki ilişkinin kanıtı sayılıyordu. Oysa bu ufak ve etkisiz locanın Aydınlanma mücadelesi yerine gizemci akımlarla ilgilenmeyi tercih ettiği bugün artık bilinmektedir. Kaldı ki, Aydınlanma Çağı'nda ışık ve aydınlıkla ilgili isimlerin kullanılması çok yaygındı. Aydınlanmacılar kendilerinin aklın ışığını, kiliseninse karanlığı ve ortaçağ kalıntılarını temsil ettiğini düşünüyorlardı.[76]

Komplo teorisyenlerinin iddialarının tersine, İlluminati ile masonluk arasındaki ilişkiler de son derece sorunluydu. İlluminati masonluğun türevi değildi, aksine onun eksiklikleri üzerine inşa edilmiş, politik açıdan ona rakip bir örgüttü.

İlluminati'nin ve Weishaupt'un devrim ve şiddet hakkında savunduğu fikirler Fransız Devrimi'yle ilişki iddiasını da yalanlamaktadır. Kaldı ki, İlluminati'nin örgütsel durumu aslında pek parlak değildi. Örgüt bir başka ülkede devrim yapmak bir yana, doğduğu topraklarda bile yaşamakta zorlanıyordu. Yaşanan iç tartışmalar İlluminati'nin zaten kısıtlı olan gücünü iyice azaltmıştı. Bir kitle temeline sahip olmayan ve kitlelerle ilişki kurmayı küçümseyen örgüt, bir süre sonra feodal prensler arasındaki iktidar savaşında piyon haline gelmişti.

74 *Aynı eser*, s. 134.

75 Hermann Schüttler, "Johann Christoph Bodes Wirken im İlluminatenorden", Helmut Reinalter, "Das Weltall als Wirkung einer 'höchsten Ursache'", *Der Illuminatenorden (1776-1785/87)*, der. Helmut Reinalter, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1997, s. 307-321.

76 Aydınlanma ve ışık kavramı arasındaki ilişki için bkz. Ulrich Im Hof, *age*, s. 11-17. Ayrıca Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 14.

Napolyon ve Restorasyon Dönemlerinde Komplo Teorileri

Fransız Devrimi bütün Avrupa'da olduğu gibi Alman aydınları arasında da büyük bir sevinç yaratmıştı. İktidarının ilk döneminde Napolyon Bonaparte da bu destekten faydalandı. Napolyon'un dayatmasıyla Fransız işgali altında bulunan güneydeki Alman prenslikleri "Ren Konfederasyonu" adı altında birleştirilmiş ve bu bölgede feodal uygulamalar ve ayrıcalıklar kaldırılmış, yasa karşısında artık herkesin eşit olduğu ilan edilmişti. Bu durum Alman Aydınlanmacılar arasında büyük bir coşku yarattı. 1797 yılında Güney Almanya'daki okuma grupları, okuyup üzerinde tartışma yaptıkları kitapların arasına Rousseau'nun yanı sıra Weishaupt'un ve Knigge'nin eserlerini de aldılar.[77] Aynı dönemde Ludwig Van Beethoven, Napolyon için "Eroica" isimli Üçüncü Senfoni'sini besteledi. Hegel ise *Zihnin Fenemonolojisi*'ni yazarken duyduğu top seslerini yeni bir çağın habercisi olarak kabul etmişti. Hegel'e göre Napolyon, insanın kendi bilincine varmasının sembolüydü.

Ne var ki, bu coşkulu ortam fazla uzun sürmedi. Napolyon'un kendisini "yaşam boyu konsül" ilan etmesi, evlilik yoluyla asalet peşine düşmesi, Katolik kilisesiyle arasını düzeltmeye çalışması, Cumhuriyetçi Aydınlanmacı çevreler tarafından tepkiyle karşılandı. Fransız yönetimi de Napolyon'a karşı düzenlenen suikastların arkasında İlluminati benzeri örgütlerin olabileceği inancıyla devrimci Cumhuriyetçi örgütlenmelere mesafeli davranmaya başlamıştı.

Bütün bu çelişmelere rağmen, karşıdevrimci basının kışkırtmalarıyla, Alman prensliklerinde İlluminati üyeliği ve cumhuriyetçilik Fransız işgalini savunmakla aynı anlamdaymış gibi kullanılmaya başlandı. Katolik çevreler İlluminati'nin ruhunun Napolyon'un kişiliğinde Fransa tahtını ele geçirdiğini ve Fransız işgalinin İlluminati'nin iktidarı anlamına geldiğini söylüyordu.

77 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 86-87.

Napolyon Bonaparte'ın kiliseyle arayı düzeltme çabalarının sonucunda sürgünde olduğu İngiltere'den dönen August Barruel de komplo teorilerinin yaygınlaşmasında büyük rol oynadı. Barruel kitabını Fransa'da ilk kez bu dönemde yayımlatabilmişti. Bonaparte'ın iktidarda olduğu dönemde Fransa'nın askeri alanda kazandığı başarılardan dolayı komplo teorilerinin ana teması Avrupa çapında devrim oldu.

Napolyon'un yenilmesinin ardından Cumhuriyetçi fikirlerin silahla alt edilemeyeceğini anlayan hâkim sınıflar açısından rahatsızlık devam edecekti. Viyana Antlaşması'yla başlayan Restorasyon dönemine devrim korkusu damgasını vurdu. Bu korku, devrimlerin arkasında felsefecilerin, masonların ya da İlluminati'nin olduğunu iddia eden komplo teorilerine olan inancı güçlendirdi. Saint Simon ve Robert Owen'ın yeni bir Avrupa kurma önerileri hâkim sınıfları tekrar telaşlandırmıştı. Bu fikir ve Avrupa çapında örgütlenme çağrıları büyük bir korkuya neden oldu. Bu yıllarda komplo teorisyenleri tarafından kaleme alınan broşürlerde gizli örgütlerin devrim için sürekli çalıştıkları iddia ediliyordu.[78]

Aynı dönemde hâkim sınıflar arasında da Avrupa çapında faaliyet gösteren cumhuriyeçi-devrimci bir komitenin varlığına ilişkin şüpheler hızla yayılıyordu. Bu yıllardaki devrim korkusunu 10 Nisan 1820'de Metternich'in verdiği bir demeçten anlayabiliriz: "Devrim dalgası Avrupa'yı silip süpürebilir mi? Buna karşı iddiaya giremem. Ama şunu açıkça söyleyebilirim ki, ben son nefesime kadar buna karşı mücadele edeceğim."[79] Avrupalı liderler arasında özellikle Metternich, devrim korkusunu ve komplo teorilerini politik amaçları için kullanıyordu. Örneğin Metternich'in 1822 yılında yazdığı bir mektupla Rus Çarı Alexander'ı uluslararası bir komployа karşı uyarmasının asıl nedeni Çar'ın Polonya, İtalya ve Yunanistan'daki ulusal hareketlere karşı sempatisini ortadan kaldırmaktı.

Aynı dönemde, Metternich'in himayesinde çalışan Avusturyalı şarkiyatçı Joseph von Hammer-Purgstall yeni komplo

78 Örnekler için bkz. Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 100-101.
79 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 100.

teorileri üretmekteydi. 1818 yılında yayımlanan *Açığa Çıkmış Bafomet Gizemi* isimli eserinde, kadim zamanların gnostiklerinden Metternich'in nefret ettiği devrimci gruplara kadar uzanan Hıristiyanlık düşmanı bir geleneğin varlığından söz ediyordu. Hammer'e göre, Bafomet adında bir puta tapan Tapınak Şövalyeleri, bu gnostik görüşleri Doğu'da ilişkide oldukları Alamut İsmailiyesi'nden devralmışlardı. Bu sapkın fikirler gizli örgütlerin, Jakobenlerin ve diğer devrimci grupların sayesinde Avrupa'da Fransız Devrimi'yle hayata geçirilmişti.

1819 yılında hayli yaygın olan bir başka rivayetin incelenmesi de Avrupa çapında komplo iddialarının oluşumu hakkında değerli ipuçları vermektedir. Bu rivayete göre, Güney Amerika'daki devrimleri ezmek için Cadiz'de gemilere bindirilen askeri birlikler Paris Büyük Doğu Locası'nın emriyle isyan etmişlerdi. Yapılan araştırmalar bu locanın "Trés Grand Orien" isimli, Avrupa'nın her şehrinde şubesi olan bir başka büyük örgütün emrinde olduğunu göstermişti. 21 kişilik bir yönetimi olan bu asıl büyük örgütün dokuz üyesi Yahudi'ydi. Masonları emri altına alan örgütün en ufak kasabalarda bile ajanları vardı.

Söz konusu iddiada hem işin içine Yahudilerin katılması, hem de Avrupa çapında bir devrimin hazırlandığının öne sürülmesi dikkat çekicidir. Ama asıl ilginç olan, söz konusu örgütün kendisidir. Norman Cohn, bahsi geçen örgütün Saint Simon'un *Cenevre'den Mektuplar*'ında bahsedilen 21 kişilik Newton Kurulu'yla arasındaki benzerliklerin anlamlı olduğunu ifade eder. Saint Simon'un kitabında şöyle denmektedir: "Roma, yani papa benim kilisemin patronu olma düşüncesinden vazgeçecek, kardinaller benim adıma konuşmayı bırakacaklar. Öğren ki, ben Newton'u yanıma alarak ona ışığın yönetimini ve tüm gezegenlerde oturanların hâkimiyetini verdim. İnsanlığın seçilen 21 kişisi Newton'un konseyi adını alacak ve bu konsey dünyayı temsil edecek."[80] Bu haliyle söz

80 *Aynı eser*, s. 111-112.

konusu örgüt, komplo teorisyenlerinin malzeme toplarken gerçekle hayal arasında nasıl gezindiklerini gösteren önemli bir örnektir.

Komplo Teorilerinde Antisemitizmin Ortaya Çıkışı

Komplo teorilerindeki Yahudi düşmanlığının gelişiminin incelenmesi son derece önemlidir. Böylelikle hem bu türden rivayetlerin yapılarını hem de siyasal içeriklerini anlamak mümkün olacaktır.

Komplo teorileri ortaya çıktıkları ilk andan itibaren Yahudi düşmanı öğeler içermekteydi. Bu rivayetlerin yayılmasında Katolik kilisesine yakın çevrelerin oynadığı rol düşünüldüğünde, bunun son derece normal bir durum olduğu görülecektir.

Avrupa'da Yahudi karşıtlığının Fransız Devrimi'nden ve komplo teorilerinden önce de mevcut olduğu bilinmektedir. Kökleri Hıristiyan inancına dayanan bu düşmanlık, Yahudilerin kuyuları zehirleyerek vebaya neden oldukları, Hıristiyan çocukları kaçırarak kurban ettikleri ya da kutsal ekmeğe hakaret ve eziyet ettikleri türünden iddialarla ortaya çıkıyordu. Bu iddialardan da güç alan söz konusu düşmanlık yüzünden Avrupa'nın birçok yerinde Yahudilere yönelik büyük baskılar ve katliamlar meydana geliyordu.

İlk dönemde ortaya çıkan komplo teorileri incelendiğinde bunlardaki Yahudi düşmanlığının mason karşıtlığıyla iç içe olduğu görülecektir. Söz konusu dönemde komplo teorisyenlerinin hedefi masonlar, Jakobenler ve İlluminati idi. Bu dönemdeki komplo teorilerinde Yahudilere genellikle ikinci sınıf roller veriliyordu. Genel kanı, Jakobenlerin ve İlluminati'nin Hıristiyanlara olan nefretlerini harekete geçirerek Yahudileri kullanmayı planladıkları yönündeydi.

Bu dönemde *Eudämonia* gazetesinde çıkan yazılarda sürekli olarak Yahudilerin, Aydınlanmacıların himayesi altında olduğunun ileri sürülmesi tesadüf değildir. 1800 yılında İngiltere'de sürgünde bulunan Peder Proyart da bu iddiayı

benimseyen bir komplo teorisi kaleme almıştı. Proyart'ın "Louis XVI. Detrôné avant d'être Roi, ou tableau des causes nécessitantes de la Révolution Frainçaise et les ébranlement de tous les trônes" (Kral olmadan tahtan indirilen XVI. Louis ya da Fransız Devrimi'nin ve bütün tahtların sarsılma nedenlerinin tablosu) başlıklı çalışmasında var olduğu iddia edilen komplonun failleri arasında Yahudiler sayılmamış, sadece masonların ve felsefecilerin bütün grupları Yahudileştirdiği ileri sürülmüştü. Peder Proyart, Yahudilerin masonlar tarafından eşitlik bahanesiyle kandırıldığını iddia ediyordu.[81]

Oysa masonluk ve Yahudilik arasındaki ilişkiler sanıldığı gibi sorunsuz değildi. Masonluğun kurumlaşmaya başladığı 1723 yılında Yahudilerin localara kabulüne izin verilmesi çoğu yerde büyük tartışmalara neden olmuştu. 1789 yılından önce Yahudilerin İngiltere ve Hollanda dışında mason localarına kaydolabilmeleri çok zordu. Yahudileri üye kabul eden localar ise esas olarak büyük mason locaları tarafından tanınmamalarına rağmen mason ismini kullanan localardı. Toplumdaki Yahudi karşıtlığı, dolaylı bir biçimde de olsa masonları etkiliyordu. Ama zamanla masonluğun dinsel ve mezhepsel farklılıkları göz ardı etme tutumu ağırlık kazanacaktı.

Fransa'da devrim Yahudilere yönelik kısıtlamaları 1791 yılında kaldırdı. Devrimin etkisiyle doğru orantılı bir biçimde Yahudilere yönelik bir özgürlük dalgası yayılıyordu. Fransız ordusu, gittiği her yere, devrimin ilkeleriyle birlikte Yahudilere yurttaşlık haklarını da götürüyordu. 1795 yılında Hollanda ve Belçika'da, 1798 yılında da İtalya'da söz konusu haklar kabul edildi. Aynı yıl Mainz'daki gettoların kapıları kaldırıldı. Fransız birliklerinin 1810 yılında Hamburg'a girmesiyle "Hansa kentleri" Hamburg, Lübeck ve Bremen'de, daha sonra da Frankfurt'ta Yahudiler yurttaşlık haklarına kavuştular.[82]

Devrim sayesinde yüzlerce yıldır horlanan Yahudiler yurttaşlık haklarına kavuşmuş, gettolardan ve diğer baskılardan

81 *Aynı eser*, s. 108.

82 Eva Groepler, *Anti-Semitizm Antik Çağdan Günümüze Yahudi Düşmanlığı Tarihi*, Çev. Süheyla Kaya, Belge Yayınları, Eylül 1999, s. 66-69.

kurtulmuşlardı. Devrimden önce bir Yahudi yükselmek için ya ticaret ya da tefecilik yapmak veyahut Yahudi şeriatı üzerinde uzmanlaşmak zorundaydı. Devrim ise ona, üstelik de gettonun dışında, yepyeni bir seçenek sunuyordu. Yahudilerin ezici çoğunluğunun devrime sıcak bakması son derece doğaldı. Üstelik özel durumları onların yeni düzene uyum sağlamasını da kolaylaştırıyordu. Büyük oranda okuryazardılar, tarımla ilgileri yoktu. Ticarete ve diğer serbest mesleklere yabancı değildiler. Bütün bunlardan dolayı Yahudilerin devrimle birlikte gelen yeni düzene ayak uydurması diğer topluluklara göre çok daha kolay oldu.[83]

Napolyon Bonaparte'ın iktidarı sırasında mesele daha farklı bir biçim kazanmıştı. Napolyon, Fransa'nın hâkimiyeti altına giren şehirlerdeki mason localarını kendi politik çıkışlarında kullanmaya çalışıyor ve buralarda Yahudileri kollayan bir ayrımcılık yapmayı kendisi açısından akıllıca buluyordu. Zamanla bu durum mason locaları içinde tepkilere neden oldu ve muhafazakâr Hıristiyan unsurlar mason localarından ayrılmayı tercih etti. Durumun bu hale gelmesinin en önemli nedenlerinden birisi de 1807 yılında Paris Büyük Doğusu'nun himayesinde kurulan ve üyelerinin ezici çoğunluğu Yahudi olan L'Aurore Naissante Locası'nın faaliyetleriydi. Bu faaliyetler Napolyon'un düşüşünden sonra antisemitiklerin ve karşıdevrimcilerin ellerinde saldırı için önemli bir koz oluşturacaktı.[84]

Aynı yıl Napolyon'un Yahudilere en yüksek dinsel kurulları olan Sanhedrin'i toplama izni vermesi bardağı taşıran damla oldu. Artık Yahudiler komplo teorisyenlerinin ilgi alanına iyiden iyiye girmişti. Komplo teorisyenleri Çiçero'nun ünlü lafı cui bono'dan* hareketle Yahudilerin kazanımlarını, devrimin ardındaki asıl gücün Yahudiler olduğu iddiasının kanıtı saydılar. Aydınlanma'ya ve devrime karşı tepkiler

83 Eric Hobsbawn, *age*, s. 214-216.

84 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 108.

* Cui bono: Kimin yararına ya da bundan kim faydalanıyor anlamında Latince bir deyiş.

esas olarak dinsel çevrelerden geldiği için eski hesaplaşmalar kolaylıkla tekrar gündeme geliyordu. Napolyon'un bu girişimine Rus Ortodoks kilisesi de karşı çıktı. 1806 yılında Petersburg Kutsal Sinodu tarafından yapılan açıklamada, bu girişimin nedeninin, kiliseyi ortadan kaldırmak amacıyla yeryüzüne dağılmış Yahudileri birleştirmek ve Napolyon'un şahsında bir sahte mesih yaratmak olduğu ifade ediliyordu.[85] İki ülke arasında savaşın sürdüğü bir dönemde gösterilen bu tepkinin altında Rusya'daki Yahudilerin de Fransa'nın hizmetine girebileceği korkusu yatıyordu.

"Simonini Mektubu" ve Yeni Dönem

Eski Rejim taraftarları, yeni düzeni ve modernleşmeyi halka Hıristiyan devletlerin Yahudileşmesi olarak sunmaya çalışıyorlardı. Yahudilerin modernitenin sembolü olarak gösterilmesi, Hıristiyan çevrelerdeki geçmişten kalan Yahudi düşmanı inanışlarla birleşince, Yahudiler komplo teorilerinin merkezine yerleşti. Kilise ile yeni düzende imtiyazlarını ve güçlerini kaybeden kesimler, yaşanan sosyal değişimi esas olarak Hıristiyan düzenin Yahudileştirilmesi diye yorumladı.

Yahudilerin, Aydınlanmacıların ve masonların kuklası değil de perde arkasındaki asıl yöneticiler olduğu iddiası, ilk kez Katolik kilisesine yakın çevrelerde dile getirildi. Söz konusu iddia Jean Baptiste Simonini ismindeki bir İtalyan subayı tarafından yazıldığı ileri sürülen "Simonini Mektubu"na dayanıyordu. Mektup büyük ihtimalle Napolyon tarafından "Hayatımda tanıdığım en kusursuz dönek" diye tarif edilen Güvenlik Bakanı Joseph Fouché tarafından yazdırılmıştı. Bu ünlü mektuba göre Simonini, bir Yahudi gibi görünerek şeytani bir planın varlığından haberdar olmuştu. Mektupta özetle, dünya üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Yahudilerin, Hıristiyanlığa karşı masonları, İlluminati'yi ve filozofları harekete geçirerek devrimlere kalkıştığı iddia ediliyordu. Yurttaşlık haklarını ele geçiren Yahudiler ekonomik

85 *Aynı eser*, s. 108-109.

olarak Hıristiyanları yıkacak ve bütün dünyayı yönetecekti. Mektuptaki iddialara göre, bu büyük komplonun kökenleri Alamut İsmailiyesi ve Maniciliğe kadar uzanıyordu.

Mektubu ortaya çıkaran kişi ise, ne tuhaftır ki August Barruel idi. Barruel, 1806 yılında Floransa'dan kendisine gönderildiğini ileri sürdüğü mektubu hemen Vatikan'a ileterek içerdiği bilgilerin doğru olup olmadığının araştırılmasını istedi. Papalık'tan gelen yanıt olumlu oldu. Buna göre iddialar doğruydu ve Simonini, her ne kadar kim olduğu bilinmese de, itimat edilebilecek bir kişiydi.[86] Avrupa'daki Napolyon, devrim ve Yahudi karşıtı rivayetlerin sistematize edilmesi bundan sonra gerçekleşecekti. "Simonini Mektubu" komplo teorilerindeki Yahudi düşmanlığının artık yeni bir döneme girdiğini gösteriyordu. "Simonini Mektubu"nun ardından Barruel Yahudi komplosu iddiasını önceki teorilerine ekleyecekti.

1816 yılında Johann Christian Ehrmann tarafından yayımlanan "Das Judenthum in der Maurerey, eine Warnung an alle deutschen Logen" (Masonluk İçerisindeki Yahudilik, Alman Localarına Bir Uyarı) başlıklı çalışmada, Zur Aufgehenden Morgenröthe isimli loca kastedilerek, bu locada Fransız casusluğu yapıldığı ve Yahudilerin bütün dünyaya hükmetmesi için çalışıldığı iddia ediliyordu.

1869 yılında Henri Roger Gougenot des Mousseaux tarafından yazılan "Le juif, le judaisme et la judaisation des peuples chrétiennes" (Yahudi, Yahudilik ve Hıristiyan Halkın Yahudileştirilmesi) isimli çalışmada konuyla ilgili tipik iddialar özetleniyordu. Buna göre masonluk, maskeli Yahudilik idi ve Hıristiyanların Yahudileştirilmesi planına hizmet ediyordu. Yahudileri ilk kez şeytanla özdeşleştiren Gougenot'un çalışması antisemitizm açısından bir köşe taşı kabul edilecekti.

1884 yılında "Antisemitizmin Papası" olarak adlandırılan Eduard Drumont, "La France Juive" (Yahudi Fransa) başlıklı broşüründe Yahudileri devrimden faydalanan tek kesim olarak gösterdi. Drumont, Weishaupt'un bir Yahudi olduğunu

86 *Aynı eser*, s. 110.

ve masonluğun Yahudiler tarafından kullanılan bir araç olduğunu öne sürüyordu.[87]

19. yüzyılın ikinci yarısında Yahudilerin yurttaşlık haklarını kazanmasının ardından başlayan süreçte mason ve Yahudi kavramları komplo teorisyenleri tarafından sürekli olarak bir arada anılmaya başlandı.

1848 Devrimleri ve İşçi Sınıfının Ortaya Çıkışı

Komplo teorilerinde antisemitizmin etkisini ve önemini kavramak için aynı rivayetlerdeki antikomünizm vurgusunun gelişimi üzerinde de durmak gerekiyor. Çünkü aşağıda da gösterilmeye çalışılacağı gibi, zamanla bu iki vurgu güçlü bir biçimde iç içe geçecektir.

1815 yılında yapılan Viyana Kongresi'nden sonra başlayan Restorasyon dönemi ilk sarsıntısını 1830 devrimleriyle geçirmişti. Bu dönemde bütün Avrupa kaynıyordu. Fransa'da Bourbonlar tahttan indirildi ve Orleans hanedanından Louis-Philippe başa geçti. Belçika Hollanda'dan bağımsızlığını kazandı. Polonya ve İtalya'da çıkan ayaklanmalar bastırıldı. İngiltere'de Chartist hareket gelişirken İspanya'da ve Portekiz'de liberal anayasalar yürürlüğe giriyordu.

Ama 1830 devrimlerinin en önemli yanı, burjuvazinin devrimci barutunu tükettiğini ve sahneye yeni bir güç olan işçi sınıfının çıktığını göstermesiydi. Almanya ve Avusturya-Macaristan'da patlayan 1848 devrimleri bu önemli durum değişikliğini tescil edecekti. İşçi sınıfı bilinci İngiltere ve Fransa'da 1830 yılından sonra elle tutulur hale gelmişti.[88] Artık Avrupa'nın üzerinde yeni bir hayalet dolaşıyordu.

Söz konusu değişiklik komplo teorilerinin yapısında da bir değişikliğe neden oldu. Yeni devrimci kuvvet olan işçi sınıfı ve onun örgütleri komplo teorilerinde gecikmeden yerini aldı. 1864'te Enternasyonal'in kuruluşu, 1871 yılında Paris Komünü bu türden girişimlere daha da hız verdi. Bilimsel sosyalizmin ortaya çıkışı ve işçi örgütlenmelerinin güçlenmesiyle

87 *Aynı eser*, s. 129.
88 Hobsbawn, *age*, s. 229.

birlikte komplo teorilerinin biçimlenmesinde antikomünizm önemli bir rol oynamaya başladı. Bu dönemde üretilen komplo teorilerinde kapitalizm öncesi üretim ilişkileri idealize edilirken, masonlar, Yahudiler ve son olarak da komünistler modernliğin sembolleri ve nedenleri olarak gösteriliyordu.

Burada bir noktanın altını çizmek gerekiyor: Restorasyon döneminde Avrupa'daki gericiliğe karşı mücadelede gizli kardeşlik cemiyetleri önemli role sahipti. Bu cemiyetler bir süre sonra içi boş törenselliklerinden vazgeçerek Jakobenlerin, Babeuf ya da Blanqui taraftarlarının etkisi altına girdi.[89] Ama söz konusu dönemde işçi sınıfı çok zayıftı, büyük kitle hareketleri ise yoktu. Bu durumun doğal sonucu da, 1839'daki Eşitler Komplosu'nda olduğu gibi, başarısızlık ve bir seçkin hareketi olarak kalmaktı. Bu tip örgütler zamanla öğrenciler, soylular, gazeteciler gibi orta sınıflar içindeki güçlerini yitirdi. 1848 devrimlerinden önce Almanya ve Prusya'da örgütlenme ve toplanma özgürlüğü sert bir biçimde yasaklanmıştı. Bu yüzden siyasete ilgi duyan işçiler ve kalfalar daha örtülü bir tarz benimseyerek lonca geleneğinden gelen meslek derneklerinde örgütlenmeyi tercih ediyordu. Lonca geleneğine sıkı sıkıya bağlı bu derneklerde işçi kimliğinden çok meslek kimliği öne çıkıyordu, ama buralardaki zanaatkârların ve kalfaların sayısı arttıkça söz konusu dernekler daha sınıfsal bir karakter kazanmaya başladı.

Bilimsel Sosyalizm ve Komploculuk

Komplo teorisyenlerinin iddialarının aksine, bilimsel sosyalizm, ortaya çıktığı andan itibaren hem bu tip örgütlenmelere hem de onların siyaset yapış biçimlerine karşı sert biçimde tavır almıştı. Komünistler Birliği'nin ortaya çıkışı aslında bu süreci ve bilimsel sosyalizmin komploculuktan kopuşunu çok iyi bir biçimde özetlemektedir.

1834 yılında Horlananlar Birliği (Bund der Geächteten) adı altında kurulan örgüte, o dönemde işçi sınıfının çoğunluğunu

89 *Aynı eser*, s. 130.

oluşturan Alman kalfalar ve onların lonca tipi örgütlenme anlayışları damgasını vurmuştu. Bu durum, birliğin tüzüğünden de anlaşılıyordu.

Horlananlar Birliği'nin parçalanmasıyla, daha proleter kesimler, 1836 yılında Haklılar Birliği (Bund der Gerechten) isimli örgütü kurdu. Blanquicilerle güçlü bağları olan Haklılar Birliği, henüz eski örgütlenme ve siyaset yapma alışkanlıklarından kopamamıştı. Friedrich Engels, 1843 yılında Londra'da Karl Schapper tarafından birliğe katılması teklif edildiğinde, birliğin taktiklerini komplocu bulduğu için çağrıyı reddedecekti. Engels'e göre örgüt, Paris'teki benzerleri gibi "yarı propaganda yarı komplo örgütü"ydü. Ama Marx ve Engels birlikle ilişkisini sürdürdü. İçişlerine karışmadıkları birliğin önde gelenlerinin teorik görüşlerini, konuşmalar, mektuplar ve basın yoluyla etkilemeye çalıştılar. 1847 yılında Joseph Moll, Brüksel'de Marx'ı ve hemen ardından Paris'te Engels'i birliğe katılmaya çağırdı. Moll'un birliğin komplocu örgütlenme biçimini ve siyasetlerini değiştireceğini ama bunun için kendilerinin katılımının şart olduğunu söylemesi üzerine birliğe katıldılar. Marx ve Engels'in eleştirel tutumu gerçekten de birliğin dünyaya bakışını belirleyecekti. Engels'in deyişiyle "birlik içinde daha önce itiraz ettikleri şey şimdi bizzat birliğin temsilcileri tarafından reddediliyordu."

Birliğin birinci kongresi 1847 yazında Londra'da toplandı. Komplocu dönemden kalan ne kadar gizemci ad kalıntısı varsa kaldırıldı ve "Komünistler Birliği" ismi kabul edildi. Eski birlik ilkesi olan "Bütün insanlar kardeştir" yerini "Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz"e bırakmıştı.[90] Komünistler Birliği tarafından Almanya'da işçileri örgütlemekle görevlendirilen Stephan Born'un kurduğu Arbeiterverbrüderung'un (İşçi Kardeşliği) meslekler yerine işçi olmayı esas alması da bu

90 Dirk J. Struik, *Komünist Manifesto'nun Doğuşu*, çev. Muzaffer Ardos, Sol Yayınları, Aralık 1976, s. 224-240. Yazının orijinali için bkz. Karl Marx, *Enthüllungen über den Kommunisten Prozess zu Köln*, Verlag für Fremdschprachige Literatur, Moskau, 1940, s. 6.

farklılığı göstermekteydi. Bir ilk olan Arbeiterverbrüderung, lonca tipi örgütlenmelerin sert muhalefetiyle karşılaşacaktı.

Engels de 1 Aralık 1852 tarihli mektubunda bu duruma tekrar değinmektedir. Engels mektubunda, baskılardan ve yasaklardan dolayı proletaryanın Avrupa kıtasında gizli derneklere itildiğini ifade eder. 1849'dan beri Almanya ve Fransa'da polis tarafından birçok gizli dernek ortaya çıkarılmıştı. Engels, komplo peşinde koşan, devrim sürecini yapay bir biçimde başlatmayı hedefleyen bu "devrim simyacısı" örgütleri Marx'la birlikte içinde yer aldığı Komünistler Birliği'nden özenle ayırmaktadır. Engels, Komünistler Birliği'nin, mevcut hükümeti devirmenin yaklaşmakta olan büyük savaşta yalnızca bir aşama olduğunu bildiğinin altını çizmektedir. Komünistler Birliği yalnız Avrupa'daki zorba hükümdarların, despotların ve gaspçıların egemenliğini değil, bundan daha fazlasını; yani sermayenin emek üzerindeki egemenliğini de yok etmek istemektedir. Öte yandan Komünistler Birliği, diğer komplocu örgütlerin aksine, devrimi istediği anda ve istediği biçimde yapabileceği gibi bir iddiaya da sahip değildir.

Marx da Fransa ve İtalya gibi yoğun baskı altındaki ülkelerde insanların gizli örgütlere meylettiklerini, ama bu örgütlerin her zaman olumsuz bir role sahip olduğunu belirtiyordu. Marx'a göre gizli örgütlenmeler, otoriter ve gizemci kurallarıyla, boyunduruk altına aldıkları işçi sınıfının özgürlüğünü ortadan kaldırmakta ve bilincini yanlış yerlere yönlendirmekteydi.[91]

Komplo Teorileri ve Antikomünizm

Antikomünizmin komplo teorilerinde yükselişe geçtiği dönemde meydana gelen toplumsal olayları hatırlamak, sürecin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bunlar arasında 1848 devrimleri, 1864 yılında Birinci Enternasyonal'in kuruluşu, 1871 Paris Komünü, Rusya'da 1905 ile 1917 devrimleri ve Birinci Dünya Savaşı'nı özellikle anmak gerekiyor.

91 K. Marx, *Marx Engels Werke*, 17, Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED, Dietz Verlag, 1960, Ostberlin, s. 654-655.

Eduard Emil Eckert, 1852 yılında Prag'da sözde mason komplosuna karşı kaleme aldığı "Der Freimaurer-Orden in seiner wahren Bedeutung" (Mason Birliği'nin Gerçek Anlamı) başlıklı yazısında komplo teorisyenlerinin günümüzde de itibar ettiği antikomünizm vurgusunu ilk kez kullanmıştı. 1848 devrimine bir tepki olarak ele alınması gereken Eckert'in iddialarının gerici içeriği geçmişteki Aydınlanma ve devrim karşıtı çevrelerden ödünç alınmıştı.

1871 yılında Essen'de bir Cizvit papazı olan Georg Michael Pachtler *Die internationale Arbeiterverbindung* (Uluslararası İşçi Bağlantısı) isimli kitabını yayımladı. Komplo teorilerindeki yeni dönemin ilk önemli ipuçlarını veren Pachtler, sosyalistlerin birliğinin dünya tarihindeki en korkunç din düşmanı komplo olduğunu ileri sürüyordu. Pachtler'e göre masonların savunduğu ilkeler, var olan toplumsal düzeni çözmüş ve sosyalizme giden yolu hazırlamıştı. Bir Yahudi olan Karl Marx tarafından yönetilen sosyalistler, mason localarının ilkelerine uygun bir biçimde örgütleniyordu. 1875-76 yıllarında *Der Götze der Humanitaet* (Hümanizm Putu) ve *Der stille Krieg gegen Thron und Alter* (Tahta ve Mihraba Karşı Sessiz Savaş) isimli kitaplarını yayımlayan Pachtler, bütün köktenci politik hareketlerin sosyalizme dönüştüğünü, sosyalist hareketin mason localarının ürünü ve silahı olduğunu öne sürüyordu. Pachtler'in bütün bu iddialarının gerçekle ilgisi olmadığı açıktır. Aslında üyeleri arasında Kayser I. Wilhelm'in de bulunduğu Alman locaları arasında sosyal demokratların sayısı dikkate alınmayacak kadar azdı.[92] Pachtler'in gerçeklerden tamamen kopuk bu çıkışının ve söz konusu çıkışın taraftar toplamasının asıl nedenini aynı dönemde Paris Komünü deneyinin yaşanmasında aramak gerekmektedir.

Pachtler'in çıkışı kısa süre içinde yandaş buldu. Fransız Cizvit papazı Nicolas Deschamps, 1874-76 yıllarında

92 Armin Pfahl-Traughber, "Die Ideologie von der angeblichen Verschwörung der Freimaurer. Zur historischen Entwicklung und inhaltlichen Analyse einer Konspirationsvorstellung", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 38-39.

yayımlanan *Les sociétés secrétes* (Gizli Cemiyetler) isimli kitabında, aynı tarikat mensubu olduğu Pachtler'in izinden giderek komünizmin ve anarşizmin masonluğun sonuçlarından olduğunu ileri sürdü.[93] Augsburglu August Birle ise 1876 yılında yazdığı *Die Jakobiner und ihre Lehrmeister* (Jakobenler ve Ustaları) başlıklı kitapta sosyalizmi zamanın vahşi Jakobenizmi olarak değerlendiriyordu. Birle'ye göre sosyalizme karşı en önemli dalgakıran Hıristiyanlık ve Katolik kilisesiydi.

Katolik yayınlar arasında "Yahudi kapitalizmi", "Yahudi liberalizmi" gibi ibarelerin kullanımı bu dönemde bir hayli yaygınlaştı. Papa IX. Pius 1846 yılının sonunda yayımladığı "Qui pluribus" isimli bir kararla liberalizm ve masonlukla birlikte sosyalizmi de mahkûm etmişti.[94] Papa XIII. Leo da 1884 yılında "Humanum genus" başlıklı mason karşıtı bir başka karar yayımladı. Kararda sosyalizm ve komünizm lanetlenmekte ve dünyanın iki cepheye bölündüğü iddia edilmekteydi. Birinci cephenin başını Katolik kilisesi çekmekteydi; kötülüğü temsil eden ikinci cephenin başında ise masonlar bulunuyordu. XIII. Leo'nun kararı esas olarak Pachtler'in ve Armand-Joseph Fava'nın fikirlerinden etkilenmişti. Aynı zamanda papanın kişisel dostu olan Fava, 1883 yılında yayımladığı *Le secret de la franc-maçonnerie* (Masonların Sırrı) isimli kitapçıkta masonların şeytanla işbirliği içinde olduğunu öne sürmüştü.

"Humanum genus"u oluşturan düşünce ikliminde Leo Taxil'in büyük payı vardı. Gerçek ismi Gabriel Jogand-Pagés olan Taxil 1854 yılında Marsilya'da doğmuştu. Masonların şeytanla işbirliği içinde olduğunu öne süren Taxil'in açıklamaları Katolik kilisesi içinde büyük yankı yarattı. Bir zamanlar şeytanla işbirliği yapan ama sonradan tövbekâr olan Diana Vaughan isimli bir kadının sözde itiraflarını kaynak olarak gösteren Taxil'in eserleri kısa süre içinde birçok dile çevrilip yayımlanmaya başlandı. Taxil'e Katolik kilisesi

93 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 129.
94 *Aynı eser*, s. 128.

tarafından gösterilen hürmet o kadar güçlüydü ki, Papa XIII. Leo ile rahatça görüşebiliyor ve mason karşıtı konferanslara piskoposlarla birlikte katılabiliyordu. Katolik kilisesi, Taxil'in değerli açıklamalarının Prachtler'in iddialarını kanıtladığını savunuyordu.

1897 yılında büyük bir skandal patlak verdi. Taxil yaptığı açıklamaların yalan olduğunu ifade ederek Katolik kilisesi ve onun hiyerarşisiyle dalga geçmeye başlamıştı. Hatta Taxil işi XIII. Leo'yla alay eden bir kitap yayımlamaya kadar vardırdı. Hemen aforoz edilen Taxil'in yol açtığı skandal, Vatikan'ın ve XIII. Leo'nun başını büyük derde sokmuştu.

Anselmo Tilloy'un 1897 yılında Paris'te yayımlanan *Le péril judéo-maçonnique* (Yahudi Mason Tehlikesi) isimli kitabında Fransız Devrimi'nde Yahudilerin de aktif bir biçimde yer aldığı; Alman mason localarına göndermede bulunularak masonların ve Yahudilerin Fransa'yı ekonomik ve politik olarak fethettiği; Katolik Fransızların artık Yahudilerin boyunduğu altında yaşadığı iddia ediliyordu. Tilloy'un incelemesinin özelliği, Yahudilerin sözde egemenliğinden yola çıkarak çarpık bir kapitalizm eleştirisine girişmesiydi. Tilloy'un bu çarpık eleştirisi daha sonraki dönemlerde Almanya'daki ve Avusturya'daki faşist hareketler tarafından da paylaşılacaktı.[95] Bu sözde eleştiri sistemden zarar gören ya da durumu eskiye göre kötüleşen küçük burjuva kesimler içinde güç kazanıyordu.

1897 yılının bir başka önemli olayı da Yahudi İşçileri Genel Birliği'nin (Bund) kurulmasıydı. Yahudiler bu dönemde Rusya içindeki devrimci örgütler arasında en etkili ve en örgütlü yapıyı oluşturmuştu. Plehanov gibi Rus devrimci önderleri arasında bile gıptayla izlenen bu durum karşıdevrimci çevrelerin antisemitik komplo teorilerinden medet ummalarına neden olmuştu.

95 *Aynı eser*, s. 131.

Siyon Bilgelerinin Protokolleri

Bu dönemde komplo teorileri külliyatının en önemli parçalarından biri olan Siyon Bilgelerinin Protokolleri ortaya çıkacaktı. Siyon Protokolleri'nin önemi, hem komplo teorilerinin bu tarihten sonra alacağı şekli belirlemesinde hem de dünya çapında faşist ideolojinin oluşumuna yaptığı katkıda yatar.

Siyon Protokolleri, kendilerini "Siyon'un Bilgeleri" diye adlandıran, bütün Yahudilerin ileri gelen liderlerinin gerçekleştirdikleri sözde bir konferansın belgeleri olma iddiasındadır. Bu konferansta Yahudilerin ileri gelenleri bütün dünyayı nasıl hâkimiyetleri altına alıp Yahudi olmayanları nasıl köleleştireceklerini tartışır. Siyon Protokolleri'ne göre Yahudiler şeytani bir plan çerçevesinde hareket etmektedirler ve dünya üzerinde yaşayan herkesin düşmanıdırlar.

Günümüzde birçok tarihçi, Siyon Protokolleri'nin Rus gizli polisinin yurtdışı bürosu başkanı Pjotr Iwanowitsch Ratschovski'nin emriyle 1897-1899 yılları arasında Paris'te yazıldığını kabul etmektedir. Ratschovski'nin 1884 yılında yabancı ülkelerdeki faaliyetleri denetlemek için Paris'te bulunduğu biliniyor. 19. yüzyılın ikinci yarısında dünya üzerindeki Yahudi nüfusunun üçte birine yakınının Rusya'da yaşadığı düşünülürse, protokollerin yayımlanmasında çarın gizli polisi Ochrana'nın neden büyük bir rol oynadığını anlamak kolaylaşır. Komplo teorisyenlerinin İncil'i kabul edilen protokollerin -tıpkı "Simonini Mektubu" gibi- gizli polis tarafından imal edilmesi, içeriği, zamanlaması, hazırlanması ve yayılması komplo teorilerinin geçirdiği evrimi anlamak için iyi bir örnektir.

Siyon Protokolleri'nin metninin asıl kaynağı 1864 yılında Belçika'da avukat Maurice Joly tarafından yayımlanan bir kitaptı. *Dialogue aux enfers entre Machiavel et Montesquieu* (Machiavelli ile Montesquieu Arasında Cehennemde Geçen Bir Diyalog) isimli kitapta Machiavelli ile Montesquieu arasında geçen 25 hayali diyalog yer alıyordu. Aslında Joly,

kitabında vicdansız ve zalim olarak tasvir ettiği Machiavelli üzerinden III. Napolyon'u eleştiriyordu. Sansüre takılmamak için seçilen bu yöntem işe yaramadı ve kitap Fransa'da yasaklandı. Bu durum kitabın neden az bilindiğini açıklamaktadır. Söz konusu kitap Ekim Devrimi'nden kaçan bir Rus tarafından *The Times* gazetesinin İstanbul muhabiri Philip Graves'e verilmişti. Graves kitabı okuduğunda içinde yer alan diyalogların yüzde 40'a yakın bir bölümünün Siyon Protokolleri'nde de kelimesi kelimesine yer aldığını fark etti. Siyon Protokolleri'nde gerici bir despot olan III. Napolyon'u seslendiren Machiavelli'nin yerini Yahudiler almıştı.[96] Nitekim protokollerin kaleme alındığı tarihlerde Joly'nin kitabının bir nüshası Paris'teki Bibliothéque Nationale'de* mevcuttu ve bu nüshanın altı çizili yerleri olduğu gibi protokollere aktarılmıştı. Yine protokollerde geçen, Yahudilerin bütün büyük şehirlerin altında tüneller oluşturduğu iddiası gibi ayrıntılar da, söz konusu dönemde Paris metrosunun inşa edildiği düşünüldüğünde, bu yılları akla getirmektedir.

Protokollere esin kaynağı olan bir başka kitap da Hermann Goedsche'nin 1868 yılında Sir John Ratcliffe ismiyle hazırladığı *Biarritz* isimli kitaptır. Kitapta İsrail'in kabilelerini temsil eden 12 ruh, Prag'daki Yahudi mezarlığında yaptıkları hayali bir toplantıda dünyayı nasıl ele geçireceklerini tartışmaktadır. Buradaki hayali konuşmalar daha sonraları gerçek bir toplantının kayıtları olarak tekrar piyasaya sürüldü. Sonunda iş, söz konusu metinlerin hahambaşının Yahudilere verdiği bir söylev olduğunu iddia etmeye kadar vardı. Metin bu haliyle 1872 yılında "Hahamın Söylemi" adı altında Rusya'da yayımlandı.[97]

Siyon Prokolleri, Rusya'da 1903 yılının eylül ayında *Snamja* (Bayrak) gazetesinde Pawolatschi Kruschewan tarafından yayımlandı. Azılı bir antisemit olan Kruschewan bu tarihten

96 Cohn, Norman, *Die Protokolle der Weisen von Zion/ Der Mythos der jüdischen Weltverschwörung*, Baden Baden und Zürich, 1998, s. 77. Ayrıca bkz. Goran Larsson, *Siyon Liderleri'nin Protokolleri'nin Arkasındaki Gerçek*, çev. Ethel Eskenazi, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın Aş., s. 23-25.

* Bibliothéque Nationale: Ulusal Kütüphane

97 Larsson, *age*, s. 26-28.

sadece birkaç ay önce Kişinev'de Yahudilere karşı bir kıyımın kışkırtıcılığını yapmıştı. Protokoller Rusya'da devrimin yaşandığı 1905 yılında Sergej Nilus'un yazdığı bir kitabın içinde ek olarak verildi. Protokollerin kökeni hakkında birçok rivayet vardı. Nilus'a göre bunlar 1897 yılında Basel'de toplanan Siyonistler Kongresi'nin kayıtlarıydı ve Theodor Herzl'in evinden çalınmışlardı. Protokolleri İlluminati'yle ilişkilendiren, hatta şeytan tarafından bir Yahudi'ye yazdırıldığını söyleyenler bile çıkmıştı.

"Beyazlar" ve Komplo Teorilerinin Avrupa'da Yayılışı

İlk önceleri pek kimsenin dikkatini çekmeyen Siyon Protokolleri'nin esas rağbet görmesi Birinci Dünya Savaşı'nın ve Ekim Devrimi'nin sonrasında gerçekleşti. Protokoller Rusya'da devrimin hemen ardından çıkan iç savaş döneminde karşıdevrimciler tarafından kullanıldı. Karşıdevrimci "Beyazlar", Yahudilerin Ekim Devrimi'ni, Rusya'yı ve ardından da dünyayı yönetmek için yaptığını iddia ediyordu. Devrimden sonra da aynı çevreler, Avrupa'da sığındıkları yerlerde aristokratik ve siyasal bağlantılarını kullanarak komplo teorilerinin ve Siyon Protokolleri'nin yayılmasında önemli roller oynadı. Rusya'dan Almanya'ya kaçan karşıdevrimci Rusların önde gelenlerinden Nikolaus Markow 1935 yılında Erfurt'da yayımladığı *Der Kampf der dunklen Mächte* (Karanlık Güçlere Karşı Mücadele) isimli kitabında, tarih boyunca Yahudilerin insanlık düşmanı faaliyetler içinde olduğunu ve çözümün bütün Yahudilerin öldürülmesinden geçtiğini savunuyordu. Masonların ve Yahudilerin dünya çapında bir komplo örgütlediklerini ileri süren Markow, Almanya'daki aşırı sağcı gruplarla yakın ilişki içindeydi. Markow'a göre 1850 yılında karanlık güçler Avrupa'da Enternasyonal isimli işçi örgütünü kurdurmuştu. Yahudilerin silahı gibi işleyen bu örgütün başında Yahudi ve mason Karl Marx vardı.

Bu dönemde Rus ve Alman aşırı sağcıları arasında kurulan ilişkilerde karşıdevrimci General Wrangel ve General

Denikin'in propagandacıları Gregor Schwartz-Bostunitsch de önemli bir rol oynuyordu. Sovyetlerin bir mason-Yahudi buluşu olduğunu iddia eden Schwartz-Bostunitsch Himmler'in yakın çevresine girerek "SS Onur Profesörü" unvanını almıştı.[98]

1918 yılında Prens Otto zu Salm-Horstmar'ın dile getirdiği iddialar bu karşıdevrimci çevrelerin Almanya'da kazandığı başarıyı kanıtlıyordu. Buna göre XVI. Louis'nin öldürülmesinden beri bütün komplolar masonlar tarafından düzenlenmişti. İlluminati'nin büyük rol oynadığı bu komploları perde arkasından Yahudiler yönetiyordu. Troçki ve Lenin gibi bütün devrim önderleri hem mason hem Yahudiydi. Masonluğun özgürlük, eşitlik, kardeşlik sloganı kitleleri kandırmak içindi.[99] Siyon Protokolleri'nin Almancaya çevrilmesinde ve yayılmasında Prens Otto zu Salm-Horstmar'ın büyük rolü oldu. Bu sürece büyük bir ihtimalle hanedan ailesi olan Hohenzollern de yardım etmişti. Özellikle Almanya'daki prensler arasında, devrimlerin ya da Birinci Dünya Savaşı gibi büyük toplumsal olayların gerçek nedeninin Yahudi-mason komplosu olduğu inanışı çok güçlüydü. Örneğin Kayzer II. Wilhelm Almanya'daki 1918 devriminin baş sorumlusunun masonlar olduğunu söylerken Prusya Prensi Joachim Albrecht gittiği otellerde ve lokantalarda bulunan herkese Siyon Protokolleri'ni hediye ediyordu.[100]

Komplo teorisyenleri, Troçki, Komünist Enternasyonal'in ilk sekreteri Grigory Zinonyev, Komünist Enternasyonal'in yöneticilerinden Karl Radek, Macaristan'ın devrimci önderlerinden ve Komüntern'in yöneticisi Bela Kun, Spartakist hareketin önderlerinden Rosa Luxemburg gibi devrim önderlerinin Yahudi kökenli olmasının özel bir anlam taşıdığını ileri sürüyordu. Oysa bu kişilerin artık Yahudilikle ya da bir başka dinle herhangi bir ilişkileri kalmamıştı. Isaak Deutscher bu

98 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 143.

99 Johannes Rogalla von Bieberstein, "Die demokratische und sozialistisch-komünistisch-jüdische 'Verschwörung'", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 100-111.

100 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 134- 139.

yüzden söz konusu kişiler için "Yahudi olmayan Yahudiler" diyordu. Örneğin Lev Troçki, Odessalı Yahudi din adamları tarafından aforoz edilmişti.

1919 yılında Karl Heise *Die Entente-Freimaurerei und Weltkrieg* (Mason Anlaşması ve Dünya Savaşı) isimli kitabında mason locaları, kapitalizm ve Bolşeviklik arasında bir ilişki olduğunu ileri sürdükten sonra, İngiltere'nin masonlar ve Yahudilerle birlikte dünya hâkimiyetini ele geçirmeye başladığını iddia ediyordu. Heise'nin Rudolf Steiner, Helena Petrovna Blavatsky gibi gizemci çevrelerle de ilişkisi vardı. Heise İlluminati'ye karşı mücadelede en önemli mihrak diye nitelendirdiği Gülhaçların Tapınak Şövalyeleri'nin devamı olduğunu öne sürüyordu. Heise, Tapınak Şövalyeliği'yle ilgili Wagner'in Parsifal Operası'na gönderme yaptıktan sonra Almanya'nın kılıcının Anglo Amerikan ve Gallilerin loca hâkimiyetini yıkacağını söylüyordu.[101]

Konuyla ilgili bir başka önemli kaynak ise Friedrich Wichtl tarafından 1919 yılında yayımlanan ve 1925 yılına kadar altı baskı yapan *Weltfreimaurerei, Weltrevolution, Weltrepublik* (Dünya Masonluğu, Dünya Devrimi, Dünya Cumhuriyeti) isimli kitap oldu. Wichtl'e göre Weishaupt'un kod adının Spartaküs olmasıyla Rosa Luxemburg ve arkadaşlarının Spartakistler ismini seçmesi arasında bir ilişki vardı. Wichtl Spartakistlerin Yahudi kökenli önderlerinin İlluminati üyesi olduğuna inanıyordu. O sırada 19 yaşında olan Heinrich Himmler Wichtl'in kitabını okuduktan sonra günlüğüne "Her şeyi açıklayan ve kime karşı savaşmamız gerektiğini anlatan bir kitap" diye not düşecekti.[102] Wichtl'in 1921 yılında yayımlanan *Freimaurerei, Zionismus, Kommunismus, Spartakismus, Bolschewismus* (Masonluk, Siyonizm, Komünizm, Spartaküsçülük, Bolşevizm) isimli kitabında ise, dünya savaşının Almanya'da bir komployla mason diktatörlüğü kurmak isteyen masonlar ve Yahudiler tarafından çıkarıldığı ileri sürülüyordu.

101 *Aynı eser*, s. 140-141.

102 Helmut Reinalter, "Die Verschwörungstheorie", *Handbuch der freimaurerischen Grundberiffe*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 167.

Aynı dönemde Theodor Fritsch tarafından yazılan *Die Zionistischen Protokolle Das Programm der internationalen Geheimregierung* (Siyon Protokolleri Uluslararası Gizli Hükümetin Programı) 1933 yılına kadar 100 bin adet satıldı. Bir zamanlar Thule örgütü üyesiyken daha sonra faşizmin baş ideologlarından birisi olan Alfred Rosenberg, 1923 yılında protokollerle ilgili "Die Protokolle der Weisen von Zion und die jüdische Weltpolitik" (Siyon Bilgelerinin Protokolleri ve Yahudi Dünya Politikası) başlıklı bir yorum yayımladı. Rosenberg, Gougenot des Mousseaux'nun antisemitizmin köşe taşlarından birisi olan kitabını 1920 yılında Almancaya çevirmişti. Rosenberg aynı tarihte yayımladığı *Die Spur des Juden im Wandel der Zeiten* (Zamanın Dönüm Noktasında Yahudilerin İzleri) isimli kitabında, karşıdevrimci muhafazakâr komplo teorilerini açıkça dile getirmeye başladı. Rosenberg 1922 yılında *Das Verbrechen der Freimaurerei, Judentum, Jesuitismus, Deutsches Christentum* (Masonluğun Suçu, Yahudilik, Cizvitlik, Alman Hıristiyanlığı) isimli bir kitap daha yazdı. Yahudilerin ve masonların dünya politikasını belirlediğini iddia eden kitabın dördüncü bölümünün başlığı "Masonluk ve Yahudilik", beşinci bölümünün başlığı ise "Masonluk ve Sosyaldemokrasi" idi. Rosenberg bu kitabında Pachtler'in tezlerine gönderme yapıyordu. Pachtler gibi Rosenberg de masonluğun sosyalizme yol açtığı kanısındaydı.[103] Rosenberg Nazilerin yayın organlarında aynı konuyla ilgili benzer birçok makale daha yayımladı.

General Erich Ludendorff 1927 yılında yayımladığı *Vernichtung der Freimaurerei durch Enthüllung ihrer Geheimnisse* (Üzerindeki Giz Perdesini Kaldırarak Masonluğun İmhası) isimli kitabında Yahudilerin ve masonların özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi sloganlarla insanların aklını çeldiklerini, asıl amaçlarının bütün halkların Yahudileştirilmesi olduğunu, Yahudilerin ve diğer yabancı ırklardan gelenlerin Alman

103 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 146.

yurttaşı olamayacaklarını ileri sürüyordu.[104] Birinci Dünya Savaşı'nın ünlü simalarından birisi olduğu için geniş kitleler üzerinde etkisi olan Ludendorff'a göre 18. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'de ve Avrupa'nın bütün şehirlerinde devrimci gizli hücrelerin kurulmasında "Yahudi" Adam Weishaupt'un büyük rolü vardı.

Faşizmin masonluk uzmanlarından Franz Alfred Six ise, masonlukla Yahudilik üzerine yaptığı çalışmalarında mason localarının öncülüğü olmadan Avrupalı halkların ve devletlerin yıkılmalarının söz konusu olamayacağını öne sürüyordu.

Faşizm yürüttüğü propaganda savaşında Siyon Protokolleri'ni ve diğer komplo teorilerini bolca kullanacaktı. Adolf Hitler'in *Kavgam*'ı açık bir biçimde Siyon Protokolleri'nden etkilenmişti. Hitler protokoller hakkındaki iddialara da yeni bir yorum getirerek eldeki metinlerin orijinal olup olmadıklarının bir öneminin olmadığını, her halükârda gerçeği açıkladıklarını söylüyordu. Siyon Protokolleri ve Yahudi komplosu rivayetleri, Nazilerin, ortaya çıkışından çöküşüne kadar sıkça başvurduğu en önemli ideolojik araçlardı. Goebbels, protokolleri 1929 yılından itibaren propaganda için kullanmaya başladı. Böylelikle hem Yahudiler her türlü olumsuzluğun nedeni olarak gösterilmiş hem de rejimin bütün yaptıkları meşrulaştırılmış oluyordu.

Faşizm açısından antikomünizm de antisemitizm kadar önemliydi. Curt Rosten 1933 yılında *ABC des Nationalsozialismus* (Nasyonalsosyalizmin Alfabesi) isimli kitabında komünizmin kurucusu Karl Marx'ın Yahudiliğinin yanı sıra mason da olduğunu ve ünlü eseri *Kapital*'i uluslararası Yahudi mason localarının emriyle kaleme aldığını ileri sürüyordu. Joseph Goebbels, 1934 yılında yazdığı "Faşizm ve Pratik Sonuçları" başlıklı makalede masonluk, sosyaldemokrasi ve Marksizm arasında yalnızca ufak farklar olduğunu ileri sürecekti. 1937 yılında Heinrich Himmler de Yahudilik ve masonluğun Bolşevikliğe yol açtığını söylüyordu.[105]

104 *Aynı eser*, s. 144.
105 *Aynı eser*, s. 147.

Bütün bu komplo iddialarından yola çıkılarak sosyalizm ile kapitalizmin aslında bir olduğu görüşüne varılıyordu. Söz konusu görüş Nazi partisinin programında da yer aldı.[106] Bu türden rivayetlere göre sosyalizm ve kapitalizm aslında Yahudiler tarafından icat edilmişti. Aralarındaki sözde mücadele, bütün iplerin Yahudilerin elinde olduğunu gizlemek içindi. Komplo teorileri bu dönemde kapitalizmin gelişiminden dolayı rahatsız olan köylü ve zanaatkâr gibi kesimler arasında hızla yayıldı.

Komplo Teorilerinin Almanya Dışında Yayılışı

Masonların, Yahudilerin ve komünistlerin dünya çapında bir komplo hazırladıkları iddiası Almanya dışındaki insanların da ilgisini çekiyordu. Winston Churchill 1920 yılında yazdığı "Zionism versus Bolshevism" (Bolşevizme Karşı Siyonizm) başlıklı makalede, Adam Weishaupt ile Karl Marx arasında hayali bir ilişki kurguladıktan sonra Bolşevikliğin uygarlığı yıkmak için tasarlanmış dünya çapında bir komplo olduğunu ileri sürdü.

İngiltere'de bu türden komplo teorilerinin yayılmasından bahsederken Nesta Webster'i ve Lady Queenborough ismini kullanan Edith Starr Miller'i anmamak büyük bir eksiklik olacaktır. Webster 1910 yılında İsviçre'de yaptığı bir gezi sırasında birdenbire daha önceki yaşamında bir Fransız kontesi olduğuna ve ailesinin Fransız Devrimi sırasında öldürüldüğüne karar vermişti. Bu tarihten sonra Webster, tıpkı daha önceki kontes kimliği gibi, monarşiyi savundu ve her türlü devrim fikrine düşman oldu. Webster *The French Revolution* (Fransız Devrimi) isimli kitabında devrimin ekonomik kriz, halkın hoşnutsuzluğu ve XVI. Louis'nin kötü yönetimi yüzünden değil de İlluminati ve masonların komploları yüzünden gerçekleştiğini ileri sürdü. Nesta Webster tarih öncesi gnostiklerden İsmailiyeye, oradan Haçlı Seferleri sırasında Tapınak Şövalyeleri'ne, İlluminati'ye ve masonlara aktarılan, burada da durmayarak

106 *Aynı eser*, s. 138.

Lenin'e ve Rus Devrimi'ne kadar etkisini gösteren dünya çapında büyük bir komplonun var olduğuna inanıyordu. Ev kapısını bile elinde dolu bir silah olmadan açmayacak kadar paranoyak olan Webster'e göre, Hıristiyanlık karşıtı bu komploda Yahudiler, Dürzüler, gnostikler, masonlar ve sosyalistler elbirliği yapmışlardı. Jakobenleri Haşhaşilerin devamı olarak gören Webster, Yahudilerin komplolarına engel olduğu için Hitler'i övmeyi ihmal etmemişti. Webster *Secret Societies and Subversise Movements* (Gizli Örgütler ve Yıkıcı Hareketler) isimli kitabıyla İlluminati'nin komplo teorileri alanında tekrar popüler olmasına yol açtı. Webster'a göre komünistlerin 1 Mayıs'ı işçi bayramı ilan etmelerinin asıl nedeni Adam Weishaupt'un İlluminati'yi bu tarihte kurmuş olmasıydı.

Webster, Siyon Protokolleri'nin aslında İlluminati'nin faaliyetlerini anlattığını düşünüyordu. Ona göre protokollerde yazanlar ile dünya devrimi için çalışan gizli örgütlerin yaptıkları arasında büyük benzerlikler bulunmaktaydı. Bir başka komplo teorisyeni olan William Guy Carr ise, protokolleri ilk kez yayımlayan Sergej Nilus'un İlluminati tarafından yönlendirildiğini ileri sürüyordu. Carr'e göre Nilus, Yahudileri öne çıkartarak İlluminati'nin üzerindeki giz perdesinin kalkmaması için uğraşmıştı.[107]

Edith Starr Miller ise *Occult Theocracy* (Okültik Teokrasi) isimli kitabında Yahudilerin, masonların ve İlluminati'nin Hıristiyanlığı ortadan kaldırmak için el ele verdiğini ileri sürdü.

Antisemitik ve antikomünist propagandanın hızla yayıldığı bir diğer ülke ise Polonya idi. Polonya'daki piskoposlar yayımladıkları bildirilerde Bolşevikliği yöneten ırkın Hıristiyanlığa karşı olan tarihi düşmanlığına dikkat çekerek Bolşevikliğin Hıristiyan karşıtlığının ete kemiğe bürünmüş hali olduğunu söylüyorlardı.[108]

107 Daniel Pipes, *age*, s. 205-206.

108 Johannes Rogalla von Bieberstein, "Die demokratische und sozialistisch-komünistisch-jüdische 'Verschwörung'", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 109.

1934 yılında Cizvit Papazı Ludwig Koch tarafından yayımlanan Cizvit Sözlüğü'nün mason maddesinde Pachtler'e atıfta bulunularak Birinci Dünya Savaşı'nın, Avrupa'daki monarşileri yıkmak isteyen mason locaları tarafından çıkartıldığı ileri sürülüyordu. Sözlüğün August Barruel'in gizli örgütler ve bunların devrimlerdeki rolleri hakkında yazdıklarını da kaynak olarak göstermesi söz konusu görüşlerin yaygınlığı hakkında bir fikir vermektedir.

Bernard Fay ise 1935 yılında kaleme aldığı *La francmaçonnerie et la révolution intellectuelle du XVIII siécle* (Masonluk ve 18. Yüzyıl Entelektüel Devrimi) başlıklı eserinde 1769 yılında kurulan "Filozoflar Locası" ve "Dokuz Kız Kardeş Locası"nın devrimin gerçekleştirilmesinde büyük rolleri olduğunu ileri sürüyordu. Fay'e göre bu localar Paris'teki Amerikan Elçiliği vasıtasıyla Amerikalılarla da ilişki içindeydi. Fay daha sonra Nazilerle işbirliği yaptığı için ömür boyu hapis cezasına çarptırılacaktı.[109]

Komplo Teorilerinde Düşman Figürünün Değişimi

Aydınlanma Çağı'na ve devrimlere bir tepki olarak ortaya çıkan komplo teorileri, ilk andan itibaren gerici sınıfların en önemli ideolojik-politik silahı haline gelmişti. İlk komplo teorisyenlerinin Katolik kilisesinin en militan gücü olan Cizvitler arasından çıkması tesadüf değildi. Komplo teorilerine göre devrimler ve Aydınlanma, toplumsal bir ihtiyacın ve hareketlenmenin değil, gizli amaçlara ve kötü niyetlere sahip bir avuç komplocunun faaliyetlerinin sonucu gerçekleşmişti. Aydınlanma Çağı gerçekten de gizli örgütlerin yaygın ve güçlü olduğu bir dönemdi. Ama bu örgütlerin şemsiyesi altında bir araya gelenler, esas olarak eski rejimden rahatsız olan burjuvalardı. Buralarda gizemci konulardan ziyade doğum sancıları çeken yeni düzenin sorunları tartışılıyordu. Bu örgütlenmelerin gizliliğinin nedeni, feodal rejimlerin toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü tanımamasıydı. Gerici dünya

109 Bieberstein, *Die These von der Verschwörung*, s. 45.

görüşleri yüzünden yaşanan büyük dönüşümleri kavrayamayan feodal sınıflar, komplo teorileri aracılığıyla hem devrimlerin neden meydana geldiğini anlamaya hem de pratikte kitleleri devrime karşı harekete geçirmeye çalışıyordu.

Komplo teorilerindeki düşman figürü toplumların gelişmesiyle sürekli değişti. Masonlar ve Jakobenlerin ardından, gizli örgütlenmelerin en politiği olan İlluminati başdüşman ilan edildi. Fransız Devrimi'nin Yahudilere yurttaşlık hakkını vermesi üzerine, komplo teorisyenleri asıl tehlikenin Yahudilerden geldiğini ilan etti. Bilimsel sosyalizmin ortaya çıkışı, Paris Komünü ve Ekim Devrimi yeni bir can düşmanının habercisi kabul edildi.

Cizvitlerle başlayan, "Beyazlar"la devam eden komplo teorisi geleneğinin son halkası Naziler oldu. Komplo teorilerinin başdüşman figürü de, gerici sınıfların ihtiyaç ve korkularına bağlı olarak hep değişti. Değişmeyen tek şey, komplo teorilerinin gerici karakteri ve Aydınlanma'ya, devrimlere, ilerlemeye olan düşmanlığıydı. Bu yüzden komplo teorilerindeki düşman figürünün değişimini, yani gerici sınıfların korkularını izlemek, dünya tarihinin akışını kavramak açısından da son derece önemlidir.

1945 SONRASI: ABD MERKEZLİ KOMPLO TEORİLERİ

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, komplo teorilerinin yayıldığı en önemli merkez konumuna geldi. Antikomünist, antisemitik komplo teorileri ABD'den dünyanın diğer bölgelerine ihraç edilmeye başlandı. 1990'lı yıllardan sonra ABD'deki aşırı sağcı ve neo-Nazi hareketler Yeni Dünya Düzeni'yle ilgili komplo teorisi üretimine hız verdiler.

Söz konusu sürecin başlangıcı Soğuk Savaş döneminde komünizme karşı bir cadı avı başlatan McCartyciliğe kadar dayanmaktadır. Nitekim Senatör Joseph McCarty'ye destek veren antikomünist John Birch Topluluğu'nun Soğuk Savaş esnasında komplo teorilerinin üretildiği en önemli merkez haline gelmesini tesadüfle açıklamak mümkün değildir. İşin ilginç yanı, John Birch Topluluğu'nun ABD'de ortaya attığı komplo teorilerinin popüler kültür ve bu kültürün üzerindeki Amerikan etkisi yüzünden bütün dünyaya yayılmış olmasıdır. Bu sağcı ve gerici topluluğun ortaya attığı iddiaların dünyanın çeşitli yerlerinde ABD karşıtları arasında da taraftar toplayabilmesi, hem komplo teorilerinin yapıları ve içerikleri hem de söz konusu grupların ABD karşıtlıklarının içerikleri konusunda önemli ipuçları vermektedir.

Richard Hofstadter daha 1960'lı yıllarda kaleme aldığı *The Paranoid Style of American Politics* (Amerikan Politikasında Paranoit Tarz) ismindeki çalışmasıyla bu sürece dikkat çekmiş ve komplo teorilerinin Amerikan politikasında giderek

daha etkili olduğunu söylemişti. Paranoyaya ilişkin bilgileri toplumsal hareketlere uyarlayan Hofstadter'in de dikkat çektiği gibi, komplo teorileri ABD'de savaş sonrası dönemde giderek ulusal bir saplantı haline gelmişti. Hofstadter, tehlikeli gördüğü bu sürecin yalnızca siyasal hayatla sınırlı olmadığını, toplumun farklı kesimleri arasında da yayıldığını fark etmişti.

Hans Jürgen Krysmanski ise bu durumun altını çizmek amacıyla, ABD'nin komplo teorisyenleri için bir tür El Dorado; yani "Altın Ülke" haline geldiğini söyler. Krysmanski'ye göre diğer ülkelerden farklı olarak, tarihi Aydınlanma'yla iç içe geçen ABD'de günümüzde gerçek ve hayali komplo iddiaları çok önemli bir rol oynamaktadır.[1]

Komplo teorilerinin ABD'de ortaya çıkışı Fransız Devrimi'nin hemen ertesinde olmuştu. John Robison'un *Proofs of a Conspiracy* (Komplonun Kanıtları) isimli kitabı ABD'de ilk yayımlandığında New England'da tam bir panik havası esmişti. Fransa ile gerginleşen ilişkiler yüzünden Fransız Devrimi hakkındaki komplo iddiaları halk arasında büyük bir yankı yaratmıştı. Telgrafın mucidi Samuel Morse'un babası Jedidiah Morse, Yale Üniversitesi Rektörü Timothy Dwight gibi isimler, Robison'un ve Barruel'in iddialarının Amerikan toplumu içerisinde yayılmasında önemli rol oynadı.[2]

20. yüzyılın başında komplo teorileri ABD'de de Yahudi düşmanı ve Bolşevik karşıtı bir seyir izleyerek yayıldı. Amerikan Başkanı Woodrow Wilson, 1919 yılında Paris'te yaptığı bir açıklamada Bolşevikliğin Yahudiler tarafından yönetildiğini söylemişti.[3] 1920'li yıllarda Siyon Protokolleri'nin ABD'de yaygınlaşmasında çok önemli bir rol oynayan Henry Ford da aynı kanıdaydı. Caz ve alkolün Amerikan hayat

1 Prof. Dr. Hans Jürgen Krysmanski, "Eine verschworene Gesellschaft? Geheimbünde und Paranoia in Amerika", *Marxistische Blätter*, (Haziran, 2003).

2 Lindsay Porter, *Dünyayı Yöneten Gizli Örgüt İlluminati*, Neden Kitap, Ekim 2006, s. 76.

3 Johannes Rogalla von Bieberstein, "Die demokratische und sozialistisch-komünistisch-jüdische 'Verschwörung'", Typologien des Verschwörungsdenkens, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 105.

tarzını yok etmek için icat edildiğini düşünen Ford'a göre Sovyetler Birliği'nde yaşananların sorumluları Yahudilerdi.[4]

ABD'deki dinci çevrelerin de meseleye yaklaşımı aynıydı. 1930'lu yıllarda Amerika'da radyodan yayınladığı vaazlarla üne kavuşan rahip Charles Coughlin, Sovyetler Birliği'ndeki komünizmin asıl sorumlusunun Yahudiler olduğunu iddia ediyordu. Mussolini, Salazar ve Franco'nun iyi diktatörler olduklarını söyleyen Coughlin, faşizmin her ne kadar kötü olsa da komünizme karşı bir tür savunma mekanizması olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

ABD'de aynı tarihlerde Gerald B. Winrod'un faaliyetleri göze çarpıyordu. Nazileri açıkça destekleyen Winrod, çıkardığı *Defender* adlı gazetede Başkan Roosewelt'in Yahudiler ve komünistler tarafından aldatıldığını öne sürüyordu. Winrod'a göre Cizvitlerin kurucusu Ignatius Loyola ile İlluminati'nin kurucusu Adam Weishaupt gizli birer Yahudi idiler ve Protestanlığı yok etmek gibi ortak bir amaca sahiptiler. Winrod da, diğer komplo teorisyenleri gibi, İlluminati ile komünizm arasında bir ilişki olduğu kanısındaydı.

Bu dönemde öne çıkan bir diğer isim Gerald L. K. Smith oldu. Birleşmiş Milletler bayrağının Yahudilerin bayrağına benzediğini öne süren Smith, Başkan Roosewelt'in, Yahudilerin, uluslararası bankerlerin ve komünistlerin ABD'yi yok etmek için büyük bir komplo düzenlediğine inanıyordu.

1950'li yılların ortasında Kanadalı William Guy, *Carr Pawns in the Game* (Oyundaki Piyonlar) ve *Red Fog over America* (Amerika Üzerindeki Kızıl Sis) isimli kitaplarında ve çeşitli makalelerinde, İlluminati'nin yeryüzündeki bütün kötü güçleri yönettiğini öne sürdü.

İlluminati düşmanlığı 1960'lı yıllarda John Birch Topluluğu tarafından Soğuk Savaş'ın gereklerine uygun bir biçimde ele alınacaktı. John Birch Topluluğu, 9 Aralık 1958 tarihinde Robert Welch tarafından kurulmuştu. Çin'de ölen ve "Soğuk Savaş'ın ilk kurbanı" ilan edilen bir istihbarat subayı olan

4 Henry Ford, *Beynelmilel Yahudi*, çev. A. Basad Kocaoğlu, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, Eylül 2004.

John Birch'ün isminin topluluğa verilmesi Welch'in kafasındaki örgütün içeriğini ve hedeflerini ortaya koyuyordu.

Örgütün kuruluşu esnasında Welch'in 11 arkadaşıyla yaptığı toplantının kayıtları, 1961 yılında *The Blue Book of the John Birch Society* (John Birch Topluluğu'nun Mavi Kitabı) ismiyle yayımlandı. *Blue Book* (Mavi Kitap) kısa süre içinde antikomünist komplo teorisyenlerinin başvuru kitabı haline geldi. Senatör Joseph McCarthy'i coşkuyla destekleyen Welch'in örgütü 1965 yılında 100 bine yakın üye kazandı. Welch'in antikomünizminin en önemli özelliği, ABD'deki komünist sempatizanları arasına liberal eğilimleriyle bilinen Doğulu zengin aileleri de katmasıydı. Welch'in ABD Başkanları Harry Truman ve Dwight Eisenhower'ı bile ABD karşıtı komünist komplonun içinde olmakla itham ettiği düşünülürse, bu durum o kadar da tuhaf değildi. Komünizme karşı mücadelede Welch'in en ufak bir itiraza bile tahammülü yoktu. Bu tahammülsüzlük ABD'nin tutucu ve fakir kesimlerinin Doğulu zenginlere tepkisiyle birleştiğinde ortaya böyle bir ideolojik garabet çıkıyordu. Welch'in bu çıkışı komplo teorilerindeki "Ayrıcalıklılar" edebiyatının da başlangıcı oldu. Buna göre komünizm, aslında dünyayı ve ABD'yi yöneten "Ayrıcalıklılar" tarafından, ezilenleri yönetebilmek için tasarlanmış ve uygulamaya konulmuş bir siyasal projeydi. John Robison ve Nesta Webster'den etkilenen Welch, "Ayrıcalıklılar"ın arkasındaki asıl ismin İlluminati olduğunu ileri sürüyordu. Welch ve onun gibi düşünenlere göre Üçlü Komisyon'un da (Trilateral Commission), Dış İlişkiler Konseyi'nin de (Council on Foreign Relations-CFR), komünizmin de arkasındaki güç İlluminati idi. 1967 yılında John Birch Topluluğu, Robison'un *Proofs of a Conspiracy* (Bir Komplonun Kanıtları) isimli kitabını tekrar yayımladı.

John Birch Topluluğu 1972 yılındaki seçimlerden önce Gary Allen'in *None Dare Call it Conspiracy* (Kimse Komplo Olduğunu Söyleyemiyor) isimli kitabını bastırıp beş milyon adet dağıtmıştı. Kitapta yer alan iddialara göre Insider (İçeridekiler) diye adlandırılan bir grup tarafından denetlenen "dünya hükümeti" her şeye egemendi. "İçerdekiler" grubunun

içindeki gerçek "İçerdekiler" ise 1917 Bolşevik Devrimi'nin asıl sorumluları olan Yahudilerdi. Siyasetçiler, bankalar ve benzeri kurumlar Yahudilerin "Gizli Dünya Devleti" kurma amacına hizmet etmekteydi. Allen'in kitabı Türkiye'de *Dünyayı Kimler Yönetiyor? Gizli Dünya Devleti* ismiyle 1996 yılında *Milli Gazete* tarafından promosyon olarak dağıtılacaktı.[5] Bu tuhaf bakış açısı, örgütü, 1991 yılında "Los Angeles bölgesinin sosyalistler tarafından ele geçirildiğini" ilan etmeye kadar götürecekti.[6]

Hıristiyan Kimliği Hareketi ve Antisemitizm

ABD'de komplo teorilerinin yayılma merkezlerinden bir diğeriyse Hıristiyan Kimliği Hareketi oldu. İçinde birçok grubun yapılandığı bu heterojen oluşum, Hıristiyanlığın Yahudi kökenleriyle kendi antisemitizmini uzlaştırmak için ilginç bir yönteme başvuruyordu. Buna göre ari ırk İsrail'in kayıp kavimlerinden oluşmaktaydı ve Tanrı tarafından kendilerine bir misyon verilmişti. İsa Peygamber aslında ari ırka mensuptu. Bu koşullar altında ABD gerçek İsrail idi.

Hıristiyan Kimliği Hareketi ve diğer faşist oluşumlar bu ilginç yöntemi aslında İngiltere'de ortaya çıkan Angloisrailizm akımından ödünç almıştı. Bu akıma göre Kuzey'deki Yahudi devletinden ayrılan ve sonradan kayıp ilan edilen kabileler Avrupa'nın kuzeyine göç etmişti. Bu göçlerin en önemlisi Britanya'ya olanıydı çünkü onlar bir dünya imparatorluğu kurarak Tanrı'nın isteklerine uygun davranmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'de etkisini iyice yitiren bu görüş, 1800'lü yılların sonundan itibaren ABD'de ırkçılığın ve Yahudi düşmanlığının en önemli kaynağı haline gelecekti. Buradan hareketle köktendinci ve faşist hareketler, Yahudilerin şeytanın çocukları olduğunu öne sürebiliyordu. Böylelikle ABD'de dünya çapında Yahudi komplosu iddiaları şeytani güçlerle işbirliği suçlamasıyla taçlanıyordu.

5 Rıfat N. Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, İletişim Yayınları, 2001, İstanbul, s. 273.

6 Robert S. Robins-Jerrold M. Post, *age*, s. 213.

Hıristiyan Kimliği Hareketi'ne göre insanlık iki ayrı kaynaktan ortaya çıkmıştı. Zenciler Adem'den önce var olan "Ademsiler"in soyundan geliyordu. Beyazlar ise Adem'in nesliydi. Bu hiyerarşi kurgusuna göre zenciler şeytanın çocukları Yahudilerden daha iyi bir konumdaydı.[7]

Hıristiyan Kimliği'nin öğretileri ABD'deki faşist örgütlenmeler için zengin bir altyapı hazırlıyordu. Örneğin Robert Mathews tarafından kurulan The Order (Düzen) isimli örgüt, medya ve bankalara egemen olan Yahudilerin ABD'yi yönettiklerine inanıyordu. Örgütün şiddet eylemlerine karışması sonucu takibe alınan Mathews, polisle çatışma sırasında öldürülecekti. Mathews'in dul eşi Debbie Mathews ile evlenen Buford Furrow da 1999 yılında, Los Angeles'taki bir Yahudi cemaat merkezine yaptığı baskında, dördü çocuk beş kişiyi yaraladıktan sonra Filipinli olduğu gerekçesiyle yolda karşılaştığı bir postacıyı öldürecekti.

Robert Mathews'un akıl hocası olan William L. Pierce ise Andrew MacDonald takma adıyla *The Turner Diaries* (Turner Günlükleri) isimli kitabı kaleme aldı. Pierce ayrıca John Birch Topluluğu ve başka faşist örgütlenmeler içinde de yer almıştı. Aşırı sağcı çevreler arasında kısa zamanda büyük üne kavuşan kitaptaki öyküde, ABD yönetiminin ZOG (Zionist Occupied Government-Siyonist İşgal Devleti) tarafından ele geçirilmesi üzerine, beyaz Hıristiyanlar bir gerilla hareketi başlatıyorlardı. Siyonist İşgal Devleti boyun eğmeye zorladığı Amerikalıların silahlanma ve benzeri vatandaşlık haklarını ellerinden almıştı.[8] ZOG terimi kısa zamanda faşist gruplar ve komplo teorisyenleri arasında yayıldı.[9] *Turner Günlükleri* 1995 yılında Oklahoma'da 186 kişinin ölümü ve 500 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombalamayı gerçekleştiren Timothy Mc Veigh'in de en sevdiği kitaplar arasındaydı.

7 *Aynı eser*, s. 202-204.
8 Lindsay Porter, *age*, s. 190.
9 Daniel Pipes, *age*, s. 186-187.

Faşist Örgütlenmeler ve Yeni Dünya Düzeni

John Birch Topluluğu'nun ürettiği komplo teorileri, Yeni Dünya Düzeni'nin ilan edilmesiyle birlikte tekrar rağbet görmeye başlayacaktı. Ünlü vaiz Pat Robertson, 1991 yılında yayımladığı *The New World Order* (Yeni Dünya Düzeni) başlıklı kitabında İlluminati iddialarını tekrarlıyordu. ABD Başkanı olmak isteyen ama özel hayatıyla ilgili skandallar yüzünden aday seçilemeyen Robertson, basının önünde Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez'in öldürülmesi gerektiğini söyleyecek kadar sosyalizmden nefret ediyordu.[10]

Texe Marrs da Yeni Dünya Düzeni'nin İlluminati tarafından gizli ve hain bir plan çerçevesinde gerçekleştirildiğini öne sürüyordu. Marrs'a göre dünyayı on kişilik dar bir çekirdek grup yönetmekte ve bütün tarihin akışını belirlemekteydi.[11]

ABD'li komplo teorisyenleri arasında öne çıkan bir başka isim ise Des Griffin idi. Griffin, Fransız Devrimi'ni ve Ekim Devrimi'ni düzenleyen İlluminati'nin Dış İlişkiler Konseyi (CFR) ve Üçlü Komisyon'un arkasındaki asıl güç olduğunu öne sürüyordu. Griffin'e göre bu örgütler ABD'yi yavaş yavaş sosyalist bir ülke haline getirmeye başlamışlardı.

Griffin'in ve Robertson'un iddiaları Milis Hareketi gibi faşist örgütlenmeler arasında büyük yankı buldu. Milis Hareketi, siyasal ve paramiliter bir hareket olarak 1980'li ve 1990'lı yıllarda gelişmişti. Hareketin öncüsü olan Posse Comitatus isimli oluşum, şerif düzeyinin üstündeki hiçbir kamu görevlisinin yasal olmadığını öne sürüyordu. Federal hükümetin yerel idareler üzerindeki bütün otoritesini reddediyorlar, eyalet ve federal vergileri vermiyorlardı. Posse Comitatus üyelerine göre eyalet ve devlet yasaları meşru değildi ve bunlara

10 Robertson'un yakın mesai arkadaşlarından vaiz Jerry Falwell ise çocuklara yönelik bir program olan Teletubbies'in kahramanlarından Tinky Winky'nin gizli eşcinsellik propagandası yaptığını ileri sürüyordu. Mor renkli Tinky Winky'nin üçgen biçiminde bir anteninin olması Falwell'in bu kanıya varmasına yetmişti.

11 Texe Marrs, *İlluminati Entrika Çemberi*, çev. Ali Çimen, Timaş Yayınları, 16. baskı, İstanbul, Mayıs 2007. Texe Marrs, *Dark Majesty: Uluslararası Güç Odakları*, çev. Ali Çimen, Timaş Yayınları, İstanbul, Eylül 2003.

gerektiğinde silahla da karşı konulabilirdi. Bu temel üzerine kurulan Milis Hareketi, federal hükümetin bireyler üzerinde aşırı derecede baskı ve kontrol uyguladığı inancı etrafında birleşen küçük gruplardan oluşuyordu. 1980'lerde çeşitli eyaletlerde organize olan milis gruplar ZOG diye adlandırdıkları federal hükümeti başdüşman olarak görüyordu.

Federal hükümetin silahların satışını sınırlandırma girişimlerini, halkın hükümete karşı kendini koruma yeteneğini sınırlandırmak üzere atılmış bir adım olarak değerlendiren milisler, federal hükümetin vergi ve federal polis gücü gibi faaliyetlerine de karşı çıkıyordu. Milislere göre Fransız Devrimi'nin ve 1917 Ekim Devrimi'nin arkasındaki asıl güç, Birleşmiş Milletler aracılığıyla sosyalist bir hükümet kurmak istiyordu. Söz konusu komplocu güçler ABD'yi de bu Yeni Dünya Düzeni'nin egemenliği altına almayı hedefliyordu. Siyah helikopterler, uydular ve vücuda gizlice yerleştirilen mikroçipler sayesinde bütün Amerikalılar izleniyordu. Milisler, federal hükümetin Birleşmiş Milletler'in olası bir işgali kolaylaştırmak için karayolu levhalarına gizli işaretler yerleştirdiğine inanıyordu. Milis Hareketi bu olası işgale karşı koymak için taraftarlarını askeri kamplarda eğitme yoluna gitmişti.

Ortadoğu ve Komplo Teorileri

Ortadoğu toplumlarının antisemitizmle ve komplo teorileriyle tanışması da Batı aracılığıyla olmuştur. Bu durum, söz konusu rivayetlerin ana motiflerinin ve figürlerinin esas olarak Avrupa'ya özgü olduğu hatırlandığında daha iyi anlaşılacaktır. Arap dünyası, komplo teorileriyle Avrupa sayesinde tanışmıştır. Arapçadaki ilk antisemitik makalelerin hepsi çeviridir. Bunlardan ilki 1869 yılında, ikincisiyse 1889 yılında tercüme edilmiştir.[12] Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır: Birincisi Lübnan'daki ve Suriye'deki Hıristiyan Arapların oldukça erken bir tarihte antisemitik komplo teorilerini tercüme etmeye girişmeleridir. Böylelikle kısa bir süre içinde

12 Bernard Lewis, *Semitizm ve Antisemitizm...*, s. 142.

Fransa'daki antisemitik külliyatın önemli bir bölümü Arapçaya çevrilmiştir. Mason karşıtı yayınların Arap dünyasında ilk kez 1872 yılı gibi erken bir tarihte, Katolikliğin güçlü olduğu Lübnan'da ortaya çıkması tesadüf değildir kuşkusuz.[13] Kaldı ki bu hurafelerde rastlanılan şekliyle, Yahudi düşmanlığı esas olarak Avrupa kültürüne has bir olgudur. Aynı dönemlerde Doğu ve İslam toplumlarında Yahudi kimliğinin çok farklı algılandığı bilinmektedir. İkinci neden ise İngiltere'nin Ortadoğu'da ve İslam dünyasında İttihat Terakki'ye karşı giriştiği propaganda atağıdır. Bu atak esnasında hazırlanan, Ortadoğu'da yaşananların sorumlusunun dinlerini gizleyen bir avuç Yahudi ve mason olduğunu iddia eden Lowther Raporu, Arap dünyasında antisemitizmin ve komplo teorilerinin yükselmesinin belli başlı nedenlerindendir.[14]

İkinci Dünya Savaşı sırasında ise Alman faşizmi, tıpkı Türkiye'de de olduğu gibi, antisemitizmin bütün önemli klasiklerinin Arapçaya çevrilmesini sağlamıştır.

Soykırım İnkârının Kökeni

Ortadoğu'da yaygın olduğu ileri sürülen antisemitik komplo teorilerinin temelini Yahudi soykırımını inkâr eden iddialar teşkil etmektedir. Bu iddialara göre Naziler aslında masumdur, bir Yahudi soykırımı yaşanmamıştır. Çalışma kamplarında ölen Yahudilerin sayısı iddia edilenden çok daha azdır. Bu kamplardaki gaz odaları ve Zyklon B gazı sadece dezenfekte işlemi için kullanılmış, krematoryumlarda yalnızca ölmüş olan Yahudiler yakılmıştır. Yahudiler gizli bir anlaşma yaptıkları Nazileri el altından desteklemiş ve mazlum gibi görünerek Filistin'in kendilerine verilmesini sağlamışlardır. Bu büyük komplo sayesinde dünya hâkimiyeti için faaliyet göstermeye devam etmektedirler.

Komplo teorileri hakkında yapılan araştırmaların önemli bir bölümünün temel iddiası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra

13 Orhan Koloğlu, *Abdülhamit ve Masonlar*, Eylül Yayınları, Genişletilmiş 2. baskı, Eylül 2001, s. 72-73.

14 Son bölümde bu konuyla ilgili çok daha geniş bilgi bulunmaktadır.

bu hurafelerin ve "komplo zihniyeti"nin esas olarak Ortadoğu ülkelerinde güçlendiği ve buradan dünyaya yayıldığı şeklindedir.[15] Oysa söz konusu hurafelerin Ortadoğu'da, dünyanın herhangi bir yerine kıyasla daha yaygın olduğuna dair somut bir kanıt bulunmamaktadır. Üstelik söz konusu komplo teorilerinin kökü, ABD'deki ve Avrupa'daki neo-Nazi gruplara uzanmaktadır. Bu iddiaların asıl sahipleri David Irving, Robert Faurisson, David Duke, Mark Weber, Jack Wikoff ve Ernst Zündel gibi bu türden gruplarla ilişkisi tescilli, sözde tarihçilerdir. Yahudi soykırımının aslında yaşanmadığı ve bütün bunların bir Yahudi komplosundan ibaret olduğu iddiaları, başta Ortadoğu olmak üzere, bütün dünyaya ABD'den ve Avrupa'dan yayılmaktadır.

Bu sözde tarihçilerden Mark Weber, 1978 yılında, *Turner Günlükleri*'nin yazarı William Pierce'in yönettiği National Alliance'in (Ulusal İttifak) yayın organı olan *National Vanguard*'da (Ulusal Öncü) editörlük yapmıştı. Harun Yahya ismiyle yazan Adnan Oktar da kitaplarında Mark Weber'in çalışmalarına gönderme yapmaktadır.[16]

Bu isimler arasında Ku Klux Klan'da yöneticilik yapmış olan David Duke dikkat çekmektedir. İlginç bir kişiliğe sahip olan Duke'ün siyaset dışında kalan zamanlarında, takma isimle, kadınlara yönelik bir seks kitabı yazdığı bilinmektedir. Hıristiyan Kimliği Hareketi'nin zenciler ve Yahudiler hakkındaki görüşlerini benimseyen Duke'ün Ku Klux Klan üyeliğinden atılma nedeni, üzerinde farklı ırklardan kişileri cinsel ilişki sırasında gösteren pornografik fotoğrafların bulunmasıydı. Duke söz konusu resimleri "işlerin ne kadar kötüye gittiğini

15 Goetz Nordbruch, "The social-historical Background of Holocaust Denial in Arab Countries Arab reactions to Roger Garaudy's The Founding Myths of Israeli Politics". Makale için bkz. http://sicsa.huji.ac.il/17nordbruch.html

16 Harun Yahya, *Soykırım Yalanı: Nazi-Siyonist İşbirliğinin Gizli Tarihi ve "Yahudi Soykırımı" Yalanının İçyüzü*, Alem Yayıncılık, 1995. Fakat yazar bir süre sonra aynı konuda kaleme aldığı *Soykırım Vahşeti* isimli bir başka kitabında, her nedense fikrini değiştirerek, Yahudilerin Naziler tarafından büyük bir zulme uğratılmasının tartışılmaz bir tarihi gerçek olduğunu söylemiştir. Öte yandan yazar Nazilerle Siyonistlerin işbirliği yaptığı iddiasını bu kitabında da tekrarlamıştır.

göstermek için topladığını" söylemişti.[17] Aynı zamanda Hıristiyan Kimliği Hareketi'yle de ilişkili olan Duke, 2006 yılında İran'da İran Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen "Soykırıma Evrensel Bakış" isimli sempozyumda aslında Yahudi soykırımının yaşanmadığını söyleyecekti. Duke'ün antisemitik kitaplarının ve fikirlerinin İran dışında da izleyici bulduğu biliniyor. Duke'ün 2000 yılında yayımlanan *Jewish Supremacism: My Awakening on the Jewish Question* (Yahudi Üstünlüğü Düşüncesi: Yahudi Meselesinde Uyanışım) isimli kitabı Rusya'da ve eski Doğu Bloku ülkelerinde büyük bir etki yaratmıştı.

Komplo Teorilerinin Batı Kültüründeki Yeri

Daniel Pipes, komplo teorilerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı kültüründeki etkisini yitirdiğini ileri sürer. Pipes'a göre komplo teorilerinin yeni fırtına merkezi Doğu toplumlarıdır. Oysa olgular tam tersi bir duruma işaret etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, komplo teorileri için en önemli merkez haline gelmiştir. Avrupa'da da Jan Van Helsing türü neo-Nazilerin iddiaları komplo teorilerine yeni bir soluk getirmiştir.

Pipes ve benzerlerine Ortadoğu'yu komplo teorilerinin yeni üssü ilan ettiren nedenler son derece siyasidir. Aslında burada kastedilenin ve mücadele edilmek istenenin, bölgedeki ülkelerde yaygın olan İsrail karşıtlığı olduğu çok açıktır. Bu son derece anlaşılabilir karşıtlığın yer yer Yahudi düşmanlığına dönüştüğü de doğrudur. Bunun en önemli nedeni, emperyalizmin Ortadoğu'ya yönelik geçmişten beri süregelen müdahaleleri ve İsrail'in kurulmasıdır. İsrail'in emperyalistler tarafından açıkça desteklenmesi bu süreci daha da hızlandırmıştır. Bu müdahaleler ve açık destek, antiemperyalist bilincin bulanık olduğu kesimlerde, meselenin İslam-Yahudilik çekişmesi, yani dinsel bir kapışma olarak algılanmasına neden olmuştur. Ama Pipes ve benzerleri, bu yanlış bilincin altyapısının neredeyse tamamının Batı'dan alındığı gerçeğinin üzerinden atlamaktadırlar.

Günümüzde Batı'daki aşırı sağcı, kökten dinci ve neo-Nazi hareketlerin komplo teorilerindeki etkisi son derece büyüktür. Bunun dışında postmodernizmin ve New Age akımların yükselişe geçmeleri de bu sürece katkıda bulunmuştur. Günümüzde Batı'da gnostizmle, uzaylılarla ya da kayıp kıtalarla ilgili komplo teorileri de büyük bir yaygınlık kazanmıştır. Bütün bu olgular komplo teorilerinin Ortadoğu kültürüyle ilişkisi olduğu iddialarını yalanlamaktadır. Komplo teorilerinin bir Ortadoğu ülkesi olan Türkiye'de ortaya çıkışı ve yayılışı incelendiğinde de bu ilişki iddiasının hem yanlışlığı hem de ideolojik içeriği ortaya çıkacaktır.

POSTMODERNİZM VE KOMPLO TEORİLERİ

New Age (Yeni Çağ) akımlara göre, güneş her 2160 yılda bir burç değiştirmektedir. Güneşin Balık burcunun ardından Kova burcuna girmesiyle Aziz Petrus'un hiyerarşik Hıristiyanlığı etkisini yitirmeye başlayacak, Hıristiyanlığın ezoterik* bir yorumu güç kazanacaktır. Bütün insanlık açısından ezoterizmin, okültizmin** ve spiritüalizmin*** yükselişe geçtiği yeni bir dönem başlamaktadır.[1]

Günümüzde ezoterik ve okültik akımların bütün dünyada ve özellikle Batı'da güç kazandığı doğrudur. Ama bu durumu burçlarla değil de postmodernizmin yayılmasıyla açıklamak daha doğru olacaktır. Özellikle 1980'li yıllarda New Age akımların da etkisiyle, Aydınlanma ve rasyonalizmle sihrini kaybeden bir dünyada ezoterizm, alternatif bir yol olarak gösterilmeye başlanmıştı. Komplo teorilerinde ezoterik ve okültik vurguların artması bu sürecin sonucudur.[2] Yeni dönemde komplo teorilerinde sıklıkla uzaylılardan, gök cisimlerinden,

* Ezoterik: Belirli bir insan topluluğunun dışında kimseye bildirilmeyen; yalnızca sınırlı, dar bir çevreye aktarılan (her türlü bilgi, öğreti), batını, içrek, dışrak karşıtı.

** Okültizm: Gizlicilik.

*** Spiritüalizm; Bütün gerçekliğin özünün ruh olduğunu, her gerçek olanın manevi olduğunu ve maddi olanın yalnızca manevi gerçekliğin bir görünüşü olduğunu veya salt bir tasarım olduğunu ileri süren fizik ötesi doktrin, tinselcilik.

1 Pier-Luigi Zoccatelli, "Çağdaş Dünyada Ezoterizm ve New Age", *Cogito*, sayı 46, (Bahar 2006), s. 283-4.

2 Franko Petri, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, Helmut Reinalter, Franko

bilinmeyen gezegenlerden, uçan dairelerden, kadim kültürlerden ve kayıp kıtalardan bahsedilmesini postmodernizmin bu alana da sızması olarak değerlendirmek gerekiyor. 1990'lı yıllarda postmodernizmden hem yapı hem de içerik olarak belirgin biçimde etkilenmiş X-Files dizisi gibi popüler kültür ürünlerinin varlığı, bu sızmaya verilebilecek en iyi örneklerdendir. Yine aynı şekilde, Hıristiyanlığın gnostik yorumlarının yayılması ve Kutsal Kâse, Tapınak Şövalyeleri, Siyon Tarikatı gibi hurafelerle ilgili komplo teorileri de söz konusu sızmanın diğer tezahürleridir. Öte yandan ezoterik vurguların, komplo teorilerinin New Age akımlardan etkilenen geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırdığı da bir gerçektir.

Komplo teorileri ilk olarak devrimden zarar gören kesimlerin Aydınlanma'ya ve Fransız Devrimi'ne karşı açtıkları ideolojik savaşta ortaya çıkmıştı. Bu konumlanış, aynı zamanda komplo teorilerinin, Aydınlanma'ya ve devrimlere karşı çıkan postmodernizmden etkilenmesinin ideolojik zeminini de oluşturmaktadır. Aydınlanma ve devrim karşıtlığı, komplo teorilerini ve postmodernizmi birbirlerine yaklaştırmakta ve etkileşimlerini sağlamaktadır.

Aslında aynı türden bir konumlanış ezoterizm ve spiritüalizm için de geçerlidir. Ezoterizm sözcüğünün, tıpkı komplo teorileri gibi, Fransız Devrimi'nin ertesinde Avrupa'da yaşanan toplumsal kriz sırasında ortaya çıkması bu duruma örnektir.[3] Kaldı ki her ikisi arasında yapısal bir benzerlik de bulunmaktadır. Ezoterik akımların evreni ve dünyayı iyi ile kötünün mücadelesi çerçevesinde yorumlamaları komplo teorilerindeki iyi-kötü dikotomisini hatırlatmaktadır.

Meseleye bu çerçeveden bakıldığında spiritüalizmin ilk ortaya çıkışının da 1848 yılına rastlamış olması anlam kazanacaktır. New York yakınlarındaki Hydesville kasabasında yaşayan iki kız kardeş; Margaret Fox ve Kate Fox, hayaletlerle

Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 206.

3 Jean-Pierre Laurant, "Ondokuzuncu Yüzyılda Ezoterizm", *Cogito*, sayı: 46, (Bahar 2006), s. 186.

iletişim kurabildiklerini iddia ettiklerinde, bu durum Amerikalıların dikkatini Avrupa'daki devrimlerden daha fazla çekmişti. 1888 yılında Fox kardeşler spiritüalizmin baştan aşağı hile olduğunu, ruhlarla sözde iletişim esnasında çıkan sesleri eklemleri aracılığıyla çıkarttıklarını itiraf edeceklerdi ama, iki kız kardeşin annelerine yaptıkları bir şakayla başlayan süreç 1848 devrimini takip eden bunalımlı dönemde sayısız insanı baştan çıkartacaktı.[4]

1848 devrimlerinden sonra asıl adı Alphonse-Luis Constant olan Eliphas Levi ve Edward Bulwer-Lytton ilk kez yer kabuğunun içinde Vril adındaki bir yaratıcı enerjinin gizlendiğini iddia ettiler. Bu esrarengiz enerjiden, Bulwer-Lyyton'un 1871 yılında yayımlanan *The Coming Race* (Gelmekte Olan Irk) isimli fantastik romanında da bahsedildi. Bu romanda yeraltında gizlenen gelişmiş bir uygarlık Vril adındaki bu elektromanyetik enerjiyi kullanıyordu. Vril enerjisinden faydalanmak ve karanlık Yahudi-mason komplolarına karşı aydınlık için mücadele etmek iddiasındaki Vril cemiyeti, ezoterizm ile komplo teorilerini ilk kez bir araya getirmişti.[5]

Bu bir araya gelmede ezoterizmi savunan çevreler içinde çok ünlü bir isim olan Helena Petrovna Blavatsky büyük bir rol oynamıştır. Ukrayna'da soylu bir ailenin kızı olarak dünyaya gelen ve taraftarlarınca "Madam Blavatsky" olarak anılan Helena Petrovna Blavatsky, dalgalı bir yaşantının ardından kendisini ezoterik çalışmalara vermişti. 1875 yılında Teozofi Derneği'ni kuran Madam Blavatsky'ye göre uzun zaman önce bütün insanlığı kapsayan tek bir evrensel din vardı. Günümüzdeki dinlere göre çok daha gelişkin olan bu din, bilimi ve bilgeliği birbiriyle kaynaştırmıştı. Kadim evrensel tek bir din fikri aslında ilk kez Friedrich Creuzer tarafından *Symbolik und Mythlogie des alten Völker* (Eski

4 Dan Burton-David Grandy, *Büyü, Gizem ve Bilim, Batı Uygarlığında Okült*, çev. Yasemin Yokatlı, Varlık Yayınları, Ekim 2005, s. 243.

5 Eduard Gugenberger, "Kosmische Mächte im Widerstreit-Esoterische Grundlagen im Verschwörungsweltbild des Rechtsextremismus", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 109.

Halkların Sembolleri ve Mitolojileri) başlıklı kitapta ortaya atılmıştı. Eski İran, Mısır ve Yunan dinleri arasındaki benzerliklerden yola çıkarak bütün halklar için ortak bir ilk vahyin varlığını ortaya atan Creuzer'in tezi, özellikle Fransa'da etki yaratmıştı.[6] Blavatsky'nin yaptığı, aynı tezi çok daha etkili bir biçimde savunmaktan ibaretti.

Madam Blavatsky fikirlerini, 1877 yılında kaleme aldığı *Isis Unveiled* (Peçesiz İsis) ve 1888 yılında kaleme aldığı *Secret Doctrine* (Gizli Öğreti) isimli kitaplarıyla ifade etti. Eserlerinde, benzerlerinden farklı olarak, kadim Doğu inançlarına sürekli vurgu yapan Blavatsky, ilerleyen yıllarda Hindistan'a yerleşti.[7]

Blavatsky Hindistan'dayken Tibet'e astral seyahatler yaptığını, Kut Humi isminde doğaüstü bir yaratıktan sürekli mektuplar aldığını, etrafında cisimlerin uçuştuğunu iddia ediyordu. Daha sonraki yıllarda dernek içinde çıkan bir anlaşmazlık sonunda, Hindistan'da Blavatsky'nin evinde çalışan Emma ve Alexis Coulomb bütün bunların uydurma olduğunu söyleyecekti. Alexis Coulomb üstüne giydiği tuhaf elbiselerle pencereden görünerek eve gelen misafirleri korkutuyordu. İletişim kurma işini doğaüstü yaratıkların keyfine bırakmak istemeyen Blavatsky, meseleye son derece "Batılı" bir çözüm bulmuştu: Evde misafirlerin olduğu zamanlarda Coulomb çifti Kut Humi'nin mektuplarını tavandaki yarıklardan aşağıya atıveriyorlardı. İddialar üzerine evde araştırma yapan müritler gerçekten de mektupların beliriverdiği sunakta bir düzenek buldular.[8]

Blavatsky'ye göre yeryüzünde yedi kök ırk vardı. Bunlardan dördüncüsü Atlantislilerdi. Gelecek iki kök ırk daha mevcuttu.[9] Blavatsky'nin eserlerinde, Ari ırkın Atlantis'in günümüzdeki temsilcisi olduğu fikri işlenmekteydi. Aşağı ırklarla

6 Jean-Pierre Laurant, "Ondokuzuncu Yüzyılda Ezoterizm", *Cogito*, sayı 46, (Bahar 2006), s. 193.

7 Dan Burton-David Grandy, *Büyü, Gizem ve Bilim, Batı Uygarlığında Okült*, s. 259-262.

8 *Aynı eser*, s. 263-264.

9 *Aynı eser*, s. 266.

birleşmelerle dejenere olan kadim medeniyetlerin temsilcileri büyük felaketlerle cezalandırılmıştı. Hayatta kalanlar ise dünyanın farklı yerlerine dağılarak buralarda simgesi Gamalı Haç olan Ari ırkın tekrar üremesini sağlamıştı.[10] Blavatsky'ye göre ırklar ve halklar da zamanla gelişiyordu. Bu gelişmeye ayak uyduramayan Kızılderililerin, Eskimoların, Polinezyalıların ortadan kalkması evrensel yasaların gereğiydi. Yedi kök ırktan en üstünü Ariler ve bunun bir alt sınıfı olan Almanlardı. Bu hiyerarşide Yahudilerin durumu doğal olarak pek parlak değildi.[11]

Karma ve reenkarnasyon öğretileri, Batı'da ilk kez, Madam Blavatsky sayesinde popüler olmuştu. Buna göre, insanlar tekrar tekrar dirilmekte ve her dirilişte bir önceki yaşamda yaptığı iyilik ya da kötülüğün karşılığını almaktaydı. "Karma" denilen bu döngüye inanmanın doğal sonucu, kötü durumdaki insanların bu hallerinin sorumlusunun kendileri olduğunu kabul etmekti. Eğer açlık çekiyorsanız bu bir önceki yaşamda yaptığınız bir kötülüğün sonucuydu ve bunu değiştirmeye çalışmak evrensel yasalara karşı gelmekti. Doğal olarak aynı kuralı Yahudi toplumu için de uygulamak mümkündü: Yahudiler acı çekiyorsa ve başlarına kötü bir şeyler geliyorsa bunun nedeni geçmişte yaptıkları kötülüklerdi. Buna karşı çıkmak evrenin yasalarına karşı çıkmak anlamına geliyordu.

Ezoterizm ve Faşizm

Rudolf Steiner 1900'lerin başında Teozofi Derneği'nin Almanya'da bir şubesini açmıştı. Steiner, Teozofi Derneği'nin Uzakdoğu kültürlerine gösterdiği ilgiyi şüpheyle karşılıyordu. Sahip olduğu yetenekler sayesinde çok uzaktaki şeyleri ve olayları algılayabildiğini öne süren Steiner, ne yazık ki

10 Armin Pfahl-Traughber, "Renaissance der antisemitisch-antifreimaurerischen Verschwörungstheorie in esoterisch-rechts-extremistischen Veröffentlichungen", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 85.

11 Eduard Gugenberger, "Kosmische Mächte im Widerstreit-Esoterische Grundlagen im Verschwörungsweltbild des Rechtsextremismus", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 113-4.

Blavatsky'nin ardılı olan Annie Besant'ın, kendisini değil de Jiddu Krishnamurti'yi "seçilmiş kişi" ilan edeceğini çok geç algılamıştı. Steiner, bu durum üzerine 1912 yılında çoğu Alman kökenli olan arkadaşlarıyla Teozofi Derneği'nden ayrılarak Antropozofi Derneği'ni kurdu. Kök ırk teorisini iyice uç noktalara götürecek olan Rudolf Steiner, Avrupa görevlerini yerine getirmediği takdirde, Asyalıların bu bölgeye dolacağını ve büyük bir kargaşa çıkacağını söylüyordu. Antropozofi Derneği ezoterizm ile faşizm arasındaki etkileşimde büyük bir rol oynayacaktı.

Benzer bir rol oynayan diğer bir isim ise Guido von List oldu. List, Blavatsky'nin öğretilerini Germen mitolojisiyle karıştırarak Ari-Germenlerin ilk dini inanışları hakkında çeşitli varsayımlarda bulunmuştu. List'e göre, uluslararası Yahudi komplosu, insanlığın yükselişinin bir sonraki adımı ve beşinci kök ırk olan Almanların düşmanıydı.[12]

Ezoterik akımlarla ilişki içindeki bir diğer ünlü isim ise Jörg Lanz von Liebenfels idi. Hitler Liebenfels'in çalışmalarını beğeniyle izliyor ve onun "kahraman sarışın ırk" gibi tanımlamalarına sıkça başvuruyordu. Liebenfels, aşağı ırkların, dünya hâkimiyetini sarışın mavi gözlü Arilerin elinden almaya çalıştığını iddia ediyordu. Bunların politik alandaki temsilcileri "Yahudi-Bolşevikler, Cizvitler ve Kozmopolitler" idi. Bunu önlemek için Ari Hıristiyan bir enternasyonal kurulmalıydı.

Jörg Lanz von Liebenfels tarafından kurulan Ordo Novi Templi (Yeni Tapınak Tarikatı) adlı örgüt, kendini tamamen paganizmin yeniden doğuşuna adamıştı. Lanz, Germen pagan dininin tanrılarından biri olan "Wotan"a taptığını açıkça ilan etti. Ona göre Wotanizm Germen halkının özgün diniydi ve ancak bu dine dönmekle kurtulabilirlerdi. Gamalı Haç'ı ise Wotan'ın sembolü olduğu için seçtiğini söylüyordu. Ordo Novi Templi tarafından yayımlanan derginin adı ise *Ostara* idi; yani Wotan'ın eşi olduğu düşünülen İlkbahar Tanrıçası.[13]

12 Dan Burton-David Grandy, *age*, s. 326.

13 Karin Liebhart, "Esoterik, Okkultismus und rechtsextremes Denken", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 150.

Lanz ve benzeri neo-pagan ideologların açtığı yolda ilerleyen Nazizm, neo-paganizmi geniş ölçüde topluma da dayattı. Nazilerin en önemli ideoloğu olan Alfred Rosenberg, Hıristiyanlığın, Hitler önderliğinde kurulan yeni Alman Krallığı (III. Reich) için gerekli olan spritüel enerjiyi sağlayamadığını, bu nedenle Alman ırkının antik pagan dinine geri dönülmesi gerektiğini açık açık savunmuştu. Rosenberg'e göre, Naziler iktidara geldiklerinde kiliselerdeki İnciller ve haç sembolleri kaldırılmalı, yerlerine Gamalı Haçlar, Hitler'in *Kavgam* adlı kitabı ve Alman yenilmezliğini temsil eden kılıçlar yerleştirilmeliydi. Hitler Rosenberg'in bu görüşlerini benimsedi, ancak toplumdan büyük tepki alacağını düşünerek söz konusu yeni Alman dini teorisini uygulamaya geçirmedi. Rosenberg sadece Atlantis'le ilgili iddialara değil, Kutsal Kâse'yle ilgili rivayetlere de inanırdı. Rosenberg'e göre, çöken Atlantis uygarlığı saf Kuzeyli Ari ırkı temsil ediyordu. Almanların temsil ettiği Ari ırkın şeytani Yahudilere karşı mücadelesi, bir mesihin gelerek başlatacağı Altın Çağ'a kadar sürecekti. Rosenberg'in kafasındaki mesih Adolf Hitler'di.[14]

Theodor Fritsch ise ezoterik teorilerin faşizm gibi korkunç bir politik pratikle kaynaşmasını sağlayan bir başka adım atmıştı. *Handbuch der Judenfrage* (Yahudi Sorununun El Kitabı) isimli kitabın yazarı olan Fritsch, 1912 yılında Germanenorden isimli örgütü kurdu.[15] Fritsch'in fikirlerinin de açıkça gösterdiği gibi, bu dönemde ezoterik akımlar arasında antisemitizm bir hayli yaygındı.

Asıl adı Alfred Rudolf Glauer olan Rudolf Freiherr von Sebottendorf'un kurduğu Thule Gesellschaft da faşist ideolojinin oluşumunu etkilemişti. Thule, 1918 yılında, Yahudi kökenli devrimci Kurt Eisner'in Bavyera Cumhuriyeti'ni ilan ettiği ve Kayzer II. Wilhelm'i ülkeden kovduğu

14 Karin Liebhart, "Esoterik, Okkultismus und rechtsextremes Denken", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 152.

15 Karin Liebhart, "Esoterik, Okkultismus und rechtsextremes Denken", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 151.

günlerde Münih'te kurulmuştu. Eisner'in öldürülmesini örgütleyen Thule'nin üyeleri ileride NSDAP'ın üst düzey kadrolarını oluşturacaklardı. Sebottendorf'un gazetesi olan *Volkischer Beobachter*, daha sonraki yıllarda Nazi Partisi'nin resmi yayın organı haline getirildi.

Ezoterik akımlar ve faşizm arasındaki bir başka ara halka ise Ludendorff'lar etrafında oluşan gruptu. Hitler'e yakınlığı bilinen General Erich Ludendorff'un ve ikinci karısı Mathilde von Kemnitz'in başını çektiği grup, antisemitik komplo teorilerinin en önemli savunucularından olmuştu.

Günümüzde neo-Nazilerce propagandası yapılan komplo teorilerini incelemeye başlamadan önce, Alman faşizmi tarafından hararetle desteklenen Oyuk Dünya Öğretisi ve Buz Evren Teorisi'ne de kısaca bir göz atmak gerekmektedir.

Naziler tarafından hararetle desteklenen Oyuk Dünya Öğretisi'ne göre, kutuplarda dünyanın içine doğru devam eden oyuklar mevcuttu. Oyuk Dünya Öğretisi, daha sonraları yeraltında gizlenen sözde uygarlıklar olduğunu savunan çevreler tarafından daha da uç noktalara götürülecekti.

Hans Hörbiger ise Buz Evren Teorisi'nde, buzun evrenin oluşumunda büyük rolü olduğunu savunuyordu. Hörbiger'e göre, güneş sistemimiz, milyarlarca yıl önce güneşe çok büyük bir buz kitlesinin çarpması sonucunda oluşmuştu. Bilimsel olarak ciddiye alınması mümkün olmayan bu teori, Naziler tarafından Atlantis'in batışı ve onun hâkimi olan Arilerin kuzeye yerleşmesiyle ilgili iddialarını kanıtlamak için kullanıldı. Avusturyalı olan Hörbiger'in Naziler arasında popülerliği o kadar fazlaydı ki, bir başka Avusturyalı olan Adolf Hitler, Almanya'dan Yahudileri temizlerken Hörbiger'in de, başını Einstein'ın çektiği, bilim alanındaki Yahudileri temizlediği ileri sürülüyordu.

UFO'lar ve Komplo Teorileri

Dünya dışı varlıkların faaliyetleri hakkındaki ilk eserin 1650 yılında Massachusett'te John Winthrop tarafından

kaleme alındığı biliniyor. Winthrop eserinde, bölgesindeki tuhaf gökyüzü olaylarını gözlemleyerek dünya dışı varlıkların dünyadaki olaylara müdahaleleri üzerinde durmuştu.[16]

1686 yılında ise Bernard Le Bovier de Fontenelle dünya dışında da yaşamların olabileceği konusunda bir makale kaleme aldı. Le Bovier'in ünü sayesinde bu konu ilk defa entelektüel çevrelerde tartışılmaya başlanmıştı. Kilisenin bu türden rivayetlere karşı tavrı ise sert oldu. Bu dünyanın tekliğini ve eşsizliğini savunan kilise, dünya dışı varlıklarla ilgili iddiaların, yaymaya çalıştığı dünya görüşüyle çeliştiğini düşünüyordu. Bu yüzden söz konusu faaliyetler hemen cadılıkla ya da benzer kötülüklerle eşleştirildiler.

1896 yılında Avrupa ve ABD'de uçakların uçmaya başlamasıyla birlikte, uçan cisimler ve dünya dışı varlıklar hakkındaki iddialar açısından yeni bir döneme girildi. Zamanın gazeteleri Venüslüler ya da Marslılar tarafından kaçırıldığını iddia eden insanların haberleriyle dolmaya başlamıştı. Okültizme ilgi duyan Charles Fort bu dönemde konuyla ilgili çıkan haberlere özel bir önem veriyordu. Şakacı okurlar tarafından imal edilen ve Fort tarafından titizlikle toplanan bu haberler ileriki dönemlerde uzaydan gelen konuklara inanan okültik çevreler açısından en önemli referans kaynağı olacaktı. Charles Fort biraz tuhaf bir biçimde de olsa uçan daireler edebiyatını başlatmıştı.[17]

Bu meselenin ne kadar etki yaptığı 31 Ekim 1938 yılında anlaşıldı. Orson Welles tarafından H. G. Wells'in *Dünyalar Savaşı* isimli kitabından uyarlanan bir radyo oyununda Marslıların New York'a saldırdıklarının söylenmesi büyük paniğe yol açtı. Polise uzaylıların ilerleyişi hakkında ihbar yağmaya başladı. Oyun o kadar ciddiye alınmıştı ki, uzaylılar tarafından ele geçirilmek istemeyen bir kadın intihar etmeyi bile denedi.

16 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Ausserirdischen", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 115.

17 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Ausserirdischen", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 116.

24 Haziran 1947 yılında Washington eyaletindeki Cascade Dağları üzerinde uçan Kenneth Arnold, gökyüzünde tanımlanamayan cisimler gördüğünü ileri sürdü. Arnold söz konusu cisimlerin hareketlerini suyun üzerinde kayan fincan tabaklarına benzetmişti. Böylelikle "uçan daire" lafı ilk kez kullanılmaya başlandı. Bu dönemin ardından birçok kişi benzer bir biçimde uçan nesneler gördüğünü iddia etmeye başladı. Bu ihbarlar daha sonra modern UFO söylencelerinin temellerini oluşturacaktı.[18]

Birkaç ay sonra, New Mexico Roswell yakınlarında bir uçan dairenin enkazının bulunduğu ileri sürüldü. Yetkililer bunun yere çakılmış bir meteoroloji balonu olduğunu söylüyordu. 1950 yılında Frank Scully balon iddiasının meseleyi örtbas etmek isteyen ABD ordusu tarafından uydurulduğunu ileri sürdü. Scully'nin komplo senaryoları en üst politik makamlara kadar suçlamalar yöneltiyordu. Komplo senaryosu olay yerini ziyaret eden meraklılar sayesinde para kazanmaya başlayan kasaba sakinleri tarafından büyük bir hararetle desteklendi.[19]

Bu esnada bilim kurgu yazarı Ray Palmer'ın Kenneth Arnold'un gördüklerine dair yorumları dünya dışı yaratıkların varlığı ve faaliyetleri konusunu daha da alevlendirdi. Palmer'ın dergisi *Fate*'de yazan Richard S. Schaver, daha 1944 yılında yeraltında uzaylıların soyundan gelen canlıların yaşadığını ve bunların özel bir beyin kontrol teknolojisiyle insanlığı hâkimiyetleri altına almayı planladıklarını yazmıştı. Palmer ve Shaver böylelikle, amaçları korku ve şaşkınlık yaratarak dünyayı ele geçirmek olan insan görünümlü kötü niyetli uzaylılar efsanesinin temellerini atıyordu.

UFO iddialarının ortaya çıkışı ile dönemin politik havası arasında doğrudan bir ilişki mevcuttu. Yaşanmakta olan Soğuk Savaş, kötü amaçlı uzaylılar hakkındaki rivayetlere antikomünist bir içerik kazandırmıştı. Bu konuda en iyi örnek, Morris K. Jessup tarafından yazılan *The Case for the UFO* (UFO Olayı) isimli kitaptır. Jessup'a göre Sovyetler

18 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Ausserirdischen", *Typologien*
19 Dan Burton-David Grandy, *age*, s. 335.

Birliği'ndeki "Kızıl hükümdarlık" aslında kötü uzaylı yaratıklarla işbirliği halindeydi. Sovyetler Birliği, Himalayalardaki tapınaklarda bulunan gizli uçuş tekniklerini öğrenmek için bu bölgeleri ele geçirmek istiyordu. Bu durumda UFO'lar komünistlerin bağlaşıkları olan uzaylıların gizli silahlarıydı. Uzaylıların Sovyetler Birliği'yle ittifakı meselesi komplo teorisyenleri tarafından daha sonra da ele alındı. Söz konusu "Şer Cephesi" zamanla Çinlileri ve farklı devrimci hareketleri kapsayacak kadar genişletildi.

1950'li yıllarda George Adamski ismi duyulmaya başlandı. Adamski, 1952 yılında Venüslüler tarafından kaçırıldığını ve onlar tarafından yeryüzündeki insanlar arasına elçi olarak atandığını iddia ediyordu. 1956 yılında yayımlanan *Inside the Space Ships* (Uzay Gemisinin İçinde) isimli kitabında Adamski dünyadaki yaşamı kozmik ilişkiler içinde ele aldı. Adamski'nin Venüslüleri, ordu ve hükümet mensuplarının kendilerinden haberdar olduklarını ve bunlardan bazılarıyla ilişki içerisinde olduklarını söylüyordu.

Adamski'nin söylediklerinin başlangıçta politikayla ilgisi yoktu. Bu ilişkiyi arkadaşı George Hunt Williamson 1959 yılında *Flying Saucer Review* (Uçan Daire Dergisi) isimli dergiye yazdığı bir makalede kurdu. Williamson'a göre dünyadaki bazı güç odakları, dünya dışı varlıkların olduğunun açıklanmasıyla insanlar üzerindeki hâkimiyetlerini kaybedeceklerinden korkuyordu. Bu, kökleri çok eski çağlara uzanan komplonun bugünkü temsilcileri uluslararası banka ve finans sektörüydü. Üniversitede arkeoloji profesörüyken öne sürdüğü tezler yüzünden unvanını kaybeden Williamson'a göre, Mars'a yerleşmiş olan Elohim isimli yaratıklar bu gezegenin yaşanmaz hale gelmesi üzerine dünyaya göç etmişti. Gizli bilgilerini kristallerde toplayan Elohimliler bunları "Aslanın gizli yerleri" denilen yerlerde saklıyordu. Bu yerlerden bazıları Tibet'teydi ve Çin ordusu bölgeye aslında bu bilgileri ele geçirmek için girmişti.[20]

20 Turgut Gürsan, *Hitler Almanyası'nın Gizli Tarihi*, Selis Kitaplar, 4. baskı, Ağustos 2005, s. 150-151.

Arthur L.O.F. Bell de konuya benzer bir biçimde yaklaşıyordu. Bell 1934 yılında, faşizmden bir hayli etkilenmiş olan Mankind United (Birleşmiş İnsanlık) adlı örgütü kurmuştu. Mankind United, amacının dünyadaki komplocu gizli güçlerin maskelerini düşürmek olduğunu söylüyordu. Bell'e göre, komplocu odaklara karşı mücadelede kendilerine yardımcı olan güçler vardı ve bunlar teknolojik olarak o kadar ileri bir noktadaydı ki, Mankind United'ın bazı üyelerini başka gezegenlere transfer edebiliyorlardı. İlk kez ortaya atılan transfer iddiası bu tür gruplar arasında kısa zamanda büyük bir yankı buldu. Buradan yola çıkarak geliştirilen dünyadan kaçış projeleri 1997 yılında Heaven's Gate (Cennetin Kapısı) tarikatı üyelerinin topluca intiharına kadar vardı.[21]

Komplo teorisyenlerinin transferle ilgili bir diğer iddiası ise Adolf Hitler'le ilgiliydi. 1947 yılında Ladilaso Szabo, *Hitler Yaşıyor* isimli kitabında Hitler'in bir denizaltıyla Güney Amerika'ya kaçtığını iddia etti. Daha sonra başka komplo teorisyenleri denizaltıyı bir UFO'ya, Güney Amerika'yı da Antarktika'ya çevirdiler.

1960'lı yıllarda, uzaylılar tarafından kaçırılıp beyin ameliyatı olma modası başladı. 60'lı yılların sonunda ise, UFO kültü etrafında şekillenmiş bazı çevreler işi sistemli bir inanç haline getirmeye kalktılar. Önde gelenleri arasında antisemitik National Reform Movement'in (Ulusal Reform Hareketi) kurucusu Derek Sampson gibi isimlerin de bulunduğu Jaredite Kilisesi'ne göre, İncil'de bahsi geçen "Tanrının Oğulları", dünyalı kadınlarla beraber olan uzaylıların çocuklarıydı. Şeytan ise bir başka güneş sistemindeki bilim adamıydı. Kötü güçlerin yandaşları arasında komünistlerin, sosyal demokratların yanı sıra Al Capone da vardı.

1970'li yıllarda New Brunswick'te kurulan Inner Light Publication&Global Communications yayınevi meseleye yeni bir ivme kazandırdı. Yayınevinin en ünlü UFO uzmanı, 1974 yılında en iyi metafizikçi yazar ödülünü alan Brad

21 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Ausserirdischen", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 119.

Steiger'di. Steiger'in 1997 yılına kadar satılan kitaplarının sayısı yaklaşık 17 milyondu. Steiger kitaplarında ayrıca aşırı sağcıların komplo teorilerine de yer veriyordu. Bu dönemde ABD'de sağcı akımlar tarafından savunulan komplo teorilerine göre komünistler, masonlar ve finans dünyası, Amerikan Hıristiyanlığını yok etmek için el ele vermişlerdi. Yine 1970'li yıllarda Philip Argyle-Stuart, Vulkan gezegeninden gelen uzaylıların, Hazarların yerlerine geçip dünya üzerinde büyük bir komplo kurduklarını öne sürerek meseleye değişik bir boyut kazandırdı. Stuart'a göre Yahudi Hazarlar 1776'da İlluminati'yi kurmuşlar, 1815'te Rotschild ailesiyle birlikte mali dolaplar çevirmişler, 1848'de komünist ve 1895'te de Siyonist hareketi oluşturmuşlardı. Hazarlar meselesi daha sonraki dönemlerde komplo teorisyenleri arasında iyice popüler olacaktı.

1986 yılında, George C. Andrews'un *Extraterrestials Among Us* (Aramızdaki Dünya Dışı Varlıklar) isimli kitabı yayımlandı. Andrews kitabında bir grup zenginin dünyayı yönetmek için uzaylılarla işbirliği yaptığını iddia ediyordu. Bu kitap sayesinde uzaylıların varlığını örtbas etmek için gizli faaliyet gösteren "siyahlı adamlar" miti ortaya çıkacaktı.[22]

Uzaylılara ilişkin iddialar sadece komplolarla sınırlı değildi. Zecharia Sitchin'in "Dünya Tarihçesi" dizisi sayesinde, uzaylıların uygarlığın oluşumundaki rolü meselesi komplo teorisyenlerinin ilgi alanına girecekti. Sitchin günümüzde ancak kırıntılarının kaldığını öne sürdüğü bir sırrı aydınlatmak için Sümer, Babil, Akat, Hitit, Mısır ve İbrani mitolojisini araştırmaya başlamıştı. Sitchin'e göre, güneş sistemimizde varlığı bilinmeyen bir gezegen daha vardı. Sümerlilerin Niburu, Akatların Marduk diye adlandırdıkları bu gezegenin varlığı daha sonraları unutulmuştu. Oysa bu gezegen her 3600 yılda bir Güneş'e ve Dünya'ya yaklaşmakta, bu da büyük felaketlere yol açmaktaydı. Örneğin bütün dinlerin bahsettiği büyük tufan bu yüzden olmuştu. Dünyamızdaki

22 Lindsay Porter, *age*, s. 213.

uygarlık Marduk'tan gelenlerin kurduğu koloni sayesinde ortaya çıkmıştı.

Sitchin'in yerli ve yabancı izleyicileri ise bu durumu ABD'nin, Vatikan'ın ve çeşitli gizli örgütlerin bildiklerini ve Yeni Dünya Düzeni adı altında buna karşı örgütlendiklerini söylüyordu. 11 Eylül olayı ise bu güçler tarafından bir bahane olarak kurgulanmıştı. Bu izleyiciler arasındaki Jim Marrs'ın tezleri Sitchin'in savunduklarının genişçe bir özeti gibidir. Marrs'a göre, masonluk ve İlluminati gibi gizli örgütlerin amaçları bir dünya hükümeti kurmaktı. Günümüzdeki küreselleşme, ulusal devletlerin küresel bir yönetim için tasfiyesi ve "Yeni Dünya Düzeni" gibi olgular, aslında bu gizli örgütlerin binlerce yıl süren çabalarının sonucunda meydana gelmişti. Yeryüzündeki bütün devrim, savaş ve çatışmaların nedeni olan bu örgütlerin kökeni, tarih boyunca faaliyet göstermiş kadim ve gizli topluluklara dayanıyordu. Fransız ve Amerikan Devrimleri bu örgütlerin çabaları neticesinde gerçekleşmişti. Aynı örgütler Birinci Dünya Savaşı'nda ve Ekim Devrimi'nde de büyük rol oynamıştı. Marrs'a göre Karl Marx İlluminati üyesiydi, CFR de Lenin'i destekliyordu.

Jim Marrs, güneş sisteminde şimdiye kadar görülmemiş bir başka gezegen daha olduğunu ileri sürüyordu. Mayaların da bildiği bu gezegene Sümerler "Nibiru", Babilliler ise "Marduk" demişlerdi. Bu gezegenin sakinleri binlerce yıl önce dünya üzerindeki canlıların DNA'larıyla oynayarak insanı yaratmışlardı. Her 3600 küsur senede bir Dünya'ya yaklaşarak "Nuh tufanı" gibi büyük doğal afetlere yol açan Marduk, en son marifetini İÖ 1649'da göstermişti. 2012 yılında Marduk tekrar Dünya'ya yaklaşacak ve olanlar olacaktı. Bu müthiş bilgiyi başta Vatikan olmak üzere kurumsallaşmış dinlerin otoriteleri ile ABD de bilmekte ve bir paniğe yol açmamak için bunları gizli tutmaktaydı. ABD bu "büyük kaos"ta zor durumda kalmamak için, şimdiden su ve enerji kaynaklarını ele geçirerek "Yeni Dünya Düzeni" projesini gündeme getirmişti. Beyaz Saray'daki Evangelistlerin ve Yahudilerin ittifakı bu yüzdendi. Irak'taki müze talanının nedeni de aslında

konuyla ilgili mistik belgelerin ABD tarafından toplanmak istenmesiydi.[23]

Komplo teorilerini uzayla ilgili kurgularla birleştiren bir diğer isim William M. Cooper oldu. Bir zamanlar ABD ordusunda da görev yapan Cooper, gelmiş geçmiş bütün komplo örgütlerinin Yeni Dünya Düzeni için çalıştıklarını iddia ediyordu. ABD devleti ile uzaylılar anlaşmışlardı ve bu anlaşmayı halktan gizlemeye çalışıyorlardı. Cooper bu konudaki iddialarını daha sonraları sahte olduğu anlaşılan "MJ-12 Belgeleri" isimli uydurma belgelere dayandırıyordu. Tek Dünya Devleti komplosunu kozmik boyutlara sıçratan Cooper, asıl amaçlananın "Tek Galaksi Devleti" olduğunu öne sürdü. Kendisinin ve ailesinin İlluminati tarafından tehdit edildiğini öne süren Cooper, Amerikan Milis Hareketi'nin politik çizgisine uygun bir biçimde vergi ödemeyeceğini, yerel yönetim dışındaki yönetim organlarının kararlarını tanımayacağını ve bu yüzden girişilecek her türden tutuklama çabasına karşı koyacağını söylüyordu. Nitekim 2001 yılında kendisini tutuklamak isteyen polise ateş açtığı için vurularak öldürüldü. Bunun üzerine Amerikan Milis Hareketi'ne yakın çevreler onun yazdıkları yüzünden öldürüldüğü iddiasını ortaya attı.[24]

Eski futbolcu David Icke da galaksi düzeyinde bir komplonun peşine düşmüştü. New Age akımların etkisindeki Icke'a göre, bilinmeyen bir gezegenden gelerek yeraltında yaşayan sürüngenlerin yarattığı melez bir ırk dünyayı yönetmekteydi. İnsan görünümünde ama sürüngen kanı taşıyan bu melezler, İlluminati adı altında CFR, Trietral Komisyon gibi araçlarla insanlığın kaderine hükmetmekteydiler. Icke dünyayı yöneten aileler arasındaki evlenmelerin asıl nedeninin de bu gen yapısını korumak olduğunu ileri sürüyordu.[25]

23 Jim Marrs, *Gizli Dünya İmparatorluğu-Dünyayı Yöneten Gizli Güçler*, çev. Selim Yeniçeri, Truva Yayınları, Mayıs 2005.

24 L. Porter, *age*, s. 218. William Cooper, *Apokalips'in Atlıları 'Gizli Örgütler ve Yeni Dünya Düzeni'*, çev. Zeki Enes Akkan, Selis Kitaplar, Mart 2003. Cooper'ın "esrarengiz ölümü"ne kitabının Türkçe çevirisinde de gönderme yapılmaktadır.

25 L. Porter, *age*, s. 220-221.

Ezoterizmde reenkarnasyon düşüncesi ve üstün bir bilincin istekleri doğrultusunda dünyaya ve "karma"ya müdahale eden gizli güçler vurgusu önemlidir. Komplo teorilerinde bu ezoterik kuvvetler yerlerini kozmik güçlere hükmedebilen Yahudilere ya da uzaylılara bırakır. İnsanlığın çoğunluğunu istedikleri gibi yöneten, onları savaştıran ve bundan kazanç elde eden bu kuvvetler Tanrı'nın ya da ezoterik güçlerin yerini almışlardır. Bu durum ezoterik komplo teorilerindeki antisemitik vurgunun da ana nedenidir.

"Karma"yı savunan Amerikalı medyum Helen I. Hoag, dünyanın bir bataklık olduğuna inanıyordu. Herkesin kaderi daha önceki kozmik yaşantısında yaptığıyla belirlenmişti. Açlıktan ölenler daha önceki yaşantılarında büyük hatalar yapanlardı ve buna karşı çıkanlar aslında "karma"ya karşı çıkarak evrensel bir komploya yardımcı olmaktaydılar. Hoag ayrıca kamuoyunun Siyon Protokolleri'nden uzaylıların yardımları sayesinde haberdar olduğunu iddia ediyordu.

Aslında bu tür rivayetlerdeki iyi ve kötü yaratıkların tasvirleri ideolojik içerik hakkında da bilgi vermektedir. Adamski'den beri "iyi uzaylılar" sarışın, mavi gözlü ve açık tenli olarak tasvir edilirken, "kötü uzaylılar" esmer ve koyu tenli olarak gösterilir. Örneğin "karma" meselesine el atan Eduard Meier'le irtibatı sürdüren Semjase ismindeki uzaylı kadın sarışındı. Meier'e göre bütün kötülüklerin altında Vatikan mafyası, Papa ve Yahudiler yatıyordu.[26]

Erich Zündel'in 1976 yılında yayımlanan *Hitler Güney Kutbu'nda mı?* ve *Nazilerin Gizli Silahları UFO'lar* isimli kitapları söz konusu ezoterik akımların neo-Nazi hareketlerle ilişkisinde yeni bir dönemin başladığını gösteriyordu. Miguel Serrano'nun 1987 yılında yayımlanan *Esotorischer Hitlerismus* (Ezoterik Hitlercilik) isimli kitabı da aynı doğrultudaydı. Avusturya'da Şili Konsolosluğu görevinde bulunmuş

26 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Ausserirdischen", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 123.

Serrano'ya göre, Hitler ve SS kötü bir şey yapmamıştı ve Hitler, Antarktika'da dondurulmuş bir şekilde, yeni çağın mesihi olarak döneceği zamanı bekliyordu. Serrano Hitler'in kozmik bir kavgada ulu güçlerin emirlerini yerine getirdiğini ileri sürüyordu. Almanya'daki neo-Nazilerle ilişki içinde olan Serrano'nun kitapları on ülkede, dört dilde yayımlandı.[27]

Neo-Nazilerin komplo teorileriyle ilgilenmeye başlamasında Jan Van Helsing'in özel bir yeri bulunmaktadır. Gerçek ismi Jan Udo Holey olan Helsing, bu ismi, Bram Stoker'in *Drakula* isimli romanındaki vampir avcısından esinlenerek almıştı. Helsing böylelikle masonları ve Yahudileri toplumun kanını emen vampirler olarak gördüğünü anlatmak istiyordu. Jan Van Helsing'in Ewert Yayınları'ndan çıkan *Geheimgeselschaften und ihre Macht im 20. Jahrhundert* (Gizli Cemiyetler ve 20. Yüzyıldaki Güçleri) isimli kitabı günümüzdeki komplo teorileri edebiyatının en önemli parçası olmuştur. Helsing'in bilim-kurgu, ezoterizm, Nazi mitolojisi, UFO'lar gibi birbirinden farklı öğelerle bezeli komplo teorilerini anlattığı kitapları, Almanya ve İsviçre'de, bütün yasaklamalara rağmen, yaklaşık 100.000 adet satılmıştır.

Jan Van Helsing'e göre, dünyamızı ele geçirmek isteyen kötü uzaylılar ile iyi uzaylılar arasında büyük bir mücadele sürüyordu. Kötü uzaylılar Pegasus takımyıldızındaki Markab isimli güneş sisteminden gelerek Yahudileri egemenlikleri altına almıştı. Markablıların amacı, hükmettikleri Yahudi kavmi sayesinde tek bir dünya hükümeti kurmaktı. Eski Ahit'in Tanrı'sı Yahve, el Şadday, aslında şeytani bir uzaylıydı. Dünya üzerindeki bütün kötülüklerin nedeni olan İlluminati de Yahudi Kan Birliği'ne hizmet ediyordu.[28]

Helsing'e göre iyi uzaylılar ise Boğa takımyıldızındaki Aldebaran güneş sisteminden gelmişlerdi. Buradaki gezegenlerde aşağı ve yüksek ırklar, ırkçı dünya görüşüne uygun bir

27 Karin Liebhart, "Esoterik, Okkultismus und rechtsextremes Denken", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, Helmut Reinalter, Franko Petri, Rüdiger Kaufmann (der.), Innsburg Viyana, Studien Verlag, 1998, s. 152-3.

28 Eduard Gugenberger, "Die Verschwörung der Außerirdischen", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004, s. 125.

biçimde, ayrı ve uyum içinde yaşıyorlardı. 735 bin yıl önce dünyaya gelen Aldebaranlılar burada koloniler ve Sümer diye adlandırdıkları bir medeniyet kurmuştu. İletişime geçmek için dünyadaki ırklar arasından Arileri seçen Aldebaranlılar, Almancaya çok benzeyen bir dil konuşuyordu. Aldebaranlılar ayrıca Vril enerjisinin kullanımı gibi birçok teknolojik sırrı Nazi Almanyası'na vermişti.[29]

Van Helsing, Almanya'nın durumundan sorumlu tuttuğu politikacıların da aslında Yahudi kökenli olduğunu iddia ediyordu. Örneğin Helsing'e göre, Helmut Kohl'un asıl adı Henoch Kohn'du ve tıpkı Lenin, Stalin, Kruşçev, Gorbaçov ve Yeltsin gibi aslen Hazar Yahudisi idi.

Yaşam güçlerini yitirmemeleri için erkeklerin 42 yaşından sonra orgazm olmaması gerektiğini savunan Helsing'in parlak fikirleri yalnızca UFO'lar, komplolar ve soyağaçlarıyla sınırlı değildi.

Jan Van Helsing, Karl Marx'ın Illuminati üyesi olduğunu ileri sürüyordu. Ona göre, aslında Komünist Manifesto'yu yazan kişi, Almanya'yı her iki dünya savaşına da sokan İlluminati'nin kurucusu Adam Weishaupt idi. Rockefeller'in Troçki'yi finanse ettiğini, Rothschild ailesinin ilgi alanının ise depremler, fırtınalar ve ekonomik krizler olduğunu söyleyen Helsing, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı öncesinde tamamen barışçı bir politika yürüttüğünü ileri sürüyordu. Helsing'e göre, Antarktika'nın altında gizli bir yerde yaşayan Ariler, ancak gerçek ezoteriklerin bildiği Vril enerjisi sayesinde uçan daire imal ediyordu.

Komplo teorisyenleri arasında, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Nazilerin Vril enerjisinin sırrını çözüp UFO üretebildiğine dair iddialar çok revaçtadır. Bu türden rivayetlerin ortaya çıkış nedeni 1950'li yıllarda magazin basınında çıkan haberlerde gizlidir. Basın tarafından çok sevilen bu

29 Armin Pfahl-Traughber, "Renaissance der antisemitisch-antifreimaurerischen Verschwörungstheorie in esoterisch-rechts-extremistischen Veröffentlichungen", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2002, s. 94.

iddiaların kökeni, aslında hiçbir zaman uygulanamayan ve sadece maketten ibaret projelere dayanmaktadır. Ama magazin basınının bu iddiaları neo-Nazi çevrelerde büyük yankı buldu. Neo-Nazi hareketlere sempatilerini saklamayan yazarlar, kısa zaman içinde, And Dağları'na ya da Antarktika'ya saklanmış ve kullanılmayı bekleyen bilinmeyen silahlar ve uçan daireler hakkında yazmaya başladılar. Bunlara göre, Ay'ın arka yüzünde kurdukları uzay üssünde ya da yeraltındaki Agarta gibi Ari ırka dost uygarlıkların arasında gizlenen Naziler, son darbeyi vurmak için dönmeyi bekliyordu.

Komplo teorisyenlerinin Ay'a gidilmediğini iddia etmesinin nedeni de aslında bu tezlerdir. Bu tezlere göre, Almanların Ay'daki varlığını bilen ve hem Almanlardan hem de bu gerçeğin bilinmesinden çekinen ABD, film stüdyolarında hazırladığı mizansenlerle Ay'a gidilmiş olduğunu iddia etmektedir.

Tapınak Şövalyeleri ve Gnostik Bir Hıristiyanlık Tasavvuru

Tapınak Şövalyeleri, Kutsal Kâse, İsa Peygamber'in soyu gibi hurafeler ve bunlarla ilişkili komplo teorileri, Dan Brown'ın ünlü kitabı *Da Vinci Şifresi*'nin yayımlanmasının ardından, büyük bir popülerlik kazanmıştı. Bu büyük ilginin nedenini Brown'ın tartışma götürür edebi yeteneklerinden çok, postmodernizmin ve New Age akımların etkilerinde aramak gerekmektedir.

Brown kitabında İsa Peygamber'in Mecdelli Meryem'le evli olduğunu öne sürüyordu. Kitaba göre, Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" adlı tablosunda İsa Peygamber'in yanında oturan kişi, aslında Havari Yuhanna değil, eşi Mecdelli Meryem'di. İsa Peygamber'in çarmıha gerilmesinden sonra kaçan Mecdelli Meryem, onun çocuğunu doğurarak kutsal soyu devam ettirmişti. Ama Bizans İmparatoru I. Konstantin, İznik Konsili sırasında paganları da Hıristiyanlığa çekebilmek için İsa'nın Tanrılaştırılmasını ve bunun aksini kanıtlayan olguların yok sayılmasını sağlamıştı. Söz konusu olguların en

önemlisi ise Hıristiyanlık tarihinin ünlü simgelerinden "Kutsal Kâse" idi. Brown'a göre Kutsal Kâse, Mecdelli Meryem'i ve onun dişiliğini simgelemekteydi. Bu gerçek ve İsa Peygamber'in soyu ise Siyon Tarikatı adındaki bir gizli örgüt tarafından korunmaktaydı.

2006 yılında Michael Baigent ve Richard Leigh Brown'ı intihalle suçlayarak dava açtılar. Gerçekten Baigent ve Leigh da 1982 yılında yayımlanan *The Holy Blood and The Holy Grail* (Kutsal Kan ve Kutsal Kâse) isimli kitaplarında İsa Peygamber'in çarmıha gerilmediğini, Mecdelli Meryem'le evlenip ondan çocuk sahibi olduğunu ve soyundan gelenlerin günümüzde halen Fransa'da yaşadığını anlatıyorlardı.[30] Davanın iddianamesinde, Brown'ın romanında merkezi yer tutan en az 15 öğenin doğrudan Baigent ve Leigh'in çalışmasından alındığı ileri sürülüyordu. Nitekim Brown'ın kitabında romanın kahramanları olan Robert Langdon ve Sophie Neveu'ya yardım eden araştırmacı Leigh Teabing'in ismi bile ilginç bir biçimde Baigent ve Leigh'i çağrıştırıyordu.

Tapınak Şövalyesi, komplo teorisyenlerinin yabancı olduğu bir figür değildir. Ama günümüzde Tapınak Şövalyeleri ve buna bağlı olarak Kutsal Kâse, İsa Peygamber'in soyu gibi konularda giderek daha fazla sayıda ortaya çıkan rivayet ve komplo teorilerinin, geçmişteki benzerlerinden önemli farklılıkları vardır. Benzerlerine göre daha bütünlüklü ve gelişmiş olan Baigent'in ve Leigh'in çalışmalarını incelemek, bütün bu yığının ana karakterini anlamak açısından son derece önemlidir. Aşağıda da gösterilmeye çalışılacağı gibi, *Da Vinci Şifresi* de dahil olmak üzere, söz konusu konular hakkındaki bütün benzer çalışmalar Baigent ve Leigh'in tezlerine önemli ölçüde benzemektedir. Aslında ortak bir ideolojik zemin üzerinde yükselen bütün bu rivayet ile iddiaların arasındaki ufak farklar önemsizdir.

30 Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln, *Savaşçı Keşişler Tarikatı Tapınak Şövalyeleri*, çev. Mehmet Topdaş, Nokta Yayınları, Ocak 2004.

Siyon Tarikatı ve Avrupa Birliği

Baigent ve Leigh *The Holy Blood and The Holy Grail* (Kutsal Kan ve Kutsal Kâse) isimli çalışmalarında İsa Peygamber'in Mecdelli Meryem'le evlendiğini ve ondan bir kızı olduğunu ileri sürer. Buna göre İsa Peygamber, Mecdelli Meryem, çocukları ve beraberlerindekiler Fransa'daki Rennes-le-Chateau bölgesine gelerek buradaki bir Yahudi topluluğuna sığınır. Ortaçağdaki bütün Kutsal Kâse rivayetleri aslında İsa Peygamber'in ve Mecdelli Meryem'in sürmekte olan soyunu temsil etmektedir. Ortaçağda bir dönem iktidarda olan ve sonradan ortadan kalkan Merovenj hanedanı bu kutsal soydan gelmektedir. Bu kutsal soyu korumak içinse Siyon Tarikatı isminde gizli bir örgüt kurulmuştur. Siyon Tarikatı, Haçlı Seferleri sırasında Tapınak Şövalyeleri isimli tarikatı kurarak Kudüs'deki Süleyman Tapınağı'nın yıkıntıları arasında gizli bir kazı yapılmasını sağlamıştır. Bu kazının amacı İsa Peygamber'in soyunun devam ettiğine dair bir kanıt bulmaktır. Nitekim kanıt bulunur ve kilisenin dogmalarına karşı çıkan Katharların hâkim olduğu Rennes-le-Chateau'ya getirilerek gizlenir.

İsa Peygamber'in soyunun devam ettiğini, dolayısıyla Vatikan'ın konuyla ilgili tezlerinin yanlış olduğunu gösteren söz konusu kanıt, büyük altüst oluşlara neden olacaktır. Bu yüzden Siyon Tarikatı söz konusu belgeleri büyük bir gizlilikle saklamaktadır. Yöneticileri arasında İsaac Newton, Leonardo Da Vinci ve Victor Hugo gibi isimler bulunan Siyon Tarikatı, İsa Peygamber'in soyunun yönetimindeki bir Avrupa Birliği'ni hedeflemektedir.

Yazarlara göre ünlü Siyon Protokolleri'nde dünyayı yönetmeye hazırlananlar Yahudiler değil Siyon Tarikatı'dır. Bugünkü Avrupa Birliği, işte bu sürecin meyvesidir.[31] İkinci Dünya Savaşı sırasında Claus von Stauffenberg'in Hitler'e suikast girişiminin ardında da Siyon Tarikatı ve/veya onun paravan

31 Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln, *Tapınak Şövalyeleri Mesihin Mirası*, çev. Eda Acara, Nokta Kitap, Ocak 2005.

örgütleri bulunmaktadır.[32] Aynı örgütler Fransa'da da Alman işgaline karşı mücadele etmiş, daha sonraları ise Charles De Gaulle'ün iktidara gelmesini sağlamıştır. ABD'yle ilişki içindedirler ve Avrupa'da kuş uçsa haberleri olmaktadır.

Baigent ve Leigh, bu akıllara zarar tezlerini kanıtlamak için Rennes-le-Chateau'da rahiplik yapmış Berenger Sauniere hakkındaki rivayetlere gönderme yaparlar. Bu rivayetlere göre Rahip Sauniere kilisesinde gizli evraklar bulmuş ve bu sayede de zengin olmuştur. Büyük bir ihtimalle bölgede hâlâ saklı hazineler mevcuttur. İşin tuhaf tarafı, bütün bu iddiaların kaynağının Rahip Sauniere'in evini satın alarak otel olarak işleten Noel Corbu olmasıdır. Corbu tarafından bölge turizmini kalkındırmak amacıyla ortaya atılan bu iddialar, magazin basını sayesinde yayılmıştır. Bir otel işletmecisinin ahmak turistlere yönelik hazırladığı bir pazarlama stratejisi, zamanla "2000 yılın en büyük sırrı" adı altında ortaya çıkan bir başka zırvaya temel teşkil edecektir.

Baigent ve Leigh'ın Siyon Tarikatı diye bir örgüt olduğuna dair en güçlü kanıtları, sözde örgütün başkanı Pierre Plantard ve çeşitli gizli evraklardı. Plantard'ın kendisine Mevorenj hanedanının ve İsa Peygamber'in günümüzdeki temsilcisi süs vermek isteyen bir şarlatan olduğu, söz konusu gizli evrakların bizzat Plantard tarafından "imal edildiği" zamanla ortaya çıktı. Böylelikle Plantard tarafından 1956 yılında kurulan Siyon Tarikatı'nın tarihinin binlerce yıla dayanmadığı ve Tapınak Şövalyeleri'yle herhangi bir ilişkisinin olmadığı anlaşılıyordu. Plantard'ın söylediği her şey uydurmaydı. Tıpkı kendi kendisini, masonluk açısından önemli kabul edilen Rosslyn Şapeli'ni inşa ettiren Sinclair ailesiyle akraba ilan etmesi gibi. Plantard, İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız direnişinin yanından bile geçmediği gibi Alman işgalcilerle de arasını iyi tutmuştu. Sahte isimlerle imal ederek etrafa saçtığı belgelerin hepsi sahteydi. Plantard gayet kurnaz bir

32 Michael Baigent, Richard Leigh, *Gizli Almanya Claus von Stauffenberg ve Hitler'e Karşı Gizemli Mücadele*, çev. Sakıp Murat Yalçın, Nokta Kitap, Mayıs 2005.

biçimde Baigent ile Leigh'in ticari kaygılarını sezmiş ve onlara zevkle benimseyecekleri bir senaryo sunmuştu.

Plantard'ın uydurma belgeden yana sıkıntı çekmediği, Fransa'da adı büyük bir mali skandala karışan Roger-Patrice Pelat'nın Siyon Tarikatı'nın üstatlarından olduğunu söylediğinde çok daha iyi anlaşılacaktı. 1993 yılında konuyu araştıran savcı Thierry Jean-Pierre, Plantard'ın evinin aranmasını istedi. Evde bulunan sahte belgelerde Plantard'ın Fransa'nın meşru kralı olduğu ileri sürülüyordu. Araştırmanın giderek ciddileşmesi üzerine Plantard bütün belgeleri kendisinin uydurduğunu itiraf edecekti.[33] Bütün bu itiraflara ve sahteciliklere rağmen Plantard'ın hezeyanları komplo teorisyenleri arasında hızla yayıldı. Bunun nedeni, sadece komplo teorilerinin çekiciliğiyle açıklanamaz. Aşağıda da gösterilmeye çalışılacağı gibi, günümüzde moda olan postmodernizmin ve New Age akımların Hıristiyanlığa bakışıyla Plantard'ın deli saçması senaryosunun çakışması bu yayılmanın asıl nedeniydi.

Baigent, Leigh ve benzerleri masonluğun kökünün Tapınak Şövalyeliği'ne dayandığını savunmaktadır. Buna göre hikâye, Fransa'dan kaçan Tapınakçıların İskoçya'ya sığınmasıyla başlar. Baigent ve Leigh bu iddialarını kanıtlamak için İskoçya'da Kilmartin ve Kilmory'de buldukları çeşitli mezarların Tapınak Şövalyeleri'ne ait olduğunu öne sürmektedirler. Bu dönemde İskoçya'nın başında Kilise tarafından aforoz edilen Robert Bruce bulunmaktadır. En büyük destekçileri Rosslyn Şapeli'nin sahibi Sir William Saint Clair'dir. Konu hakkında kendilerini uzman ilan eden Christopher Knight ve Robert Lomas ise, kaçak şövalyelerin hazinelerini Rosslyn Şapeli'nin altında gizlediklerini ileri sürüyorlar. Süleyman Tapınağı'na benzer biçimde inşa edilen Rosslyn Şapeli'ndeki masonik işaretler bu durumu kanıtlamaktadır. Buna karşılık şövalyeler, üstün askeri yetenekleriyle Bannockburn Savaşı'nda İskoçların İngilizleri bozguna uğratmasını sağlıyor.

33 Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Mehmet U. Sakioğlu, *Da Vinci'nin Kutsal Kasesi Tapınak Şövalyeleri'nin Deşifresi*, Karakutu Yayınları, Mayıs 2006.

Masonluğa sızan Tapınak Şövalyeleri tarihi ve siyaseti belirlemeye devam ediyor. Rönesans, Aydınlanma, Fransız ve Amerikan Devrimleri, gizli örgütler ve masonluk sayesinde gerçekleşiyor. İngiliz ordusunda hâkim olan mason subaylar, isyancı Amerikalı biraderlerine karşı bilinçli olarak savaşmıyor. Böylelikle Amerikan Devrimi'nin önü açılıyor.[34]

Baigent ve Leigh, İngiltere'de mezhep savaşı biçiminde ortaya çıkan iktidar kavgasında Katoliklerin; yani Stuart hanedanını destekleyen mason gruplarının asıl derdinin Tapınak Şövalyeliği olduğunu ileri sürmektedir. Stuart hanedanı ve onun bozguna uğrayan orduları sayesinde Kıta Avrupası'na sıçrayan bu masonluk eğilimi Fransa'da eski Tapınakçı mirasıyla bütünleşir. Bu eğilimin en önemli özelliği, İngiliz masonluğundan farklı olarak, üyelerini yüksek dereceleri kullanarak örgütlemesidir.

Aslında bütün bu kurgular ve iddialar bir sürü yanlış ya da eksik bilginin üzerine inşa edilmiştir. İlk olarak Baigent ve Leigh'ın keşfettikleri mezar taşlarının Tapınak Şövalyeleri'ne ait olmadığı bilinmektedir. Tapınak Şövalyeleri'nin İskoçya'ya gitmesi ve Bannockburn Savaşı'na katılması tamamen hayal mahsulüdür. William Saint Clair Tapınak Şövalyesi olmadığı gibi, 1309 yılında açılan davada Tapınak Şövalyeleri'ne karşı tanıklık yapmıştı.

Da Vinci Şifresi'nde de adının geçmesiyle bir anda popüler olan Rosslyn Şapeli'ndeki masonik işaretlerin nedenini ise 1860'lı yıllarda şapelin restorasyon çalışmalarını yürüten mimar David Bryce'in mason olmasında aramak gerekir. Rosslyn Şapeli aslında Glasgow Katedrali'nin doğu kanadının küçültülmüş bir modelidir. Zaten şapelin Süleyman Tapınağı'nın kopyası olduğunu ileri sürenlerin Süleyman Tapınağı'nın nasıl bir şey olduğunu nasıl bilebildikleri de ayrı bir merak konusudur.[35]

34 Michael Baigent, Richard Leigh, *Tapınak Şövalyeleri Mabet ve Loca*, çev. Muzaffer Renan Mengü, Nokta Yayınları, Mayıs 2004, s. 301-303.

35 Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz Mark Oxbrow-Ian Robertson, *Rosslyn ve Kutsal Kase'nin Sırları*, çev. Enver Günsel, Truva Yayınları, Mart 2006.

Rosslyn sözcüğü İskoç dilinde tepe anlamına gelen "Ross" ve şelale anlamına gelen "Lynn" kelimelerinden türetilmiştir. Dolayısıyla hayal gücü geniş çeşitli kişilerin ileri sürdüğü gibi "nesilden nesile geçen eski bilgi" gibi fantastik bir anlama sahip değildir.[36]

Baigent, Leigh ve benzerlerinin buraya kadar ileri sürdüğü tezler, ilk bakışta karışık gelmesine rağmen, ortak bir zemine sahiptir. Bu tezlere göre, geçmişten günümüze sürmekte olan gnostik bir gelenek vardır ve Tapınak Şövalyeleri bu zincirin önemli bir halkasıdır. Baigent ve Leigh bu konudaki görüşlerini Kumran Yazmaları'na, Nag Hammadi Külliyatı'na ve başka gnostik metinlere dayandırırlar.[37] Kumran Yazmaları ve Nag Hammadi Külliyatı Baigent, Leigh ve benzerleri tarafından gnostizmin Hıristiyanlık dışında, bağımsız bir akım olduğunun en önemli kanıtı sayılmıştır. Bu görüşe inanan sözde araştırmacılar, gnostizmin Hıristiyanlık dışındaki tektanrılı dinlerde de görüldüğü ve gnostizmin, tıpkı tektanrılı dinler gibi, toplumsal bir temele sahip olduğu gerçeğini bir kenara bırakmayı tercih etmişlerdir.

Kumran, Nag Hammadi ve İlk Hıristiyanlar

1947 yılında Ölü Deniz'in batı yakasında yer alan Kumran'daki mağaralarda tesadüfen bulunan yazmalar çağın en büyük keşiflerinden birisiydi. Yaklaşık 2000 senelik olduğu

36 Christopher Knight-Robert Lomas, *İkinci Mesih Hür Masonların Büyük Sırrı Torino Kefeni ve Tapınakçılar*, çev. Şebnem Ergör, Bilge Karınca Yayınları, 2006, İstanbul, s. 50.

37 Micahel Baigent daha sonra tek başına kaleme aldığı *İsa Yazmaları* isimli kitapta mesnetsiz iddialarını, bu kez tek başına tekrarlamaktadır. Baigent'e göre çarmıhtan kurtulan İsa Peygamber Mısır'a kaçmış, burada kadim gnostik bilgelikleri öğrenmiş ve daha sonra yanındakilerle birlikte Fransa'ya geçmiştir. Baigent, daha önceleri defalarca tekrarladığı bu iddiaları kanıtlamak için bu kez "İsa Yazmaları"na başvurmaktadır. Nerede ve kimde olduğu belli olmayan bu yazmalara göre, İsa Peygamber bir gnostiktir. Baigent, adını vermediği birisinin özel kasasındaki bir yazmayı topu topu üç-beş dakika görerek edindiği izlenimlerle, bütün dünya tarihini yeniden yazma iddiasındadır. Üstelik Baigent'in, bu yazmaların gerçek mi sahte mi olduğunu anlayacak ve bunları okumasına yetecek bir eğitime sahip olup olmadığı sorusunun yanıtı da belirsizdir. Michael Baigent, *İsa Yazmaları Tarihteki En büyük Sırrın Açığa Çıkışı*, çev. Hamza Yardımcıoğlu, Yakamoz Yayınevi, İstanbul, Şubat 2007.

tahmin edilen Kumran Yazmaları ışığında Hıristiyanlığın Yahudilikle ilişkilerine değişik bir açıdan bakmak mümkün hale geliyordu. Meselenin hassasiyeti yüzünden Vatikan yazmaların okunması için kurulan uluslararası komisyonun bütün çalışmalarını denetim altına alacaktı. Peder Roland De Vaux önderliğinde kurulan uluslararası komisyon, yazmaların Hıristiyan ilahiyatı için sorun teşkil eden kısımlarını tam 40 sene boyunca yayımlamamayı tercih edecekti.

Kumran Yazmaları için 1991 yılı bir dönüm noktası oldu. Bu yıl içinde iki önemli olay gerçekleşti. Birincisi İsrail, Oxford Üniversitesi'ne yazmaların tümünün fotoğraf setini verdi ve orada Geza Vermes'in başkanlığında bir komisyon kuruldu. Aynı yıl içinde California'daki Huntington Kütüphanesi, tüm yazmaları içeren bir başka fotoğraf setini araştırmacıların kullanımına sundu. Böylelikle Vatikan'ın Kumran Yazmaları üzerindeki ambargosu kalkıyordu.

Zamanla Kumran Yazmaları konusunda esas olarak iki farklı görüş ortaya çıktı. Bunlardan ilki Vatikan tarafından desteklenen komisyonun görüşüydü. Komisyona göre yazmalar Hıristiyanlıktan çok önceki bir zamana aitti. Yazmalarda bahsedilen olaylar Makkabiler devrinde, yani MÖ 2. yüzyıl ortaları ile MÖ 1. yüzyıl ortalarında geçiyordu. Dolayısıyla Kumranlıların ilk Hıristiyanlar olmaları mümkün değildi. Böylece yazmaların Yeni Ahit öğretisine aykırı bir muhteva kazanmaları önlenmiş oluyordu. Yazmalar "Esenliler" denilen sofu bir Yahudi tarikatına aitti. Bu durum Philo ve Josephus gibi tarihçilerin yazdıklarıyla da kanıtlanmaktaydı. Yazmalar konusunda ikinci görüş ise Vatikan'ın resmi söylemine muhalefet temelinde şekillendi. Söz konusu muhalif tezlerin ortak noktası İsa Peygamber'in ve ilk Hıristiyanların aslında gnostik olduklarını iddia etmeleriydi.

Michael Baigent ve Richard Leigh, Kumran Yazmaları'nın sahibi olduğuna inanılan Essenlilerin aslında Roma İmparatorluğu'na isyan eden Zelotlar olduğunu öne sürer. İkiliye göre İsa Peygamber Hollywood filmlerinde sıkça görülen türden bir "özgürlük savaşçısı"dır. Aslında İsa Peygamber

Nasıra'da doğmamıştır ve onun için kullanılan "Nasrani" kelimesi yine aynı türden bir grubun ismidir. İlk Hıristiyanları oluşturan ve farklı isimlere sahip bu grubun, Kumran Yazmaları'ndan da anlaşılacağı gibi, Kudüs'le düzenli ilişkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla Vatikan'ın iddia ettiği gibi münzevi bir topluluk olmaları mümkün değildir. Hatta ilk Hıristiyanlar Kudüs'te bir "Erken Kilise" kurmuşlardır. Bu Erken Kilise'nin başında, tıpkı gnostik vurgularla bezeli Toma İncili'nde olduğu gibi, İsa Peygamber'in kardeşi Yakup vardır.

Kumran Yazmaları'nda "doğruluk öğretmeni" ile "günahkâr ve yalancı kâhin" diye tarif edilen iki kişi arasındaki mücadeleden bahsedilmektedir. Bu mücadele iyi ile kötünün mücadelesi biçiminde cereyan eder. Bu iki kişinin kimler olduğu Vatikan'a muhalefet eden çevreler arasında yıllarca tartışılmıştır. 1950'li yılların başında Jacop Teicher, doğruluk öğretmeninin İsa Peygamber, Günahkâr Kâhin'in ise Pavlus olduğunu ileri sürmüştü. Benzer şekilde Robert Eisenman İsa'nın kardeşi Yakup'un doğruluk öğretmeni olduğunu iddia ederken günahkâr kâhin rolünü havarilerden Yuhanna'ya verdi.

Baigent ve Leigh kitaplarında kötülüğün temsilcisinin aslında iki ayrı kişi olduğunu öne sürerler. Buna göre günahkâr kâhin Saduki kohenliğin başı Ananas'tır; doğruluk öğretmeni Yakup'a karşı mücadele eden "Yalancı" Pavlus'tur. Yakup ile Pavlus arasındaki ihtilaf, Hıristiyanlığın doğması ve gelişmesinde bir kırılma noktası olacaktır. İsa Peygamber'in gnostik öğretileri ve soyu ile Pavlus'un görüşleri doğrultusunda şekillenen Vatikan'ın dogmatizmi arasında büyük bir savaş yaşanmaktadır.[38]

Kumran Yazmaları, Baigent ve Leigh dışındaki "araştırmacıların" da ilgisini çekmiştir. Christopher Knight ve Robert Lomas masonluğun sırlarının kadim Mısır gnostizminde gizli olduğunu iddia ederler. Buna göre Sümerlerden Mısırlılara geçen ve günümüzdeki masonluğun temelini oluşturan

38 Michael Baigent, Richard Leigh, *Ölü Deniz Yazmaları Aldatmacası*, çev. Tuncay Başoğlu, Yedinciyol Yayınları, 2005.

gnostik bir gelenek vardır. Örneğin mason rivayetlerinde sıkça sözü edilen Hiram Abif, aslında firavun Sekenenre Tao'dur. Gnostik bir Yahudi mezhebini yöneten İsa Peygamber bu sırlara vakıftır. Bu oluşumun başına daha sonra İsa Peygamber'in kardeşi Yakup geçecektir. Pavlus ise her ikisinin gnostik öğretilerine de karşı çıkmış ve Hıristiyanlık adı altında kendi fikirlerini yaymıştır. Pavlus, zamanla İsa Peygamber ve Kudüs'deki Erken Kilise'nin gnostik görüşlerinden farklı bir örgütlenmeye giderek, bugünkü Vatikan'ın temelini atmıştır. Daha sonra İsa Peygamber'in devamı olan gnostik grup, Avrupa'ya göç eder. Knight ve Lomas, Baigent ve Leigh'den farklı olarak, Vatikan'la asıl mücadelenin "Rex Deus Grubu" diye adlandırdıkları bu kişiler tarafından yürütüldüğünü öne sürmektedirler. Buna göre söz konusu grubun üyeleri zaman geçirmeden Avrupa'nın önde gelen aristokratları arasına girmiştir. Tapınak Şövalyeleri'ni kuranlar Rex Deus grubudur. Asıl amaçları Süleyman Tapınağı'nın yıkıntıları arasında kökenlerini kanıtlayacak nesneler aramaktır. Nitekim aradıkları kanıtları buldukları için, sistem açısından tehlikeli hale gelmiş, Papalık ve Fransa Sarayı'nın ortak girişimiyle ortadan kaldırılmışlardır. Kutsal emanetler arasında sayılan Torino Kefeni'ndeki yüz ve izler, İsa Peygamber'e değil Tapınakçıların son yöneticisi Jacques de Molay'e aittir. Bu saldırı dalgasından kaçanlar ise Vatikan tarafından aforoz edilen Robert Bruce'un izniyle İskoçya'ya sığınmış ve ellerindeki gizli belgeleri Rosslyn Şapeli'nin altına gizlemişlerdir.[39]

Bu sözde araştırmacılar Kumran Yazmaları dışındaki gnostik yazmalara ve apokrif* İncillere de rağbet etmektedir. Rağbet edilenler arasında 1945 yılında Mısır'da Nag Hammadi'de bulunan yazmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Kıpti

39 Christopher Knight-Robert Lomas, *Hiramın Anahtarı Firavun, Hürmasonlar ve İsa'nın Gizli Elyazmasının Bulunması*, çev. Deniz Negiş, Burcu Tekten, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2007.

* Apokrif: Apokrif Yunanca gizli tutulan anlamındaki "apokrufos" kelimesinden türetilmiştir. Hıristiyanlıkta Eski ve Yeni Ahit dönemlerinde kaleme alınmış, ama Tanrısal esinden kaynaklanmadığı ya da kaynağı belirsiz olduğu gerekçesiyle Kitabı Mukaddes dışında bırakılmış metinler.

dilinde yazılmış Nag Hammadi Külliyatı arasında Toma'ya göre İncil gibi son derece önemli eserler de bulunmaktadır. 52 eserden oluşan Nag Hammadi Külliyatı James M. Robinson'un başkanlığında kurulan uluslararası bir kurulun çalışmaları sonucu tercüme edilmiştir.[40]

Timothy Freeke ve Peter Gandy söz konusu gnostik eserlere dayanarak, tıpkı diğerleri gibi, Hıristiyanlık tarihi boyunca gnostiklerle kilise arasında büyük bir mücadelenin sürdüğünü ileri sürmektedirler. Freeke ve Gandy'ye göre İsa Peygamber pagan gizemlerini Yahudilere kabul ettirmek için Yahudi mesih haline sokulan Osiris-Dionysus'dur.[41]

Lynn Picknett ve Clive Prince ise diğerlerinin bütün söylediklerini tekrarladıktan sonra Kumran Yazmaları'ndaki doğruluk öğretmeninin Vaftizci Yahya, günahkâr kâhinin ise İsa Peygamber olduğunu iddia etmektedir. İki bin yıldır faaliyetlerini gizlice sürdüren Vaftizci Yahya Kilisesi ile Havari Petrus'un kurduğu kilise arasında büyük bir savaş sürmektedir. Vaftizci Yahya'nın gnostik öğretileri ve örgütlenmesi Tapınak Şövalyeleri, masonlar, Siyon Tarikatı gibi isimler altında sürmektedir.[42]

Gnostizmin Hıristiyanlıktan önce ve ondan bağımsız bir biçimde var olduğunu savunanlar açısından Simon Magus çok önemli bir figürdür. Simon Magus, Yeni Ahit'e göre Samaryalı bir büyücüdür. Justin Martyr, Irenaeus, Tertullian gibi erken dönem kilise babaları Simon Magus'u zındıklığın başı olarak nitelendirir. Simon Magus'un gnostizmi, Valentinus ya da Basilides gibilerinin gnostizminden farklı olarak, Hıristiyanlık öncesine ait kabul edilmektedir. Meseleye bu çerçeveden bakıldığında, Picknett ve Prince'in Simon

40 Ahmed Yüksel Özemre, *Toma'ya Göre İncil ya da Hz. İsa'nın 114 Hadisi*, Kaknüs Yayınları, 2. baskı, 2002, İstanbul, s. 60.

41 Timothy Freeke-Peter Gandy, *İsa'nın Gizemleri, 'Gerçek İsa' Bir Pagan Tanrısı mıydı?*, çev. Aslı Bengisu, Ayna Yayınevi, 2005, İstanbul.

42 Lynn Picknett-Clive Prince, *Tapınak Şövalyelerinin Gizli Tarihi*, çev. Sabri Kaliç, Umut Haskan, Neden Kitap, 2006. Tıpkı Baigent ve Leigh gibi bu ikilinin tezleri de edebiyat dünyasında bir etki yarattı ve söz konusu iddialar okurunu karşısına bir roman olarak çıktı. Javier Sierra, *Gizli Akşam Yemeği*, çev. Roza Hakmen, Bilgi Yayınevi, 2006.

Magus'a verdikleri önem ve onun İsa Peygamber'le aynı şeyleri savunduğunu söylemeleri anlam kazanmaktadır.

Mantar gibi ortaya çıkan New Age akımlarından birisine mensup olan Adrian Gilbert ise meseleye değişik bir açıdan yaklaşır. Gilbert, *Üç Bilge Kral* isimli kitabında ünlü mistik G. I. Gurdijeff'in ve John G. Bennett'in yazdıklarından ve Matta İncili'nde bahsedilen Üç Müneccim hikâyesinden yola çıkarak, Tapınak Şövalyeleri'ni Sarmoung Kardeşliği adlı gizli bir örgütün kurduğunu öne sürmektedir. Gilbert'e göre asıl Kutsal Kâse, Urfa'da Haçlılar tarafından ele geçirilen İsa Peygamber'in vaftiz olduktan sonra yüzünü sildiği Mandylion isimli bezdir.[43]

Mecdelli Meryem ve Paganlık

Söz konusu araştırmaların gnostizm saplantısı dışında ortak bir başka özellikleri ise Mecdelli Meryem üzerinden başlattıkları kadın tartışmasıdır. Örneğin Elaine Pagels *The Gnostic Gospels* (Gnostik İnciller) isimli çalışmasında Nag Hammadi'de bulunan gnostik metinlerden yola çıkarak kadının Hıristiyanlık dinindeki yerini tartışmaktadır. Karen King ise *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle* (Mecdelli Meryem İncili: İsa ve İlk Kadın Havari) isimli eserinde gnostik akımların bastırılmasıyla kadınların Hıristiyanlığın başlangıcındaki baskın rolünün gizlendiğini öne sürer. Buna göre İsa Peygamber'le arasında özel bir ilişki olan Mecdelli Meryem "Havarilerin Havarisi"dir. Onun bu ayrıcalıklı tutumu, başta kilisenin kurucusu kabul edilen Petrus olmak üzere diğer havarileri kızdırmıştır. Bazı gnostik metin ve İncillerde Mecdelli Meryem hakkında geçen ibareler bu iddianın kanıtı olarak sunulmaktadır.

Picknett ve Prince, toplumun cinsel-ahlaki geleneklerinin Mecdelli Meryem'e bakış açısını belirlediğini öne sürerler. Bu yüzden günümüzdeki postfeminist yaklaşımlar sürekli olarak İsa Peygamber ile Mecdelli Meryem arasındaki ilişkiye

43 Adrian Gilbert, *Üç Bilge Kral İsa'nın Doğumunu Yıldızlarda Gören Anadolu Topluluğu*, çev. MutluYetkin, Hermes Yayınları, 2007.

vurgu yapmaktadır.[44] Picknett ve Prince, Hıristiyanlığın başlangıcında kadınların durumunun bugünkünden daha ileri olduğunu iddia ederler.

Mecdelli Meryem'e yapılan bu vurgunun ardından söz konusu araştırmalar ağız birliği etmişçesine gnostikler ve sözde gizli tarikatlar açısından cinselliğin bir ayin türü olduğundan bahseder. Aslında Mecdelli Meryem'e paganizm, ezoterizm ve Hıristiyanlık arasında köprü olma vazifesi verilmiştir.

Nitekim Baigent ve Leigh, İsa Peygamber'le evlenmeden önce Mecdelli Meryem'in bir Tanrıça kültüyle ilişki kurmuş olabileceğini söylerler.[45] Picknett ve Prince ise "Zenci Madonna Kültü"nün Mecdelli Meryem hakkındaki inanışlarla iç içe geçtiğini iddia ederler. Bu inanışlarda bir tür ruhsal aydınlanma için cinsellikle ilgili ritüeller gerçekleştirilmektedir.

Kelt Kilisesi'nden ve Kelt inanışlarından bahsetmek bahsi geçen paganlık övgüsünün en çok karşılaşılan biçimidir. 18. yüzyılın sonunda Aydınlanma ve rasyonalizme karşı tepki olarak ortaya çıkan romantizm akımı, Kelt paganlığını ve barbarlığını ideal bir model olarak ele almıştı. Günümüzde de New Age akımları, modernizme karşı tepkileri yüzünden Kelt paganlığında keramet aramaya devam etmektedir.

Baigent ve Leigh'in, Tapınak Şövalyeleri'ni İskoçya'ya kabul eden Robert Bruce'un asıl amacının İskoçya'da bağımsız bir Kelt krallığı kurmak olduğunu öne sürmeleri bu yüzdendir. Bu dönemde İskoçya'da yaygın olan Kelt inanışları Tapınakçılarla ittifakı kolaylaştırmıştır.[46] Knight ve Lomas da Rex Deus inanışının Kelt kültürüyle ilgili olduğunu iddia ederler.[47] Freeke ve Gandy ise İsa Peygamber'in aslında pagan kültürüne inanan bir gnostik olduğunu söyledikten sonra, kilisenin pagan kültürünü ve mirasını yok etmesinin Batı'nın en büyük trajedisi olduğunu ifade ederler. Onlara göre ilk haliyle Hıristiyanlık cinsiyet eşitliğini ve

44 L. Picknett-C. Prince, *age*, s. 80.
45 Baigent, Leigh, *Savaşçı Keşişler Tarikatı Tapınak Şövalyeleri*, s. 395.
46 Baigent, Leigh, *Mabet ve Loca*, s. 35-40.
47 C. Knight-R. Lomas, *İkinci Mesih*, s. 264.

başkalarının ahlaksızlık olarak değerlendirebileceği bir doğal ahlakı savunmaktadır.[48]

Tapınak Şövalyeleri'nin Günümüzdeki Anlamı

Tapınak Şövalyeleri'nin komplo teorilerine girmesi 18. yüzyılda gerçekleşmişti. Köktenci Aydınlanmacı grupların, İngiliz masonluğundan farklı olarak, köklerini Tapınak Şövalyeleri'ne kadar götüren masonluk sistemleri içinde faaliyet yürütmeleri bu duruma zemin hazırlamıştı. Günümüzde Tapınak Şövalyeleri ve buna bağlı olarak Kutsal Kâse, İsa Peygamber'in soyu gibi konularda yapılan tartışmalar ve üretilen komplo teorileri ise bambaşka bir içeriğe sahiptir. Söz konusu tartışmalar ve komplo teorileri dikkatlice incelendiğinde, New Age akımların ve postmodernizmin etkileri rahatlıkla görülecektir. Gnostizme ve ezoterizme yapılan vurgular dönemin ruhuna çok uygundur. Mecdelli Meryem üzerinden bugünün kavramlarıyla yürütülen tuhaf bir kadın hakları tartışması giderek paganizmi övmeye dönüşmektedir. Modernizme yönelik eleştiriler paganizmde, büyücülükte ve daha bir sürü tuhaflıkta keramet aramaya varmaktadır.

Üstelik bütün bu keramet arama faaliyeti bir sürü eksik ya da yanlış bilgiyle yürütülmektedir. Kumran Yazmaları ve Nag Hammadi Külliyatı hakkında yapılan aşırı yorumlar bu duruma en iyi örnektir. Kumran Yazmaları konusunda en önemli bilim adamlarından birisi olan Geza Vermes, söz konusu yaklaşımların bilimselliğinin çok tartışmalı olduğunu ifade eder. Örneğin Vermes'e göre 1950'lerde Oxford Üniversitesi'nden Sir Godfrey Driver ve Cecil Roth tarafından geliştirilen Zelot kuramı mevcut bulgularla uyuşmamaktadır. 1951 yılından beri yazmalar hakkında araştırma yapan Vermes, "doğruluk öğretmeni" ve "günahkâr kâhin"in kimlikleri konusunda yapılan tahminlerin hiçbirisinin ciddiye alınamayacağı kanaatindedir.[49]

48 Timothy Freeke-Peter Gandy, *age*, s. 141-145.

49 Geza Vermes, *Ölü Deniz Parşömenleri Kumran Yazıtları*; çev. Nurfer Çelebioğlu, Nokta Kitap, 2005, s. 45.

Gnostik akımların günümüzün feministlerini bile kıskandıracak bir tavır içinde olduğunu kanıtlamak için Nag Hammadi Külliyatı'nın örnek gösterilmesi de son derece tuhaftır. Külliyatın en önemli parçası olan Toma İncili "Şem'un Petrus onlara dedi ki: 'Meryem aramızdan çıksın! Çünkü kadınlar Hayy olmaya layık değildir.' İsa dedi ki: 'İşte bakın! Onun da siz erkekleri andıran, Hayy olan bir Ruh olabilmesi için ben onu, er kişi kılabilmek üzere, bizzat irşât edeceğim. Zira kendisini er kişi kılan her kadın Göklerin Melekûtu'na girecektir" diye bitmektedir.[50] Kaldı ki tektanrılı dinler, insanlık tarihinde ileriye doğru bir sıçrayışı ifade etmektedir. Daha gelişmiş toplumsal yapıların ideolojik ihtiyaçlarına cevap veren tektanrıcı dine geçiş, kadınıyla erkeğiyle o günün pagan toplumu için ileri bir şeydir.

Dinler tarihsel ve toplumsal olgulardır. Bu yüzden her din gibi, Hıristiyanlık da kendisinden önceki inanışlardan etkilenmiştir. Hıristiyanlık içerisinde eski pagan inanışlarının ya da farklı dinlerin izlerini görmek kadar doğal bir şey yoktur. Ama buradan yola çıkarak Hıristiyanlığın bunlardan birisinin basit bir tekrarı olduğunu ileri sürmek büyük bir yanlıştır. Ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçlarla şekillenen yeni inanış, eskisine ne kadar benzerse benzesin, artık farklı bir şeydir.

Hıristiyanlığın neden başarılı olduğunu ve yayıldığını anlamak için onun toplumsal ve tarihsel bir olgu olduğunu unutmamak gerekmektedir. Yayılmayı başaran bütün dinler gibi bir toplumsal ihtiyaca cevap vermiştir ve zaman içerisinde değişmiştir. Bu değişimin ve gelişimin nedeni, gnostikler ve gnostik olmayanlar arasında olduğu ileri sürülen hayali bir mücadele değil, toplumsal ihtiyaçlardır.

Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili ortaya atılan rivayetler aslında postmodernizmin ve New Age akımların Hıristiyanlığı yeniden yorumlama gayretleridir. *Da Vinci Şifresi*'nin başarısının kaynağında bu yorumlama gayretleriyle aynı döneme rastlaması vardır. Postmodernizm, modernizme karşı hıncını

50 A.Y. Özemre, *age*, s. 108.

gnostizme ve paganizme övgüler düzerek çıkarmaya çalışmaktadır. Üstelik bunu o kadar zorlayarak yapmaktadır ki, bu tür sözde araştırmalarda İsa Peygamber bir pagan büyücü ya da bir Zen Budisti gibi tasvir edilmektedir.

Öte yandan postmodernizmin Hıristiyanlığı yorumlama çabaları, komplo teorileri için uygun bir zemin yaratmaktadır. Bu teorilere göre Avrupa Birliği, Avrupa'daki ülkelerin ekonomik-siyasi ihtiyaçları yüzünden değil, Siyon Tarikatı istedi diye gerçekleşmektedir. Siyon Tarikatı ve benzer örgütler yalnızca Avrupa'yı değil, ABD'yi ve hatta bütün dünyayı yönetmektedir. Gnostik olanların ve olmayanların gizli örgütlenmelerinin mücadelesi insanlık tarihini belirlemektedir. Aydınlanma ve Rönesans, bu tür örgütler sayesinde gerçekleşmiştir.

New Age Hurafeler, Komplo Teorilerinin Hizmetinde

Ezoterizmin evreni ve dünyayı iyi ile kötünün mücadelesi çerçevesinde yorumlaması, komplo teorilerinin dünyayı yorumlayışına uymaktadır. Bu yüzden ezoterizm ile komplo teorileri arasındaki ilişkinin tarihi 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Geçmişte kurulmuş bu ilişki, postmodernizmin ortaya çıkması ve güç kazanmasıyla birlikte tekrar hortlamıştır. 18. yüzyılda gerici-muhafazakâr çevrelerin Aydınlanma'ya ve devrimlere karşı ideolojik mücadele için icat ettiği komplo teorileri ile Aydınlanma, devrim gibi kavramlara düşmanlık temelinde şekillenen postmodernizm arasında, zaten siyasi bir yakınlık da bulunmaktadır.

Postmodernizm sayesinde gündeme gelen New Age akımı gnostizme, paganizme, uzaylılara ve benzerlerine ilişkin hurafelerin yayılması için çok uygun bir zemin yaratmıştı. Söz konusu hurafelerin ortaya atıldığı dönemlerde değil de günümüzde popüler olmasının nedeni, tamamen bu düşünsel iklimdir. Komplo teorilerinin işi, bu hurafeleri içeriklerine uygun bir biçimde, Aydınlanma'ya ve ilerlemeye düşman siyasi kurgularla birleştirmekten ibaretti. Postmodernizm

gerekli çimentoyu hazırlıyordu. Böylelikle gnostik akımlarla, uzaylılarla ya da yeraltındaki uygarlıklarla ilgili akıldışı iddialar, gerici ve hatta çoğu zaman faşizan dünya görüşlerinin propagandası için kullanılmaya başlandı.

TÜRKİYE'DE KOMPLO TEORİLERİ

Türkiye'de komplo teorilerinin tarihine bakıldığında, söz konusu rivayetlerin ortaya çıkış ve yayılışının dünyadakine benzer bir seyir izlediği görülecektir. 1908 Devrimi, Birinci Dünya Savaşı, Ekim Devrimi, Cumhuriyet Devrimi, 1924 mübadelesi, dünya çapında faşizmin yükselişi, İsrail'in kuruluşu, Soğuk Savaş ve Büyük Ortadoğu Projesi gibi Türkiye'yi derinden etkileyen iç ve dış olayların komplo teorilerinin şekillenmesinde ve yayılmasında büyük rolü olmuştur.

Komplo teorilerinin Türkiye'de yayılmasında İngiltere, Almanya, ABD gibi ülkelerin siyasi etkilerini göz ardı etmemek gerekir. Bu özellik komplo teorilerinin Avrupa merkezli yapısıyla birleştiğinde ortaya oldukça tuhaf bir durum çıkmaktadır. Türkiye'de piyasada olan komplo teorileri esas olarak Batı'daki benzerlerinin doğrudan çevirilerinden ya da kopyalarından ibarettir.

Komplo teorileri, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli toplumsal ve siyasal mücadelelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, yerli komplo teorilerini analiz edebilmek için, hangi dönemlerde ve hangi biçimlerde ortaya çıktıklarını incelemek gerekmektedir. Bu analiz sürecinde, dünyada yaşanan ve dolaylı ya da dolaysız bir biçimde Türkiye'yi de etkileyen tarihsel olayların ya da dönüm noktalarının da üzerinde durulacaktır. Bu yöntem izlendiğinde, sadece komplo teorilerinin ortaya çıkış süreçleri değil, yakın tarihimizi de daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

Mason Karşıtlığının Ortaya Çıkışı

Üzerinde yaşadığımız coğrafyada ilk komplo teorileri, tıpkı Batı'da olduğu gibi, masonlukla ilgili olarak ortaya atılmıştı. Oysa Osmanlı devletinin masonlukla ilgili tavrı önce tam bir ilgisizlik olmuştu. Babıâli, Avrupa'daki ve İstanbul gibi şehirlerdeki Hıristiyanlar arasında yayılan masonluğu bir başka âlemin iç hesaplaşması olarak görüyordu. Bu yüzden Osmanlı devleti içinde mason karşıtlığı ilk olarak Katolik kilisesi mensupları ve Patrikhane çevresinde ortaya çıktı. Masonluğun 1748 yılında I. Mahmut tarafından yasaklanması bile aslında Papa XII. Clement'in 1738 yılında masonluğu yasaklamasının etkisiyle gerçekleşmişti. Ama zamanla Fransız Devrimi'nin etkilerinin Balkanlar'da yayılması ve Mısır'ın Fransız orduları tarafından işgali Babıâli'nin tavrını da değiştirdi.[1]

1850-1875 yılları arasında atağa geçen ve asıl büyümesini Tanzimat'la gerçekleştiren Osmanlı masonluğu, esas olarak dışa bağımlı bir karaktere sahipti. Osmanlı devleti sınırları içinde örgütlenmeye çalışan farklı mason grupları arasında büyük bir rekabet yaşanıyordu. Söz konusu rekabet, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin, masonluğu Osmanlı devletine sızmak ve kendi etki alanlarını artırmak için bir araç olarak kullanmasından dolayı ortaya çıkmıştı.[2]

Şehzade Murat'ın 1872 yılında Fransız Maşrık-ı Azamı'na bağlı I Proodos locası tarafından masonluğa kabul edilmesi, masonluğun ve mason karşıtlığının gelişmesi açısından belirleyici oldu. Murat'la birlikte iki kardeşi Nureddin ve Kemaleddin de mason olmuştu. Geleceğin padişahının mason olmasını sağlayan Cléanthi Scalieri, bu başarısından dolayı hızla Kadoş Şövalyeliği derecesine yükseldi.[3] Scalieri ismi sonraki dönemlerde masonlukla ilgili olarak sıkça duyulacaktı.

1 Orhan Koloğlu, *Abdülhamit ve Masonlar*, s. 23.

2 Paul Dumont, *Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk, Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan Mütareke'ye Fransız Obediyansına Bağlı Mason Locaları*, çev. Ali Berktay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 52.

3 *Aynı eser*, s. 34.

Sultan Abdülaziz'in iktidardan uzaklaştırılmasından sonra, 30 Mayıs 1876 tarihinde Şehzade Murat'ın tahta çıkması Fransız Büyük Locası'na bağlı masonlar arasında büyük bir sevinç yarattı. Ama Murat'ın kısa zaman içinde delilik belirtileri göstermesi ve üç ay sonra tahta Abdülhamit'in çıkması I Proodos locası için zor günlerin başladığını gösteriyordu. Aynı yıl Scalieri locanın üstad-ı muhteremliğini bırakmak zorunda kaldı.

II. Abdülhamit, selefi Murat'ın mason olmasından dolayı hep şüpheyle baktığı bu kuruma karşı pratikte hiçbir zaman tavır almadı. Kaldı ki Abdülhamit'in şüpheleri çok da yersiz değildi. 1878 yılında bir muhbirin verdiği bilgiler doğrultusunda yapılan baskınlar neticesinde, Sultan Murat'ı, hapsedildiği Çırağan Sarayı'ndan kaçırmayı planlayan bir grup ele geçirilmiş, baskın sonrasında Scalieri önemli bazı evrakları alarak kaçmayı başarmıştı. Ama bu durum bile Abdülhamit'in masonluk konusundaki tavrını değiştirmeyecekti. Kaldı ki Abdülhamit, Avrupalı hükümdarların önemli bir bölümünün mason olduğu gerçeğini göz ardı edecek birisi değildi.

Bu dönemde bilinen ilk mason karşıtı kitapçık, "Merhum Pertev Paşa'nın Habnamesi*" ismiyle 1873 yılı başlarında yayımlandı. 24 sayfalık bu kitapçığın 19 sayfalık bir eki de bulunuyordu. Burada yazılanlara göre söz konusu ek Paris'te 1855-1868 yılları arasında basılmış üç kitaptan yapılan alıntılardan oluşuyordu.[4]

Bundan birkaç yıl sonra ise Mütercim-i Tefrik Cemiyeti azasından Mehmet tarafından "Esrar-ı Farmason" isimli, "Habname"ye benzeyen bir başka kitapçık yayımlandı.[5] Bütün bu kitapların mason karşıtı olmasına rağmen ortada henüz bir komplo iddiası yoktu. Mason karşıtlığının komplo teorilerine dönüşümü, Avrupa'da olduğu gibi, bir

* Rüya tabirnamesi.

4 Koloğlu, *Abdülhamit ve Masonlar*, s. 102-111.

5 *Aynı eser*, s. 115. Koloğlu Kırk Anbar matbaasında basılmış olmasından ve üslubundan yola çıkarak kitapçığın asıl yazarının Ahmet Mithat olabileceğini söylemektedir.

devrimden ve buna bağlı olarak gerçekleşen büyük toplumsal altüst oluşlardan sonra gerçekleşecekti.

1908 Devrimi ve Masonlar

20. yüzyılın başında Selanik, Osmanlı İmparatorluğu'nun en gelişmiş kentlerinden birisiydi. Hem bu gelişmişlik hem de merkeze uzaklığı yüzünden Saray'a ve Abdülhamit yönetimine muhalefet bu kentte filizlendi. Söz konusu dönemde Selanik'te ve yakın çevresinde Jön Türkler, faaliyetlerini gizlemek için kentteki mason localarını kullanıyordu. Özellikle İtalyan masonluğuna bağlı Macedonia Risorta locası devrimci kadroların toplanması, gizlenmesi ve arşivlerin saklanması açısından son derece faydalı olmuştu. Nitekim 1908 yılında Adliye Nazırı Refik Bey, *Morning Post* gazetesine verdiği bir demeçte İtalyan locaları olan Macedonia Risorta ve Labor et Lux'un gizlilik ve örgütlenmek açısından kendilerine büyük hizmetler verdiğini söyleyecekti.[6]

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Osmanlı devletinde de İngiliz ve İtalyan büyük localarına bağlı localarda bu ülkelerin diplomatları bulunuyordu. Zaten İtalyan hükümeti mason localarının kuruluşunu, esas olarak Osmanlı devletindeki etki alanını genişleteceği umuduyla desteklemişti.[7] Bu koşullar çerçevesinde, daha önceden kurulmasına rağmen, faaliyet göstermediği için zamanla "uyutulan" Macedonia Risorta locası, 1900 yılında Ettore Ferrari tarafından yeniden uyandırıldı. Locanın uyandırılma çalışmaları sırasında Emanuel Karasu isimli bir Yahudi avukat öne çıkmıştı. Karasu sayesinde Jön Türkler toplantılarını locada yapmaya başladı. Bu dönemde İtalyan masonluğuna bağlı bu locadan ayrılan bir grup masonun Fransız masonluğuna bağlanarak ayrı bir loca kurmasından Jön Türklerin faaliyetlerinin burada bir rahatsızlığa neden olduğu anlaşılıyor. Aslında söz konusu rahatsızlık, İttihat Terakki ve masonlukla ilgili komplo teorilerini

6 Angelo Iacovella, *Gönye ve Hilal İttihat-Terakki ve Masonluk*, çev. Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2. baskı, 1999, s. 43.

7 *Aynı eser*, s. 9.

geçersiz kılmakta; İttihatçı kadroların mason localarını esas olarak gizlice örgütlenmek için kullandıklarını kanıtlamaktadır.[8] Kaldı ki, İttihatçıların İtalyan Büyük Locası'na bağlı bir locada örgütlenmesine rağmen, devrim hazırlıklarından İtalyan masonlarının haberi bile olmamıştı. 1908 Devrimi'nin ardından İttihat Terakki kadrolarının Macedonia Risorta locasında örgütlendikleri anlaşıldığında bu duruma şaşıranlar arasında İtalyan masonları da vardı.[9]

Aslında Selanik'teki örgütlenme deneyi dışında Jön Türklerin masonluğa belirgin bir biçimde soğuk baktığını söylemek mümkündür. Örneğin Jön Türklerin Paris'teki liderlerinden Ahmet Rıza, 1892 yılında mason olması teklif edildiğinde, "ıslaha muhtaç" diye adlandırdığı bu kuruma girmeyi reddetmişti.[10] İttihat Terakki kadrolarının masonluğa soğuk bakmasının bir diğer nedeni de, o dönemde mason localarının İngiltere, İtalya, Fransa gibi ülkelerin çıkarları doğrultusunda faaliyet gösterdiklerini düşünmeleriydi.

İttihat Terakki, eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi şiarlarından etkilenmekle birlikte, masonluğu aslında bir araç olarak görüyordu. İttihat Terakki'nin, masonluğu Avrupa'da destek bulmak için kullanırken söz konusu ilişki nedeniyle hiçbir teminat altına girmemesi, bu bakış açısının en büyük kanıtıdır. İngiliz, Fransız, İtalyan masonluğunun bu devletlerle ilişkisinin farkında olan İttihat Terakki, zaman zaman bu kanalları kullanmasına rağmen, ülke içinde ulusal bir masonluk örgütlenmesine giderek aynı kanalların kendi aleyhine kullanılmasının önüne geçmek istemişti. Özellikle İngiltere, Mısır'daki kendisine muhalif güçlerin Osmanlı masonluğu çerçevesinde örgütlenmesinden dolayı büyük bir rahatsızlık içindeydi. Fransız masonluğu da söz konusu girişimi,

8 *Aynı eser*, s. 36-41. Macedonia Risorta locasından ayrılanlar Fransız Büyük Locası'na bağlı Veritas locasını oluşturacaklardı. Dumont, Iacovella ve Koloğlu'ndan farklı olarak bu yönelişin nedenini Fransız Büyük Locası'nın daha politik bir karakteri olmasına ve Selanik'teki Fransız etkisinin artmasına bağlamaktadır. Bkz. Pau Dumont, *age*, s. 66.

9 Orhan Koloğlu, *İttihatçılar ve Masonlar*, Pozitif Yayınları, 2005, s. 78-85.

10 *Aynı eser*, s. 33.

saklamaya gerek görmediği bir hoşnutsuzlukla izliyordu. İtalyan masonluğu ise ulusal mason örgütlenmesinin kurulabilmesi için gerekli izinleri istemeye istemeye vermişti.[11]

Gerard Lowther ve Komplo Teorilerinin Gelişimine Etkisi

Mason karşıtlığının komplo iddialarına dönüşmesi devrimin hemen ertesine rastlamaktadır. Söz konusu iddialar ilk kez, 1908 Devrimi'ne karşı olan ve İttihat Terakki yönetimine tepki duyan kesimler arasında yaygınlık kazanacaktı. Komplo teorilerinin Aydınlanma ve devrim düşmanı karakteri, yerli gerici çevreler açısından cezbedici bir özellik taşıyordu. Bu dönemde İttihat ve Terakki'ye saldırmak için ortaya atılan komplo teorileri ideolojik gıdalarını Batı'dan almaktaydı.

Katolikler tarafından çıkartılan *La Croix* gazetesinin 4 Haziran 1909 tarihli sayısında İttihatçılar hakkında "dinsiz masonlar" denmesi, söz konusu saldırıların tipik bir örneğiydi. Bu suçlamalara Fransız masonlarının dergisi *Acacia*'nın karşı çıkması üzerine, *La Croix*, masonları Yahudilere satılmış olmakla suçladı. *La Croix*'nın tavrı ile İttihat Terakki'nin en ünlü karşıtlarından olan Arap İzzet Paşa'nın tavrı birbirinin aynıydı. Abdülhamid'in ikinci kâtibiyken yurtdışına kaçan İzzet Paşa, İngiltere'de Fransız elçisi Paul Cambon ile görüşmesinde 1908 Devrimi'nin Yahudiler ve Dönmeler tarafından planlandığını öne sürmüştü. Aynı dönemde Henri Roger Gougenot des Mousseaux'nun ve Eduard Drumont'un Fransa'nın Yahudiler tarafından ele geçirildiği yönündeki iddialarının yaygınlığı hatırlandığında, Paris'e rapor edilen mason-Yahudi komplosu iddialarının etkisinin nedeni hemen anlaşılacaktır.

Aynı tarihte Abdülhamit'in desteğiyle Paris'te *Orient* gazetesini çıkaran Nikolaides ise, Brüksel'de yayımladığı *Une Année de Constitution: 11/24 Juillet 1909* (Anayasalı Bir Yıl: 11/24 Temmuz 1909) isimli kitapta, masonluğun Türkleri Müslümanlıktan vazgeçirmeyi hedeflediğini ileri sürüyordu.[12]

11 *Aynı eser*, s. 115-124.
12 *Aynı eser*, s. 147-148.

Ama masonluk hakkındaki komplo teorilerinin ortaya çıkmasının asıl nedeni, İngiliz basınında İttihat Terakki aleyhinde yürütülen kampanya oldu. Kampanyanın asıl nedeniyse, İttihat Terakki'nin İngiltere'nin Mısır'daki fiili işgaline karşı çıkmasıydı. Üstelik bu karşı çıkış sadece diplomatik düzeyde kalmamış; İttihat Terakki, mason locaları aracılığıyla İngiltere karşıtı Mısırlı milliyetçileri örgütlemeye başlamıştı. İngilizlerin bu duruma yanıtı sert olacaktı.

Aynı dönemde İngiltere Osmanlı İmparatorluğu'yla ilgili politikalarını değiştirmeye başlamıştı. İngiltere, söz konusu tarihe kadar Rus yayılmacılığını engellediğini düşündüğü Osmanlı İmparatorluğu'nu desteleme politikasını esas almıştı. Ama Almanya'nın sahneye çıkması ve kısa bir süre içinde İngiltere'nin çıkarlarını tehdit eden en büyük güç haline gelmesi, bu güç dengesinin değişeceğini haber veriyordu. Rusya'nın Japonya tarafından yenilgiye uğratılması ve bu ülkede çıkan ayaklanmalar da artık İngiltere'nin yeni düşmanının Almanya olduğunu gösteriyordu.[13]

Gerard Lowther'ın ismi ilk kez bu dönemde öne çıkmaya başladı. İngiltere'nin İstanbul'daki yeni büyükelçisi olan Lowther, Türkiye'ye 30 Temmuz 1908 tarihinde, yani İkinci Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık yedi gün sonra gelmişti. Lowther, 1910 yılında, Jön Türk Devrimi sonrasında yaşananlar hakkında hazırladığı bir raporu Dışişleri Bakanı Edgar Grey'e sundu. Raporda İttihat Terakki ile masonluk arasındaki ilişkilere değinilmekteydi. Raporun hazırlanmasında elçiliğin baştercümanı Gerald Fitzmaurice'in de önemli katkıları olmuştu.[14] Lowther'in bu tarihten sonra Londra'yla yürüttüğü yazışmaların, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar İngiltere'nin İttihat Terakki hakkındaki politikalarının belirlenmesinde büyük payı oldu.[15]

13 David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı? 1914-1922*, çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınları, 4. baskı, 2004, s. 32.

14 Söz konusu rapor için bkz. Halil Ersin Avcı, *İngiliz Gizli Raporu Türkiye 1908*, Emre Yayınları, 2005.

15 Bernard Lewis, *Semitizm ve Antisemitizm...*, s. 148.

Söz konusu yazışmaların altındaki imza her ne kadar Lowther'e ait olsa da, dönemi inceleyen tarihçiler, İstanbul'da henüz yeni olan büyükelçiyi asıl yönlendirenin Gerald Fitzmaurice olduğu görüşündedir.[16] Nitekim Birinci Dünya Savaşı sırasında Lowther unutulacak ama Fitzmaurice'in ismi ve "dünyayı Yahudiler yönetiyor" biçiminde özetlenecek hezeyanları, İngiliz dış politikasında konuşulmaya ve etkili olmaya devam edecekti. Fitzmaurice, ilk andan itibaren nefret ettiği İttihat Terakki'nin uluslararası Yahudi masonluğunun gizli bir kuruluşu olduğuna saplantılı bir biçimde inanmaktaydı. İttihat Terakki yönetimi de durumun farkındaydı. Bu yüzden *Tanin* gazetesinde çıkan yazılarda Fitzmaurice'in faaliyetleri eleştirilmiş, buna karşılık Lowther, baştercümanını büyük bir inatla savunmuştu.

29 Mayıs 1910 tarihinde Lowther İngiltere Dışişleri Bakanlığı'ndan Sir Charles Hardinge'ye gönderdiği ayrıntılı bir gizli raporda, hem kendisinin hem de Fitzmaurice'in bütün görüşlerini aktarıyordu. İttihat Terakki'den "Yahudi İttihat ve Terakki Komitesi" diye bahsedilen rapora göre, masonlar ve Yahudiler büyük bir komplo hazırlığındaydı. Bu gruplar Emmanuel Karosso aracılığıyla nüfusunun büyük çoğunluğu Yahudi ve gizli Yahudi olan Selanik'te İttihat Terakki'yi etkileri altına almıştı. Osmanlı İmparatorluğu artık Yahudiliğin bir aracı haline gelmişti. Dahiliye Nazırı Talat Bey ve Maliye Nazırı Cavit Bey, bütün ülkeyi farmason komitesi ağıyla örmekteydiler. Osmanlı masonluğu büyük devletlerin mason örgütlenmelerinden bağımsız bir hale gelirse ve faaliyetlerine devam ederse, Mısır'ın ikinci bir Selanik olması kaçınılmazdı. Buradaki masonluk anlayışı İngiltere'dekinden ve ABD'dekinden tamamen farklıydı. Jön Türkler, Yahudi masonluğunun etkisiyle Fransız Devrimi'ni taklit ediyordu. Gidişat engellenemezse Türk Devrimi, tıpkı Fransız Devrimi gibi, İngiliz çıkarlarıyla çatışacaktı. Doğulu Yahudiler gizli güçleri yönetmede uzmandı ve Fransa'da hâkim olan türden siyasi masonluk, bu hareketin

16 Elie Kedourie, *Arabic Political Memoirs and Other Studies*, Frank Cass: London, 1974, s. 244.

iç yüzünü saklamak için en etkin güvence ve paravana olarak seçilmişti. Yahudiler Rusya'dan nefret etmekteydi. Rusya'nın müttefiki İngiltere de bu nefretten payını alıyordu. Almanya Siyonizm'le ilişki içindeydi. Yahudiler Ermenilere, Rumlara ve Araplara karşı Jön Türklerle birleşmişti.

Lowther, raporunun sonunda, aktardığı bilgilerin İngiltere tarafından Jön Türklerin Doğu ülkelerinde elde ettiği sempatiyi ortadan kaldırmak için propaganda malzemesi olarak kullanılması gerektiğini ifade ediyordu.[17] Nitekim Hardinge, Lowther'in söz konusu raporundan bahsederken, "çok ilginç bulduğu" bu raporun kopyalarının Hindistan'a, Kahire'ye ve Tahran'a gönderildiğini söylüyordu.[18]

Lowther'in gönderdiği bu saçma raporların uzunca bir dönem İngiltere'nin dış politikalarını belirlemesinin iki nedeni vardı. Birincisi Avrupa'da antisemitik komplo teorileri çok yaygın ve etkiliydi. İkinci olarak o dönemde hâkim olan Avrupa-merkezci bakış açısına göre Türkler gibi Doğulu bir toplumun kendi dinamikleriyle devrim yapması ve modern bir devlet aygıtını işletebilmesi imkânsızdı. Türkler yapamayacaklarına göre devrimin asıl yöneticisinin Yahudiler olması gerekiyordu.[19] Nitekim Lowther'in komplo iddiaları, Batı'daki komplo teorisyenleri tarafından geniş bir biçimde işlendi. Lady Queenborough takma ismini kullanan Edith Starr Miller, Nesta Webster, Leon de Poncins ve Friedrich Wichtl gibi komplo teorisyenleri, 1908 Devrimi'nin masonlar tarafından yönetildiğini ve Mustafa Kemal'in de aynı güçler tarafından iktidara getirildiğini ileri sürdü. 1920 yılında *The Morning Post* gazetesinin editörü Howell Arthur Gwynee, 1908 Jön Türk Devrimi'nin ve ulusal kurtuluş hareketinin Yahudiler ve masonlar tarafından İngiltere'nin çıkarlarını zedelemek için tezgâhlandığını iddia edecekti.[20]

17 *Aynı eser*, s. 249-261.

18 *Aynı eser*, s. 247.

19 Feroz Ahmad, "The Special Relationship The Committee of Union and Progress and the Ottoman Jewish Political Elite", *Jews, Turks, Ottomans A Shared History, Fifteenth Through Twentieth Century*, der. Avigdor Levy, Syracuse University Press, Syracuse, New York, 2002, s. 220.

20 H. A. Gwynne, *Derin İhtilal "Küresel Entrikanın İçyüzü"*, Selis Kitaplar, çev. İlker Özyaşar, 2003, s. 101-109.

Lowther'in Tezlerinin Türkiye'deki Yankıları

Lowther'in raporlarında ifade ettiği komplo iddiaları kısa bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu içinde de piyasaya sürüldü. Yahudi-mason komplosuna dair iddialar İttihat Terakki karşıtları arasında büyük bir rağbet gördü.[21] Bu dönemde devrim karşıtı akımların tek hedefi İttihat Terakki'yi yönetimden uzaklaştırmak ve devletin politikasını tamamen İngiltere'ye bağımlı hale getirmekti.

Mason-Yahudi komplosuyla ilgili olarak İttihat Terakki içinde ilk iddia, sonraları İngiliz Muhibleri Cemiyeti'nin önde gelen isimlerinden olan Miralay Sadık tarafından dile getirildi. Miralay Sadık, İttihat Terakki Kongresi'ne gönderdiği "Siyonistlik ve Masonluk" başlıklı yazıda, örgütün masonların ve Siyonistlerin aleti haline geldiğini öne sürüyordu.[22]

1910 yılında komplo teorilerine Ahali Fırkası sahip çıktı. Gümülcineli İsmail'in liderliğindeki parti, Maliye Nazırı Cavit Bey'in Dönme kökenli olmasından hareketle Siyonistlerle İttihatçılar arasında bir bağ olduğunu savunuyordu.[23] Aynı tarihte benzer tezler Osmanlı Demokrat Fırkası'nın (Fırka-i İbad) sözcülüğünü yapan *Muahede* gazetesinde de yayımlandı. Masonluk ve Siyonizm tartışması daha sonra İttihat Terakki içindeki Hizbi Atik-Hizbi Cedid çekişmesinde de önemli bir rol oynayacaktı. Bu dönemde Şehbenderzade A. Hilmi Hikmet, dergisinde masonluk karşıtı yazılar kaleme aldı. Şehbenderzade A. Hilmi daha sonraları Leo Taxil'in *Farmasonluğun Esrarı* isimli kitabını *Farmasonlar Maksat ve Meslekleri* adı altında çevirtti[24] Paris'te Şerif Paşa'nın etrafına toplanan muhaliflerden Yusuf Fehmi ise *La Revolution*

21 Feroz Ahmad, "The Special Relationship The Committee of Union and Progress and the Ottoman Jewish Political Elite", *Jews, Turks, Ottomans A Shared History, Fifteenth Through Twentieth Century*, der. Avigdor Levy, Syracuse University Press, Syracuse, New York, 2002, s. 221.

22 Orhan Koloğlu, *Cumhuriyet Döneminde Masonlar*, Pozitif Yayınları, 2004, s. 15-22.

23 Koloğlu, *İttihatçılar ve Masonlar*, s. 170.

24 *Aynı eser*, s. 226.

Ottomane (Osmanlı İhtilali) isimli kitabında masonluğun hükümeti yönettiğini ileri sürüyordu.[25]

1911 yılında *Şehrah* gazetesi, İttihat Terakki'nin Siyonist ve mason olduğunu iddia ederek yeni bir saldırı kampanyası başlattı. Gazetenin başyazarı Zeki Bey'in öldürülmesi üzerine, Miralay Sadık, Gümülcineli İsmail gibi isimlerin önderliğinde kurulan Hürriyet ve İtilaf Fırkası, meseleyi komplo teorilerine dayanak haline getirebilmek için elinden geleni yaptı. Zeki Bey'in öldürülmesiyle ilgili mahkeme sırasında, İttihat Terakki hakkındaki masonluk ve Siyonistlik suçlamaları tekrar ortaya döküldü. *Şehrah*'ın yerine yayına başlayan, sırasıyla *Alemdar* ve *Nevrah* isimli gazeteler hem İngiliz yanlısı hem de komplocu yayın çizgisini devam ettirdiler. Nitekim Trablusgarp Savaşı sırasında Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın dağıttığı bildirilerde ve bu çevrenin yayınlarında Gerard Lowther'in ve İngiltere'nin iddiaları aynen tekrarlanıyordu.[26]

İngiltere kökenli komplo teorilerine rağbet eden bir başka İttihat Terakki muhalifiyse Mevlanzade Rıfat oldu. Mevlanzade Rıfat'a göre, Yahudiler Bolşevizm adı altında Rusya'yı ve Dönmeler tarafından kurulan İttihat Terakki sayesinde de Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmışlardı.[27] Kısacası, bütün İttihat Terakki muhalifleri İngiltere'nin Ortadoğu politikalarının ve Lowther ile Fitzmaurice'in antisemitik dünya görüşlerinin çatısı altında kendilerine bir yer bulabilmişlerdi.

Yahudi Komplosu Tezi ve İngiliz Dış Politikası

Lowther ve Fitzmaurice'in etkileri daha sonraki yıllarda da sürdü. Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu'yla ilgili politikalarını "Uluslararası Yahudi Komplosu"na göre oluşturmaya başlamıştı. Antisemitik komplo teorileri Ortadoğu'da bir Yahudi devletine giden yolun taşlarını döşüyordu. Balfour Deklarasyonu'yla

25 *Aynı eser*, s. 241.

26 *Aynı eser*, s. 272-278.

27 Mevlanzade Rıfat, *Türkiye İnkılabının İçyüzü*, Pınar Yayınları, İkinci Basım, Ekim 2000, s. 79.

somutlaşan bu süreç, İngiltere'nin Siyonizmi desteklemesi sonucunu getirecekti.[28]

Bu ilginç süreci anlamak için söz konusu dönemi ana hatlarıyla hatırlamak gerekmektedir. İlk olarak, savaş İngiltere'nin umduğundan çok daha uzun sürmüştü. 1917 yılına gelindiğinde Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu halen direniyordu. Ama bu zaman dilimi içinde İngiltere ve Fransa'daki hükümetler düşmüş, Rusya'da ise büyük toplumsal altüst oluşlar meydana gelmişti. İngiltere'de Lloyd George'un yönetimindeki savaş hükümeti artık savaşı Doğu'ya yaymayı hedefliyordu. İngiliz hükümetine hâkim olan yeni görüşe göre, kesin ve ezici bir zafer mümkün görünmemekteydi. Bu yüzden savaş sonrasında Almanya'nın, yenilmiş olsa bile etkisini sürdüreceği ve Osmanlılara ait olan Ortadoğu'nun asıl hâkimi haline geleceği düşünülüyordu. Bunun anlamı, Hindistan yolunun düşman eline geçmesiydi. Bu dönemde İngiltere "Arap Bürosu"nu kurarak Araplar arasında müttefikler arıyordu.

Filistin sorunu da bu çerçevede gündeme geldi. Savaş Kabinesi sekreter yardımcılarından Leo Amery, 11 Nisan 1917 yılında sunduğu raporda, Almanya'nın Ortadoğu'da İngiltere'ye yönelik bir tehdit olduğunu ileri sürdükten sonra, "Filistin'de Alman kontrolünün Britanya İmparatorluğu için en büyük tehlike olduğunu" ifade ediyordu.[29] İngiltere'nin önünde Siyonizm ilk kez bir alternatif olarak belirmişti. Amery, Filistin'de Alman-Türk baskısına karşı direnebilecek yegâne kuvvetin Yahudiler olduğunu söylüyordu. Ona göre savaştan sonra dünya Yahudilerinin çıkarlarının Almanya'nın yanında olması çok büyük bir kayıp olurdu.[30]

Nitekim Gerald Fitzmaurice de 1916 yılında Dışişleri Bakanlığı'na sunduğu bir teklifte meseleye benzer bir

28 Daniel Pipes'a göre İngiltere'nin dünya çapında bir Yahudi komplosu beklentisi 1917 yılında Balfour Deklerasyonu'nun hazırlanmasının en önemli nedeniydi ve Gerard Lowther bu süreçte önemli bir rol oynamıştı. Daniel Pipes, "Appendix A: Bening Antisemitism, Conspiracy: How the Paranoid Style Flourishes and Where It Comes From". Makale için bkz. http://www.danielpipes.org/article/2889

29 David Fromkin, *age*, s. 241.

30 *Aynı eser*, s. 253.

biçimde yaklaşmıştı. Fitzmaurice'e göre, Yahudilere Filistin konusunda ödün verilirse, onların Jön Türklere verdiği desteği geri çekmesi sağlanabilirdi. Böylelikle Türk hükümeti düşer ve İngiltere savaşta büyük bir avantaj elde ederdi.[31]

İngiltere'nin Fransa'yla imzaladığı Sykes-Picot Anlaşması'na adını veren ve İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın Ortadoğu uzmanlarından Mark Sykes da Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşananları tıpkı arkadaşı Fitzmaurice gibi değerlendiriyordu. Skyes'a göre Yahudiler dünyayı yönetmek için gizlice örgütlenmişti.[32] İngiltere bu sözde güçten yararlanmalıydı.

Rusya'da Bolşeviklerin iktidara gelmesi bu meseleye daha da farklı bir görünüm kazandırdı. İngiltere Dışişleri Bakanlığı'nda genel kanı, Ekim Devrimi'ni yapan Bolşeviklerin "Yahudilerin ve Alman genelkurmayının müstahdemleri oldukları" yönündeydi.[33] Bu süreç içinde Skyes'ın ve Fitzmaurice'in saplantılı fikirleri giderek daha fazla itibar kazanmaya başladı. Buna göre, devrimin asıl failleri olduğu zannedilen Yahudiler, Filistin'le ilgili çeşitli ödünlerle kazanıldığı takdirde, Rusya'nın İngiltere'nin yanında savaşa devam etmesi sağlanabilirdi.

İki sığ antisemitik olan Fitzmaurice ve Skyes bu havanın yaratılmasında büyük pay sahibiydiler. Söz konusu hava o kadar güçlüydü ki *The Times* gazetesi 26 Ekim 1917 tarihli sayısında "Devlet adamlarımız dünya Yahudiliğinin içten sempatilerinin kazanılmasının İtilaf devletleri için ne kadar değerli olacağını göremiyorlar mı?" diye soruluyordu.[34] Oysa aynı dönemde Petrograd'daki İngiliz Büyükelçisi Londra'ya gönderdiği raporlarda, Siyonistlerin Rusya'daki iktidar mücadelesini etkileyemeyeceğini açıkça ifade ediyordu. Ama Dışişleri Bakanlığı, aslında kendi mensupları tarafından ortaya atılan antisemitik komplo teorilerinden etkilenerek, Yahudilerin Rusya'yı İtilaf devletlerinin safında savaşta tutabileceğine

31 *Aynı eser*, s. 162.
32 *Aynı eser*, s. 162.
33 *Aynı eser*, s. 219.
34 *Aynı eser*, s. 257.

inanmaya devam etti.[35] Bu koşullar altında 2 Kasım 1917 tarihinde Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Lort Rotschild'e ünlü "Balfour Deklarasyonu"nu göndererek İngiltere'nin Siyonizme verdiği desteği açıkladı.

Söz konusu hava, İngiltere'deki kadar güçlü olmasa da, Fransız Dışişleri Bakanlığı'nda da hâkimdi. Ortadoğu'da zaten birtakım sömürgelere ve ittifaklara sahip olan Fransa, Siyonizm atına İngiltere kadar rahat oynayamıyordu. Fransa'da Siyonizm başından beri Alman yanlısı bir hareket olarak görülmüştü ve bu ülkedeki Yahudiler arasında rağbet görmemişti. Ama Ekim Devrimi, Yahudileri birdenbire olduklarından daha önemli bir hale getirmişti. Batı cephesinde yaşanan askeri felaketlerden sonra, Fransa da savaşın Doğu cephesinde devam etmesini istiyordu. Bu şartlar altında Fransız Dışişleri Bakanlığı Genel Direktörü Jules Cambon, 4 Haziran 1917 yılında Nahum Sokolow'a verdiği resmi bir mektupta, muğlak ifadelerle de olsa, Filistin'de kurulacak bir Yahudi kolonisini destekleyeceklerini ifade etti.

Kültürel Şartlanma ve Cehalet

Bu gelişmenin nedenlerinden bir diğeri de İngiltere'nin Ortadoğu hakkında büyük bir cehalet içinde olmasıydı. Mark Sykes bile Osmanlı tarihi hakkında İngilizce özgün hiçbir çalışma olmamasından yakınmaktaydı. Gerçekten de 1917 yılında istihbarat kurumları, Suriye'ye giren İngiliz ordusuna yardımcı olacak bir tane bile rehber kitap bulamamıştı.[36] Bu cehalet ortamı içinde Lowther ve Fitzmaurice tarafından ileri sürülen Yahudi komplosu iddiaları kolayca kök saldı.

Bölgeyi iyi bilen İngiliz yetkililer bile içinde yetiştikleri kültürel şartlanma yüzünden bir Yahudi komplosu olduğuna inanıyordu. Örneğin Arapça bilen ve bütün askerlik hayatını Doğu'da geçirmiş olan Tümgeneral Sir Francis Reginald Wingate ve Mısır'da askeri istihbaratı yöneten Gilbert Clayton da Fitzmaurice'in raporlarının etkisi altındaydı. Wingate,

35 *Aynı eser*, s. 256.
36 *Aynı eser*, s. 76.

savaşın İstanbul'daki bir grup "Yahudi, tefeci ve avam kesimden oluşan komplocu bir grup" tarafından çıkarıldığını ileri sürüyordu.[37] Clayton ise 3 Ağustos 1916 tarihli bir raporunda, Yahudilerin dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmış şekilde yaşadığını ve hepsinin Rusya'dan nefret ettiğini unutmamak gerektiğini ileri sürüyordu. Clayton'a göre Türk yanlısı görüşlerin arkasındaki asıl güç olan Yahudiler İttihat Terakki'nin dayanağı durumundaydı.[38]

Yine Lloyd George hükümeti döneminde istihbarat servisini yöneten John Buchan, İttihat Terakki liderlerini "Yahudi ve Çingene topluluğu" olarak görüyor ve Osmanlı hükümetinin uluslararası Yahudiliğin bir aracı olduğunu düşünüyordu.[39]

Lowther'in ve Fitzmaurice'in fikirleri 26 Eylül 1916 tarihli *Arab Bulletin* dergisinde "Yeni Rejim (1908-1914) altındaki Türkiye'de Farmasonluk Üzerine Notlar" başlığı altında yayımlandı.[40] İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bir Arap ayaklanması hazırlamak için kurdurduğu "Arap Bürosu" tarafından çıkartılan derginin her sayısı sadece 27 tane basılmaktaydı ve aboneleri arasında Hindistan Genel Valisi, Mısır ve Sudan'daki İngiliz başkomutanlıkları ve Savaş ile Deniz Kuvvetleri bakanlıkları bulunmaktaydı. Bu durum söz konusu fikirlerin İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Yine 1920 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın Tarih İşleri Dairesi tarafından Paris Barış Konferansı'na katılacak İngiliz delegasyonu için hazırlanan *Mohemmadan History* isimli kitapta da benzer görüşler ifade edilmekteydi.[41] Emperyalizmin ihtiyaçları, kültürel şartlanmalar ve cehalet sayesinde komplo teorileri İngiliz dış politikasına hükmetmeye ve buradan diğer ülkelere sızmaya başlamıştı.

37 *Aynı eser*, s. 80.
38 Elie Kedourie, *age*, s. 249.
39 David Fromkin, *age*, s. 41
40 Elie Kedourie, *age*, s. 248.
41 *Aynı eser*, s. 262.

Dönmeler ve Komplo Teorileri

Lowther ve Fitzmaurice tarafından yerli komplo teori
leri külliyatının olmazsa olmazı haline getirilen Dönme
lik, 17. yüzyılda Sabetay Sevi'nin Mesihliğini ilan etmesiyl
başlamıştı. Sevi'nin inananlarının hızla artması ve etkisini
Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarının dışına taşması, Yahu
di cemaati içinde büyük bir tepkiye yol açtı. Başından itibare
Sabetay Sevi'yi kuşkuyla izleyen Osmanlı Sarayı, bu durum
karşısında sahte Mesih'i tutuklama yoluna gitti. Bu noktada
sonra hikâye garipleşmeye başladı. Dönemin padişahı IV
Mehmet'in karşısına çıkan Sabetay Sevi'ye, Müslüman olma
dığı takdirde öldürüleceği söylenmişti. Bunun üzerine Sev
fikirlerinde ısrar etmek yerine, Müslüman olduğunu ilan ett
ve inananlarından da aynı şeyi yapmalarını istedi. Nitekim
Sevi'nin Mesihliğine inanan müritleri de din değiştirmeyi ter
cih ettiler. Ama bu kitlesel ihtida, gerek Müslümanlar gerekse
Yahudiler tarafından büyük bir şüpheyle karşılandı. Sevi'nin
müritlerinin çok önemli bir bölümü Selanik şehrinde yaşadığ
için, bir dönem sonra Dönmelik ve Selanik birlikte anılmaya
başlandı.

Yahudiler tarafından dışlanan Dönmeler, hem yakın ilişk
ki içinde bulundukları devletten destek gördükleri hem de
hahamların baskılarından kurtuldukları için modernleşmeye
çok daha hızlı benimsediler. Selanik Dönmesi gençler tara
fından 1883-84 yılları arasında çıkarılan *Gonca-ı Edeb* isim
li dergide yayımlanan yazıların incelenmesi meseleyi daha
da aydınlatacaktır. Bu yazılar Selanik Dönmeleri arasın
da Aydınlanmacı fikirlerin ve gelenek karşıtlığının yaygı
olduğunu göstermektedir.[42] Bu durum onların, tıpkı Avru
pa'daki Yahudiler gibi, modernliğin canlı timsalleri olarak
görünmelerine yol açtı. Özellikle eğitim konusuna verdikler
önem, Selanik Dönmelerini hem Yahudilerden hem de Müs
lümanlardan ayırmaktaydı. Bütün bu özelliklerinden dolay

42 Cengiz Şişman, "Gonca-ı Edeb'ten İki 'Söz'", *Tarih Toplum*, cilt 38, sayı 22
2002 s. 10.

Dönmeler, 1908 Devrimi'ni ve İttihat Terakki'yi hararetle desteklediği. İttihat Terakki'nin ana yayın organı *Mechveret*, Selanik Dönmelerini Selanik'te "hareket için çalışan tek grup" olarak niteliyordu.[43]

Selanik Dönmeleriyle ilgili komplo teorilerinin ortaya çıkışında esas olarak dört dönemden bahsetmek mümkündür. 1908 Devrimi'nden sonraki ilk dönemde, devrim karşıtı kesimler komplo iddialarıyla İttihat Terakki yönetimine karşı saldırıya geçmişti. Cumhuriyet Devrimi'nin hemen ardından 1924 yılında Karakaşzade Rüştü'nün dilekçesiyle başlayan tartışmalar farklı bir döneme aittir. 1948 yılında İsrail'in kuruluşunun ardından üçüncü dönem başlamıştır. 1990'lı yıllarda Ilgaz Zorlu'yla başlayan yeni dönem ise, günümüzde Büyük Ortadoğu Projesi adı altında devam eden süreçten bağımsız değildir.

İlk dönemde ortaya çıkan komplo teorilerini daha iyi anlamak için söz konusu dönemin ve o zamanlar "Kabe-i Hürriyet" denilen Selanik şehrinin bazı özelliklerini hatırlamak gerekmektedir. 1908 Devrimi sırasında Selanik'in nüfusunun ağırlıklı kısmı Yahudilerden oluşuyordu. Müslümanlar arasında sayıldıkları için kesin sayıları bilinmeyen Dönmelerin, daha az nüfusa sahip olmalarına rağmen, ekonomik açıdan büyük etkileri vardı. "Balkanların Kudüs'ü" diye anılan Selanik'in bu demografik durumu İttihat Terakki karşıtlarının ürettiği komplo tezlerinde sürekli olarak işlenecekti. Komplo teorisyenlerine göre Yahudiler ve Yahudi kökenli Dönmeler, İttihat Terakki aracılığıyla Osmanlı devletini yıkmak istemiş ve bunda da başarılı olmuşlardı. Oysa bu iddianın dönemin gerçekleriyle hiç ilgisi yoktu. Selanik'teki Yahudiler ve Dönmeler arasında, esas olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun devamının kendileri için çok daha iyi olduğu fikri yaygındı. Gerçekten de ticaretle uğraşan bu kesimler Yunan burjuvazisi açısından bir tehditti. Nitekim Selanik Yunanlar tarafından

43 M. Şükrü Hanioğlu'ndan aktaran Marc David Baer, "Selanik Dönmelerinin Camisi Ortak Bir Geçmişin Tek Yadigarı", *Tarih Toplum*, cilt 28, sayı 168, 1997, s. 32.

ele geçirildiğinde, Yahudiler ve Dönmeler şehri terk etmek zorunda kalmışlardı. Ayrıca milliyetçi akımların başarısı, zengin hinterlandı parçalanan Selanik'in şaşaalı günlerinin bitmesi anlamına geliyordu. Bütün bu nedenlerden dolayı Siyonizm, Osmanlı devletinin devamını arzulayan Selanik'teki Yahudiler arasında hiç rağbet görmeyecekti.

Kaldı ki İttihat Terakki her ne kadar hoşgörüyle baksa da, Selanik Dönmelerinin asimile olmasını istiyordu. Zekeriya Sertel'in Dönme bir aileden gelen Sabiha Derviş'le evlenmesi sırasında yaşananlar, İttihat Terakki'nin bu tavrını çok iyi özetlemektedir: İttihat Terakki'nin ünlü isimlerinden Doktor Nazım bir "Dönme kızı" ile evleneceğinin duyulması üzerine Sertel'i çağırarak tebrik etmiş ve yaptığı işin yüzyıllardır birbirine yan bakan iki toplumun kaynaşmasını sağlayacağını söylemişti. Doktor Nazım'a göre, "Dönmelik kastına ölüm yumruğu indiren bu nikâh milli bir olay haline getirilmeli" idi. Nitekim nikâhta gelinin şahidinin Talat Paşa olması, İttihat Terakki'nin meseleye ne kadar önem verdiğini göstermektedir.[44]

Bu dönemde, Lowther ve Fitzmaurice'in İttihat Terakki'yi masonlukla, Siyonistlikle, Yahudilerin ve Dönmelerin kontrolünde olmakla suçlamaları, komplo teorisyenlerine gerekli cephaneyi sağlıyordu. Bu ideolojik çimento sayesinde, gerici kesimler arasında Selanik Dönmeleri aleyhine dolaşan rivayetler büyük bir komplo iddiası biçiminde bir araya getirildi.

Selanik Dönmeleri hakkında Türkçe basılmış ilk yazı 1879 yılında Selanik'te askeriye başkâtipliği vazifesinde bulunmuş olan Ahmed Safi'nin "Dönmeler Âdeti" başlıklı makalesidir. Ahmed Safi 1926 yılında ölene kadar kendi el yazısıyla 3350 sayfa ve 18 cilt tutan *Sefinetü's-Sâfi* (Safi'nin Gemisi) isimli bir çalışma kaleme almıştı. "Dönmeler Âdeti" başlıklı makale bu çalışmanın 5. cildinde 444-466. sayfalarında yer almaktaydı.[45]

44 Zekeriya Sertel, *Hatırladıklarım*, Remzi Kitabevi, 5. basım, İstanbul, 2001, s. 70-71.

45 M. Ertuğrul Düzdağ, *Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler*, Zvi- Geyik Yayınları, 2002, s. 251.

1911 yılında mülkiye kaymakamlarından Leskovikli Mehmed Rauf tarafından kaleme alınan *İttihad ve Terakki Cemiyeti ne idi?* isimli kitapta, Dönmelere yapılan saldırılara karşı çıkılmaktaydı. Kitapta Selanik Dönmelerinin hürriyet mücadelesindeki fedakârlıkları ve eğitime verdikleri önem anlatılarak, kendilerinden kuşkulananların cahil oldukları söyleniyordu.[46]

Selanik Dönmelerinin aleyhinde bir başka propaganda kitapçığı ise 1919 yılında İstanbul'da yayımlandı. Şemsi Matbaası'nda basılan *Dönmeler, Honyus, Kuvaryus, Sazan* adlı kitapçık, komplo teorileri açısından yeni bir dönemin haberini vermekteydi. Yazarı bilinmeyen bu kitapçıkta Selanik Dönmeleri bütün kötülüklerin kaynağı olarak gösteriliyordu.[47]

Aynı yıl içinde Emekli Binbaşı Sadık tarafından *Dönmelerin Hakikati* başlıklı bir başka kitapçık yayımlandı. Söz konusu kitapçıkta *Dönmeler* başlıklı kitapçıktaki iddialar reddediliyordu.[48]

Cumhuriyet Sonrası Masonlara ve Dönmelere Bakış

Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1924 yılında, Selanik Dönmeleriyle ilgili iddialar tekrar gündeme geldi. Söz konusu iddiaların tekrar gündeme gelişinde Cumhuriyet Devrimi'ne karşı çıkan unsurların, muhalefetlerini komplo teorileriyle göstermeyi tercih etmesi kuşkusuz etkili olmuştur. Ama bu iddiaların yayılmasının nedenini, bu tarihte gerçekleştirilen nüfus mübadelesinde ve Yahudi tüccarların Rum ya da Ermeni meslektaşlarının yerlerini alması üzerine toplumda oluşan tepkide aramak daha gerçekçi görünmektedir. Bu durum, azınlıkların ticarete hâkim olmasına karşı oluşan Batı karşıtı milliyetçi tepkinin Yahudilere yönelmesine neden

46 *Aynı eser*, s. 285-288.

47 Abdurrahman Küçük, *Dönmeler Tarihi*, Rehber Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İlaveli Yeni Baskı, s. 469. Küçük, bu kitapçığın yazarının Sait Molla olabileceğini söylüyor.

48 Düzdağ, *age*, s. 271-284. Soner Yalçın *Efendi* isimli kitabında bu kitapçığın yazarının Miralay Sadık olduğunu iddia ediyor.

olacaktı.[49] Eğitimleri ve ticarete olan hâkimiyetleriyle bilinen Selanik Dönmelerinin bu tepkiden paylarına düşeni almaları kaçınılmazdı.

Selanik Dönmeleriyle ilgili tartışma Karakaşzade Rüştü'nün 1 Ocak 1924 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verdiği bir şikâyet dilekçesiyle başladı. Karakaşzade Rüştü, dilekçesinde aslen ve ırki olarak Yahudi olan ve İslamiyet maskesi altında kendi âdetlerini sürdüren Dönmelerin Türk ve Müslüman olmadıklarını ileri sürüyordu. Karakaşzade Rüştü'ye göre Dönmeler, mübadele esnasında Türkiye'ye alınmamalıydı. Söz konusu dilekçenin *Yedi Gün* gazetesinde yayımlanmasından sonra Dönmelik tartışması ülkenin gündemine oturacaktı. Karakaşzade Rüştü'nün açıklamaları özellikle *Vakit* gazetesinde geniş yer buldu.* *Vatan* gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın Karakaşzade Rüştü'nün açıklamalarını eleştirmesi *Sebilürreşad* gibi dinci dergilerin de işin içine girmesine ve tartışmanın giderek büyümesine neden oldu.

İşin tuhaf tarafı, aynı dönemde Atina'da da benzer bir teşebbüs gerçekleşmişti. Dönme olduğunu iddia eden Mustafa Efendi isimli bir kişi, buradaki meclise verdiği bir dilekçede aslen Yahudi olduklarını ve bu yüzden mübadeleden muaf tutulmaları gerektiğini ileri sürüyordu.

Nüfus mübadelesi gibi geniş çaplı bir olayda büyük hoşnutsuzlukların yaşanması son derece doğaldı. Nitekim Yunanistan'dan gelen nüfusun iskânı sırasında çeşitli sıkıntılar yaşanmıştı. Bunun dışında hükümetin Rumların mübadelesi konusunda Yunanistan'la anlaştığı iddiaları büyük tepki doğurdu. 17 Ağustos 1924 tarihinde İstanbul Sultanahmet'te konuyla ilgili bir de miting yapıldı.

49 Rıfat Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, 7. baskı, İstanbul, 2005, s. 53.

* *Vakit* gazetesinde Karakaşzade Rüştü'yle görüşmeyi yapan ve Selanik dönmeleri hakkında kampanyanın başlamasına dolaylı olarak hizmet eden Hüseyin Necati, Tansu Çiller'in babasıydı. Yıllar sonra Hüseyin Necati'nin de Selanik dönmesi ya da Yahudi olabileceği görüşü ortaya atılacaktı. Bkz. Yalçın Küçük, *Tekelistan*, İthaki Yayınları, 5. baskı, İstanbul, 2004, s. 286-291.

Mübadele sırasında basın ısrarla göçmenlerin iyi karşılanmasının milli bir vazife olduğunu söylüyordu. Ama zamanla göçmenler ile yerli halk arasında bir gerginlik ortaya çıktı. Karakaşzade Rüştü'nün dilekçesini bu dönemde vermesi son derece anlamlıdır. Dilekçe etrafında başlayan tartışma çerçevesinde mübadeleyle gelenlere karşı oluşan tepki somut bir biçimde ortaya dökülecekti. Bu tepkinin göçmenler içinde Selanik Dönmesi olmayan kesimlerin de işine geldiği açıktır. Geçmişte Selanik'te sınıfsal bir temele sahip olan Dönmeler ve Dönme olmayanlar arasındaki gerilim, mübadele sonrasında yaşanan tartışmalarla boşalmaya başlıyordu.[50] Gerek yerli gerekse de Dönme kökenli olmayan Selanikliler arasında Dönmelerle ilgili rivayetlerin yayılmasının ana nedeninin, mübadelede gelenlere paylaştırılması planlanan mülkler olduğu anlaşılmaktadır.

1924 yılından bahsederken aynı tarihte hilafetin kaldırıldığını unutmamak gerekir. Bu durum Kafkasya ve Anadolu'da yayımlanan gazetelerde antisemitik bir kampanyanın ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu kampanyaya göre Dönmeler, Osmanlı devletini yıkarak ve hilafeti kaldırarak hain emellerini gerçekleştirmişlerdi. Devrim karşıtı çevreler esas olarak Lowther Raporu'nun iddialarına dayandırdıkları kampanyalarında Mustafa Kemal Atatürk'ün de Selanik kökenli olduğunun altını özenle çizmekteydi.

Karakaşzade Rüştü'den sonra Selanik Dönmeleriyle ilgili iddialar Bakırköy'de bir okulda görev yapan İbrahim Alaettin Gövsa'nın yazdığı *Sabatay Sevi* isimli kitapçıkta dile getirildi. Gövsa aynı zamanda İttihat ve Terakki'nin muhaliflerinden ve ilk komplo teorisyenlerinden Miralay Sadık'ın da yeğeniydi.[51]

Bu dönemde mason karşıtı ilk kampanya Kemalist Devrim'in ideologlarından Mahmut Esat Bozkurt tarafından başlatıldı. Bozkurt'un mason karşıtlığını, aslında Selanik'teki

50 Mehmet Ali Gökaçtı, *Nüfus Mübadelesi Kayıp Bir Kuşağın Hikayesi*, İletişim Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2004, s. 209-240.

51 İbrahim Alaettin Gövsa, *Sabatay Sevi İzmirli Meşhur Sahte Mesih Hakkında Bir Sosyal Araştırma*, Turan Kitabevi, 2000.

Genç Kalemler dergisi etrafında toplanmış Türkçü yazarlar tarafından başlatılan mason karşıtı kampanyaya kadar uzatmak mümkündür. Bu kampanya çerçevesinde kaleme alınan *Vatan Yalnız Vatan* isimli kitapçıkta masonluğun kozmopolitliği eleştirilmişti. Kitapçığın Ali Canip Yöntem ile Ziya Gökalp'in katkılarıyla Ömer Seyfettin tarafından kaleme alındığı sanılmaktadır. Kitapçığa hâkim olan yaklaşımın dikkat çeken tarafı Yahudilik, Siyonizm türü ucuz suçlamalara kıymet vermemesidir. Bu milliyetçi yaklaşım daha sonra Mahmut Esat Bozkurt'un 1931 yılında kaleme aldığı masonluk eleştirilerinde tekrar ortaya çıkacaktı. Söz konusu farklı yaklaşıma rağmen Bozkurt'un yazılarında yer yer General Luddendorf gibi komplo teorisyenlerine gönderme yapması dikkat çekicidir.[52]

İkinci Dünya Savaşı ve Nazizmin Etkileri

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yahudilere, Selanik Dönmelerine ve masonlara karşı yürütülen kampanya, esas olarak Batı karşıtı bir milliyetçilik zemininde gelişmişti. Bu dönemde söz konusu kesimlerin bir komplo hazırlığı içinde olduğunu iddia edenler, daha çok geçmişteki İttihat Terakki karşıtı kampanyada yer almış ya da ondan kuvvetlice etkilenmiş dinci çevrelerdi. Ama Almanya'da faşizmin yükselişe geçmesiyle birlikte Yahudiler, Selanik Dönmeleri ve masonlar hakkındaki komplo suçlamaları tekrar arttı. Yeni dönemde Almanya İngiltere'nin yerini alıyordu. Alman faşizminin Türkiye'deki gerici kesimlere verdiği desteğin sonucunda, komplo teorileri yoğun bir biçimde tekrar gündeme geldi.

Bu dönemde 1933 yılında Nazi önde gelenlerinden Julius Streicher'in daveti üzerine Almanya'ya giden Cevat Rıfat Atilhan ismi öne çıkmaktadır. Atilhan'ın Alman faşizminden hem maddi hem de manevi destek gördüğü açık olarak bilinmektedir.[53] Ama Atilhan'ın Almanya'dan aldığı tek şey para

52 Mahmut Esat Bozkurt, *Masonlar Dinleyiniz*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005, s. 20 ve s. 28.

53 Rıfat N. Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, s. 217.

değildi. Türkiye'de komplo teorilerinde yeni yeni görülmeye başlanan komünizm düşmanlığı da Atilhan'a esas olarak Nazi Almanyası'ndan geçmişti.

Atilhan 1935 yılında yayımlanan *Dünya Nazarında Yahudilik ve Masonluk* isimli kitabında Theodor Fritsch ve Alfred Rosenberg gibi iki ünlü faşist ideoloğun makalelerine yer verdi. Kitapta ayrıca Atilhan'ın kendisinin Hitler'in *Kavgam*'ından yola çıkarak kaleme aldığı "Adolf Hitler Yahudilere Niçin Düşman Oldu?" başlıklı bir yazısı da bulunuyordu. Atilhan kitaplarında birçok faşist yayının yanı sıra, World Service gibi Naziler tarafından ABD'de propaganda amacıyla çıkarılan yayınlara da atıfta bulunmaktaydı. World Service'in bir başka izleyicisi ise komplo teorisyeni olarak tanınan rahip Charles Coughin idi. Atilhan'ın ABD'deki McCarthy, Henry Ford gibi aşırı sağcı isimlerden etkilenmesi ve ABD'de yayımlanan faşist yayınları izlemesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında komplo teorilerinin gelişimini anlamak açısından çok önemlidir.[54]

Ünlü Siyon Protokolleri de ilk kez Atilhan'ın *İnkılap* ve *Milli İnkılap* dergilerinde yazı dizisi olarak yayımlanmıştı. Alman Büyükelçiliği Siyon Protokolleri'nin Türkçeye çevrilmesinin propaganda açısından çok önemli olduğu kanısındaydı. 1943 yılında Sami Sabit Karaman'ın çevirisiyle *Siyon Protokolleri* yayımlandı. Aynı yıl Henry Ford'un ünlü kitabı *Beynelmilel Yahudi* de Türkçeye çevrilerek yayımlanacaktı. Avram Galanti ise, bir yanıt olarak kaleme aldığı *İki Uydurma Eser* adlı kitabında *Siyon Protokolleri*'ni ve *Beynelmilel Yahudi*'yi eleştirdi.[55]

İkinci Dünya Savaşı Sonrası ve İsrail'in Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından ülkede ve dünya çapında bir dizi önemli olay gerçekleşti. Bunlardan birincisi, ABD merkezli bir antikomünizmin hem Türkiye'de hem de dünyada yükselişe geçmesidir. Bu durumun komplo teorileri üzerindeki etkisi ortaya çıkmakta gecikmedi.

54 *Aynı eser*, s. 237-240.
55 *Aynı eser*, s. 322-325.

İngiltere ve Almanya'dan sonra yerli komplo teorisyenlerinin yeni kıblesi ABD oluyordu. Artık komünistler bütün komplo cephesi kombinasyonlarında yer almaya başlamıştı.

Bu dönemi en iyi anlatan örnek, 1948 yılından sonra tekrar çıkmaya başlayan *Sebilürreşad* dergisinin sahibi Eşref Edib Fergan'ın CHP'nin din konusundaki politikalarını eleştirirken irtica kavramını kara, sarı ve kızıl diye üçe ayırmasıdır. Eşref Edib Fergan'a göre kara irtica, Türkleri Hıristiyanlaştırmayı, sarı irtica masonluk ile Yahudiliği, kızıl irtica ise komünizmi ve dinsizliği simgeliyordu.[56] 1948 yılında aynı dergideki bir yazısında Atilhan insanlığın felaketine neden olan masonluğun, komünizmin ve Siyonizmin mucidinin Yahudiler olduğunu ileri sürüyordu.[57]

Ahmet Emin Yalman'ın 1949 yılında Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması için kampanya yapması da komplo teorilerine eğilimli kesimler tarafından "Dönme-komünist işbirliği"nin bir neticesi olarak değerlendirildi.[58]

ABD'yle ilişkilerin komplo teorilerine etkileri, antikomünizm vurgusunun güç kazanmasıyla sınırlı değildi. Bu dönemde masonlar hakkındaki iddialarda da çeşitli değişiklikler gerçekleşti. İktidardaki Demokrat Parti'nin masonlarla arası artık düzelmişti. DP iktidarı masonluğu özellikle de ABD'yle ilişkilerde kullanmak niyetindeydi. Bu yüzden Başbakan Adnan Menderes'in müsteşarı Ahmet Salih Korur büyük üstatlığa getirildi.[59]

Demokrat Parti'nin ABD yüzünden benimsediği bu tutum, komplo teorilerine meyilli kesimler içinde bir yankı yaratacaktı. DP'yi destekleyen ve ondan yardım alan Peyami Safa'nın masonluk hakkındaki düşüncelerinde ani değişim bu yankının en bariz örneğidir. Daha önceleri masonluğu eleştiren Safa, çıkardığı *Türk Düşüncesi* isimli derginin Eylül-Ekim 1959 tarihli sayısında masonluk hakkında

56 *Aynı eser*, s. 272.
57 Koloğlu, *Cumhuriyet Döneminde Masonlar*, s. 114.
58 Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, s. 420.
59 Koloğlu, *Cumhuriyet Döneminde Masonlar*, s. 131-137.

ihtiyatlı bir dil kullanacaktı.* Dergideki yazıların masonluğa yaklaşımı o güne kadar Safa'nın bilinen tutumundan bir hayli farklıydı. Masonluk özel sayısında sadece İbnüttayyar Semaheddin Cem imzalı yazıda masonlar, Yahudiler, komünistler ve Siyonistlerin büyük bir komplo düzenledikleri ileri sürülüyordu.**

Dönemi etkileyen bir diğer önemli olay ise, 1948 yılında İsrail'in kurulması olmuştu. Bu durum Türkiye'de bir tepkinin doğmasına yol açtı. Bu dönemde Türkiye'de basının Yahudilerin kontrolünde olduğu şeklindeki iddiaların ortaya atılmasının temelinde de İsrail'in kuruluşunun yarattığı ruh halini aramak gerekmektedir. Türkiyeli Yahudilerin İsrail'e göçü bu tepkiyi daha da artıracaktı. Bu tepki Selanik Dönmeleri hakkındaki iddiaların tekrar ortalığa dökülmesine neden oldu. 1949 yılında İzmir'de yayımlanan *Salamona Bomba* isimli haftalık gazetede, Yahudilerin İsrail'e gidişi eleştirilirken aynı zamanda Dönme bir aileden gelen İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar da hedef alınıyordu.[60]

1952 yılında Dönme olduğunu iddia eden Nazif Özge'nin *Büyük Doğu* gazetesine yaptığı açıklamalarla Selanik Dönmeleri tekrar gündeme geldi. Özge'nin iddiaları o kadar karışıktı ki, *Büyük Doğu* bile Özge'nin intikam peşinde koşan dengesiz birisi olduğunu ifade edecekti. Ama *Büyük Doğu* bütün bunlara rağmen Özge'nin iddialarını yayımlamayı tercih etmişti.[61]

---

* Masonluk meselesi Nâzım Hikmet ve Peyami Safa arasındaki polemiklerde de gündeme gelmişti. Nâzım Hikmet, Safa'nın mason localarına girebilmek için uğraşırken "üç defa eşik aşındırıp üç defa reddedildiğini" söylemişti. Safa ise verdiği yanıtta bunun doğru olmadığını ama gençliğinde ahlaki prensipleri kendisini cezp eden masonluğa sempatiyle baktığını ifade etmişti. Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 3", *Hafta*, sayı 68, (22 Temmuz 1935), s. 3-4.

** Orhan Koloğlu, *Cumhuriyet Döneminde Masonlar*, s. 139-145. Koloğlu, Peyami Safa'nın İbnüttayyar Semaheddin Cem'in hemen fark edilebilen çelişkilerle dolu yazısını bu türden iddiaları gözden düşürmek için özellikle seçmiş olabileceğini söyler.

60 Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü (1946-1949)*, İletişim Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2003, s. 242-246.

61 Aktaran Rıfat N. Bali, "Dönmenin Hikayesi Nazif Özge Kimdir?", *Tarih Toplum*, cilt 38, sayı 223, (Temmuz 2002) s. 15-21.

Toplumsal Muhalefetin Yükselişi ve Antikomünizm Mirası

1968 yılından sonra kitle hareketlerinin yükselmesi ve solun örgütlenmeye başlaması komplo teorilerinde belirgin bir antikomünizm vurgusunun ortaya çıkmasına neden oldu. Özellikle 1970'li yıllarda bu tür yayınlarda büyük bir patlama yaşandı. İslamcı ve milliyetçi çevreler tarafından çıkartılan bu yayınların ortak özelliği, geçmişteki mason-Yahudi işbirliğine bu kez de komünistleri eklemekti. Komplo teorisyenlerine göre yeni dönemde yükselen toplumsal muhalefet ülkeyi parçalamak için masonlar ve Siyonistler tarafından tezgâhlanmış sinsi bir oyundu.

Komplo teorilerinin esas olarak dinci-milliyetçi akımlar arasında yayılması kuşkusuz bir rastlantı değildi. Aydınlanma'ya ve devrimlere karşı mücadele sırasında ortaya çıkan komplo teorilerinin yapısal özellikleri ve siyasi olarak gerici içerikleri, söz konusu yayılmanın ana nedeni olmuştu.

Komplo teorilerine göre sınıf mücadelesi yoktu; yalnızca gizli örgütler ve komplolar vardı. Komplo teorisyenleri, her şeye muktedir olan komplocular istemeden gezegenimiz üzerinde kuru bir yaprağın bile yerinden oynayamayacağını savunuyordu. Esas olarak sistemin değişmezliğinin propagandasını yapan komplo teorilerinin statükocu yapısı her türlü toplumsal harekete kuşkuyla bakan dinci-milliyetçi kesimlerin basit ve gerici dünya görüşleriyle uyumluydu. Aynı çevreler Türkiye'nin içine girdiği kutuplaşmada, komplo teorilerinin sisteme yönelik sözde eleştirileriyle hem güç toplamayı hem de Yahudilerin masonların piyonu olmakla suçladıkları sol çevreleri karalamayı hedefliyordu. Gerici çevreler komplo teorilerinin ABD'ye yönelik sözde eleştirilerini de yeterli buluyordu. Emperyalizmi kavrayamadıkları için antiemperyalizmle gâvur düşmanlığını birbirine karıştıran dinci-milliyetçi çevreler bu sözde eleştirilerle hem gönüllerini soğutabilmekte hem de taraftar toplayabilmekteydi.

Büyük toplumsal hareketlerin meydana geldiği 1968 yılında kurulan Türkiye Siyonizmle Mücadele Derneği, komplo teorilerinin yayılmasında önemli bir rol oynadı. Derneğin yayın organı rolünü oynayan *Fedai* dergisinde yer alan yazılarda en sık işlenen konu, Siyonizm ve Yahudilik ile komünizm arasında olduğu ileri sürülen hayali ilişki idi.[62] Aynı yıl yayımlanan Ziya Uygur'un *Tarih Boyunca İnkılaplar İhtilaller ve Tevrat'a göre Siyonizm'in Ana Prensipleri Gayeleri Protokoller* adlı kitabı, söz konusu ilişkinin nasıl kurulduğunu ayrıntılı bir biçimde gösteriyordu.[63]

1970 yılında Necmettin Erbakan'ın önderliğinde kurulan Milli Nizam Partisi'yle birlikte, komplocu bakış açısı iyice güçlendi. Artık mason karşıtlığı bir parti programının parçası haline gelmişti.[64] Milli Nizam Partisi, kuruluşuyla birlikte, hem sisteme muhalif gözükmek hem de 1964 yılında Süleyman Demirel'in mason olduğu söylentisiyle zor günler geçirmiş olan Adalet Partisi tabanından güç toplamak için mason karşıtı kampanyaya önem verecekti.

1975 yılında Mustafa Karahasanoğlu tarafından kaleme alınan *Masona-Komüniste-Renksize Karşı Tek Adam Erbakan* isimli kitabı bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Nizam Yayınları'ndan çıkan kitapta, Necmettin Erbakan'ın masonluğa ve Siyonizme karşı mücadelesinin öneminden bahsediliyordu.[65]

İsrail'in 1967 yılında 6 Gün Savaşı'ndan ve 1973 yılında Yom Kippur Savaşı'ndan galibiyetle çıkması, dinci-milliyetçi çevrelerde İsrail karşıtlığının antisemitizme dönüşmesinin yolunu açtı. Bu durum antisemitik komplo teorilerinin yayılması için elverişli bir zemin hazırlamıştı. Bu koşullar altında, Yahudi soykırımının bir yalan olduğunu öne süren Louis Marschalko'nun *Cihanı Yutmaya Hazırlanan Sinsi Canavar:*

62 Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, s. 257-267.
63 Bkz. Ziya Uygur, *Tarih Boyunca İnkılaplar İhtilaller ve Tevrat'a göre Siyonizm'in Ana Prensipleri Gayeleri Protokoller*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1968.
64 Koloğlu, *Cumhuriyet Döneminde Masonluk*, s. 179.
65 Koloğlu, *age*, s. 180.

Yahudi isimli kitabı, 1971 yılında yayımlandı.[66] 1972 yılında da Theodor Fritsch'in *Handbuch der Judenfrage* isimli eseri *Tarih Boyunca Yahudi Meselesi* adıyla dilimize çevrildi. Abdülhadi Toplu'nun aynı tarihte yayımlanan *Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler* isimli kitabında da komünizmin ve Siyonizmin Türk milliyetçiliğine karşı ittifak içinde olduğu ileri sürülüyordu.[67] 1975 yılında ise General Netcheolodon'un 1917 Ekim Devrimi'nin Yahudiler tarafından düzenlendiğini iddia eden *Rus İhtilali ve Yahudiler* isimli kitabı yayımlandı.[68]

Komplo Teorilerinde Yeni Dönem

Komplo teorilerinin ortaya çıkışı ve yaygınlaşmasıyla devrimler, krizler ve diğer büyük toplumsal altüst oluşlar arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Komplo teorileri bu ilişki göz ardı edilmeden incelenmelidir. Meseleye bu çerçeveden bakıldığında, komplo teorilerinin ülkemizde son yıllarda yaygınlaşmasının nedenini dünyada yaşanan büyük değişikliklerde ve bu değişikliklere bağlı olarak Türkiye'nin içine girdiği derin krizde aramak gerektiği ortaya çıkacaktır. Bu değişiklikleri ve krizi anlamadan ne komplo teorilerini ne de yayılışlarını anlamak mümkündür.

Dünyada yaşanan değişikliklerin ilki, hiç kuşkusuz, ABD'nin yönetimindeki tek kutuplu bir dünyayı öngören Yeni Dünya Düzeni ve buna bağlı olarak Fas'tan Pakistan'a kadar büyük bir coğrafyanın siyasi, askeri ve iktisadi yapısını değiştireceğini ilan eden Büyük Ortadoğu Projesi'dir. Bu durum, hedef tahtasına konan ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 22 ülkede büyük bir tedirginliğe neden olmuştu. Aynı dönemde Türkiye açısından bir diğer tedirginlik yaratan süreçse Avrupa Birliği ile ilgili olarak yaşanıyordu. Bütün bu tedirginlikler, Türkiye'yle ilişkileri daha önce görülmemiş bir biçimde gerilen ABD'nin Irak'ı işgali, Kuzey Irak'ta bir kukla

66 Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, s. 354-355.

67 Bkz. Abdülhadi Toplu, *Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler*, Toplu Yayınları, İstanbul, 1972.

68 Bkz. General Netcheolodon, *Rus İhtilali ve Yahudiler*, çev: Vecdi Bürün, Sebil Yayınları, İstanbul, 1975.

Kürt devletini açıkça desteklemesi ve Kıbrıs'ta yaşananlarla birlikte büyük bir infiale dönüştü.

Türkiye'nin büyük bir emperyalist saldırıyla karşı karşıya kalması, doğal olarak toplumsal ve siyasi bir krizi de beraberinde getiriyordu. Bu büyük altüst oluş, geçmişte ABD'nin teşvik ve desteğiyle güçlenen dinci milliyetçi çevreler arasında da bir ayrışmaya yol açtı. Bu ayrışmada ABD ve AB karşıtı bir pozisyon belirleyen kesimler, kamuoyunda "ulusalcı" diye bilinen siyasi cephenin önemli bir bileşeni haline geldi.

Bu kesimler, diğer bileşenleri sosyalistler ve Kemalistler olan söz konusu cepheye, geçmişten gelen kötü bir siyaset yapma biçimi ve alışkanlığını; yani komplo teorilerini de beraberlerinde getirdiler. Geçmişten beri siyasi meramlarını komplo teorileriyle anlatmaya meyyal bu kesimler, Yeni Dünya Düzeni'ne, Avrupa Birliği'ne, Büyük Ortadoğu Projesi'ne ve eski yol arkadaşlarına olan tepkilerini de aynı yöntemle dile getiriyorlardı. Üstelik bu iddialar bir dönem sonra özellikle bazı Kemalist çevreler arasında da belli ölçülerde etki yaratacaktı. Bu çevreler, ABD'yle işbirliği yapan kişi ve kurumları komplo teorileriyle eleştirmeyi bir siyaset yapma biçimi haline getirdiler. Komplo teorilerinde yeni bir dönem başlıyordu.

Bu yeni dönemde değişmeyen tek şey komplo teorilerinin oynadığı gerici rol oldu. Komplo teorilerinin siyasi sonuçları, bütün Batı karşıtlığı iddialarına rağmen, esas olarak ya ABD'nin ve AB'nin bölge politikalarıyla uyuşuyor ya da bütün yaşananların faturasını birtakım gizli örgütlere çıkartarak emperyalizmi aklıyordu. Komplo teorileri bu kez gerici siyasi işlevlerini farklı bir yöntemle yerine getiriyordu.

Yaşanan süreci ve komplo teorileri üzerine etkisini daha iyi anlamak için, bu dönemde ortaya çıkan komplo teorilerini Yeni Dünya Düzeni ve Büyük Ortadoğu Projesi'yle ilgili olanlar ve Avrupa Birliği'yle ilgili olanlar diye ikiye ayırarak incelemek gerekiyor. Aşağıda da gösterilemeye çalışılacağı gibi, Selanik Dönmeleri ve Hazarlarla ilgili iddiaların, Yeni Dünya Düzeni ve Büyük Ortadoğu Projesi'yle ilgili komplo

teorilerinin bir alt başlığı olarak ele alınması gerekmektedir. Yine bu dönemde ortaya çıkan ve bazı Kemalist çevrelerde de yayılan komplo teorilerini de ayrıca incelemek gerekmektedir.

Yeni Dünya Düzeni, Büyük Ortadoğu Projesi ve Komplo Teorileri

Yeni Dünya Düzeni'yle ilgili ortaya atılan komplo teorilerinin temel özelliği, yaşanan sürecin asıl sorumlusunun ABD emperyalizmi değil de, birtakım gizli örgütler olduğu iddiasıdır. İsimleri komplo teorisyeninin damak zevkine göre değişebilen bu örgütler, çok uzun bir süredir hain bir planı yürütmektedir. Söz konusu gizli örgütler o kadar güçlüdür ki, faaliyetlerinden mağdur ve mustarip olanların yapabileceği fazla bir şey yoktur.

Bu konuda en iyi örnek Ümit Sayın'ın yazdıklarıdır. Sayın'a göre emperyalizm yoktur; kötü niyetli gizli örgütler vardır. Gezegenimizi yüzyıllardır gizli bir dünya hükümeti yönetmektedir. Bu dünya hükümeti İlluminati, Kuru Kafa ve Kemikler Örgütü, Bohem Kulübü, CFR, Bildenberg ve Trilateral Komisyon'un katılımıyla oluşmuştur. Gerek Anglosakson, gerekse Yahudi medeniyetleri tamamen gizli örgüt kurma sistemi üzerine inşa edilmiştir. Sayın'a göre 11 Eylül, "Amerika'daki aile hanedanı yapılarının ve Anglosakson ve Yahudi gizli örgütlerinin dünyayı tamamen kontrol etmek için oluşturdukları bir milenyum komplosudur".[69]

Bu gizli örgütlerin eli her yere uzanmaktadır. Örneğin Sayın'a göre Türkiye'de de bir İlluminati vardır. "NATO ve kontrgerilla bunun uzantısıdır."[70] Hizbullah, Dev-Sol ve PKK, İlluminati'nin ve CFR'nin almış oldukları Türkiye'yi parçalama kararlarına uygun olarak faaliyet göstermektedirler. Alman istihbaratı da İlluminati'nin bir uzantısı olan Thule Cemiyeti'nin SS'lere dönüşmüş halinin devamıdır.

69 Ümit Sayın, *Küresel Terörün Perde Arkası: Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi*, Neden Kitap, 2006, s. 105.

70 *Aynı eser*, s. 38.

Sayın'ın yazdıkları komplo teorisyenlerinin emperyalizmi kavramaktan ne kadar uzak olduğunu kanıtlamaktadır. Örneğin Sayın'ın hayal dünyasında savaşlar, emperyalizmin yapısı gereği değil, gizli örgütler istediği için çıkmaktadır. George W. Bush emperyalist bir ülkenin yöneticisi olduğu için değil, beynine yonga yerleştirilmiş bir Mançurya Kobayı olduğu için saldırgandır. ABD "derin" devleti, kendi emperyalist çıkarlarını değil küresel elitin çıkarlarını kollamaktadır. Yeni Dünya Düzeni'ni gündeme getiren, emperyalist sistemin ihtiyaçları değil, birkaç gizli örgütün yüzlerce yıl öncesine dayanan hain planıdır. "Büyük Ortadoğu Projesi" de İlluminati'nin veya onun üzerindeki bir örgütün dünyaya tamamen hâkim olma projesidir.

Sayın'a göre gizli örgütlerin ve onlara bağlı olarak çalışan istihbarat teşkilatlarının yapabileceklerinin bir sınırı yoktur. Kara bilim sayesinde istihbarat teşkilatları insanın iradesini ve zihnini ele geçirebilmektedir. Zihinlerimizi ve ideolojilerimizi kontrol eden bir sistemin yıkılması mümkün değildir. Kaldı ki Sayın'a göre bu sistemin bir alternatifi de yoktur. Örneğin Şanghay Örgütü "şu anda Asyalılar için bir gelecek vaat etse bile, başındaki kişilerin veya grupların değişmesiyle o da bir firavunlar ve elitler örgütü haline gelebilir".[71]

Ümit Sayın, birbirinden farklı ideolojiler zannettiği Marksizmin ve sosyalizmin bile gizli örgütler tarafından kaosun ve savaşların oluşması amacıyla kullanıldıklarına inanmaktadır. Ona göre komünizm de bir tiyatronun parçasıdır ve gizli yapılardan destek almıştır.

August Bebel antisemitizm için "ahmakların sosyalizmi" der. Büyük Ortadoğu Projesi'nin ortaya atılmasından sonra antisemitizmin ahmakların antiemperyalizmi haline geldiğini söylemek mümkündür. İsrail'in Büyük Ortadoğu Projesi içinde uğursuz ve kritik bir rolü olmasından yola çıkan bu komplo teorilerine göre, Yahudiler ABD'yi yönetmektedir; Yahudilik emperyalizmi yönetmektedir. İsrail'in

71 *Aynı eser*, s. 37. Sayın'ın Şanghay Belediyesi gibi bahsettiği Şanghay İşbirliği Örgütü'dür.

saldırganlığının ve yayılmacılığının nedeni Tevrat'ta gizlidir.[72] Barzaniler Yahudi kökenlidir ve ABD'nin Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurmasının asıl nedeni budur.[73] Büyük Ortadoğu Projesi aslında Tevrat'ta bahsedilen Üçüncü Dünya Savaşı'dır ve bu savaşta hedef olan ülkeler İsrail'in adında gizlidir.[74]

Ilımlı İslam ve Dönmeliğin Dönüşü

ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalesinin dolaylı sonuçlarından birisi de Selanik Dönmeleri ve Hazarlar hakkındaki komplo teorilerinin tekrar yaygınlaşmaya başlaması oldu. Bu dönemde ABD tarafından "ılımlı İslam" fikri ortaya atılmıştı.

ABD'nin Ortadoğu uzmanı Graham Fuller'e ve CIA İstasyon Şefi Paul Henze'e göre artık Kemalizm dönemi kapanmıştı. Türkiye Yeni Dünya Düzeni'yle bütünleşmek istiyorsa ihtiyaç duyacağı ideolojik kimlik "ılımlı İslam" olmalıydı. "Ilımlı İslam" projesi geçmişten beri ABD'yle yakın ilişkide bulunan muhafazakâr kesimler arasında da büyük rağbet görecekti.

Bu yeni dönemde Türkiye'deki komplo teorilerinde de önemli değişiklikler yaşandı ve 1970'li yıllarda artık pek fazla kullanılmayan Selanik Dönmeleri vurgusu tekrar gündeme geldi. Zamanlama son derece düşündürücüydü. ABD'nin bölge politikalarındaki değişikliklere paralel olarak komplo teorilerindeki antikomünizm, yerini Cumhuriyet devrimi düşmanlığına bırakıyordu. İttihat Terakki'yi yıpratmak için ortaya atılan Selanik Dönmeleriyle ilgili rivayetler bu ihtiyaca çok uygundu.

Bu dönemde sol içindeki bazı isimler de Selanik Dönmeleri hakkındaki rivayetlere ve komplo teorilerine rağbet etmeye başlamıştı. Bu isimler arasında ilk akla gelen Yalçın Küçük'tür. Küçük'ün iddiası, siyasette bir "Copernicus Devrimi"

72 Ali Uğur, *Mavi Emperyalizm*, Çatı Yayıncılık, 2007.

73 Eşref Günaydın, *Yahudi Kürtler Babil'in Kayıp Çocukları*, Karakutu Yayınları, 4. baskı, 2004.

74 Hakan Yılmaz Çebi, *İsrail'in Şifresi*, Pegasus Yayınları, 2006.

yapmaktı.[75] Copernicus'a kadar insanlar dünyanın sabit olduğuna ve yıldızların döndüğüne inanıyordu. Copernicus ise sistemin hareket noktasını değiştirerek dünyanın hareket ettiğini, sabit duranın yıldızlar olduğunu ileri sürmüştü. Yalçın Küçük de yakın tarihimize bakarken hareket noktasını değiştirdiğini ileri sürüyordu. Yeni hareket merkezi olarak "Sabetayistler" dediği Selanik Dönmelerini seçen Küçük'e göre, Sabetayizmi ihmal ederek veya görmeyerek, Tanzimat'tan bu yana Türkiye modernizasyonunu, edebiyat ve basın tarihini yazmak imkânsızdı.[76] Küçük'ün hareket merkezi değişmiş yeni tarih kurgusuna göre, İttihat Terakki ile ulusal kurtuluş hareketinde Sabetayistler büyük bir ağırlığa sahipti. Sabetayistler daha sonra sırasıyla Demokrat Parti'yi ve CHP içinde Bülent Ecevit'i desteklemişti. 27 Mayıs sonrası Milli Birlik Komitesi'nde ve 12 Mart Darbesi'nin yöneticileri arasında da bulunan Sabetayistler, TİP'i ve solu yıkmayı kendilerine misyon edinmişti.

Yalçın Küçük'ün o güne kadar İslamcıların tekelinde olan bir konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşma iddiası, Selanik Dönmeleriyle ilgili rivayetlerin ve komplo teorilerinin popülerleşmesinde önemli bir kilometre taşı olmuştur. Fakat Küçük'ün kitaplarında dile getirdiği tezlerin orijinal olduklarını söylemek güçtür. İnternet ortamında dolaşan benzerlerine bakıldığında, söz konusu tezlerin, yerli komplo teorisyenlerinin kolektif ürünü sayılması gerektiği görülecektir.[77]

Aynı kolektif dağarcıktan beslenen ve Yalçın Küçük gibi komplo teorilerine "sol bir bakış açısı" getirme iddiasında olan bir başka isim ise Tayfun Er'dir. Yazılarını "Gökyüzü"

75 Yalçın Küçük, *Tekeliyet*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2003, c. 1, s. 356.

76 *Aynı eser*, c. 1, s. 341.

77 Benzer komplo teorileri bazen ilginç tartışmalara neden oluyor. Paranoyanın hâkim olduğu bu tuhaf dünyada kimseye güvenmemek gerekiyor. Örneğin Soner Yalçın'ı intihalle ve "Copy Paste'lerin Efendi'si" olmakla suçlayan Er'in kendisi de, diğer komplo teorisyenleri tarafından intihalcilikle suçlanıyor. Yeni yol arkadaşları Er'in "hem İzmirli hem de Rumelili bir göçmen çocuğu" olduğunu hatırlayıvermişlerdi. Aynı çevreler Soner Yalçın'ı Tatar (Nogay) düşmanı, Yalçın Küçük'ü ise Sabetayistlerin kuklası olmakla itham ediyorlardı.

ismiyle önce internette görücüye çıkartan Er, daha sonra bütün iddialarını bir kitap halinde yayımladı.[78] Er "Tanzimat-İttihat-Cumhuriyet üçlemesi" diye nitelendirdiği süreçte aynı ailelerin iktidarda olduğu iddiasından hareketle, Türkiye'de neredeyse hiçbir toplumsal dönüşümün gerçekleşmediğini, yaşananların kayıkçı kavgasından öteye gitmediğini öne sürüyordu. Er, bahsettiği "aileler iktidarı"nı ifade etmek için oligarşi tanımını kullanıyordu.

Küçük'ün açtığı çığırın bir diğer önemli ismi ise Soner Yalçın oldu. Soner Yalçın *Efendi* isimli kitabında Sabetayist olduklarını ileri sürdüğü Evliyazadeler aracılığıyla bir Türkiye tarihi yazmaya çalışmıştı. Soner Yalçın'ın yazdıklarına bakılırsa, Türkiye'nin devrimci tarihinde ne varsa hepsi "Dönmelerin eseri" idi. Mustafa Kemal de dahil olmak üzere, İttihat ve Terakki'nin ve Cumhuriyet devriminin neredeyse bütün kadroları Dönme ya da masondu. Kurtuluş Savaşı bile Yunanlarla arası iyi olmayan Yahudiler ve Dönmeler sayesinde kazanılabilmişti.[79]

Yalçın, *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı* isimli, konuyla ilgili ikinci kitabında ise Vaka-i Hayriyye'den Cumhuriyet devrimine kadar tarihimizdeki bütün toplumsal olayların Hıristiyan-Yahudi çekişmesinin sonucu olduğunu ileri sürdü. Soner Yalçın'a göre Yeniçeri Ocağı, ilk Müslüman-Türk sermaye birikimini sağlamıştı. Rumların gözden düşmesiyle güçlenen Ermeniler, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasını ve yerini Nizamıcedid'in almasını istemişlerdi. Yahudilerin buna karşı çıkması sonucunda ise, Yahudi-Bektaşi ittifakının ilk adımı atılıyordu. 16. yüzyıldan itibaren Yahudi-Müslüman ittifakı Ermeni-Rum sermayesiyle karşı karşıya gelmişti. Soner Yalçın'a göre, Yahudi sermayesiyle iç içe olan Yeniçeri Ocağı bu yüzden kapatılmıştı. Yahudiler, Bektaşi Türkler ve tabii Sabetayistlerin bu duruma yanıtı ise "İttihat ve Terakki"

78 Tayfun Er (Gökyüzü), *Erguvaniler Türkiye'de İktidar Doğanlar*, Duvar Yayınevi, 2007.

79 Soner Yalçın, *Beyaz Türklerin Büyük Sırrı*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2016.

adı altında örgütlenerek iktidarı tekrar ele geçirmek olmuştu. Aynı unsurlar Cumhuriyet'i kurarak ve 1924 mübadelesiyle Hıristiyanlardan intikam almaya devam edeceklerdi.[80]

Tarihi Yahudi-Hıristiyan çekişmesi ekseninde açıklamaya girişen bir diğer isim ise Orhan Gökdemir oldu. Gökdemir de Türk milliyetçiliğinin bir Yahudi icadı olduğunu ve İttihat Terakki'nin de Yahudi-Dönme burjuvazisini temsil ettiğini ileri sürüyordu.[81]

Dinci-milliyetçi çevreler, geçmişte komplo teorileri aracılığıyla İttihat Terakki'den Kemalistlere kadar Türkiye'nin bütün ilerici birikimini, sosyalistleri ve Alevileri "Sabetayist" ilan etmeyi hedeflemişti. Bu yüzden söz konusu iddiaları içeren metinlerde Mithat Paşa, Halide Edip, Talat Paşa, Hasan Âli Yücel, Nâzım Hikmet, Mehmet Ali Aybar gibi isimler sürekli tekrarlanıyordu. Küçük'ün, Er'in ve Yalçın'ın yaptıkları, geniş kitleleri Cumhuriyet devrimine ve sola karşı yönlendirmeye çalışan bu dedikoduları tekrarlamaktan ibaretti. Dinci basının büyük ilgi gösterdiği bu kampanyada, bütün önderleri Yahudi ve/veya Selanik Dönmesi ilan edilen Cumhuriyet devrimi, halktan kopuk gizli bir tarikatın üyeleri tarafından hayata geçirilmiş bir iktidar değişimi şeklinde gösteriliyordu. Nitekim *Yeni Şafak* gazetesi yazarlarından Fehmi Koru'nun Tayfun Er'in yazdıkları hakkındaki yorumları anlamlıdır. Koru'ya göre, Er'in yazdıkları AKP'nin "iktidara doğmayanları iktidara taşıyan" bir parti olduğunu gösteriyordu.

Kıbrıs ve Yahudiler

ABD'nin Ortadoğu'yu hedef aldığı bir dönemde ortaya atılan "ılımlı İslam" kavramının, Selanik Dönmeleriyle ilgili rivayet ve komplo teorileri açısından bir milat olduğu görülmektedir. Söz konusu komplo teorilerinin siyasi sonuçlarına ve bu sonuçların ABD'nin bölge politikalarıyla örtüşmesine

80 Soner Yalçın, *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı Efendi 2*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2016.

81 Orhan Gökdemir, *Helenizm Siyonizm Türkçülük Avrupa Türkiyesinde Üç Tarz-ı Siyaset*, Chiviyazıları Yayınevi, 2007.

bakıldığında, bu tarihlendirme daha da anlam kazanacaktır. Bu konuda Küçük'ün ve Yalçın'ın özellikle Kıbrıs meselesiyle ilgili tezlerini incelemek son derece öğretici olacaktır.

Yalçın Küçük'e göre Yahudi lobisi ile Türkler Kıbrıs konusunda ortak bir paydaya sahiptirler ve uluslararası Yahudi lobisi bu yüzden Kıbrıs'ta Türk tezini desteklemektedir. Bu durumun bir de tarihsel arka planı vardır: Osmanlı devletinin Kıbrıs'ı almasına Kıbrıs kralı olmayı düşleyen Yasef Nasi'nin şahsında Yahudi lobisi neden olmuştur. Yaklaşık 300 yıllık bir aradan sonra İngiliz emperyalizminin ihtiyaçlarından ziyade Yahudi kökenine bağlı İngiltere Başbakanı Disraeli, Abdülhamit'le anlaşarak Kıbrıs'ın idaresini Büyük Britanya'ya geçirecektir.[82] Küçük'e göre, Kıbrıs'ın taksiminde diğer bir önemli rolün Yahudi Henry Kissenger tarafından oynanması tesadüf değildir.[83] Uluslararası Yahudi lobisi, hem Kıbrıs hem de diğer meselelerde Türkiye'deki çıkarlarını kollamak için Dönme kökenli Simavilere *Hürriyet* gazetesini çıkarttırır. Yahudiler Türklerin egemenliği altındaki yerlerde farklı azınlıklara, özellikle de Yunanlılara tahammül edememektedir.[84] Uluslararası Yahudi lobisinin Kıbrıs'ta ve diğer meselelerde Türkiye yanlısı ve Yunanistan karşıtı tutumunun nedenlerinden birisi de bu tahammülsüzlüktür. Rauf Denktaş'ın ve Mümtaz Soysal'ın Dönme kökenli olduğunu iddia eden Yalçın Küçük'ün tezleri, Karen Fogg'u uluslararası Yahudi Partisi'ne karşı mücadele eden bir diplomat ilan etmeye kadar varmaktadır.[85]

82 Yalçın Küçük, *Tekeliyet*, c. 1, s. 239.

83 *Aynı eser*, c. 1, s. 241.

84 *Aynı eser*, c. 1, s. 246.

85 "Türkiye'de yönetimin bir bölümü tarafından sevilmediği ve bir ara persona non grata ilan edilmek üzere olduğunu biliyoruz, bu bir cephedir, ve diğer cepheden bakıldığında, Avrupa Birliği'nin Ankara Büyükelçisi Karen Fogg'un çok atak bir diplomat olduğu kesindir, Avrupa yanlısı bir ilişkiler ağı kurmuştu... Büyükelçi Fogg'un konuşmasının bu yanının ilgi çekmesi normaldir, yalnız diskurunda daha önemli bir bölüm vardı ve aktarma gereğini duyuyorum: 'Türkler duyguları ile hareket ederler. Bunun için büyük sorunlar yaratabilirler. 1997 koşullarından daha kötü bir durumla karşı karşıya kalınabilir. Bu noktada ABD faktörünü gözden kaçırmamak lazım... Richard Perle'e dikkat edilmeli. Yahudilere çok yakın. Türkiye'yi AB'den koparmak istiyor'... Avrupalı bu diplomata göre bunlar (Beyaz Saray'a

Ermeni Soykırımı İddiaları ve Komplo Teorileri

Yalçın Küçük'ün, Soner Yalçın'ın ve Orhan Gökdemir'in kitaplarında sıklıkla Yahudiler ile Ermeniler ve/veya Yunanlılar arasında tarihi bir hesaplaşma olduğunu iddia etmeleri aslında anlamlıdır.[86] Her üçü için de çıkış noktası olan bu hesaplaşma ve komplo tezi, aslında Batı'daki komplo teorisyenlerine aitti. Gerard Lowther'in iddialarından yola çıkan komplo teorisyenleri, Yahudilerin Hıristiyanlığı ilk seçen halk olan Ermenileri katlettiklerini öne sürüyordu.

Örneğin Joseph Brewda 1994 yılında dünyaca ünlü komplo teorisyenleriyle ilişkili olan Schiller Enstitüsü'nde verdiği bir konferansta, Yahudilerin İspanya'dan kaçarken kendilerine kucak açan Osmanlı İmparatorluğu'nu 400 yılda yıktıklarını söylüyordu. Brewda'ya göre Yahudiler zaferlerini Ermenileri, Yunanları ve Süryanileri öldürerek kutlamışlardı.[87]

İlluminati hakkındaki akıldışı iddialarıyla tanınan Texe Marrs'ın tezleri de bu konuda iyi bir örnektir. Marrs'a göre Neron, Adam Weishaupt ve Robespierre, Yahudi oldukları için Hıristiyanları öldürmüşlerdi. Ermenilerin Yahudi masonlar tarafından katledildiklerini ileri süren Marrs, aslında okur kitlesinin dini duygularını harekete geçirerek kendi görüşleri için taraftar toplamayı hedeflemekteydi.

Sonradan Müslüman olan ve Islamic Party of Britain'in (Britanya İslamcı Partisi) başkanlığını yapan David Musa Pidcock ise, *Satanic Voices* (Şeytan Sesleri) isimli kitabında, mason Yahudilerin, Ermenileri katlederek 20. yüzyılın ilk soykırımını yaptığını iddia eder. Lady Queenborough ve Texe Marrs'ın

hâkim olan 'Yahudi komplosu'nun yöneticileri- HH) ve Perle, Türkiye'yi Avrupa'dan koparmak istemektedir; bunu, birincisi üniter ve Avrupa Birliği üyesi bir Kıbrıs'ı önlemekle yapabilirler ve ikincisi, diğer her türlü imkânı deneyebilirler, eğer gerçekten Yahudi Partisi adına hareket ediyorlarsa; Kıbrıs'ın en azından bir diliminin Türkiye'de ve Türkiye'nin de Avrupa Birliği dışında kalmasında ısrar etmeleri mantıklıdır" (Yalçın Küçük, *Tekeliyet*, c. 1, s. 262-263).

86 Yalçın Küçük, *İsyan*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2005, c. 1, s. 475-523.

87 İbrahim Karagül, "Ermeni Tehciri, 'Selanik Dönmeleri', Bakü Petrolü, Rotschid Ailesi", *Yeni Şafak*, 6.5.2005. Ayrıca bkz. http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/mayis/06/ikaragul.html

iddialarına gönderme yapan Pidcock, aynı zamanda, Gerard Lowther tarafından Sir Charles Hardinge'e yazılan raporu da iddialarının kanıtı olarak sunar.

Batı'daki gerici çevreler arasında büyük rağbet gören bu iddia, kısa zamanda yerli komplo teorisyenleri tarafından da benimsendi. Batı'daki antisemitik duyguları harekete geçirmek için ortaya atılan komplo teorileri, Türkiye'de tarihin yeniden yazılmasını gerektiren müthiş buluşlar gibi sunulacaktı.[88]

Sabetaycılar ve Hazarlar

1994 yılında İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizmann'ın Türkiye'yi ziyareti öncesinde Hillel Halkin adlı bir gazeteci, Atatürk'ün Yahudi kökenli olduğunu ve bu durumun ifade edilmesinin Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkileri iyi yönde etkileyeceğini ileri sürüyordu. Halkin, New York'ta yayımlanan *Forward* isimli Yahudi gazetesinde de yer alan iddiasını, tanınmış Yahudi gazeteci Itamar Ben Avi'nin günlüğünde geçen bir cümleye dayandırıyordu. Buna göre 1911 yılında Kudüs'te Kamenitz Oteli'ndeki bir görüşme sırasında Atatürk, Itamar Ben-Avi'ye kendisinin Sabetay Sevi'nin soyundan geldiğini söylemişti.[89]

Halkin'in çıkışını basit bir işgüzarlık olarak ele almamak gerekir. Arap ülkeleriyle sarılı bir coğrafyada hem nüfus hem de müttefik sıkıntısı çeken İsrail açısından bu türden ortak köken iddiaları son derece elverişlidir. 1991 yılında düzenlenen Süleyman Operasyonu'nda Etiyopya'daki Falaşa denilen Yahudi kökenli zencilerden 15 bininin bir gecede İsrail'e getirildiği hatırlanırsa, bu sıkıntının büyüklüğü daha iyi

88 Yarım yamalak bir Avrupa-merkezcilik eleştirisinden komplo teorilerine sıçrayan Orhan Gökdemir'in tezleri bu duruma iyi bir örnektir. Ekim Devrimi'ndeki "Yahudi etkisi"nin sanıldığından fazla olduğunu söyleyen Gökdemir'in sürekli Lowther'in iddialarına ve Miralay Sadık gibi gericilere gönderme yapmasını tesadüf saymamak gerekiyor.

89 Atatürk Kudüs'te Itamar Ben-Avi'yle karşılaşmasıyla ilgili bkz. Uluğ İğdemir, *Atatürk'ün Yaşamı*, c. I., 1881-1918, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1998, s. 23-25. İğdemir, Itamar Ben-Avi'nin günlüklerinden yola çıkarak söz konusu konuşmanın sadece Latin harfleriyle ilgili olduğunu söyler.

anlaşılır. *The Guardian* gazetesinin 7 Ağustos 2002 tarihli sayısında yer alan bir haberde Peru'daki bir grup Kızılderilinin Museviliği seçtiğinden bahsedilmesi, söz konusu sıkıntının bazen tuhaf sonuçlara da yol açtığını göstermektedir. Yeni dönemde artık "Sabetaycılar" denmeye başlanılan Selanik Dönmeleri ve Musevi Hazar Türkleri hakkındaki yayınların yoğunlaşmasını bir de bu çerçevede değerlendirmek gerekiyor. Cumhuriyet devriminin önderlerinin Yahudi kökenli olduğunun iddia edilmesi aslında İsrail'in bölgedeki menfaatleriyle örtüşmektedir.

Batı'da Hazarlar aslında uzun zamandır komplo teorilerinin önemli unsurlarından birisi haline gelmişti. Kitapları Almanya'da yasaklanan neo-Nazi Jan Van Helsing'e göre, dünyanın karşı karşıya olduğu tehlikenin başlıca kaynağı olan Hazar Yahudileri Almanya'yı yöneten asıl güçtü. Helsing de bu iddiasını kanıtlamak için "isimbilim"e başvurarak Helmut Kohl'un gerçek adının Henoch Kohn olduğunu ileri sürüyordu.

Hazarların komplo teorisyenleri tarafından ilgi görmesinin bir başka nedeni de Arthur Koestler'in *Onüçüncü Kabile* isimli kitabında dile getirdiği Doğu Avrupa'daki Eşkinaz Yahudilerinin kökeninin Hazar Türkleri olduğu iddiasıdır. Genellikle neo-Nazi hareketlere yakın komplo teorisyenlerine göre Yahudilerle anlaşan Adolf Hitler, aslında Hazar Türklerini yok etmişti. Yahudiler ise soylarını Hazarlardan korumak için Hitler'in yaptıklarını desteklemişti. Soykırımı reddetmek ve Hitler'i aklamak isteyen komplo teorisyenleri arasında Hazarlara gönderme yapma alışkanlığının nedeni aslında bu akıldışı iddia olmuştu.[90]

Yerli komplo teorisyenleri Hazar Türkleriyle ilgili bu iddiaların kullanım değerini anlamakta gecikmediler. *Metal Fırtına* kitabının yazarlarından Orkun Uçar'a göre Siyonist liderler, Hitler'i komünistlere ve İsrailoğlu soyundan olmayan Yahudilere karşı kullanarak İsrail devletinin kuruluşunun zeminini hazırlamıştı.[91]

90 Aytunç Altındal'a göre aslen Yahudi olan Hitler, gizli güçler tarafından Almanya'nın başına getirilmiştir. Aytunç Altındal, *Bilinmeyen Hitler*, Alfa Yayınları, 12. basım, 2004.

91 Orkun Uçar, *Metal Fırtına 2 Kayıp Naaş*, Altın Kitaplar, 2005, s. 122-123) Ayrıca Cahit Ülkü'nün *Son Hazaryalı* isimli kitabı bu konuda bir başka örnektir.

Hazarlarla ilgili iddiaların Türkiye'de, tıpkı son dönemde Sabetaycılar hakkındakiler gibi, esas olarak Büyük Ortadoğu Projesi sonrasında gündeme gelmesi son derece anlamlıdır. Kevin Alan Brook'un *Hazar Yahudileri - Bir Türk İmparatorluğu* isimli kitabı bu sürecin en iyi örneklerinden birisidir. Brook "Yahudi kökenlerini yükseltmek için" yazdığını söylediği kitabında, Arthur Koestler'in *Onüçüncü Kabile* isimli kitabında dile getirdiği ve hiçbir bilimsel dayanağı olmayan Eşkenaz Yahudilerinin kökeninin Hazar Türklerine dayandığı tespitini biraz farklılaştırarak tekrarlamaktadır. Brook'a göre Hazarların hikâyesi Judaizmin birçok Türk halkı tarafından benimsenen cazip bir alternatif olduğunu kanıtlamaktadır.[92] Hazarlar aynı zamanda tarihte Museviliğe büyük çapta dönüşler olmadığı tezini de çürütmektedir. Üstelik Brook'a göre Türkler, Tekvin'de adı geçen Gomer'in oğlu Togarmah'tan türemişlerdir, ki bu durum onları İsrailoğulları'yla zaten akraba yapmaktadır. Hazar devletinin bir tür "Yahudi Ergenekonu" olduğunu ileri süren Brook'a göre Alperowitz ve Alperovitch gibi soyadları Türkçe "Alper" isminden gelmektedir.

Eşkenaz Yahudilerinin Türk kökenlerini kanıtlamak için uğraşan Brook'un kullandığı yöntem aslında yerli komplo teorisyenleriyle aynıdır. Bu müthiş yöntemi şöyle özetlemek mümkündür: Birincisi, herkes aksi kanıtlanana kadar Yahudi kökenlidir. İkincisi, birisinin Yahudi kökenli olduğuna dair kanıt olmaması onun Yahudi kökenli olmadığını kanıtlamamaktadır. İşin tuhaf tarafı, Brook söz konusu yöntemi yalnızca Türklere uygulamamaktadır. Brook'a göre 2001 yılında İsrailli bilim adamları tarafından yapılan bir araştırma Seferad Yahudileri ile Kürtlerin de akraba olduklarını kanıtlamıştır. Brook aynı yerde Kürtler ve Yahudilerin ortak

Aynı zamanda mason olan Ülkü, kitabında Hürrem Sultan'ın bir Hazar Yahudisi olduğunu ve bir başka Hazar Yahudisinden peydahladığı 2. Selim'in tahta geçmesiyle Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudilerin saltanat sürmeye başladığını ileri sürmüştü. Cahit Ülkü, *Son Hazaryalı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2003.

92 Kevin Alan Brook, *Hazar Yahudileri*, çev. İsmail Çulcalı, Nokta Kitap, 2005, s. 17.

bir kökene sahip olduklarına işaret eden bu heyecan verici araştırmaların Kürtleri ve Yahudileri birbirini tanımaya ve "Kuzey Irak'ta son yıllarda sahip oldukları dostluğu sürdürmeye" teşvik edeceğini umduğunu söylemektedir.[93] Brook gibilerinin Büyük Ortadoğu Projesi'nin zorla hayata geçirilmeye çalışıldığı bir dönemde, bu stratejik bölgede yaşayan neredeyse bütün toplulukların Yahudi kökenli olduğunu iddia etmesi kuşkusuz anlamlıdır.

Öte yandan, İsmet Siverekli'nin aynı dönemlerde yayımlanan *Kürt-İsrail İlişkileri Kürdistanlı Yahudiler* isimli kitabı Brook'un mesajının alındığını göstermektedir. Kürtlerle Yahudiler arasındaki ilişkiyi İbrahim Peygamber'den başlatan Siverekli, İbrahim Peygamber'i Kürt ilan ederek ırki bir yakınlık da kurmaktadır. Kevin Alan Brook'un gösterdiği yoldan giden Siverekli, Kürtlerle Yahudiler arasında akrabalık kurma çalışmalarının ABD'nin Irak'ı işgaliyle başladığını ifade etmekten çekinmemektedir. Siverekli'ye göre ABD işgaliyle bir araya gelen bu iki akraba topluluğun ittifakı bölgeye huzur getirecektir.[94]

Avrupa Birliği ve Komplo Teorileri

Batı'da postmodernizmin ve New Age akımlarının etkileriyle güç kazanan Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili rivayetler ülkemizde daha değişik bir biçimde taraftar kazandı. İslamcı çevreler Batı'daki gnostik akımların Havari Pavlus'a ve kiliseye yönelik eleştirilerini Hıristiyanlığın tahrif edildiğini gösteren bir kanıt sayıyordu. Rüzgâr o kadar güçlüydü ki, Harun Yahya ismiyle kitaplar yazan Adnan Oktar (Adnan Hoca) bile Tapınak Şövalyeleri hakkında alelacele kalem oynatmaya başlamıştı. Ama tartışmaya Türkiye'den katılanların meseleye hâkimiyetleri hevesleriyle aynı oranda değildi. Bu yüzden çoğu, araya tahrif edilmiş Hıristiyanlık iddiası ekleyerek Batı'daki komplo teorilerini tercüme etmekle ve tekrarlamakla

93 Eşref Günaydın, *age*, s. 66.

94 İsmet Siverekli, *Kürt-İsrail İlişkileri Kürdistanlı Yahudiler*, Pêrî Yayınları, İstanbul, 2005.

yetindi. Bu yazarların bazıları tercüme esnasında Magdalalı Meryem'e Türkçede Mecdelli Meryem dendiğini bile unutmuşlardı.[95] Kimileriyse Tapınakçıların sığındığı bölgelerde kapitalizmin gelişmesinden yola çıkarak kapitalizmin ruhu ve Tapınakçılık arasında sosyolojik bir ilişki kurguluyordu.[96]

Tapınak Şövalyeleri'yle ilgili hurafeler kısa zamanda oldukça farklı çevreler arasında da popüler oldu. Bu popülerliğin nedeni, konuyla ilgili literatürde sıkça geçen Tapınak Şövalyeleri'ni kuran gizli örgütlerin asıl amacının birleşik bir Avrupa krallığı olduğu iddiasıydı.[97]

Bu iddialar kısa zamanda, Batı'ya karşıtlığı, yarattığı hayali gnostik düşmanlarla ve kiliselerle sınırlı olan çevrelerde yankı buldu. Bu çevrelerin iddialarını dile getiren Aytunç Altındal'a göre, bayrağındaki 12 yıldızın da gösterdiği gibi, Avrupa Birliği aslında gnostik Hıristiyanların bir projesiydi. Altındal, 12 yıldızın İsrail'in 12 kabilesini ve İsa Peygamber'in 12 havarisini temsil ettiğini söylüyordu. Altındal, NATO'nun dört köşeli haçının da Yeni Ahit'teki dört havariyi ve okültizmdeki dört temel elementi temsil ettiğini öne sürdü.[98] İşin ilginç yanı Altındal'ın bu konudaki çalışmasının kendisine emekli Korgeneral Suat İlhan tarafından sipariş edildiğini ifade etmesidir.

Aynı iddiaları dile getiren bir başka isim ise Kıvanç Galip Över oldu. Över'e göre Avrupa Birliği'nin belkemiği şövalyelik tarikatları, mimarı ise Gül ve Haç Kardeşliği idi. İsa Peygamber'in ardılları tarafından yönetilen bir Avrupa kurmak isteyen çevreler, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğine karşı çıkıyordu. Över bu mimarların isimlerini, faşizm propagandası yaptığı için eserleri Almanya'da yasaklanan ünlü komplo teorisyeni Jan Van Helsing'den aldığını söylüyordu.[99]

95 Mustafa Karaca, *Tapınak Şövalyeleri Kutsal Kâse ve Magdalalı Meryem*, Nokta Kitap, 2006.

96 Reşat Numan, *Tapınak Şövalyeleri ve Masonluk*, Düşünce Yayınları, İstanbul, 2004.

97 Konuyla ilgili bkz. Michael Baigent-Richard Leigh-Henry Lincoln, *Tapınak Şövalyeleri Mesihin Mirası*, Çev. Eda Acara, Nokta Kitap, 2005.

98 Aytunç Altındal, *Gül ve Haç Kardeşliği Avrupa Birliği'nin Gizli Masonik Kimliği*, Alfa Yayınları, İstanbul, 5. basım, 2005, s. 79-81.

99 Kıvanç Galip Över, *Avrupa'nın Kodları*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 49.

Komplo Teorilerinde Zorunlu İstikamet

Yukarıda Türkiye'de gericiliğin ABD'nin ılımlı İslam politikasına paralel bir biçimde Selanik Dönmeleriyle ilgili komplo teorilerine nasıl sarıldığı anlatılmaya çalışılmıştı. Yerli komplo teorisyenlerinin asıl amacı, Cumhuriyet devriminin halktan kopuk bir avuç insan tarafından düzenlenen bir komplo olduğunu iddia ederek bu konuda bir tartışma açmaktı. Aynı çevreler ABD'nin bölge politikalarıyla uyumlu bu faaliyetlerini yalnızca geçmişle sınırlamadılar. Benzer yöntemler AKP'nin politikalarına karşı çıkan neredeyse bütün kişilere karşı kullanıldı. Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın genelkurmay başkanlığına atandığı dönemde ortaya çıkan Yahudi kökenli olduğu iddialarını da bu propaganda atağı çerçevesinde değerlendirmek gerekiyor.

Kamuoyu tarafından çok fazla dikkate alınmayan söz konusu komplo teorilerinin etkileri çok dolaylı bir biçimde gerçekleşecekti. Komplo teorileri bir süre sonra bazı Kemalist çevreler arasında da rağbet görmeye başlayacaktı. Bu çevreler fikirlerini savunmak ve siyasi hasımlarını eleştirmek için, tıpkı onlar gibi, komplo teorilerini bir yöntem olarak benimsediler.

Kitapları çok satanlar listesine giren Ergün Poyraz'ın yazdıkları, söz konusu cenahın içinde bulunduğu durumu kavramak açısından önemlidir.[100] Antiemperyalizmi gâvur düşmanlığıyla, antisiyonizmi ise antisemitizmle karıştıran Poyraz'a göre, emperyalizmle işbirliğinin etnik kökenle bir ilişkisi vardır. AKP'nin ABD'yle işbirliği içinde olmasının nedeni, bu parti yöneticilerinin aslen Yahudi olmalarında gizlidir.

Poyraz'ın yazdıklarını okurken komplo teorilerinin tek yönlü bir yola benzediği daha iyi anlaşılmaktadır. Bu yolda aracınızın hızının, markasının ve nereye gitmek istediğinizin bir önemi yoktur. Komplo teorilerinin yapısal özelliklerinden dolayı, istikamet hep aynıdır. Poyraz'ı, tıpkı eleştirdiği

100 Ergün Poyraz, *Musa'nın Çocukları Tayyip ve Emine*, Togan Yayıncılık, 2007; Ergün Poyraz, *Musa'nın Gülü*, Togan Yayıncılık, 2007; Ergün Poyraz, *Musa'nın Mücahiti*, Togan Yayıncılık, 2007; Ergün Poyraz, *Musa'nın AKP'si*, Gökbörü Yayıncılık, 2007.

çevreler gibi, Jön Türkleri ve İttihat Terakki'yi Yahudi olmakla itham etmeye sevk eden de bu durumdur. Kendisini Atatürkçü olarak niteleyen Poyraz'ın söz konusu suçlamaların ucunun nerelere kadar gittiğini de bilmesi gerekirdi.

Aslında bu, dilde ve fikirde birliği tesadüf saymamak gerekir. Poyraz'ın temsil ettiği kesimlerin ve bunların eleştirdiği dinci çevrelerin dünyayı algılayışı birbirine benzemektedir. Her ikisi de gerici ve metafiziktir. Bu yüzden, Poyraz'ın kitaplarını başka âlemlerden mesajlar aldığını iddia eden ve magazin programlarına sıkça konu olan tarikat lideri İhsan Güven'e ithaf etmesi son derece anlamlıdır. Poyraz'a göre tarihimizin en büyük devrimcisini savunmak bir cinci hocaya kalmıştır. Antiemperyalizmi gâvur düşmanlığı zanneden bir zihniyetin Atatürkçülüğü de en fazla bu kadar olacaktır.[101]

Atatürk Nasıl Öldü?

Yol bir kez açılmayagörsün, gerisi kendiliğinden gelmektedir. Aynı çevrelerin Atatürk'ün bir komployla öldürüldüğü iddiaları incelendiğinde, işin Cumhuriyet devriminin liderini dini bütün ilan etmeye kadar vardığı anlaşılmaktadır. Komplo teorilerine karşı yine komplo teorilerini kullanarak mücadele etmenin sonuçları ibret vericidir.

Söz konusu iddialar Ogün Deli tarafından 2004 yılında yayımlanan *Agoni "Atatürk'ün Ölümündeki Sır Perdesi" Yazılamayan Tarih* ve 2006 yılında yayımlanan *Atatürk Nasıl Öldürüldü? "68 Yıldır Gizlenen Büyük Sır"* başlıklı kitaplarda işlenmektedir. Deli, kitaplarında Alman faşizmiyle ilişkileri bilinen Cevat Rıfat Atilhan'ın Yahudi-mason-komünist komplosu iddialarını ve uydurma belgelerini tekrarlayarak Atatürk'ün masonlar tarafından zehirlendiğini ve bu komplonun 33. dereceden mason Avram Benaroya ve komünistler

101 Öte yandan AKP yönetiminin Poyraz'la mahkemelik olmasıysa, tabiri caizse, tam Aziz Nesin'lik bir durumdur. Geçmişte bazı rektörlerin Ermeni kökenli olduğunu iddia eden, sözcülerine kitap yazdırarak isimlerinde ebced hesaplarıyla keramet arayan, kendilerini Musa ve Harun Peygamberlerin ardılı ilan etmekten çekinmeyenlerin, Poyraz'a söyleyecek fazla bir şeylerinin olmaması gerekir.

tarafından düzenlendiğini iddia etmektedir.[102] Buna göre locaları kapanan masonlar Atatürk'ü yanlış ilaçlarla zehirlemiş ve sonra da siroz hastalığı yüzünden öldüğünü söylemişlerdi.[103]

Deli, kitabında Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde görev yapmış Dr. Aytekin Ertuğrul, Dr. Şakir Coşkuner ve Prof. Dr. Sait Kapıcıoğlu'nun Atatürk'ün alkolün neden olduğu karaciğer sirozundan değil, sıtma dalağı denilen ve sıtmanın bir komplikasyonu olan farklı bir hastalıktan öldüğünü iddia etmelerine de gönderme yapmaktadır.[104] Dr. Aytekin Ertuğrul söz konusu iddiayı, 1999 yılında, Emekli Subaylar Derneği (TESUD) tarafından çıkartılan *Birlik* dergisinde de ifade etmişti. Atatürkçü Düşünce Derneği eski Genel Başkanı Av. Ertuğrul Kazancı'nın önsöz yazdığı Deli'nin kitabında, Aytekin Ertuğrul'un başarı dileklerini ilettiği mektubunun da yayımlanması dikkat çekmektedir. Bu durum söz konusu iddiaların belli çevrelerde kabul gördüğünü göstermektedir.

Ogün Deli, kitabında sürekli olarak Atatürk'ün dindarlığından bahsetmekte ve aslında fazla içki içmediğini söylemektedir. Bu durum, geçmişte Atilhan tarafından uydurulan iddiaların günümüzde de siyasi bir maksatla, dinci çevreler tarafından propagandası yapılan komplo teorilerine karşı ortaya atıldığını göstermektedir.

İddiaların yaygınlığı da bu niyetin varlığını kanıtlamaktadır. Örneğin Ümit Sayın'a göre Atatürk, Sabetaycı masonik örgütlenme tarafından öldürülmüştür. Sabetaycı masonik örgütlenmenin asıl amacı "Türkçü Ulusal Derin Devleti" yok etmektir.[105] *Yeniçağ* gazetesinden Osman Tıraklı ise Yurt Partisi Genel Başkanı ve eski İçişleri Bakanı Saadettin Tantan'la yaptığı röportajda masonların Atatürk'ü öldürdüğünü ve Atatürk'ün sirozdan öldüğü iddiasının asıl amacının

102 Ogün Deli, *Agoni "Atatürk'ün Ölümündeki Sır Perdesi" Yazılamayan Tarih*, Lazer Yayınları, Ankara, Eylül 2004. Ogün Deli, *Atatürk Nasıl Öldürüldü? "68 Yıldır Gizlenen Büyük Sır"*, Akis Kitap, İstanbul, 2006.

103 Musa Göktürk-Hasan Ali İzzet, *Atatürk Öldü mü? Öldürüldü mü?*, Nokta Kitap, 2007.

104 *Milliyet* gazetesi, 14 Kasım 2002.

105 Ümit Sayın, *Derin Devletler, Gizli Projeler ve Kirli Gerçekler- Zihin Kontrolünden Gizli Bilime, Psikolojik Savaştan Biyolojik Savaşa*, Neden Kitap, 2006, s. 256.

Atatürk'ü kendi halkından soğutma isteği olduğunu öne sürmektedir.[106]

New Age ve Yerli Komplo Teorileri

UFO'larla ilgili ilk yerli komplo teorilerini 1980'li yıllarda Müslümanlığı seçmiş bir Alman olduğunu ileri süren Hans von Aiberg ortaya atmıştı. Aiberg kariyerine 1983-1986 yılları arasında *Posta* ve *Sabah* gazetelerinde yıldız falı köşelerini hazırlayarak başlamıştı. NASA'da ve Avrupa üniversitelerindeki onlarca bilim adamının Müslüman olmasını sağladığını iddia eden Aiberg, Kültür Bakanlığı'nda danışmanlık da yaptı. Aiberg 1997'de Yaşar Nuri Öztürk'ün Flash TV'deki programına "kuantum âlimi" olarak katıldı. Programda kimliğiyle ilgili sorular geldiğinde Danimarka'ya bağlı özerk bir bölge olan Faroe Adaları'nda doğduğunu söyleyecekti. Aiberg internette, kendisinin, Stephen Hawking ve Jana adındaki bir canlıyla birlikte 2300'lü yıllardan günümüze geldiğini ileri sürüyordu. Jana olağanüstü yeteneklerini "kötü cephe"ye karşı kullanmak istemekteydi. İnternet aracılığıyla insanlardan "zaman gezgini" Jana'nın "kötü cephe"ye karşı mücadelesinin masrafları için para toplayan Aiberg'in gerçek ismi Bülent Ayberk'ti. Türkiye'de UFO'culuğun öncülerinden Ayberk, 2006 yılında Balıkesir'de, bilişim yoluyla para toplamak ve nitelikli dolandırıcılık suçlarından tutuklandı.[107]

Ayberk'in dolandırıcılık girişimi, Türkiye'de New Age akımların komplo teorilerine etkisini gösteren ilk örneklerdendir. 1990'lı yıllarda uzaylılarla, gök cisimleriyle, dünyanın sonuyla ve kayıp kıtalarla ilgili hurafelerin ülkemizde yayılmasıyla birlikte bu süreç daha da hızlandı. 1990'lı yıllarda uzaylılar, UFO'lar ve benzeri konularda kitaplar yayımlanmaya başlandı. 1998 yılında Haktan Akdoğan'ın başkanlığında Sirius UFO Uzay Bilimleri Araştırma Merkezi

106 Aktaran Hakan Yılmaz Çebi, *Atatürk Mason muydu?*, Nokta Kitap, 2006, s. 135-136.

107 İbrahim Doğan, "Arzdan Arşa Yalan Kulesi", *Aksiyon*, sayı 601, Haziran 2006.

kuruldu. Akdoğan'ın ulusal kanallarda da programlar yaptığı bu dönemde, George Adamski gibi türünün klasikleri de dilimize çevriliyordu.[108] 2000'li yıllarla birlikte konuyla ilgili yayımlanan kitapların sayısında büyük bir artış oldu ve Zecharia Sitchin, Edgar Cayce, James Churchward gibi isimlerin kitapları da dilimize çevrildi.

New Age akımlar sayesinde ortaya atılan kıyamet senaryoları ve komplo teorileri dünya çapında büyük bir etki yaratıyordu. Michael Drosnin tarafından kaleme alınan *The Bible Cod* (Kitabı Mukaddes'in Şifresi) 1997 yılında büyük bir yankı yarattı.[109] Drosnin, kitabında Elijahu Rips isimli İsrailli bir matematikçinin bilgisayar yardımıyla Eski Ahit'in şifresini çözdüğünü öne sürüyordu. Rips'e göre Eski Ahit'in İbranice metnindeki harfleri belli aralıklarla okumak gerekiyordu. Böylelikle geleceği okumak ve dünyanın sonunun ne zaman geleceğini bilmek mümkündü. Drosnin'in kitabı Türkçeye çevrilmedi ama daha da ilginç bir şey oldu ve 2002 yılında Ömer Çelakıl *Kur'an-ı Kerim'in Şifresi* isimli kitabında "simetrik sayı sistemi" ile Kuran'ın şifresini çözdüğünü ileri sürdü.[110] Çelakıl 17 Eylül 2002 tarihinde *Hürriyet* gazetesinde yayımlanan söyleşisinde, şöhret için kendisine dört yılın yeteceğini düşünmüş olmalı ki, 2006 yılında dünyaya büyük bir göktaşının çarpacağını iddia edecekti. Ne tuhaftır ki, Drosnin de 2006 yılında nükleer bir patlamanın olacağı kehanetinde bulunmuştu.

Ezoterik çevrelerin kıyamet senaryolarını komplo teorileriyle birleştirme işini Burak Eldem gerçekleştirdi. Eldem, *2012: Marduk'la Randevu* isimli kitabında dünyanın 2012 yılında büyük doğal afetlerle sarsılacağını ve bunun arkasından yeni bir çağın başlayacağını ileri sürüyordu. Eldem'e göre bu doğal afetlerin nedeni güneş sisteminin gizli 10. gezegeni idi. Babillilerin Marduk, Sümerlilerin Niburu adını verdikleri bu gezegen binlerce yılda bir kez dünyamıza yaklaşmakta, her yaklaşma

108 George Adamski, *Uzay Gemilerinde UFO'larla Yakın Temas*, çev. Cengiz Cevre, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1999.

109 Michael Drosnin, *Der Bible Code*, Almancaya çeviren Elisabeth Parada, Wilhelm Heyne Verlag, Münih, 12. basım, 2005.

110 Ömer Çelakıl, *Kur'an-ı Kerim'in Şifresi*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, 2002.

sonunda da kutsal kitaplarda bahsi geçen tufan gibi büyük doğal felaketler gerçekleşmekteydi. Eldem'e göre ABD'yi yöneten egemenler aynı zamanda ezoterik gizli örgütlere de üye olduklarından bu durumdan haberdardı. 2012 yılında doğal afetler yüzünden kaos çıkmasını istemeyen egemenler, iktidarlarını güvence altına almak için askeri ve siyasi operasyonlara başlamıştı. Eldem'e göre Yeni Dünya Düzeni aslında bu operasyonları gerçekleştirmek için ilan edilmişti.[111]

Eldem, *Fraternis-Kayıp Kitaplar, Gizli Kardeşlik* isimli kitabında ise aynı kıyamet senaryosunu Batı'daki postmodern komplo teorisyenlerinin ana tanrıça kültü gibi yeni keşifleriyle ilişkilendirdi. Eldem'e göre Eski Dünya'nın hemen her yerinde yaygın ve aynı kaynaklardan beslenen bir tanrıça kültü vardı. Ama mülkiyetin doğuşuyla yanlış bir uygarlık süreci başlamış ve bütün panteonlarda eril tanrılar hâkim hale gelmişti. Eski "uygarlık"ın temsilcileri olan ana tanrıça kültüne bağlı Sibly adlı kadınlar, bu durum karşısında göksel olaylarla ilgili bilgi birikimlerini korumaya çalışmıştı. Onlar tarafından eğitilen Pythagoras'ın taraftarları ellerindeki gizli sırlarla Roma'ya geçmişti. Burada cumhuriyetin kurulması için uğraşan ama başarısız olan kardeşlik üçe ayrılmıştı. Eldem bu üç grubu ve onların türevlerini Latince "kardeşliğe ait" anlamına gelen "Fraternis" sözcüğüyle tanımlamayı tercih ediyordu. Fraternis daha sonra Paulisyenleri, Şeyh Bedreddin isyanını, Bogomilleri, Katharları ve Tapınak Şövalyeleri'ni etkilemişti. Eldem'e göre masonların arasına sızan ve hem Amerika'da hem de Fransa'da devrim yapan Fraternis'in son kalesi İlluminati idi.[112]

Kayıp Kıta Mu ve Uzaylılar

19. yüzyılın sonlarında Batı'da ortaya çıkan ezoterik akımlar arasında başlayan Mu ya da Atlantis gibi kayıp kıtalar hakkındaki tartışmaların nedeni, kuşkusuz jeolojiye duyulan ilgi değildi. Burada asıl tartışma, uygarlığın ortaya çıkışı ve

111 Burak Eldem, *2012: Marduk'la Randevu*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2003.

112 Burak Eldem, *Fraternis Kayıp Kitaplar Gizli Kardeşlik (Saklı Tarih: Kitap 2)*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2006.

tarihin nasıl ilerlediği konularında cereyan ediyordu. Ezoteriklere göre geçmişte büyük bir uygarlık vardı ve zamanla bu kadim uygarlığın bilgisinden uzaklaşan insanlık gerilemeye ve yozlaşmaya başlamıştı.

"Kayıp Mu Kıtası"yla ilgili kitaplarıyla tanınan James Churcward söz konusu ezoteriklere iyi bir örnektir. Evrimin olmadığına ve toplumların gelişmediğine inanan Churcward'a göre ne sınıflar ne de bunlar arasında mücadele vardı. Tektanrılı dinler toplumların gelişmesiyle birlikte değil, çok daha önce üstün bir uygarlık sayesinde ortaya çıkmıştı. Fakat insanın Tanrı'nın büyüklüğü ve kutsallığı karşısındaki acizliği, tıpkı Mu'da olduğu gibi, Tanrı'yı sembollerle ifade etmesine neden olmuştu. Sonra insanlık yozlaştıkça bu semboller evrimleşerek çoktanrılı dinleri ortaya çıkardı. Çoktanrıcılıktan sonra ortaya çıkan tektanrılı dinler ise, geçmişteki asıl dinin kötü birer kopyası olmaktan öteye geçemeyeceklerdi.

Kayıp kıtalarla ilgili hurafeler ilk kez 12 Eylül darbesinin ardından bütün toplumun baskı ve zor yoluyla politikadan uzaklaştırılmaya çalışıldığı bir dönemde duyulmuştu. Bu dönemde çıkan *Bilinmeyen* dergisinin ilk sayısında Atatürk'ün kayıp kıta Mu ile ilgilendiği öne sürülüyordu.[113] Ezoterik akımların bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de atağa geçmeleriyle birlikte, 2000 yılında James Churchward'ın kayıp Mu Kıtası hakkında yazdıkları "Atatürk'ün okuduğu kitaplar" ibaresiyle piyasaya sürüldü. Meselenin Atatürk'le ilişkilendirilmesinin iki nedeni vardı: Birincisi, Atatürk'ün Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'yle ilgili tartışmalar sırasında Churchward'ın yazdıklarını okuduğu biliniyordu. İkincisi ise, Atatürk tarafından dil ve tarih tezleriyle ilgili çalışma yapması için Meksika'ya gönderilen Tahsin Mayatepek'in hazırladığı raporlarda Mu ile ilgili iddiaların yer almasıydı.

Sinan Meydan da, *Atatürk ve Kayıp Kıta Mu* isimli kitabında Atatürk'ün Türklerin Mu kıtasından geldiğine inandığını ileri sürdü. Meydan'a göre Atatürk materyalizme düşman

113 "Atatürk Kayıp Kıta Mu'da Ne Aradı?", *Bilinmeyen*, cilt 1, sayı 1, İstanbul, 1985, s. 22-24.

Churcward'in yazdıklarında yalnızca Türklerin kökenini değil, aynı zamanda Tanrı'yı da aramıştı.[114] Böylelikle hem "Kayıp Mu Kıtası" türü bir saçmalığa toplum nezdinde bir meşruluk kazandırılmaya çalışılıyor hem de Atatürk gibi devrimci bir önder hurafelere inanan birisi olarak gösteriliyordu. Kendi toplumunu büyük bir devrimle değiştiren ve ilerleten Atatürk'ün James Churcward'ın ilerlemeyi reddeden uygarlık teorisini kabul etmesi mümkün değildi. Churcward'ın kitaplarının çevirilerinde kendi el yazısıyla koyduğu işaretlerin de gösterdiği gibi, Atatürk'ün söz konusu kitaplara ve Mayatepek'in raporlarına ilgisi Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'ne dayanak bulma isteğiyle sınırlı kalmıştı.[115]

Aslında Meydan'ın yaptığı, Batılı ezoterik çevrelerin kayıp kıtalarla ilgili ortaya attığı komplo teorilerinin ve hurafelerin yerli yorumunu üretmekten ibaretti. Uzaylılarla ilgili komplo teorilerinde de benzer bir süreç yaşanacaktı. İş öncelikle neo-Nazi komplo teorisyenlerinin, daha önceki bölümlerde incelenmiş olan komplo teorilerinin tercüme edilmesiyle başladı.[116] Daha sonra Ali Bektan bu komplo teorilerini Kuran-ı Kerim'deki bazı ayetlerle ilişkilendirmeye çalışarak meseleye İslami bir boyut kazandırmaya çalıştı.[117] Bektan'ın bu boyut kazandırma işleminde en büyük yardımcısı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Celal Yeniçeri'nin uzayla ilgili olduğunu iddia ettiği ayetleri tefsir çalışması olmuştu.[118] Bektan ayrıca Sümerlilerle ve Marduk gezegeniyle ilgili komplo teorilerini de ihmal etmemiş, Türk olduklarını iddia ettiği Sümerlilerden ve Mu Kıtası sakinlerinden yola çıkarak Türklerin atalarının uzaylılar olduğunu öne sürmüştü.[119]

114 Sinan Meydan, *Atatürk ve Kayıp Kıta Mu*, Truva Yayınları, 2005.

115 Kemal Şenoğlu, *Mayatepek Raporları Türk Tarih Tezi ve Mu Kıtası*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006, s. 9-21. Ayrıca bkz. Haluk Hepkon, "Mu Kıtası ve Türk Tarih Tezi", *Bilim ve Ütopya*, sayı 138, (Aralık 2005), s. 79-82.

116 Turgut Gürsan, *Hitler Almanyası'nın Gizli Tarihi*; Turgut Gürsan, *Yeraltındaki Gizli Dünyalar*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2003.

117 Ali Bektan, *Uzaydaki İslamiyet*, Bilge Karınca Yayınları, 2004; Ali Bektan, *Amerika'nın Gizli Uzay Planları*, Truva Yayınları, 2007.

118 Celal Yeniçeri, *Uzay Ayetleri Tefsiri İslam Açısından Kainat ve İmkanları*, Erkam Yayınları, 1995.

119 Ali Bektan, *Türkler ve Uzaylı Ataları*, Bilge Karınca Yayınları, 2003.

Bu konudaki bir diğer ilginç çalışmaysa İskender Türe tarafından, Kuran-ı Kerim'de adı geçen Zülkarneyn ile ilgili olarak ortaya atıldı. Kuran'daki bazı ayetlerden yola çıkan Türe, Zülkarnenyn'in kendisine verilen bir uzay gemisi aracılığıyla çeşitli güneş sistemlerini ziyaret ederek buralardaki ahaliyi kara deliklere karşı uyardığını ve aslen uzaylı olan Yecüc ve Mecüc'e karşı nebulalar arasında bir set inşa ettiğini ileri sürüyordu.[120]

Komplo Teorilerinin Siyasal İçeriği

Yerli komplo teorilerini incelerken iki ana sonuç göze çarpmaktadır: Birincisi, Türkiye, komplo teorilerini ithal etmektedir. Yerli komplo teorileri yabancı benzerlerinin basit bir tekrarından ya da tercümesinden öteye geçememektedir. İngiliz Konsolosluğu tarafından hazırlanan "Lowther Raporu" bu durumun tipik bir örneğidir. Meseleye bu çerçeve içinde bakıldığında, son yıllarda sıkça telaffuz edilmeye başlanan, komplo teorilerinin "Türkiye'ye has bir siyaset felsefesi"[121] olduğu türündeki tespitlerin gerçeği ifade etmediği görülecektir. Aslında gerçeği ifade etmemek bir yana, komplo teorilerini Doğulu toplumlara özgü bir şeymiş gibi gösterme çabası, daha önceki bölümlerde anlatılmaya çalışıldığı üzere, Daniel Pipes gibi neoconlara yakınlığıyla tanınan "araştırmacıların" görüşleriyle tehlikeli benzerliklere sahiptir.

İkincisi, komplo teorileri hep Batı'nın ve ülke içerisindeki gericiliğin hizmetinde olmuştur. Bu durumun nedeni, söz konusu teorilerin yapısında gizlidir. Sol bir görüntüyle ya da BOP, AB gibi siyasi projelere karşı çıkmak gibi amaçlarla ortaya atılan komplo teorileri bile, bu gerici içerik yüzünden, eninde sonunda Batı'ya ve yerli gericiliğe hizmet etme noktasına gelmektedir.

120 İskender Türe, *Zülkarneyn Kuran'da Uzaya Seyahati Anlatılan İnsan*, Karizma Yayınları, İstanbul, 2000.

121 Şerif Mardin'den aktaran Hamit Bozarslan, " 'Komplo teorileri' üzerine tartışmalara bir katkı", *Birikim*, (Temmuz 2004), sayı 183, s. 19.

KAYNAKÇA

ADAMSKI, George, *Uzay Gemilerinde UFO'larla Yakın Temas*, çev. Cengiz Cevre, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, Şubat 1999.

AĞAOĞLU, Mehmet Ali-ZABCI, Filiz Çulha-ERGÜN, Reyda *Kral-Devletten Ulus Devlete*, İmge Kitabevi, Aralık 2005.

AHMAD, Feroz, "The Special Relationship The Committee of Union and Progress and the Ottoman Jewish Political Elite", *Jews, Turks, Ottomans A Shared History, Fifteenth Through Twentieth Century*, der. Avigdor Levy, Syracuse University Press, Syracuse, New York, 2002.

ALTINDAL, Aytunç, *Bilinmeyen Hitler*, Alfa Yayınları, 12. Basım, Kasım 2004.

ALTINDAL, Aytunç, *Gül ve Haç Kardeşliği Avrupa Birliği'nin Gizli Masonik Kimliği*, Alfa Yayınları, 5. Basım, Mayıs 2005.

ANDERSON, Perry, *Postmodernitenin Kökenleri*, çev. Elçin Gen, İletişim Yayınları, 2002, İstanbul.

AVCI, Halil Ersin, *İngiliz Gizli Raporu Türkiye 1908*, Emre Yayınları, Kasım 2005.

BAIGENT, Michael, *İsa Yazmaları Tarihteki En büyük Sırrın Açığa Çıkışı*, çev. Hamza Yardımcıoğlu, Yakamoz Yayınevi, İstanbul, Şubat 2007.

BAIGENT, Michael-LEIGH, Richard, *Gizli Almanya Claus von Stauffenberg ve Hitler'e Karşı Gizemli Mücadele*, çev. Sakıp Murat Yalçın, Nokta Kitap, Mayıs 2005.

BAIGENT, Michael-LEIGH, Richard, Ölü *Deniz Yazmaları Aldatmacası*, çev. Tuncay Başoğlu, Yedinciyol Yayınları, Mayıs 2005.

BAIGENT, Michael-LEIGH, Richard, *Tapınak Şövalyeleri Mabet ve Loca*, çev. Muzaffer Renan Mengü, Nokta Yayınları, Mayıs 2004.

BAIGENT, Michael-LEIGH, Richard-LINCOLN, Henry, *Savaşçı Keşişler Tarikatı Tapınak Şövalyeleri*, çev. Mehmet Topdaş, Nokta Yayınları, Ocak 2004.

BAIGENT, Michael-LEIGH, Richard-LINCOLN, Henry, *Tapınak Şövalyeleri Mesihin Mirası*, çev. Eda Acara, Nokta Kitap, Ocak 2005.

BALİ, Rıfat N., *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü (1946-1949)*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003; İstanbul.

BALİ, Rıfat N., *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2005.

BALİ, Rıfat N., *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları*, İletişim Yayınları, 2001, İstanbul.

BALİ, Rıfat N., *Türkiye'de Yayımlanmış Yahudilikle İlgili Kitap, Tez ve Makaleler Bibliyografyası 1923-2003*, Turkuaz Yayınları, İstanbul, Nisan 2004.

BARBER, Malcolm, *Yeni Şövalyelik Tapınak Şövalyelerinin Tarihi*, çev. Berna Ülner, Kabalcı Yayınevi, Şubat 2006.

BEKTAN, Ali, *Amerika'nın Gizli Uzay Planları*, Truva Yayınları, Haziran 2007.

BEKTAN, Ali, *Türkler ve Uzaylı Ataları*, Bilge Karınca Yayınları, Temmuz 2003.

BEKTAN, Ali, *Uzaydaki İslamiyet*, Bilge Karınca Yayınları, Ocak 2004.

BOZKURT, Mahmut Esat, *Masonlar Dinleyiniz*, Kaynak Yayınları, Ağustos 2005.

BROOK, Kevin Alan, *Hazar Yahudileri*, çev. İsmail Çulcalı, Nokta Kitap, Şubat 2005.

BRÖCKLİNG, Ulrich, *Disiplin Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*, çev. Veysel Atayman, Ayrıntı Yayınları, 2001.

BRÜHNE, Stefan, "Wachs und Gold Äthiopiens erprobte Kultur des Versteckens", *Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten-historische Varianten*, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück 2001.

BURTON, Dan-GRANDY, David, *Büyü, Gizem ve Bilim, Batı Uygarlığında Okült*, çev. Yasemin Yokatlı, Varlık Yayınları, Ekim 2005.

CALLINICOS, Alex, *Postmodernizme Hayır Marksist bir Eleştiri*, çev. Şebnem Pala, Ayraç Yayınları, Ekim, 2001.

ÇEBİ, Hakan Yılmaz, *Atatürk Mason muydu?*, Nokta Kitap, Ekim 2006.

ÇEBİ, Hakan Yılmaz, *İsrail'in Şifresi*, Pegasus Yayınları, 2006.

ÇELAKIL, Ömer, *Kur'an-ı Kerim'in Şifresi*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, Eylül 2002.

CHOMSKY, Noam, *Medya Gerçeği*, çev. Abdullah Yılmaz, Tümzamanlar Yayıncılık, Ağustos 1993.

COHN, Norman, *Die Protokolle der Weisen von Zion/ Der Mythos der jüdischen Weltverschwörung*, Baden Baden und Zürich, 1998.

CONNOR, Steven, *Postmodernist Kültür Çağdaş Olanın Kuramlarına Bir Giriş*, çev. Doğan Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran 2001.

COOPER, William, *Apokalips'in Atlıları 'Gizli Örgütler ve Yeni Dünya Düzeni'*, çev. Zeki Enes Akkan, Selis Kitaplar, Mart 2003.

DANTE, *İlahi Komedya Araf*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, Ekim 1998.

DELİ, Ogün, *Agoni "Atatürk'ün Ölümündeki Sır Perdesi" Yazılamayan Tarih*, Lazer Yayınları, Ankara, Eylül 2004.

DELİ, Ogün, *Atatürk Nasıl Öldürüldü? "68 Yıldır Gizlenen Büyük Sır"*, Akis Kitap, İstanbul, Mart 2006.

DROSNIN, Michael, *Der Bible Code*, Wilhelm Heyne Verlag, Almancaya çeviren: Elisabeth Parada, 12. Basım, Münih, 2005.

DUMONT, Paul, *Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk, Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan Mütareke'ye Fransız Obediyansına Bağlı Mason Locaları*, çev. Ali Berktay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Ekim 2000.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, *Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler*, Zvi-Geyik Yayınları, Kasım 2002.

ELDEM, Burak, *2012: Marduk'la Randevu*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2003.

ELDEM, Burak, *Fraternis Kayıp Kitaplar Gizli Kardeşlik (Saklı Tarih: Kitap 2)*, İnkılâp Kitabevi, 2006.

ER, Tayfun (Gökyüzü), *Erguvaniler Türkiye'de İktidar Doğanlar*, Duvar Yayınevi, Nisan 2007.

FENSTER, Mark, *Conspiracy Theories Secrecy and Power in American Culture*, Universiyt of Minnesota Press, 1999.

FORD, Henry, *Beynelmilel Yahudi*, çev. A. Basad Kocaoğlu, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, Eylül 2004.

FREEKE, Timothy-GANDY, Peter, *İsa'nın Gizemleri, 'Gerçek İsa' Bir Pagan Tanrısı mıydı?*, çev. Aslı Bengisu, Ayna Yayınevi, Eylül 2005, İstanbul.

FROMKIN, David, *Barışa Son Veren Barış Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı? 1914-1922*, çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınları, 4. Baskı, Ekim 2004.

GILBERT, Adrian, *Üç Bilge Kral İsa'nın Doğumunu Yıldızlarda Gören Anadolu Topluluğu*, çev. Mutlu Yetkin, Hermes Yayınları, Haziran 2007.

GÖKAÇTI, Mehmet Ali, *Nüfus Mübadelesi Kayıp Bir Kuşağın Hikâyesi*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2004.

GÖKDEMİR, Orhan, *Helenizm Siyonizm Türkçülük Avrupa Türkiyesinde Üç Tarz-ı Siyaset*, Chiviyazıları Yayınevi, 2007.

GÖKTÜRK, Musa-İZZET, Hasan Ali, *Atatürk Öldü mü? Öldürüldü mü?*, Nokta Kitap, Temmuz 2007.

GÖVSA, İbrahim Alaettin, *Sabatay Sevi İzmirli Meşhur Sahte Mesih Hakkında Bir Sosyal Araştırma*, Turan Kitabevi, Ekim 2000.

GROEPLER, Eva, *Anti-Semitizm Antik Çağdan Günümüze Yahudi Düşmanlığı Tarihi*, çev. Süheyla Kaya, Belge Yayınları, Eylül 1999.

GÜNAYDIN, Eşref, *Yahudi Kürtler Babil'in Kayıp Çocukları*, Karakutu Yayınları, 4. Baskı, Ağustos 2004.

GÜNGÖR, Ali İsra, *Tanrı'nın Şövalyeleri Cizvitler*, Çağlar Yayınları, Ankara, 2004.

GÜRSAN, Turgut, *Hitler Almanyası'nın Gizli Tarihi*, Selis Kitaplar, İstanbul, Eylül 2002.

GÜRSAN, Turgut, *Yeraltındaki Gizli Dünyalar*, Selis Kitaplar, İstanbul, Haziran 2003.

GWYNNE, H. A., *Derin İhtilal "Küresel Entrikanın İçyüzü"*, çev. İlker Özyaşar, Selis Kitaplar, Temmuz 2003.

HAGEMEİSTER, Michael, "Die Protokolle der Weisen von Zion- eine Anti-Utopie oder der Große Plan in der Geschichte", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002.

HOBSBAWN, Eric, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, 3. baskı, Ankara, Haziran 2003.

HOF, Ulrich Im, *Avrupa'da Aydınlanma*, çev. Şebnem Sunar, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1995.

IACOVELLA, Angelo, *Gönye ve Hilal İttihat-Terakki ve Masonluk*, çev. Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. baskı, İstanbul, Aralık 1999.

İĞDEMİR, Uluğ, *Atatürk'ün Yaşamı, I. Cilt 1881-1918*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara 1998.

JAMESON, Frederic, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Mantığı*, çev. Nuri Plümer, Yapı Kredi Yayınları, Şubat 1994.

KARACA, Mustafa, *Tapınak Şövalyeleri Kutsal Kase ve Magdalalı Meryem*, Nokta Kitap, Haziran 2006.

KEDOURIE, Elie, *Arabic Political Memoirs and Other Studies*, Frank Cass: London, 1974.

KNIGHT, Christopher-LOMAS, Robert, *İkinci Mesih Hür Masonların Büyük Sırrı Torino Kefeni ve Tapınakçılar*, çev. Şebnem Ergör, Bilge Karınca Yayınları, 2006, İstanbul.

KNIGHT, Christopher-LOMAS, Robert, *Hiramın Anahtarı Firavun, Hürmasonlar ve İsa'nın Gizli Elyazmasının Bulunması*, çev. Deniz Negiş, Burcu Tekten, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2007.

KOLOĞLU, Orhan, *Abdülhamit ve Masonlar*, Eylül Yayınları, Genişletilmiş 2. Baskı, Eylül 2001.

KOLOĞLU, Orhan, *Cumhuriyet Döneminde Masonlar*, Pozitif Yayınları, Ekim 2004.

KOLOĞLU, Orhan, *İttihatçılar ve Masonlar*, Pozitif Yayınları, Şubat 2005.

KORZENİOWSKİ, Krzysztof, "Die polnische politische Paranoia. Ergebnisse empirischer Erhebungen", *Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten- historische Varianten*, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück 2001.

KÜÇÜK, Abdurrahman, *Dönmeler Tarihi*, Rehber Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İlaveli Yeni Baskı, Ankara.

KÜÇÜK, Yalçın, *Tekelistan*, İthaki Yayınları, 5. Baskı, 2004.

KÜÇÜK, Yalçın, *Tekeliyet Birinci Cilt*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2003.

KÜÇÜK, Yalçın, *İsyan Birinci Cilt*, İthaki Yayınları.

LARSSON, Goran, *Siyon Liderleri'nin Protokolleri'nin Arkasındaki Gerçek*, çev. Ethel Eskenazi, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.

LEE, Stephen J., *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, çev. Ertürk Demirel, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Mayıs 2002.

LEWIS, Bernard, *Haşişiler İslam'da Radikal Bir Tarikat*, çev. Kemal Sarısözen, Kapı Yayınları, Nisan 2005.

LEWIS, Bernard, *Hata Neredeydi? 300 Yıldır Sorulan Soru*, çev. Harun Özgür Turgan, Serpil Bilbaşar, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2004.

LEWIS, Bernard, *Semitizm ve Antisemitizm Çatışma ve Önyargıya Dair*, çev. Hür Güldü, Everest Yayınları, Mayıs 2004.

LUTTER, Marc, *Sie kontrollieren alles! Verschwörungstheorien als Phänomen der Postmoderne und ihre Verbreitung über das Internet*, Edition Fatal, Münih 2001.

MAAZ, Hans Joachim, "Zur Psychodynamik von Verschwörungstheorien. Das Beispiel der deutschen Vereinigung", *Verschwörungstheorien: anthropologische Konstanten- historische Varianten*, der. Ute Caumanns, Mathias Niendorf, Fibre Verlag, Osnabrück, 2001.

MARKNER, Reinhard-NEUGEBAUER-WÖLK, Monika- SCHÜTTLER, Hermann, *Die Korrespondenz des Illuminatenordens*, Band 1: 1776-1781, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2005.

MARRS, Jim, *Gizli Dünya İmparatorluğu-Dünyayı Yöneten Gizli Güçler*, çev. Selim Yeniçeri, Truva Yayınları, Mayıs 2005.

MARRS, Texe, *Dark Majesty: Uluslararası Güç Odakları*, çev. Ali Çimen, Timaş Yayınları, İstanbul, Eylül 2003.

MARRS, Texe, *İlluminati Entrika Çemberi*, çev. Ali Çimen, Timaş Yayınları, 16. Baskı, İstanbul, Mayıs 2007.

MARX, Karl, *Enthüllungen über den Kommunisten Prozess zu Köln*, Verlag für Fremdschprachige Literatur, Moskau, 1940.

MARX, Karl, *Marx Engels Werke*, 17, Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED, Dietz Verlag, 1960, Ostberlin.

MEVLANZADE Rıfat, *Türkiye İnkılabının İçyüzü*, Pınar Yayınları, İkinci Basım, Ekim 2000.

MEYDAN, Sinan, *Atatürk ve Kayıp Kıta Mu*, Truva Yayınları, Eylül, 2005.

NETCHEOLODON, General, *Rus İhtilali ve Yahudiler*, çev. Vecdi Bürün, Sebil Yayınları, İstanbul, 1975.

NUMAN, Reşat, *Tapınak Şövalyeleri ve Masonluk*, Düşünce Yayınları, İstanbul, Mayıs 2004.

ÖVER, Kıvanç Galip, *Avrupa'nın Kodları*, Ümit Yayıncılık, Ankara, Haziran 2006.

OXBROW, Mark-ROBERTSON, Ian, *Rosslyn ve Kutsal Kase'nin Sırları*, çev. Enver Günsel, Truva Yayınları, Mart 2006.

ÖZEMRE, Ahmed Yüksel, *Toma'ya Göre İncil ya da Hz. İsa'nın 114 Hadisi*, Kaknüs Yayınları, 2. Baskı, Kasım 2002, İstanbul.

PETRİ, Franko, "Der Weltverschwörungsmythos Ein Kaleidoskop der politischen Esoterik", *Das Weltbild des Rechtsextremismus*, der: Helmut Reinalter-Franko Petri-Rüdiger Kaufmann, Innsburg-Viyana, Studien Verlag, 1998.

PFAHL-TRAUGHBER, Armin, "'Bausteine' zu einer Theorie über 'Verschwörungstheorien': Definitionen, Erscheinungsformen, Funktionen und Ursachen", *Verschwörungstheorien Theorie-Geschichte-Wirkung*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, Innsbruck, 2002.

PICKNETT, Lynn-PRINCE, Clive, *Tapınak Şövalyelerinin Gizli Tarihi*, çev. Sabri Kaliç, Umut Haskan, Neden Kitap, Kasım 2006.

PIPES, Daniel, *Verschwörung Faszination und Macht des Geheimen*, Gerling Akademie Verlag, (Almancaya çeviren: Gerhard Beckmann), Münih, 1998.

POPPER, Karl, *Açık Toplum ve Düşmanları, Cilt 2 Hegel, Marx ve Sonrası*, çev. Harun Rızatepe, Remzi Kitabevi, 3. Basım, Mayıs 1994.

PORTER, Lindsay, *Dünyayı Yöneten Gizli Örgüt İlluminati*, Neden Kitap, Ekim 2006.

POYRAZ, Ergün, *Musa'nın AKP'si*, Gökbörü Yayıncılık, 2007.

POYRAZ, Ergün, *Musa'nın Çocukları Tayyip ve Emine*, Togan Yayınları, 12. Basım, İstanbul, Mayıs 2007.

POYRAZ, Ergün, *Musa'nın Gül'ü*, Togan Yayınları, İstanbul, Mayıs 2007.

POYRAZ, Ergün, *Musa'nın Mücahiti*, Togan Yayıncılık, 2007.

ROBINS, Robert S. -POST, Jerrold M., *Politik Paranoya Nefretin Psikopolitiği*, çev. İnci Kurmuş, Doğan Kitapçılık, Nisan 2001.

SAKİOĞLU, Mehmet U., *Da Vinci'nin Kutsal Kasesi Tapınak Şövalyeleri'nin Deşifresi*, Karakutu Yayınları, Mayıs 2006.

SAYIN, Ümit, *Derin Devletler, Gizli Projeler ve Kirli Gerçekler- Zihin Kontrolünden Gizli Bilime, Psikolojik Savaştan Biyolojik Savaşa*, Neden Kitap, Temmuz 2006.

SAYIN, Ümit, *Küresel Terörün Perde Arkası: Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi*, Neden Kitap, Nisan 2006.

ŞENOĞLU, Kemal, *Mayatepek Raporları Türk Tarih Tezi ve Mu Kıtası*, Kaynak Yayınları, Kasım, 2006.

SERTEL, Zekeriya, *Hatırladıklarım*, Remzi Kitabevi, 5. Basım, Şubat 2001.

SIERRA, Javier, *Gizli Akşam Yemeği*, çev. Roza Hakmen, Bilgi Yayınevi, Mayıs 2006.

SİVEREKLİ, İsmet, *Kürt-İsrail İlişkileri Kürdistanlı Yahudiler*, Pêrî Yayınları, İstanbul, Şubat 2005.

STRUIK, Dirk J., *Komünist Manifesto'nun Doğuşu*, çev. Muzaffer Ardos, Sol Yayınları, Aralık 1976.

TİBİ, Bassam, *Die Verschwörung Das Trauma Arabischer Politik*, DTV Deutscher Taschenbuch, 1994.

TOPLU, Abdülhadi, *Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler*, Toplu Yayınları, İstanbul, 1972.

TÜRE, İskender, *Zülkarneyn Kuran'da Uzaya Seyahati Anlatılan İnsan*, Karizma Yayınları, İstanbul, 2000.

UÇAR, Orkun, *Metal Fırtına 2 Kayıp Naaş*, Altın Kitaplar, Ağustos, 2005.

UĞUR, Ali, *Mavi Emperyalizm*, Çatı Yayıncılık, Haziran 2007.

ÜLKÜ, Cahit, *Son Hazaryalı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, Kasım 2003.

UYGUR, Ziya, *Tarih Boyunca İnkılaplar İhtilaller ve Tevrat'a göre Siyonizm'in Ana Prensipleri Gayeleri Protokoller*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1968.

VERMES, Geza, *Ölü Deniz Parşömenleri Kumran Yazıtları*, çev. Nurfer Çelebioğlu, Nokta Kitap, Mart 2005.

VİTKİNE, Antoine, *Yeni Şarlatanlar*, çev. Zeren Akyar, Neden Kitap, 2005.

Von BIEBERSTEIN, J. Rogalla, *Die These von der Verschwörung 1776-1945 Philosophen*, Freimaurer, Juden, Liberale und Sozialisten als Verschwörer gegen die Sozialordnung, Flensburger Hefte Verlag, Flensburg, 1992.

Von BIEBERSTEIN, Johannes Rogalla, "Die demokratische und sozialistisch-komünistisch-jüdische 'Verschwörung'", *Typologien des Verschwörungsdenkens*, der. Helmut Reinalter, Studien Verlag, 2004.

YALÇIN, Soner, *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı Efendi 2*, Kırmızı Kedi Yayınevi, Mart 2016.

YALÇIN, Soner, *Efendi 'Beyaz Türklerin Büyük Sırrı'*, Kırmızı Kedi Yayınevi, Ocak 2016.

YENİÇERİ, Celal, *Uzay Ayetleri Tefsiri İslam Açısından Kainat ve İmkanları*, Erkam Yayınları, 1995.

Makaleler

"Atatürk Kayıp Kıta Mu'da Ne Aradı?", *Bilinmeyen*, cilt 1, sayı 1, İstanbul, (1985).

BAER, Marc David, "Selanik Dönmelerinin Camisi Ortak Bir Geçmişin Tek Yadigarı", *Tarih Toplum*, cilt 28, sayı 168, (Aralık 1997).

BALİ, Rıfat N., "Dönmenin Hikayesi Nazif Özge Kimdir?", *Tarih Toplum*, cilt 38, sayı 223, (Temmuz 2002).

BOZARSLAN, Hamit, " 'Komplo Teorileri' Üzerine Tartışmalara Bir Katkı", *Birikim*, sayı: 183, (Temmuz 2004).

DOĞAN, İbrahim, "Arzdan Arşa Yalan Kulesi", *Aksiyon*, sayı 601, (Haziran 2006).

ERSHOW, Jeremy, Conspiracies and Commitments: The British in Palestine, *Yale Israel Journal*, Number 5, (Winter 2005). http://www.yaleisraeljournal.com/wintr2005/ershow.php

FLÜSSEL, Marti, "Societas Jesu und Illuminatenorden. Strukturelle Homologien und historische Aneignungen", *Zeitschrift für Internationale Freimaurerforschung*,10 (2003).

HEPKON, Haluk, "Mu Kıtası ve Türk Tarih Tezi", *Bilim ve Ütopya*, sayı: 138, (Aralık 2005).

KARAGÜL İbrahim, "Ermeni Tehciri, 'Selanik Dönmeleri', Bakü Petrolü, Rotschid Ailesi", *Yeni Şafak*, 6.5.2005. Ayrıca bkz. http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/mayis/06/ikaragul.html

KRYSMANSKİ, Hans Jürgen, "Eine verschworene Gesellschaft? Geheimbünde und Paranoia in Amerika", *Marxistische Blätter*, (Haziran, 2003).

LAURANT, Jean-Pierre, "Ondokuzuncu Yüzyılda Ezoterizm", *Cogito*, sayı: 46, (Bahar 2006).

MOSKOVİCİ, Serge, "Yabancı Parmağı Komplo Zihniyeti", *Birikim*, Sayı: 90, (Ekim 1996).

NORDBRUCH, Goetz, The social-historical Background of Holocaust Denial in Arab Countries Arab reactions to Roger Garaudy's The Founding Myths of Israeli Politics. http://sicsa.huji.ac.il/17nordbruch.html (2.10.2007)

PIPES, Daniel, Appendix A: Bening Antisemitism, Conspiracy: How the Paranoid Style Flourishes and Where It Comes From. http://www.danielpipes. org/article/2889 (2.10.2007)

SAFA, Peyami, "Biraz Aydınlık: 3", *Hafta*, sayı: 68, (22 Temmuz 1935).

ŞİŞMAN, Cengiz, "Gonca-ı Edeb'ten İki 'Söz'", *Tarih Toplum*, cilt 38, sayı 223, (Temmuz 2002).

ZOCCATELLİ, Pier-Luigi, "Çağdaş Dünyada Ezoterizm ve New Age", *Cogito*, sayı: 46, (Bahar 2006).

Akla ve Aydınlanma'ya karşı haçlı seferlerinin yürütüldüğü günümüzde, komplo teorileri büyük rağbet görüyor. Birçok kişi dünyayı komplo teorileriyle açıklamaya çalışıyor. Haluk Hepkon bu kitapta, komplo teorisi külliyatının önemli köşe taşlarını Ekim Devrimi ya da Dünya Savaşları gibi büyük toplumsal altüst oluşlarla ilişkilendirerek bir komplo teorisi tarihi sunuyor. Yazar, komplo teorilerinin iki yüzyıllık tarihini ana hatlarıyla aktarırken okuru gereksiz ayrıntıya boğmadan, bu iddiaların ne zaman ve kimler tarafından ortaya atıldığına ve siyasal içeriğine odaklanıyor.

İşte cevabı araştırılan bazı sorular:

Komplo teorilerinin Batı ve Doğu kültürlerindeki yeri?

Yeni Dünya Düzeni, İlluminati'nin projesi midir?

Fransız Devrimi'ni Tapınak Şövalyelerinin yaptığını öne sürenlerin amacı neydi?

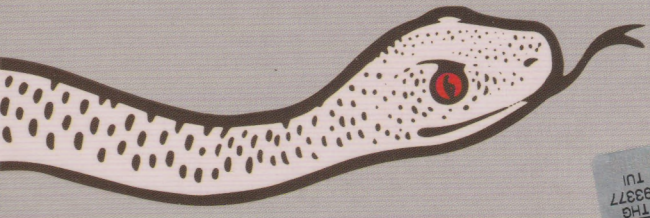
Da Vinci Şifresi*'nin asıl sırrı ne?*

İttihat Terakki'nin Mason-Yahudi örgütü olduğu iddiasının asıl mucidi kim?

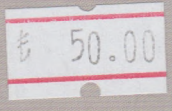
Atatürk hakkındaki İsrail kaynaklı iddiaların kaynağı ne?

Yahudilerin dünyayı yönettiği iddiası ilk defa ne zaman ortaya atıldı?

İsrail'in ortaya çıkışında komplo teorilerinin rolü var mı?

KIRMIZIKEDİ
kirmizikedi.com
/kirmizikediyayinevi
/krmzkedikitap
/kirmizikediyayinevi

KDV muafiyeti uygulanmıştır

ISBN 978-625-418-094-1
9 786254 180941